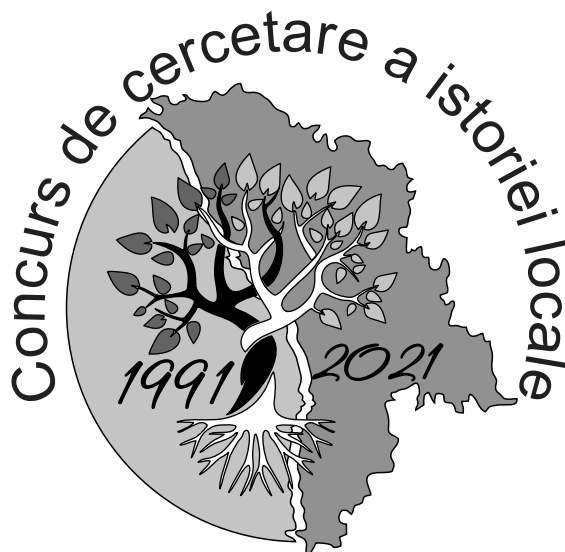

DIALOG ÎNTRE GENERAȚII LA 30 DE ANI DE INDEPENDENȚĂ

*Culegere de lucrări ale participanților la concurs,
ediția 2021-2022*

Auswärtiges Amt

CHIȘINĂU, 2022

Volumul este O CULEGERE a unor lucrări integrale și rezumate ale lucrărilor în format video, elaborate de către elevi din gimnaziile și liceele din Republica Moldova în cadrul proiectului de studiere a istoriei locale „Concurs Istoric 3.0”. Competiția a avut genericul „Dialog între generații la 30 de ani de independență” s-a desfășurat în perioada iunie 2021-septembrie 2022. Un anumit număr de articole au fost dedicate realităților din școală, cum ar fi atitudinea profesorilor față de elevi – autoritară *versus* prietenoasă și înțelegătoare. Altele s-au referit la viața cotidiană, la stilul de existență în familii. O serie de lucrări au descris momentul declarării Independenței – cu toate atributele tranziției la alfabetul latin, la valorile naționale, la renașterea lingvistică etc.

Organizatorii proiectului, asociațiile obștești „DVV International Moldova” și „Asociația Națională a Tinerilor Istorici din Moldova” (ANTIM) exprimă sincere mulțumiri finanțatorilor, profesorilor-coordonatori, elevilor și tuturor celor care au contribuit la elaborarea aceste culegeri.

Opiniile exprimate în articolele acestei publicații de către fiecare dintre autori nu reflectă în mod necesar poziția editorului sau a responsabililor de ediție. Publicația sau părți ale acesteia pot fi reproduse numai cu condiția menționării corespunzătoare a sursei.

© DVV International 2022

Elaborat în cadrul biroului DVV International în Moldova

Str. A. Sciusev 60/1, Chișinău, MD-2012

Republica Moldova

Tel. : 373 22 21 22 72

info@dvv-international.md / www.dvv-international.md

Responsabil de ediție: Lucia Sava, dr., conf. univ. ; Aliona Badiur, coordonatoare de proiect

Adaptare texte: Alina Codreanu, Olga Labutina, Mariana Bulmaga, Diana Stroici

Redactare și publicare: Lexon-Prim

Editarea lucrării a fost posibilă datorită asistenței financiare din partea Ministerului de Externe al Germaniei, în cadrul proiectului „Concurs Istoric 3.0” („Geschichtswettbewerbe 3”), 2021-2022.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Dialog între generații la 30 de ani de Independență : Culegere de lucrări ale participanților în concurs, ediția 2021-2022 : Concurs de cercetare a istoriei locale / Asociația Obștească „DVV International Moldova”, Asociația Națională a Tinerilor Istorici din Moldova (ANTIM) ; responsabil de ediție: Lucia Sava ; coordonatoare de proiect: Aliona Badiur ; adaptare texte: Alina Codreanu [et al.]. – Chișinău : S. n., 2022 (Lexon-Prim). – 223 p. : diagr., fot., tab.

Texte : lb. rom., rusă. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – Apare cu sprijinul financiar al Min. de Externe al Germaniei. – 400 ex.

ISBN 978-9975-163-67-5.

mun. Chișinău, str. Pan Halippa 6G, 13a
GSM: 0 699 04 555; 0 795 29 555
fax. 022 28 81 78; www.lexon.md
e-mail: lexonprim2001@gmail.com

CUPRINS

PREFAȚĂ	5
---------------	---

Școală, Educație... Patriotism

1. Muhina Alexandra, <i>Anii de școală: generația sovietică versus generația independenței</i>	8
2. Pădure Victoria, <i>Patru generații de elevi ai unei epoci</i>	15
3. Cernei Nicoleta, <i>Școala cea mai bună este cea în care înainte de toate înveți a învăța</i>	24
4. Boblic Doina, <i>Aspecte ale activității extrașcolare al elevilor din anii 1961–1976 în școlile sătești din Moldova Sovietică</i>	31
5. Плукчи Валентина, <i>Я в детство дверь тихонько приоткрою...</i>	40
6. Rotaru Pavel, <i>Școala între ieri și azi</i> (rezumat video)	51
7. Burdujan Liliana, <i>Elevul de azi versus elevul de ieri</i> (rezumat video)	54
8. Mocanu Mirolina, <i>Elevul de ieri versus Elevul de azi</i> (rezumat video)	57
9. Creciun Mihai, <i>Copilăria și anii de școală ai unui copil de pădurar în „Perioada Roșie”</i>	60
10. Sambrițchi Dumitrița, <i>Copilul independent vs Copilul născut în URSS</i>	66
11. Donțu Ana-Maria, Matei Radu, <i>Școala sovietică – baștina valorilor de astăzi</i> (rezumat video)	72

Viața cotidiană, jocuri și distracții... în paralel

1. Чебанова София, <i>Жизнь в СССР: что было и к чему пришли</i>	74
2. Ceban Ionela, Tabuncic Tatiana, <i>Copiii de ieri și de azi: jocuri, preferințe, vise și dorințe...</i>	84
3. Ciумac Ionela, <i>Paralelă între „azi” și „au fost odată...”</i>	95
4. Жежу Дарья, <i>Два детства – два поколения</i>	104
5. Минку Иван, <i>Два мира – одно детство</i>	114
6. Carпов Ionela, <i>Dialog paralel</i>	130
7. Барган Надежда, Кайряк Евгения, <i>Отцы и дети и ... деньги</i>	135
8. Арабаджи Ирина, <i>Контраст детских миров</i>	149

Independență, democrație... trecut sovietic

1. David Vitalina, Josan Marcela, Dolghieru Alina, Ghilaș Daniela, <i>Trecutul Viitor</i> (rezumat video)	157
2. Obleac Diana, <i>Mass-Media din RSSM versus Mass-Media din Republica Moldova</i> (rezumat video)	162
3. Leahu Sabina, <i>Povești cu oameni frumoși de ieri și de azi...</i>	168
4. Postolachi Andrei, <i>Atrocitățile comuniste ale secolului XX versus valorile democratice ale Republicii Moldova, la 30 de ani de independență</i>	178
5. Neghină Xenia, Sîbii Valeriu, <i>Armistiții interculturale împotriva propagandei false: aspecte istorice</i>	186
6. Popa Dumitrița, <i>Un deputat semnat al Declarației de Independență, își amintește</i>	197
7. Babără Lina, Samohvalov Ana, <i>Gri – culoarea viitorului nostru</i> (rezumat video)	209
8. Gîndea Raluca, <i>Televiziunea în RSSM versus Televiziunea în Republica Moldova astăzi</i> (rezumat video)	212
9. Domanciuc Lavinia, <i>Crâmpoie de istorisiri orale</i>	213
10. Cuțaia Anastasia, Danilenco Vlad, <i>Regimul nu i-a schimbat capacitatea de a gândi</i> (rezumat video)	220
AFTERWORD. LESSONS LEARNT	222

PREFAȚĂ

Cea de-a treia ediție a Proiectului „Concurs istoric în Armenia, Belarus, Georgia, Moldova și Ucraina 3.0”, ediția 2022, s-a încheiat cu succes și se prezintă la fel de rodnică, precum primele două. Este vorba despre un proiect captivant și necesar în mediul educa-

țional din Republica Moldova, care devine tot mai popular, grație faptului că oferă oportunități majore de afirmare a profesionalismului și dedicației profesorilor de istorie, precum și de manifestare a pasiunii elevilor de la treapta gimnazială și cea liceală față de valorile și istoria națională.

Proiectul este implementat de Asociația DVV International Moldova în parteneriat cu Asociația Națională a Tinerilor Istorici (ANTIM), cu suportul financiar al Ministerului de Externe al Germaniei și al Fundației Körber-Stiftung din Hamburg (Germania), reprezentată prin Rețeaua EUSTORY.

Ediția 2022 a avut genericul „Dialog între generații la 30 de ani de Independență” și s-a înscris perfect în contextul istoric al evoluției Republicii Moldova ca stat independent (1991-2021). Elevii din gimnazii și licee au avut ocazia să cerceteze traseul evoluției statului nostru pe parcursul celor treizeci de ani într-un mod captivant și creativ: făcând recurs

la arhivele de familie și la cele oficiale, au identificat persoane și istorii de viață, pe care le-au încadrat armonios în lucrările de cercetare, care descriu copilăria și anii de școală în perioada sovietică și în cea postsovietică.

Prezintă interes tematica celor două categorii de vârstă. Astfel, elevii din ciclul gimnazial au realizat **REVISTA COPILĂRIEI**, creație originală și complexă cu tema: „*Copilul Independenței versus Copilul născut în URSS*”. Respectând structura și abordarea analitică comparativă propuse de Regulament, conținutul produselor prezentate de elevi este foarte variat și interesant, fiind structurat astfel:

- *Articolul de fond*, partea cea mai consistentă, care exprimă punctul de vedere oficial al autorului/-ilor, bazat pe surse și argumente referitoare la analiza celor două perioade descrise în lucrare;
- *Lumea copilăriei*, care prezintă povești de viață, amintiri, istorii din familie, mahala, localitate, școală etc.;
- *Interviuri paralele*, rubrică ce prezintă jocurile copilului din prezent și jocurile părinților, bunelilor, consolidând legătura dintre generații;
- *Distracții și divertismente* din ambele perioade: desene animate, cărți, povești, filme;
- *Rubrica Știați că...* ce reflectă diverse fapte și emoții din copilăria părinților și a bunicilor.

Studiile de caz, selectate cu atenție de elevi și prezentate într-o manieră paralelă creativă și

emoțională, reflectă modul de gândire și de trai al copilului în două perioade distincte, cea sovietică (secolul XX) și cea a independenței (secolul XXI). Analiza pozelor de familie, discuțiile cu părinții, bunicii, rudele și vecinii din localitate, deși poartă pe alocuri amprente subiectivismului, sunt argumentate științific prin referințele la documente și dovezi prezentate din sursele oficiale istorice. Elevii au încercat să găsească aspectele pozitive, dar și cele negative ale ambelor perioade, au pus emoții și trăiri în ambele părți, reușind astfel să asigure o reconciliere a celor două generații distincte, aparent opuse.

Elevii din ciclul liceal au avut posibilitatea de a realiza un **JURNAL-CRONICĂ**, **FILM** sau **REPORTAJ DOCUMENTAR** pe tema: „**Anii de școală: Generația sovietică versus Generația Independenței**”. Având în vedere particularitățile de vârstă, liceenii au prezentat într-o manieră mai complexă, dar din aceeași perspectivă paralelă, evenimentele sociale, politice, culturale și cele de familie din perioada sovietică și din cea a independenței. Fiecare lucrare a respectat următoarea structură:

- *Cronica timpului* – descrierea succintă a contextului istoric, atmosfera politică, socială, culturală, ideologică a perioadei;
- *Schimbări de accent* între cele două perioade: de la școala sovietică la școala democratică: atât în ceea ce privește mediul școlar, organizare, ținuta școlară, cât și valorile promovate;
- *Interviu cu cadrele didactice*: elevul de ieri, elevul de azi;

- *Vise, meserii, cariere profesionale*: tendințe în perioada celor două generații: părinți și copii;
- *Activități culturale*: serate, concursuri, muzică;
- *Lumea sportului*: competiții școlare, în localitate etc.;
- *Panoul de onoare*: învățători, elevi, absolvenți, personalități ilustre;
- *Fapte diverse*: curiozități și enigme.

Complexitatea lucrărilor este determinată de eforturile elevilor de colectare și analiză a documentelor din arhivele personale sau instituționale; de capacitățile cu care au reușit să compare realitățile și să încadreze experiențele și trăirile personale, familiale etc. în două perioade istorice: în Moldova sovietică și în Republica Moldova după obținerea Independenței.

Diversitatea subiectelor este completată de analiza și interpretarea riguroasă a materialelor acumulate, referitoare deopotrivă la gândirea rațională (care duce la generalizare) sau cea irațională (determinată de emoții, asocierea ideilor, precizărilor, detaliilor nesemnificative). Revenind la importanța concursului pentru spațiul educațional din Republica Moldova, este bine să precizăm avantajele unor asemenea abordări istorice pentru tinerii cercetători și pentru elevii care studiază istoria dintr-o altă perspectivă: cea activ-participativă.

Asemenea studii permit „umanizarea” istoriei ca disciplină școlară, cultivă și consolidează valori, educă tinerele generații în vederea asigurării conti-

nuității societății din care fac parte. Prin intermediul lucrărilor elaborate, elevii trăiesc istoria prin prisma propriilor experiențe sau a experiențelor trăite de oamenii dragi, apropiați; ei contribuie la consolidarea memoriei identitare și asigură fortificarea comunicării, dialogului între generații, precum și mândria de apartenență la grup/ familie/ comunitate.

Sub aspect metodic, prin asemenea abordări științifice se promovează învățarea activă, învățarea prin descoperire, pentru că elevul este cel care scrie istoria, el este cel care decide cine constituie subiectul de cercetare, ce metode de investigație va aplica, care surse și cum vor fi utilizate, permițând astfel dezvoltarea deprinderilor de analiză critică, de sinteză și argumentare istorică. Nu în ultimul rând, aceste proiecte istorice constituie microstudii

de caz care dezvoltă spiritul de toleranță, încrederea, solidaritatea, responsabilitatea și alte trăsături civice atât pentru autor, cât și pentru comunitate, destinatari.

Așadar, vă invit să descoperiți varietatea subiectelor, emoțiilor, abordărilor istorice din acest an, nu înainte de a adresa sincere felicitări **autorilor** pentru originalitatea ideilor și pentru munca și perseverența de care au dat dovadă în conceptualizarea și prezentarea lucrărilor. Aprecieri și respect **partenerilor și organizatorilor concursului** pentru frumoasa inițiativă, pe care o implementează cu măiestrie și dedicație de la an la an, reușind să implice un număr tot mai mare de cadre didactice și elevi, setoși de a cerceta și descoperi istoria națională și locală.

Lucia Sava, dr., conf. univ.
Coordonatoare de proiect,
ANTIM

Școală, Educație... Patriotism

1. ANII DE ȘCOALĂ: GENERAȚIA SOVIETICĂ VERSUS GENERAȚIA INDEPENDENȚEI

Muhina Alexandra

Centrul de Excelență în Informatică și Tehnologii Informaționale, mun. Chișinău

Profesor-coordonator Harea Crina

Atmosfera economică

În perioada sovietică, în special în anii '50-'60, economia se baza în mare parte pe industria agricolă, alimentară și textilă. Datorită acestor factori, investițiile au crescut și au permis construcția unor întreprinderi cu mari capacități de producție. De aici concluzionăm că dezvoltarea economică în această perioadă era una continuă.

La momentul actual, economia Republicii Moldova este dominată de asemenea de ramura agricolă, ceea ce oferă unele posibilități de dezvoltare.

Politica socială și ideologică

Partidul Comunist a căutat să impună învățământului și științei principii ideologice. A devenit obligatoriu învățământul de opt ani. În general, pe parcursul perioadei respective au intervenit mai

multe schimbări, despre care vom vorbi mai detaliat în proiectul dat.

În perioada actuală, învățământul este complet diferit de cel din anii sovietici, și noi tindem să vă prezentăm în ce constau aceste deosebiri.

Cronica timpului

În perioada menționată mai sus, Republica Moldova, pe atunci RSSM (Republica Sovietică Socialistă Moldovenească), făcea parte din Uniunea Sovietică, iar în anul 1991, pe data de 27 august, și-a declarat independența.

Ținuta vestimentară și amenajarea interiorului

Uniforma școlară a fost introdusă în 1948 și a devenit obligatorie, astfel ea fiind:

- la fete: o rochie maro sinistră, șorț negru și pantofi corespunzători sezonului;

- la băieți: sacou, cămașă, pantaloni clasici și pantofi corespunzători sezonului;

- Hainele din perioada respectivă sunt descrise ca fiind ghimpoase la corp. Administrația școlară pedepsea fetele care îndrăzneau să poarte rochii mai sus de genunchi.

- Clasele erau toate amenajate aproximativ la fel, fiind prezent elementul principal: portretul conducătorului de stat actual. Pe pereții școlii erau amplasate numeroase gazete și postere.

În perioada actuală, uniforma școlară este obli-

gatorie doar în unele instituții, în altele – fără uniformă.

Clasele sunt toate diverse, dotate cu table inter-active, calculatoare și alt decor.

Schimbările de accente între perioade

Dacă ar fi să vorbim despre schimbările esențiale în ceea ce privește școala la general, în primul rând am evidenția funcționarea, docilitatea, ținuta și amenajarea interiorului.

Funcționarea și docilitatea

Cum am menționat anterior, era obligatoriu învățământul de opt clase, dar în anii '80 a apărut învățământul profesional tehnic, mediu de specialitate și cel superior. Comparând cu perioada actuală, unica ce s-a schimbat este învățământul obligatoriu până în clasa a 9-a, iar apoi la alegere – terminarea liceului sau a învățământului profesional. Lecțiile au aceeași durată, includ pauze, inclusiv cea de masă.

Vorbind de profesori și supunerea elevilor, pe atunci totul era mult mai strict. Putea fi aplicat abuzul fizic și moral asupra elevilor, ceea ce actualmente este un lucru interzis (chiar dacă unii îl mai practică din când în când). Elevii de atunci erau mai disciplinați, deoarece acel abuz oarecum îi stimula la învățătură, pe când elevii de astăzi au alte interese și ocupații, care îi sustrag de la învățătură.

LUMEA SPORTULUI ÎN RSSM

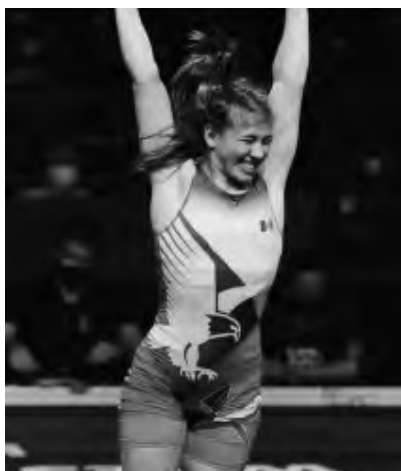
Republica Sovietică Socialistă Moldovenească a debutat în Jocurile Olimpice în 1952, cu celebra atletă română Lia Manoliu. Ea a ocupat locul VI la aruncarea discului. Reprezentanții RSSM au fost incluși în

componența echipei olimpice a URSS abia la ediția a XVII-a a Jocurilor, care au avut loc la Roma în 1960. Atleții Valentina Maslovscăia și Gusman Kosanov au concurat la patru probe. Valentina a ocupat locul VI în cursa de alergări pe distanța de 200 m cu rezultatul 24,6 s.

Gusman împreună cu echipa sa au câștigat medalia de argint la ștafeta 4*100 m cu rezultatul 40,1 secunde la cursa de sferturi. A fost prima medalie olimpică obținută de un reprezentant al Moldovei, fiind până în prezent unica medalie cucerită de atletismul moldovenesc.

Cel mai bun rezultat al sportivilor moldoveni la această ediție a Jocurilor Olimpice de vară l-a obținut Naum Procupeț în proba de canoe-dublu pe distanța de 1000 m. Alături de Mihail Zamotin el

a cucerit medalia de bronz cu rezultatul 4.11,30. Medalia de aur a revenit celebrilor Serghei Covaliov și Ivan Patzaichin din România care au înregistrat rezultatul 4.07,18.

Actualmente, Republica Moldova de asemenea prezintă rezultate bune în lumea sportului.

La Campionatul Mondial pentru Juniori la lupte libere, tinerele noastre au reușit să obțină titlurile de campioană mondială și de vicecampioană mondială. Este vorba despre sportivele Irina Rîngaci și Mihaela Samoil.

Luptătoarea Irina Rîngaci a devenit campioană mondială printre tineret după ce în finala categoriei de greutate 65 kg a câștigat cu scorul 12-2, biruind-o pe indiană Bhateri. În

Rusia, Irina le-a mai învins pe americana Alara Lea Boyd, bielorusa Yana Tretsiaik și estoniană Viltoria Vesso.

La categoria de 53 kg, Mihaela Samoil a devenit vicecampioană mondială, deoarece în finală a fost învinsă de suedeza Emma Jonna Malmgren.

Moldova a obținut două medalii de aur la patinaj viteză, proba de 500 de metri. Andrei Verdeș, și Dmitri Malai sunt cei doi campioni olimpici, aceștia concurând pe grupe de dizabilități diferite în ediția Jocurilor Special Olympics, care a avut loc la Pyeongchang (Coreea de Sud).

Când vine vorba de sporturile practicate în școli, nu este o mare diferență între RSSM și Republica Moldova de azi. Cele

mai frecvent întâlnite sporturi sunt voleiul, baschetul, fotbalul, schiatul, înotul, atletismul și gimnastica. Normativele acum se dau ca și atunci la început și la sfârșit de semestru.

ACTIVITĂȚI CULTURALE

Concursul 15 republici ale Uniunii Sovietice. Fiecare clasă extrăgea unul dintre biletele pe care erau scrise una dintre cele 15 republici ale URSS, pentru ca în continuare să prezinte acea naționalitate care îi nimerea.

Acasă părinții pregăteau și coseau costumele tradiționale ale naționalității respective. Evenimentul avea loc în sala festivă, în prezența juriului și a altor elevi. Elevii interpretau poezii și dansuri tradiționale din respectiva republică unională, fiind apreciați de juriu. Câștigătorii aveau parte de o excursie gratuită în Odesa (Ucraina).

De asemenea, atât în trecut, cât și în prezent, este extrem de mult promovată ecologia. Încă din trecut se trage un astfel de „concurs”, în care scopul principal este reciclarea eficientă a hârtiei sau cartonului. Fiecare clasă aduna un volum cât mai mare posibil de maculatură, care era cântărit în fața școlii. Comparativ cu prezentul, în trecut câștigătorii primeau ca premiu cărți sau bilete la teatru.

Ca un obicei a rămas și organizarea excursiilor cu clasa și dirigințele sau profesorii. Din păcate, la momentul actual efectuarea lor a fost stopată din cauza regulilor de securitate privind COVID-19, dar sperăm să revenim în scurt timp la această minunată tradiție.

Vise, meserii, cariera profesională – părinți vs copii

Acum, ca și în trecut, majoritatea adolescenților tind să trăiască în orașe mai bine dezvoltate, să-și construiască o carieră cu un venit stabil. Principala diferență ar fi diversitatea profesiilor și numărul lor. În perioada comunistă, din anul 1967 a fost introdus sistemul de „5 zile” lucrătoare. Până atunci, oamenii lucrau de luni inclusiv sâmbătă câte 7 ore pe zi. Deoarece agricultura și industria erau bine dezvoltate, oamenii tindeau să lucreze în aceste sfere ca: agricultori, mecanici, textiliери, electricieni. Erau mulți profesori, preoți, bibliotecari, cusătorese etc.

Pentru a activa cu succes în aceste domenii, părinții noștri învățau mult, dar nu toți făceau studii superioare, fiindcă acestea nu erau un factor principal. Ei erau (și sunt) cu gândul că dacă vor avea un loc de muncă bine plătit, vor asigura copiilor lor o viață frumoasă, pe care, din păcate, nu toți au

avut-o; totodată, voiau să fie un bun exemplu pentru copiii lor.

În prezent, tinerii au, comparativ, alte interese în ceea ce privește viitoarea profesie. Aș spune că unii sunt chiar mai ambițioși și depun foarte mult efort ca să-și atingă scopurile. În special, acum este dezvoltat domeniul IT, acesta cuprinzând mai multe și diverse profesii solicitate pe piața muncii. Astăzi tinerilor li se oferă o largă varietate de oportunități să aleagă ceea ce le este maximal pe plac. De asemenea, numărul de persoane cu studii superioare a crescut comparativ cu anii precedenți.

INTERVIU CU CADRUL DIDACTIC

Dna Tatiana Polucci – profesoară de biologie/
geografie

Dna Larisa Golic – profesoară de chimie

Dna Veronica Dogaru – profesoară de limba română

Cele mai interesante întrebări adresate profesorilor

- Cum a fost viața Dvs. ca elev? Numiți, vă rog, cea mai vizibilă diferență dintre anii de școală de atunci și de acum.

(Dna Larisa) Foarte interesantă, axată pe comunicare, prietenie, stimă, ajutor reciproc.

(Dna Veronica) Era mai puțină libertate de exprimare, nu se aprecia originalitatea.

(Dna Tatiana) Liniștită și interesantă. Atunci profesorii erau exigenți, presiunea părinților determina elevul să învețe pentru o diplomă. Acum se pune accent pe individualitatea elevului, cu multiple oportunități pentru a reuși (tehnologie modernă, posibilitatea de a se încadra în diverse proiecte, concursuri internaționale).

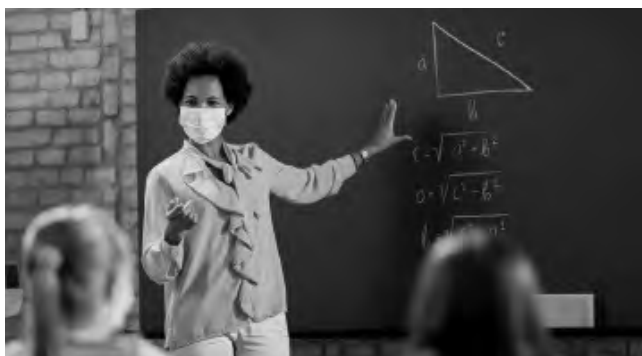

- Cum vi se pare comportamentul elevilor la general? Ați putea spune că elevii au fost mai disciplinați atunci?

(Dna Larisa) Elevii de acum sunt mai deschiși, ne-complexați, câteodată trec orice limite, îndrăzneala se transformă în obraznicie. Pe timpuri elevii ascultau și stimau profesorii, părinții, aveau bunul simț, dar și erau complexați.

(Dna Veronica) Au fost mai disciplinați, fiindcă era o cerință generală a societății.

(Dna Tatiana) Atunci elevii erau mai disciplinați, deoarece disciplina era impusă, în prezent disciplina este un rezultat al lecției organizate.

- Dacă ați putea schimba unele lucruri în sistemul de învățământ, programul de lucru sau atitudinea elevilor sau să întoarceți ceva din anii Dvs. de studii, ce ar fi asta?

(Dna Larisa) Consultațiile cu elevii incluse în orar, cercuri după interese.

(Dna Veronica) Pentru noi a fost frumoasă acea perioadă, căci o priveam prin ochi de copil, dar azi elevii au mai multe oportunități de dezvoltare, mai multe surse de informare, libertatea de a alege instituția și profilul etc. Fiecare trebuie să evolueze în ritmul mediului din care face parte.

(Dna Tatiana) Exigența profesorilor, activități practice în cadrul lecțiilor, elevul responsabil și mo-

dest, activități de promovare a frumosului neamului nostru, a culturii și tradițiilor.

- Care a fost un sfat, pe care l-ați primit, care va motivat să învățați și pe care l-ați da și acum elevilor?

(Dna Larisa) „Unde și-ai fi, să știi că omul sfințește locul.”

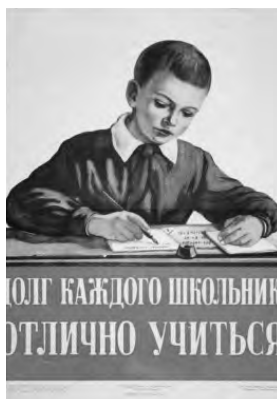
(Dna Veronica) Să asculte de sfaturile celor cu experiență.

(Dna Tatiana) „Prin învățare te simți bine și faci bine.”

PANOUL DE ONOARE

La școală, dar și acasă, este important să fii cel mai bun. Care-i recompensa? Un loc de onoare pe panoul care tronează ca un judecător în fiecare școală din Republica Moldova. Poza ta pe panou a devenit ca o carte de vizită care demonstrează cât de inteligent ești și ce viitor strălucit te așteaptă. Câți dintre noi s-au uitat cu invidie la fețele mândre, înrămate, de pe holul școlii generale? Câți dintre noi au făcut un efort pentru a ajunge acolo? Mulți, mult

prea mulți. Această „tradiție” vine încă de pe timpurile URSS (mai concret, RSSM), când elevii depuneau eforturi enorme pentru a ajunge pe panoul de onoare, doleanță ce a rămas până în prezent.

De asemenea, în unele instituții pe panoul de onoare putem găsi și profesori care și-au depus străduința și cunoștințele pentru a educa niște elevi disciplinați.

Fapte diverse

- O dovadă a calității joase a învățământului sovietic era numărul mare de repetenți. Asta pentru că, în special în mediul rural, colhoznicii erau constrânși să realizeze un anumit număr de „trudozile», deseori apelând la ajutorul copiilor.

- În RSSM, cele mai ideologizate erau programele la istorie.

- Persoanele care făcuseră școală rusă până în 1918 au fost recunoscute de sovietici drept „cărțurari” și au devenit pedagogi în școli.

- Absolvenților de nivel superior care au primit note semestriale, anuale și de examen „excelent” la toate disciplinele li s-a conferit medalii de aur, iar celor care au avut calificativul „bun” – medalii de argint.

Concluzii

Pe parcursul elaborării acestui proiect, am învățat foarte multe lucruri interesante despre școala din trecut și am văzut deosebiri principale față de ceea ce avem noi acum. Sperăm că în viitor vom putea adăuga la acest proiect și mai multe fapte interesante, în special vizând timpurile de azi. De asemenea, sperăm ca învățământul să se modernizeze în continuare.

2. PATRU GENERAȚII DE ELEVI AI UNEI EPOCI

Pădure Victoria

Liceul Teoretic „Spiru Haret”, mun. Chișinău

*«Ani de liceu,
Timp, încotro mergi?
Spre ce meleaguri noi grăbit alergi?
Cum poți într-o zi
Să schimbi în oameni mari niște copii?»*

*Versuri Sașa Georgescu,
muzica Florin Bogardo.*

De zece ani aproape în fiecare zi, pe parcursul a nouă luni în an, fac unul și același drum de acasă spre școală și de la școală acasă, cu unele excepții – activități extracurriculare, vizite la prieteni și rude, vacanțe la mare și la bunici. Îmi făceam impresia ca viața mea e la fel ca viața tuturor copiilor de vârsta mea, ca copilăria părinților mei, a bunicii și străbunicilor. Dar mare mi-a fost mirarea când la un moment dat de la străbunica mea Maria Grosu (1929-2015), care și-a petrecut ultimii ani de viață la bunica mea Sofia Grosu-Rusu – o povestitoare deosebită, am avut să aflu că a avut o copilărie cu totul deosebită de a mea, a părinților mei și chiar a bunicii mele – fiica ei. Povestirile ei atât de mult m-au impresionat, încât aș vrea să le cunosc și alții și să înțeleagă că anii de școală sunt o perioadă deosebită în viața omului, că aici, la școală, îți formezi viitorul, dacă, desigur, vei depune eforturi, vei fi sprijinit

de familia ta și de profesorii care continuă cei 7 ani de acasă pe care ți i-au dat părinții... Într-o zi când eram la bunica, am chemat-o în fața computerului s-o vadă pe mama mea Adelina Rusu-Pădure (prima ei nepoată din cei 5 pe care i-a avut). Ce-a urmat a fost un șoc pentru mine. Ea se temea să se apropie, căci nu credea că putea s-o vadă „nu la televizor” cu care se obișnuise. După ce a schimbat câteva vorbe pe Skype, a început să-și facă cruce zicând: „Bine că Dumnezeu mi-a dat zile ca să văd și această minune”. Eu cu verișorul Săndel, care e mai mare ca mine cu 11 luni, am rămas șocați de comportamentul străbunicii căreia îi spuneam mama Musea, așa cum o numeau părinții noștri. Revenindu-ne un pic, am întrebat-o: „Da ce, tu n-ai avut computer când erai ca noi?”. Răspunsul ne-a șocat și mai mult: nu computer, dar nici televizor, nici radiou, nici telefon, nici alte lucruri pe care le aveți voi și părinții voștri astăzi. Nici în vis și nici în minte să le fi avut. După un așa răspuns, sincron cu verișorul meu am întrebat-o: „Dar cum ați trăit fara computer, televizor, telefon”, motiv pentru care am și făcut această cercetare, conținutul căreia urmează.

În desfășurarea acestei teme m-am bazat pe cercetarea arhivelor din familia străbunicii, bunicii și a familiei mele, pe documentare și acumulare de fapte. Am dialogat cu părinții mei, bunicii mei, am

Străbunica Maria cu primul strănepot Dan – actualmente profesor la o universitate din Olanda

apelat la Internet pentru a mă documenta de unele momente din activitatea școlilor din trecut. Am folosit tehnici de scanare a surselor prezente în lucrarea de cercetare, am făcut concluzii, mi-am exprimat opinia față de unele episoade reflectate în conținutul lucrării, am ținut cont de cerințele concursului în cauză pentru ciclul liceal etc.

Și de aici s-au început povestirile ei, care pentru

noi sunt niște povești din trecut, dar în care credem.

Am fost o familie numeroasă. Pe lângă noi 7 copii, părinții meu au mai crescut încă 3 copii, rămași orfani (erau verișorii mei). Nu s-a făcut deosebire între noi, chiar ni se părea că ei erau mai miluiți decât noi. La școală se ducea doar fratele mai mare Ivanuș, fetele stăteau acasă mai mult cu bunica care ne învăța să fim gospodine. Părinții mei Sava Iabanji și Ecaterina Popov nu erau cărturari. Însă fratele Ivanuș al tatălui meu ne-a fost primul învățător. Tata îi scădea din lucrul din gospodărie lui badea Ivanuș, ca să se ocupe cu noi. El ne-a învățat alfabetul, apoi cum să scriem, cum să adunăm literele în cuvinte, și cum să le citim. Făceam școală acasă cu manualul lui badea, în care era istorie, matematică, religie și științe. Acest manual era cel mai de preț în casa noastră; numai badea și tata îl țineau în mână. Cu timpul tata a mai adus o carte de versuri a lui V. Alexandri, conținutul căreia îl știam pe de rost, (aș vrea să remarc că poezia *Rodica*, pe care ne-o cântă bunica și până astăzi, a devenit cea mai preferată în

repertoriul familiei bunicii Sofia. O carte pe care o citeam pe rând și o păstram ca lumina ochilor. Dar într-o zi venise un cunoscut de-al tatei de la Ciucur-Mengir, care a rămas la noi pentru câteva zile. Când a vrut să plece a cerut de la tata această carte, cu jurământ că peste 2 săptămâni o va întoarce. Dar n-a întors-o nici azi. A dispărut cu tot cu carte. Pentru noi a fost o pierdere mare – ni s-a întrerupt școala. Asta a fost pâna la război (războiul II mondial). Așa am făcut carte eu și surorile mele mai mici. După război n-am umblat la școală, căci eu nu înțelegeam de ce s-a schimbat alfabetul. Dar tot tata ne-a convins că trebuie să-l învățăm, dacă vrem să nu rămânem fără carte. L-am ascultat și mi-a prins bine, căci în 1947 am fost chemată la selisovet (primărie) și mi-au spus să-mi fac valiza ca mâine să plec la Mărculești (Ungheni) la școala de contabili. Eu, care mai nu ieșisem din sat, m-am speriat și nu vroiam să plec, dar tot tata mi-a spus că are încredere că voi învăța bine.

Mi-a fost greu, căci învățam în rusă, dar mai ușor decât altora, fiindcă acasă vorbeam în bulgară. Un an întreg n-am fost acasă, trăiam la gazdă la niște bătrâni care nu aveau copii, dar ca să mă întrețin după lecții lucram cu ei în gospodăria lor. Un alt venit îl aveam de la croitorie. Stăpâna avea o mașină de cusut și într-o zi am rugat-o să mă lese să-mi cos o fustă dintr-o broboadă pe e care o luasem de acasă. După aceasta mi s-a dus vestea că știu să cos și-mi aduceau să le coș fuste, pestelci, stan pentru cămăși cu poale, fețe de pernă și chiar și rochii. Puțini se răsplăteau cu bani, căci nu-i prea aveau, dar îmi dădeau făină de popușoi, mai rar albă, ulei, o rudă de-a stăpânii mi-a adus o găină, dar să nu știe bărbatul-ei. Când am terminat școala, ambii bătrâni nu-mi dădeau voie să mă întorc acasă, mi-au găsit și mire numai să rămân la ei. Îmi dădeau și casa, ru-

gându-mă să nu-i părăsesc. N-am putut să rămân, căci am fost trimisă de stat și trebuia să mu duc acolo unde voi fi repartizată, altfel nici nu se putea. Era pe timpul lui Stalin și putea să sufere toată familia. Aici mi s-a terminat școala și fără să mă duc acasă am plecat la Comrat, la „raicom partii” de unde împreună cu două ucrainence am fost trimisă în satul Borogani, de care nici nu auzisem, unde am lucrat până aproape 50 de ani contabilă. Aici m-am căsătorit, am crescut doi copii, le-am dat studii superioare, de la care am 5 nepoți; mai am și 3 strănepoți, care trăiesc o „viață ca din poveste”.

Astfel de amintiri din copilărie, cum le numim, sunt până astăzi permanente când ne adunăm la bunica Sonea și când rând pe rând începem a povesti despre anii de școală, foarte diferite de cea de azi.

Născută la 6 ani după război, bunica Sofia a învățat altfel decât mama ei – străbunica mea Maria Grosu. S-a dus singură, cu câteva zile m-ai târziu de 1 septembrie, căci era născută după 1 octombrie, dată la care erau înmatriculați, conform legii de atunci, la școală. Când a văzut că cei din mahala, de o seamă cu dânsa, s-au dus la școală, iar ea nu, a început să plângă că vrea și ea la școală. Atunci tatăl ei Alexandru Grosu s-a dus la școală și a soluționat. Prima ei învățătoare a fost Natalia Ivanovna Morari, care a primit-o, și așa a devenit elevă la școala de 7 ani apoi de 8 ani din satul Borogani, raionul Comrat. A învățat bine, mai mult foarte bine; era activă, participa la toate activitățile din școală. Deseori ne povestește despre cum a devenit timurovistă. Era în clasa a patra și diriginta le-a spus că trebuie să-i ajute pe bătrânii din sat. Era primăvară, se săpa în grădini, se făcea curățenie prin ogrăzi etc. Bunica ei

Promoția de contabili (1948) de la școala de contabili din Mărculești; cu o inscripție în l. rusă-jos (străbunica Maria – a treia din dreapta, rândul doi de sus)

fiind văduvă de război, i-a convins pe câțiva colegi de clasă s-o ajute. După lecții aceștia ajung la bunica Maria (Marusca – îi spunea satul) și din poartă îi strigă „Mămuță, am venit să-ți săpăm harmanul” la care ea le spune că deacum l-a arat și l-a semănat cu popușoi. Bunica Sofia nu s-a lăsat bătută și-i propune să-i taie lemne, la care bunica ei îi răspunde „Ei, draga bunicii, voi aduceți-mi-le, că le tai eu și singură”. Pe atunci rar cine făcea focul cu lemne, fiindcă nu erau. Iarna făceau focul cu tezâc, iar vara cu ce era prin gospodărie: hripcă, paie, crengi. Altă dată a venit cu câțiva verișori să-i facă curățenie în casă. I-au tăiat din hârtie perdeluțe la 2 ferestre, i-au măturat, i-au făcut crupe din popușoi de semințe la râșnița pe care o avea în tindă, i-au scos râșchitoarea din țâțână după ce s-au învățat pe ea de au amestecat și au căzut de și-au julit coatele și picioarele, apoi i-au smântânit toate oalele și fericiți au plecat acasă. Mare le-a fost mirarea că bunica nu s-a plâns

Bunica mea Sofia Grosu la ultimul sunet. Scoala de 8 ani din s. Borogani, r-nul Comrat. Bunica – prima din stânga în picioare lângă viitorul ei nănaș Tudor Talai. În foto sunt 24 de elevi ai clasei a VIII-a, B

părinților, dar i-a lăudat că i-au făcut curățenie, fără să amintească de oalele smântânite. Cât a fost școlăriță citea foarte mult, (așa face și astăzi), citea din îndemnul părinților care-i spuneau „Vrei să trăiești mai bine, citește și muncește”. În anii de școală a fost pasionată de dansul popular, că doar acela se dansa. La toate serbările și activitățile din sat și raion a participat cu colectivul de dansuri, unde și-a întâlnit și prima dragoste, dar care a fost foarte scurtă, căci după absolvirea a 8 clase fiecare spune că are și-a avut drumul și viața lui, păstrând doar frumoase amintiri. Școala medie a absolvit-o la Leova, la 30 km de Borogani, la îndemnul părinților, care doreau ca unica lor fiică să facă studii mai deosebite decât cele din sat, unde numai se deschisese școala medie.

Bunica își amintește cu plăcere de cei doi ani de la școala medie nr. 2 din Leova. Era prima ei experiență de viață în cămin, cu oameni diferiți, fără pă-

rinți alături, fără cunoștințe, fără confortul pe care îl avea acasă. Aproape în fiecare sâmbătă după lecții, pe orice timp, venea acasă. De la Leova până la largara era autobuz, iar de la largara până la Borogani 7 km pe jos, rar dacă era vreun transport. În cei doi ani n-a fost niciun caz de pericol, chiar dacă se întâlnea cu cineva, se salutau și fiecare își căuta de drum. Așa era și la întoarcerea din sat. Tatăl ei era șofer, dar n-a fost niciun caz s-o ducă cu mașina, ar fi rămas fără lucru. Erau mai mulți din sat care învățau la Leova, mai mulți la școala de șoferi și, desigur, veneau cu ceva de acasă, supliment la masa de la școala semiinternat. Își amintește cum odată părinții o petreceau până la marginea satului și când i-au dat geanta i s-a părut prea grea, dar ca să nu rămână de cârd o puneă când în spate, când pe burtă și așa a dus-o până la autobuz. Când a ajuns la cămin și a deschis-o a găsit printre bunurile puse de mama ei, (străbunica mea) o cărămidă învelită într-un ziar. De oboseală, ciudă și rușine a izbucnit într-un plâns isteric, încât a speriat toate fetele din cameră și nu numai. Sâmbătă nu s-a mai dus acasă, fapt ce i-a îngrijorat pe părinți, care au venit să afle ce s-a întâmplat. Această întâmplare a făcut-o să fie mai precaută când se întorcea de la părinți, chiar și atunci când locuia în propria casă. Dar străbunelul Alexandru toată viața lui nu s-a lăsat de șotii.

Mama mea Adelina Rusu-Pădure își amintește cum la sărbătorile de iarnă puneă copiilor în traisăță cartofi, ceapă, chiroane, dar cum îi reușea era o enigmă. După absolvirea școlii medii din Leova, bunica si-a făcut studiile la Universitatea de Stat din Chișinău. Împreună cu bunelul Ion Rusu, tot absolvent al US din Chișinău, au crescut 3 copii, toți cu studii superioare, cu familii frumoase. Păcat că bunelul Ion l-a cunoscut doar pe primul nepot Dan – fratele meu, care a urmat calea bunicii – e profe-

sor, ceilalți 5 nepoți îl cunosc doar de pe fotografie. O atenție deosebită merită școala în care ulterior a activat bunica. Ea spune că la etapa școlii de 8 ani (gimnaziul de azi) aveau mai puține discipline școlare, învățau și șambăta, toamna lucrau în colhoz la strânsul poamei și porumbului pentru ce li se plătea 1 copeică pentru 1 kg. Lucrau de dimineață și până seara, mâncarea o luau de acasă. La amiază se aduna toată clasa, fiecare își scotea ce avea și mâncau împreună. În majoritatea cazurilor pe masa improvizată se puneau brânza de oi, ghizomele (plăcinte) cu brânză de oi sau de vaci, ceapă. Învățătorii se izolau, luau masa separat. Nu era așa comunicare și apropiere de elevi, cum e astăzi. În școală bătaia era o obișnuință, și din frica de a nu fi pedepsiți și acasă elevii nu spuneau părinților. Cea mai mare pedeapsă pentru orice încălcare a disciplinei venea din partea directorului. În cabinetul lui erau 3 tipuri de nuiiele de vișini – mari, mijlocii și mici. În dependență de „greșeală” era și măsura pedepsei și mărimea nuiii care se aplica mai des la palmă și la fund, iar dacă retrăgeai mâna sau țipai, ți se adăuga. Sau tragerea de perciuni, când erai apucat de câteva fire de păr deasupra urechilor și tras în sus. Era o durere nebună. Mulți învățători își permiteau să te înjosească verbal: porcule, vaco, debilo, prostule, idiotule, parșivule, împutitule. Asta și-i făcea pe mulți părinți să-și trimită copiii la alte școli medii (cum e în cazul bunicii), la școli profesionale, la tehnicumuri (colegii). Bunica îmi povestește că din primele zile la școala medie din Leova a nimerit într-o lume nouă: învățătorii erau foarte inteligenți comparativ cu cei de la sate, mai dedicați profesiei, se interesau de situația de acasă a elevilor, nu-i insultau, dar de pedeapsă fizică nici vorbă. Dacă se întâmpla ceva, erau chemați părinții, cu care se discuta civilizat. În cămin fetele erau la etajul II, băieții – la etajul I. Se

Cele mai apropiate prietene ale bunicii Sofia din școala medie nr. 2 din Leova. Bunica a doua din dreapta

organiza o întrecere la curățenia din cameră care se premia cu cuverturi pentru pat. Era o mare cinste să le ai. Se făcea în fiecare zi curățenie atât în cameră, de către cei care locuiau în această cameră, cât și pe coridor după un grafic stabilit. La fel se făcea de serviciu și la cantină – în această zi nu frecventai lecțiile, deoarece de dimineață erai ridicat de educatorul de serviciu și trebuia să umpli paharele cu ceai și să ungi pâinea cu magiun sau cu unt pentru toți care se alimentau la cantina școlii, în timp ce 2 bucătărese pregăteau dejunul din cartofi, orez etc. De hrișcă nici pomină, era un meniu tradițional, care se repeta în fiecare săptămână. Erau foarte gustoase copurile preparate la cantină din aluatul pus la dospit de cu seară. Bucătăresele veneau la lucru cel târziu la ora 5 dimineața și cât am învățat le-am văzut doar pe două, n-a fost caz să nu fim alimentați din cauza că o bucătăreasă s-a îmbolnăvit. Cât a învățat la Leova, bunica a avut posibilitatea să participe la diferite activități, serbări, demonstrații de ziua Marelui Octombrie (ziua instaurării bolșevismului în Rusia,

Carnavalul – 1967. Bunica – Ileana Cosânzeana, iar Făt- Frumos – al doilea din dreapta, îmbrăcat într-o ie/cămașă brodată de străbunica Maria pe fir, pe care am purtat-o toți membrii familiei și care îmi este transmisă mie

1917) și de 1 mai – Ziua internațională a muncitorilor, la culesul poamei. Îi hrăneau dimineața și seara la cantina școlii, la amiază în câmp, unde mâncarea avea un gust deosebit – roșii cu brânză și o bucată de cârnaț cu pâine de casă, un prânz împărătesc pe acele timpuri. Tot la Leova a participat la prima olimpiadă raională la istorie, la care a luat locul I, ceea ce i-a oferit posibilitatea să participe la prima olimpiadă republicană la istorie, organizată de US din Chișinău. N-a regretat niciodată, cu toate că școala și facultatea a făcut-o în perioada sovietică, îmbibată de ideologia comunistă, a știut să se debaraseze de dogma: „Lenin – el ni-i tată și bunel, Și un om mai bun ca el nu-i și n-a fost niciodată, Nicăieri în lumea toată”. A reușit să schimbe mersul istoriei naționale prin faptul, cum spune ea că, a deschis la Comrat unicul liceu cu predare în limba română, care funcționase cu succes, dar care sovieticii l-au lichidat în 1940.

O altă filă a subiectului meu au scris-o părinții mei Adelina și Andrei Pădure, care cu adevărat sunt o punte de trecere de la școala socialistă la cea contemporană. Au fost înscriși în clasa I în 1982. Tata a învățat la școala cu predare în limba moldovenească, mama a fost nevoită să învețe la școala cu predare în limba rusă. În Comrat nu erau școli cu predare în limba română. Pe parcursul studiilor la gimnaziu au trecut peste o clasă – din a VI-a în a VIII-a, apoi după clasa a IX-a în Comrat s-a deschis prima școală de tip liceal – Школа старшекласников, unde erau clase cu studiere aprofundată a disciplinelor: limba rusă și limbile moderne, chimie și biologie, fizică și matematică, istorie și științe socioumanistice. Învățașul milităria – o zi pe săptămână. Și fetele și băieții învățau cum să mănuiască arma, cum să se echipeze, cum să se apere de arma biologică etc. Mama, ca și bunica, a fost octombrel, pionier, comsomolista – organizații ale copiilor și de tinertet subordonate partidului comunist, prin care se și propaga și implanata ideologia comunistă și cultura statului socialist. La fel se organizau activități cu ocazia diferitor evenimente, serbări, lucrul în colhoz. Mama își amintește și de timpul de odihnă în taberele de pionieri Olimpieț din Comrat. O amintire haioasă de la tabără (lagar, cum i se spunea pe acele timpuri): când trecuse în clasa a II-a părinții au decis să-i facă o surpriză ei și prietenei sale Galea cu care era într-o clasă; erau și vecine (astăzi nana Galea). La sfârșitul săptămânii buneii s-au dus la tabără să le viziteze. Bunica Sofia când le-a văzut, a apucat-o inima – erau pline de păduchi. N-au venit acasă, dar s-au dus la străbunica mea Maria – bunica mamei mele și mama bunicii mele, și ambele s-au pus pe lucru. Le-au uns cu gaz, apoi după o oră le-au spălat de câteva ori cu săpun de rufe, apoi cu cel bun, după care s-au apucat de scos lindinele. În proces străbunica

se ruga permanent ca Dumnezeu să-l țină pe străbunelul Alexandru la lucru până le vor descurca. Dar n-a fost așa. Zgomotul mașinii care se apropia le-a dezorientat, și când străbunelul și-a făcut apariția, la văzul procedurii, a întrebat ce se întâmplă. Fără să întreruptă „procedura” bunica îi răspunde că scoate păduchi, la care el zice: „N-am văzut păduchi de la foame, și dacă-mi arătați măcar unu, dau 10 ruble”. Venise în grabă și n-a mai așteptat să vadă păduchiul și să piardă 10 ruble (o sumă mare pe atunci). Bunica și străbunica au răsuflat ușurate, au descurcat fețele, le-au luat acasă. A fost prima și ultima odihnă la lagărul Olimpieț. La școala în care învăța mama era o altă atmosferă. Elevii treceau un concurs, erau selectați cei mai buni

și repartizați după profilurile care le vor permite susținerea examenului de înmatriculare la studii superioare. Studiau după o programă individuală prevăzută pentru școlile medii. Pentru disciplinele de profil se ofereau mai multe ore decât în școlile obișnuite. Clasele erau mai mici, numărul de elevi fiind de 18-22.

Cum își amintește mama mea Adelina, metodele de predare erau mai flexibile. La lecții își expuneau opiniile proprii fără să fie amenințați că vor fi pedepsiți, aveau acces la o bibliotecă, ceea ce nu era în alte școli din Comrat; atât doar că nu era aproape nimic în română. Față de limba moldovenească era un interes mai mare și o dorință de a o cunoaște diferită de cea din alte școli cu predare în limba rusă. Era după „perestroika” lui Gorbaciov și înce-

Mama mea cu prietenele ei la școală îmbrăcate în uniformă școlară; în URSS – obligatorie, desigur, și în RSSM. Liceul din or. Comrat, 1991

putul transformărilor democratice în Moldova.

După ce mama a absolvit școala a depus actele la Institutul de medicină (astăzi Universitatea de medicină N. Testemițanu). Despre momentul depunerii actelor mama și bunica își amintesc: Era într-o sâmbătă. Bunelul Ion Rusu i-a luat pe toți membrii familiei s-o ducă pe mama la Chișinău să depună actele. După ce mamei i-a venit rândul să intre în încăperea de pe strada Ștefan cel Mare unde se afla Comisia de primire la un timp, bunicii și frații ei Dorin și Ionel au început să se deranjeze – prea se reținea mama. După vreun ceas de retrăiri apare, roșie la față, mai că nu plângea. Ceea ce a povestit ea a schimbat viața familiei. La momentul depunerii actelor cei care au

absolvit școlile alolingve susțineau o testare la cunoașterea limbii de stat. Până a depune actele, unul dintre membrii comisiei i-a arătat mamei o foaie de hârtie albă și o întreabă: Ce-i asta? La care mama a răspuns: „O foaie de hârtie albă”. Membrul comisiei imediat întoarce foaia pe care era scrisă o Cerere și-i spune că n-a trecut testul și că nu-i primește actele. Mama s-a luat cu el la harță, au intervenit alți membri ai Comisiei, cu care ea vorbea în română curată și care au liniștit-o. Când bunelul Ion a auzit cazul, s-a infuriat, încât era gata să rupe ușile și să-l înădușe pe cel cu pricina, spunând că a crezut că măcar la Chișinău se va simți moldovean, fiindcă la Comrat moldovenii erau priviți ca dușmani. Abia de l-au liniștit, dar pe drum spre acasă dorința de a

deschide o școală cu predare în română a devenit cauza cea mare a bunei, cărora în același an le-a reușit. Ca să-i convingă pe alții să-și dea copiii, primul pe lista doritorilor a fost fratele mai mic al mamei Ionel. În anul 2000 elevii din clasa lui au fost primii absolvenți ai liceului Mihai Eminescu din Comrat – un liceu deosebit la sudul R. Moldova.

Liceului meu Spiru Haret, în care îmi fac studiile – reprezentant al noii generații de școli din Republica Moldova, se deosebește în toate de cele 3 generații de școli pe care le-am descris parțial mai sus.

Străbunica, bunica și mama mea, au învățat în școli cu ideologii diferite, programe diferite, atitudini diferite și rezultate diferite.

Din cele cele expuse am constatat că pot desprinde niște lucruri comune fiecărei perioade descrise:

- școala a existat în orice perioadă de timp, indiferent de situație – până la război, după război, după declarația de Independență și la momentul actual;
- principalii actori ai școlii au fost și rămân elevii și învățătorii;

- toată activitatea școlii este îndreptată spre a educa tânăra generație pentru binele țării:

- învățământul atât în RSSM, cât și în Republica Moldova, a fost și este în permanentă ascensiune atât cantitativ: de la 4 clase la 7, apoi la 8, după care la 9, 10, 11 și în perioada contemporană la 12 clase, precum și calitativ: de la școli primare la gimnaziu, liceu, colegii, școli superioare;

- la fiecare etapă școala a fost garantată și asigurată de stat prin spații de studii, biblioteci, laboratoare, iar astăzi computerizate cu acces la Internet și dotate cu alte tehnologii moderne;

- la toate etapele învățătorilor/profesorilor li s-a acordat posibilitatea de formare continuă, prin care își avansează calificarea, iar efectul este în noi, elevii.

Pentru mine personal acest Proiect mi-a dat posibilitatea să-mi dezvolt în continuare abilitățile de cercetare, să conștientizez necesitatea colaborării

cu alte persoane, să apreciez eforturile individuale și comune depuse de oameni în dezvoltarea țării, să fiu mai responsabilă față de sine și cei din jurul meu, să aplic corect cunoștințele la tratarea unei teme, să nu mă tem de eșec, să-mi controlez emoțiile în situații speciale pentru a nu afecta starea emoțională a celor din jur și multe alte lucruri.

Cea mai mare parte din ceea ce am relatat mai sus sunt conținuturi veritabile – nu copiate din cărți sau din Internet. Prin ele am întreprins o încercare nu doar de a scoate în evidență niște istorii adevărate, pe care nu le vom găsi în manualul de istorie, ci și de a înțelege cum se schimbă timpul și oamenii, ce rol are școala pentru societate și pentru fiecare om în parte. Din istoriile străbunicii, buneilor și părinților mei, prin care au trecut majoritatea contemporanilor eroilor prezentați în aceste pagini, învăț să prețuiesc viața, munca depusă de cei dragi pentru BINELE nostru, să conștientizez că școala ne dă startul în viața pe care dorim s-o avem. Consider că subiectul merită să fie cercetat în continuare și cred că-l voi continua.

Surse:

- Arhiva familiilor Grosu, Rusu, Pădure;
- Certificate de studii;
- Certificate ale activităților extracurriculare.

3. ȘCOALA CEA MAI BUNĂ ESTE CEA ÎN CARE ÎNAINTE DE TOATE ÎNVEȚI A ÎNVĂȚA

Cernei Nicoleta

IP Centrul de Excelență în Construcții,
mun. Chișinău

Profesor-coordonator Bolduma Viorel

Politica de realizare în anii '60-70 a învățământului mediu general obligatoriu a urmărit încadrarea completă a tinerei generații în procesul de formare a „omului nou” – făuritor activ al societății comuniste. Ideologizarea și îndoctrinarea sistemului educațional școlar s-a realizat, în bună parte, prin intermediul programelor școlare și al corpului didactic. Programele școlare, îndeosebi la disciplinele socio-umaniste, au promovat cu prisosință conceptul celor două popoare romanice de răsărit – românii și moldovenii. Mai multe generații au fost rupte de

patrimoniul lingvistic și cultural-istoric național. S-a creat iluzia unui spațiu geografic unic și a unei istorii comune a moldovenilor cu slavii de răsărit, negându-se cea cu frații de peste Prut. Procesul educațional a urmărit obiectivul deznaționalizării băștinașilor, această politică fiind realizată și prin extinderea rețelei de școli cu instruire în limba rusă.

Pedagogii au fost transformați în dascăli docili regimului, promotori activi în învățământ și societate a idealurilor comuniste străine aspirațiilor naționale ale moldovenilor. Revenirea învățământului la rădăcini, la rolul familiei în educație, individualizarea procesului educațional, dezvoltarea spirituală a societății axată pe valorile naționale și general umane, a fost posibilă doar după destrămarea URSS și dobândirea independenței Republicii Moldova.

Școala de azi își pune amprenta asupra carierei noastre. Astfel, studiul anumitor discipline, început cât mai de timpuriu, dezvoltă dorința de a cunoaște mai mult, sentimentul încrederii în sine și dorința realizării în acele direcții. Această pasiune pentru un anumit domeniu se naște din sentimentul compatibilității, din sentimentul că nimic nu e greu, dar că totuși mereu este ceva de descoperit, ceva ce poți înțelege și controla, ceva care te poartă către nivelul următor. Din momentul în care porțile cunoașterii se deschid una câte una începi să crezi că acesta este drumul pe care trebuie să-l urmezi și care te împinge spre a face ceea ce-ți place. Și poate lucrul cel mai minunat este acela că uneori, într-o școală, este de ajuns să întâlnești un singur profesor extraordinar și devotat care te inspiră și te pregătește pentru întâlnirea cu propriul destin profesional. Spre exemplu, Anca Vlad, femeia care a creat „Farmacia Inimii, Catena”, și-a descoperit pasiunea pentru economie încă din liceu, iar profesoara care-i predă economia a îndrumat-o să urmeze o facultate de specialitate,

ceea ce a și făcut. Datorită materiei aprofundate de școală și datorită profesoarei ei, care nu i-a împărțat doar cunoștințe, ci și propriile speranțe și visuri, Anca a devenit un antreprenor de succes, puternic pasionată și implicată în ceea ce face. Totodată, la nivel psihologic, s-a demonstrat că rezultatele școlare influențează opțiunea profesională. Dacă elevul este recompensat cu note bune la o disciplină, înseamnă că acesta are anumite abilități și pasiuni pentru acea materie și devine dornic de a opta pentru o carieră în domeniul respectiv. Acest factor are și o influență indirectă asupra orientării vocaționale, pentru că de multe ori elevul este apreciat și apoi orientat doar pe baza acestor rezultate. Astfel, profesorii și părinții trebuie să aducă la cunoștință elevilor legătura directă dintre disciplinele studiate la școală și profesii. De exemplu, dacă cineva obține rezultate bune la limba română sau la orice altă limbă străină studiată la școală, ar putea deveni: profesor, învățător, translator, jurnalist, ghid turistic etc. De asemenea, dacă elevul are înclinații sportive, ar putea deveni profesor de sport, antrenor, polițist, ofițer de armată etc.

Altfel spus, pentru a exercita o profesie, tânărul trebuie să aibă anumite aptitudini care pot fi prezente datorită performanțelor școlare la unele obiecte de învățământ.

Așadar, școala are un rol important în devenirea fiecăruia dintre noi.

În rândurile ce urmează voi elucida aspecte comune și specifice școlii sovietice și școlii naționale, drept studiu de caz fiind anii mei de școală și anii de școală ai părinților mei.

Eu, Cernei Nicoleta, m-am născut în anul 2003 în satul Rediul Mare, comuna Grinăuți-Moldova, raionul Ocnița. Am mers la școală la 1 septembrie 2011 în satul Grinăuți-Moldova, raionul Ocnița, la Liceul

Teoretic Grinăuți-Moldova. Pentru mine școala a fost dintotdeauna locul de care mă leagă cele mai frumoase amintiri. Școala este, prin definiție, o instituție puternică și ei îi revine principalul rol de a forma personalitatea tinerilor. Ea reprezintă o societate în miniatură, un laborator care prestează tânărului lecții despre viață, pentru ca apoi să nu resimtă dramatic trecerea în societatea adultă. Nu pot spune că școala unde am învățat a fost una mai deosebită sau specială, însă a fost locul cel mai plăcut, unde am învățat să muncesc pentru a obține ceea ce-mi doresc. Când am mers în clasa 1 am purtat o uniformă bine pregătită din timp, a avut loc un careu solemn, unde cei mai mari ne-au condus la clasa în care în următorii 4 ani am descoperit tainele învățării. Matematica distractivă era una dintre lecțiile mele preferate, deopotrivă și limba română, la care îmi plăcea să citesc și să recit poezii. După lecții frecventam dansurile unde învățam diverse dansuri populare naționale și moderne; pe lângă acestea mai erau cercuri de pictură sau muzică. Pot spune că perioada în care am învățat a fost una de digitalizare, căci au fost introduse numeroase aparate, cum ar fi televizoare în sălile de clasă, table interactive, calculatoare, pentru a face orele mai captivante. Am participat la multe concursuri, în cadrul cărora am avut ocazia să cunosc și să interacționez cu numeroase persoane, ceea ce a contribuit la dezvoltarea mea ca personalitate. Până în clasa a 9-a viața de gimnaziu a fost una interesantă și plină de emoții intense.

În 2019 am fost admisă la Centrul de Excelență în Construcții, unde am început o nouă etapă a vieții mele cu oameni și locuri noi. Învățământul modern se conduce după o filosofie a educației care promovează o nouă concepție despre formarea elevului, despre idealul social-uman, astfel încât activitatea

Cernei Ludmila, clasa a 4-a, s. Corburi, r-nul Dondușeni, 1982 (arhiva familie Cernei)

Cernei Ion și Cernei Stela la 1 septembrie 1973 (arhiva familiei Cernei)

școlară vine în întâmpinarea trebuințelor dezvoltării individuale și sociale.

Am frecventat lecțiile fizic până în 6 martie 2020, când a început pandemia Covid-19. Avem tehnologie, avem gadgeturi multe, învățăm online, învățăm chiar și de acasă, ne facem temele pe calculator, ne distrăm pe tablete, ne jucăm pe console moderne când nu facem teme. Avem cursuri și manuale online, avem cărți digitale, ore la care folosim materiale digitale; digitalizarea e parte a educației, dacă vrem să evoluăm și să avem absolvenți din ce în ce mai buni. Activitățile extracuriculare și cercurile, cluburile îi ajută pe elevi să-și dezvolte imaginația, să-și cultive pasiunile, să exploreze și să încerce tot ce își doresc ca să știe spre ce să se îndrepte în viață. Este

o îmbunătățire uriașă să ai mereu cât mai multe variante din care să alegi și să le poți testa pe fiecare în parte. Orele și materia școlară sunt mai ușor de personalizat, sunt adaptate în funcție de elevi, de cerințele lor, de piața muncii, acolo unde e posibil. Școala modernă se „pliază” pe elev și pe cerințele lui, pe nivelul lui, pe nevoile lui la un moment dat. Orele online au fost inițial o provocare pentru mine, pe alocuri a fost dificil să mă acomodez cu multitudinea de aplicații și platforme de lucru, acum însă, după 2 ani, deja mi se par imposibile studiile fără platformele de lucru. Am parcurs un drum cu numeroase schimbări și cotituri, au fost însă ani frumoși și plini de experiențe. Sunt sigură că în viitor mă așteaptă numeroase provocări, dar sunt gata să le depășesc pentru a ajunge la scopul propus.

Dacă copiii născuți după anii 1991, când Republica Moldova devine independentă, au cunoscut ce este o școală democratică, altceva pot spune de părinții mei, elevi ai școlii sovietice.

Astfel, mama mea Ludmila Cernei (Tincu), s-a născut în anul 1971, în satul Corburi, raionul Dondușeni. Bunicul era tractorist, iar bunica lucra în colhoz. A mers la școală la 1 septembrie 1978, într-o zi frumoasă care i-a rămas în memorie. Din spusele ei, careul a fost unul solemn, la care au participat reprezentanții autorităților locale și ai cârmuirii colhozului. Abecedarele erau în grafie chirilică, pe coperta căroră era reprezentat chipul lui Lenin. Spune că era un eveniment frumos, era îmbrăcată în uniformă cafenie, cu șorț alb și avea două fundițe în păr. Rochiile erau decorate modest cu gulere și manșete

din dantelă. Gulerul și manșetele erau obligatorii. În plus, fetele ar putea purta arcuri negre sau maro (casual) sau albe (rochie). Conform regulilor, arcurile de alte culori nu erau permise. După careul solemn am oferit flori primei mele învățătoare, relatează Ludmila Cernei. Clasa era spațioasă, cu bănci de lemn vopsite în alb și cafeniu și cu lumină clară. Lecțiile se predau în limba moldovenească, dar se predă limba rusă și franceza. Eram în URSS, se simțea acest lucru privind acum în urmă. Era o regulă

strictă, dar se făcea diferență între statutul social al elevilor. Își mai amintește: am fost primită în octombrie în 1981, purtam insignă pe piept cu chipul lui Lenin. În anul 1982 am devenit pionieră, un așa-zis statut; purtam cravată roșie, lucru de care nu se puteau bucura toți elevii. Prin clasa a 7-a, anul 1985, am fost primită în comsomol. Mai întâi ne-au dat să învățăm niște termeni, apoi ne-am dus la Secția raională a Comsomolului din raionul Dondușeni, unde o comisie specială puneă fiecăruia întrebări după răspunsul la care se decidea dacă suntem primiți sau nu. Ne învățau despre comunism și alte ideologii politice din perioada dată. Toamna mergeam la ajutor în colhoz, la strâns mere, prune, fiind ulterior răsplătiți cu fructe. Îmi plăceau mult lecțiile de educație tehnologică sau muncă, la care băieții confecționau obiecte din lemn, iar fetele preparau diverse bucate, accentuează Ludmila Cernei. La data de 23 februarie, de Ziua armatei sovietice, se organizau diverse spectacole, defilau în uniformă militară, cântau diverse cântece în limba rusă despre armata sovietică. La lecții studia îndeosebi scriitorii și personalitățile notorii de proveniență rusă – Pușkin, Esenin, Lermontov. Pe zi erau cam 5-6 lecții, dar învăța

Concert în cadrul Colegiului de Industrie Ușoară din Bălți, 1987
(arhiva familiei Cernei)

și sâmbăta. Baza ideologică a învățământului sovietic a fost educația în spiritul „internaționalismului proletar” și al dragostei față de „patria socialistă”, educația prin muncă și pregătirea profesională, educația ateistă și educația „în colectiv prin colectiv”. Toate luate împreună aveau ca scop formarea și afirmarea „poporului sovietic”.

De exemplu, un manual de citire pentru clasa a III-a prevedea teme precum: „Lenin cu noi în rând”; „Revoluția din Octombrie”; „Pionierii”; „Comunismul” și altele. Pe vremea URSS-ului, învățământul era unul dintre instrumentele de îndoctrinare în masă a populației. Școala avea scopul să formeze un om nou: cetățean al societății socialiste, devotat patriei sovietice și cauzei Partidului Comunist, implicat în lupta de clasă, supus guvernării, muncitor și ateu. În RSSM, cele mai ideologizate erau programele la istorie, își amintesc profesorii. Informația era denaturată, unele fapte erau omise, altele – exagerate. De asemenea, au fost create mituri și stereotipuri, precum cel al „ostașului rus eliberator” și cel al „ocupantului burghezo-moșieresc român”. Propaganda începea însă chiar din Abecedar și era prezentă în toate manualele școlare, de la geografie până la muzică... În

clasa a 8-a, în 1986, mama a dat 3 examene la: limba moldovenească, matematica și limba rusă. În timpul liber, sâmbăta și duminica la Casa de Cultură, erau prezentate pe un ecran mare, filme indiene, un bilet costa 20 de copeici. Ideologia sovietică era insuflată la un nivel înalt, cei care se opuneau regimului erau pedepsiți dur. La 1 mai, de Ziua Muncii, mergeau cu autobuzul la Dondușeni unde era organizată paradă. Sloganul acestei parade era „Мир! Труд! Май!” Cei care pe parcursul anului au prezentat succese remarcabile în muncă erau decorați cu medalii. Ziua de 9 mai era Ziua Victoriei. În această zi la monumentul din sat veneau toți veteranii, povesteau despre război, apoi era organizată o masă de sărbătoare, la care li se dăruiau flori. În 1986 mama a urmat studiile la Colegiul de Industrie Ușoară din Bălți, unde la fel a luat parte la munca în colhoz. La colectarea roșiilor a primit 300 de ruble care erau pentru ea o sumă destul de considerabilă.

Școala a fost o etapă minunată în viața ei. Acești ani îi păstrează în memorie ca cei mai calzi și veseli. Regimul totalitar sovietic a impus învățământului o structură neflexibilă care avea la bază școala medie de cultură generală obligatorie pentru toți. Planurile de învățământ, programele și manualele erau unice pe întreg teritoriul URSS, fiind elaborate centralizat de Academia de Științe Pedagogice din Moscova. Nu se ținea cont de specificul național al popoarelor conlocuitoare în Uniune. Ele erau orientate la pregătirea elevilor pentru continuarea studiilor în instituțiile de învățământ superior de aceea erau supraîncărcate și inaccesibile pentru majoritatea elevilor. Republicile unionale aveau dreptul de a pregăti și edita programe și manuale la limba maternă, începând cu Abece-darul până la cursul de literatură pentru clasa a X-a, precum și la limba și literatura rusă. Republica noastră a obținut dreptul de a elabora și edita programe și

manuale la limbile franceză și spaniolă pentru școala națională, la istoria și geografia republicii. Procesul de învățământ era dirijat prin documente de stat elaborate în centru, fiind unice și obligatorii pentru toate cadrele didactice. Reproducerea întocmai a conținutului din manual și monologul erau considerate metodele principale de evaluare a cunoștințelor elevilor. Toate acestea contribuiau la limitarea gândirii independente a elevului și la dezvoltarea unui formalism de proporții, ceea ce era propriu întregii societăți. Atestatul de maturitate a devenit o hârtie obișnuită pe care o obțineau nu doar elevii școlilor medii de zi, dar cu mare ușurință și cei de la cursurile serale și fără frecvență. Erau cazuri când așa-numiții absolvenți refuzau să primească atestatul motivând prin faptul că ei n-au frecventat școala. Astfel, școala a ajuns la o degradare completă. La 30 noiembrie 1992, printr-un ordin al ministrului a fost anulată decernarea medaliei de aur și argint. Toate acestea ne vorbesc despre faptul că școala sovietică și-a pierdut rolul ei în societate, a încetat să mai corespundă cerințelor social-economice și culturale. Se cerea un nou concept al reformei învățământului raportat la situația reală creată, precum și la tendințele de dezvoltare ale învățământului modern. Prăbușirea sistemului comunist a creat în țara noastră condiții de trecere la un învățământ propriu, lipsit de dogmele marxist-leniniste, bazat pe democrație și libera gândire, formarea omului descătușat de totalitarism, libertate deplină în organizarea vieții sale. Cadrele didactice au inițiat acțiuni în vederea deideologizării învățământului, revenirii la tradiționalele instituții de învățământ (școala primară, gimnazii, licee teoretice și de specialitate, școli normale și instituții de învățământ privat).

Tatăl meu, Cernei Ion, s-a născut în 1967, în satul Rediul Mare, raionul Ocnița. A mers la școală la 1 septembrie 1973 într-o zi frumoasă de toamnă. A

Studentele Colegiului de industrie ușoară din Bălți, 1989 (arhiva familiei Cernei)

Tincu (Cernei) Ludmila și fratele Iurie la Monumentul din s. Corbu r-nul Dondușeni, septembrie 1979 (arhiva familiei Cernei)

învățat în satul natal până în clasa a 3-a. Nu avea computere și smartphone-uri, așa că toate jocurile se jucau în curte. De obicei se aduna o mulțime de băieți și fete de diferite vârste, jocurile erau inventate din mers. Erau simple și nu complicate, dar principalul factor în ele era comunicarea. Prin jocuri, au devenit conștienți de tiparele de comportament din societate. Comportamentul nu era evaluat prin cuvinte, nici chiar prin fapte, ci prin motivele lor. Greșelile au fost întotdeauna iertate, răutatea și trădarea niciodată. Din clasa a 4-a până în a 8-a a învățat în satul Grinăuți-Moldova, raionul Ocnița. Din clasa I, anul 1973, a fost octombrel, purta în piept o steluță cu înfățișarea lui Lenin pe ea. În clasa a 4-a, anul 1976, a fost primit în rândurile pionierilor, erau ac-

ceptați doar cei mai cuminți. Purta cravată roșie și se mândrea cu asta, ajuta octombrelli din clasele mai mici să învețe, îi îndruma să fie cuminți, să ajungă și ei pionieri. La școală învăța limba moldovenească iar manualele erau în grafie chirilică. Clasa lui era mare, cu bănci de culoare cafe-nie, iar pereții văruiți. După lecții pionierii se duceau la bătrânii din sat pentru a-i ajuta, le aduceau apă, tăiau lemne etc. Mulți copii au petrecut una sau două ture în tabăra de pionieri, fără greș. Era considerat că ai avut noroc să mergi undeva în stațiune; principalele tabere pentru copii erau la o oră de mers cu mașina de acasă. Acolo întotdeauna a fost distractiv și interesant. În anul 1979,

când era în clasa a 8-a, a intrat în rândul comsomoliștilor. Pentru a fi primit a dat un fel de examen, la care le adresau întrebări despre istoria și politica din URSS. Avea carnet comsomolist de culoare roșie cu fotografia lui Lenin și în fiecare lună plătea câte 1,50 ruble în folosul comsomolului; când plătea, în carnet i se aplica o șampilă.

În clasa a 8-a a avut examene de absolvire, pe care le-a susținut cu nota 4 (pe atunci). În anul 1979 a mers la Bălți, Școala profesională nr. 41, urmând profesia de lăcătuș-mecanic. Studia în limba rusă profesia. În 1984 a fost trimis pe 3 luni la Ocnița să învețe de șofer. În 1985 a fost luat la armată în orașul Minsk (Bielorusia) în trupele de rachete. Pe 15 mai în 1987 a revenit acasă, iar vara a fost admis la Colegiul Cooperatist Comercial din Chișinău, unde timp

de 2 ani a studiat contabilitatea. În 1988 a fost trimis în orașul Umani (Ucraina), unde a terminat școala de revizori.

Concluzii. Ca persoană care a petrecut mai mult de jumătate din viața ei ca student, pot garanta importanța școlii. În timp ce primii ani de școală sunt adesea întâmpinați cu plânsete și nemulțumiri, este datoria noastră civică, ca părinți și ființe umane, să ne educăm copiii, să nu mai vorbim de noi înșine. Școala servește la o serie de scopuri, printre care cel de a construi încrederea învățând copiii, importanța lucrului în echipă și a colaborării cu ceilalți. Școala ajută tinerii să-și ghideze stabilirea unei rutine zilnice, care este extrem de importantă pe măsură ce îi direcționăm spre locul de muncă și spre a deveni membri productivi ai societății. „Elevilor li se oferă acces la idei noi, inclusiv știință și limbă, și li se oferă posibilitatea de a afla mai multe despre culturile mondiale, geografie și istoria personală”, spune cu ardoare o bloggeriță, N. Sarah. Școala ne oferă o șansă la dezvoltare și la o viață mai bună, iar în principiu asta este importanța școlii în viața omului. Prin faptul că mergi la școala ai ocazia să înveți, să

îți dezvolti mintea și să înțelegi lucrurile altfel decât le-ai înțelege singur de acasă. Totodată, la școală ai ocazia să întâlnești alți elevi și să-ți faci prieteni, să comunici, să treci prin bune și prin rele împreună. Școala te poate ambiționa să vrei mai mult, să mergi mai departe, indiferent ce-ar fi, să fii responsabil și să-i respecti pe cei din jurul tău. Învățământul s-a schimbat considerabil de-a lungul anilor și sunt sigură că și în viitor vor fi introduse noi tehnologii care să diferențieze școala dintre generații. Cert este faptul că sub influența învățământului se dezvoltă generații cu puncte de vedere și principii diferite!

Atât școala sovietică, cât și școala națională a lăsat amprenta sa în formarea personalității.

Surse inedite:

Interviu realizat de către Cernei Nicoleta cu Ludmila și Ion Cernei (audio, 22.03.2022).

Surse WEB, bibliografie:

1. Ernu V. *Născut în URSS*. Ediția a V-a, Iași, Polirom: 2021.
2. Bragari N. *Evoluția învățământului școlar în RSS Moldovenească (1956-1990)*. Chișinău, Evrica: 2005.
3. <https://thestudent.ro/ce-rol-are-scoala-in-formarea-un-ei-cariere/>

4. ASPECTE ALE ACTIVITĂȚII EXTRAȘCOLARE A ELEVILOR DIN ANII 1961-1976 ÎN ȘCOLILE SĂTEȘTI DIN MOLDOVA SOVIETICĂ

Boblic Doina

Liceul Teoretic „George Călinescu”,
mun. Chișinău

Introducere: Istoria este cea mai frumoasă poveste. Această afirmație făcută de istoricul român Adrian Cioroianu descrie perfect ceea ce vreau să relatez în continuare – voi spune povestea anilor de școală ai verișorilor mamei mele, **Mircea** și **Maria Boghiu**, care mie îmi sunt nași de botez și cu care îmi place foarte mult să discut când ne întâlnim. Au fost elevi în anii '60-'70 ai secolului trecut în satul Năvârneț, r-nul Fălești, satul buneilor mei. Am ales să aflu ce activități extrașcolare aveau elevii din

perioada când Uniunea Sovietică era condusă de Nikita Hrușciov, apoi de Leonid Brejnev, ambii lideri sovietici care au menținut statul dictatorial moștenit de la Iosif Stalin, chiar dacă au denunțat teroarea de pe vremea acestuia.

Mărturiile rudelor mele le-am confruntat cu publicațiile din ziarele din perioada sovietică, care pot fi găsite la Biblioteca Națională a Republicii Moldova.

Scurtă descriere a perioadei: Activitățile povestite de interlocutorii mei aveau loc în anii '60 și '70, când URSS încă își revenea după teroarea impusă de Iosif Stalin, care a murit în 1953, iar în 1956 succesorul său, Nikita Hrușciov, a denunțat într-un discurs¹ dictatura stalinistă. Țara cunoștea un anumit dezgheț, supranumit „dezghețul hrușciovist”, adică persecuțiile slăbiseră, iar unii represați politic pe vremea lui Stalin erau reabilitați. Hrușciov a condus URSS până în 1964, când la putere a venit Leonid Brejnev. Pe plan internațional aveau loc următoarele evenimente:

- **August 1961** – autoritățile comuniste din Germania de Est au construit Zidul Berlinului, care devine un simbol al separării Europei de Est de Europa de Vest².
- **1 iulie 1968** – încheierea Tratatului de Neproliferare Nucleară (NPT), intrat în vigoare în 1970. Tratatul a fost semnat și ratificat de 191 de state-părți, care se obligau să folosească energia nucleară doar în scop pașnic și să renunțe la armele nucleare.

31

¹ Discurs publicat în revista online *История РФ*, <https://histrf.ru/read/articles/xx-siezd-kpss-doklad-khrushchieva-o-kul-tie-lichnosti-stalina-event>

² Informație de pe site-ul oficial al Uniunii Europene, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1960-69_eo

Tratatul recunoaște cele cinci state membre permanente ale Consiliului de Securitate al ONU – SUA, URSS, Marea Britanie, Franța și China – ca state posesoare de arme nucleare³.

- **20-21 august 1968** – înăbușirea de către URSS a „Primăverii de la Praga”, o revoltă din interiorul Partidului Comunist din Cehoslovacia, care cerea reformarea sistemului⁴.

Careu la Școala medie Năvârneț, anul 1975.

Sursa: Biblioteca publică Năvârneț

Călimara obidei, ungheze zoologice, îngrijirea păsărilor

Maria Boghiu: „Am devenit elevă la vârsta de 8 ani. Părinții m-au trimis la școală când mai aveam 4 zile până să împlinesc 7 ani, dar n-am fost acceptată. În septembrie 65 am umblat în clasa întâi vreo două săptămâni, în speranța că voi fi primită, dar pentru că la 1 septembrie nu avusesem 7 ani împliniți (ziua

Maria Boghiu, născută în 1958 în satul Năvârneț, raionul Fălești. A studiat la școala din localitate între anii 1966 și 1967. În anul 1981 a absolvit Institutul Pedagogic „Alec Russo” din Bălți, Facultatea Pedagogia și Metodica Învățământului Primar. După absolvire, a lucrat timp de 32 de ani în școala medie din com. Valea Mare, raionul Ungheni.

Mircea Boghiu, născut în 1954 în satul Năvârneț, raionul Fălești. A studiat la școala medie din Năvârneț între anii 1961 și 1971. A absolvit Institutul Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău și a devenit profesor de educație fizică în școala din Năvârneț, unde a lucrat timp de 45 de ani, de unde s-a pensionat în anul 2021.

mea de naștere este la 4 septembrie), așa și nu am fost înmatriculată. Îmi amintesc cum în una dintre zilele în care mă tot duceam în clasă sperând că voi deveni elevă, aveam cu mine călimara cu cerneală, de care eram tare mândră. Colegii au vrut să-și înmoaie și ei penițele, dar eu, furioasă că nu sunt primită printre ei, am smucit călimara și, cum vă puteți imagina, mi-am stropit toată uniforma școlară... Un an mai târziu am devenit elevă deja oficial. În perioada școlii primare nu existau activități extrașcolare importante. Mai multe au apărut deja începând cu clasa a IV-a. Țin minte că eram instruiți să ocrotim natura și iarna să avem grijă de păsări. Ne duceam în pădure și lăsam

³ Informații despre NPT de pe pagina web a Ministerului Afacerilor Externe al României, <https://www.mae.ro/node/2010>

⁴ Reportaj Radio Europa Liberă, <https://moldova.europalibera.org/a/29436795.html>

de mâncare pentru păsări, confecționeam din carton recipiente pentru semințe, pe care le agățam de copaci, ca păsările să le vadă și să mănânce. La fel, agățam smocuri de fân pentru căprioare. Iar primăvara fiecare copil trebuia să aducă o căsuță pentru păsări. Țin minte că odată am plâns toată noaptea de teamă că tata n-o să-mi facă căsuța din lemn pentru grauri. Când am văzut că, totuși, mi-a meșterit-o, eram în culmea fericirii. Era grea, a trebuit s-o duc până la școală, apoi de acolo – în pădure. Băieții îmi propuneau să mă ajute, dar eu n-o dădeam la nimeni, atât de mândră eram. Aveam și un „colțișor viu” la școală, așa îi spuneam. Era un spațiu unde țineam broaște țestoase, o veveriță căreia îi aduceam nuci, niște iepuri. Era creată o așa-numită echipă a verzilor, în care intra câte un elev din fiecare clasă. Profesorii întocmeau orarul cine și când trebuie să aducă de mâncare și să facă curățenie. Așa voiau să ne învețe să avem grijă de natură și de animale”.

Echipe de asistente medicale (în rusă: Санитарная дружина)

Maria Boghiu: „Cele mai intense activități extrașcolare le aveam prin clasele a VIII-a – IX-a. Iată una dintre ele. În fiecare școală exista o echipă sanitară din care făceau parte doar fetele. Eram instruite cum să facem față unor atacuri cu substanțe chimice și chiar în caz de atac nuclear. Cum să acordăm primul ajutor, cum să salvăm răniții, cum să-i evacuăm. Aveam truse speciale cu cele necesare pentru ajutor. Ce îmi amintesc din acea trusă este o mătușă cu

Imagine în care se vorbește despre greșelile la construirea adăposturilor pentru păsări din revista „Юный натуралист/ Tânăru naturalist”, nr. 3 din 1965, editată la Moscova, difuzată și în Moldova. Sursa: Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Fotografie apărută în ziarul „Moldova Socialistă” nr. 82 din 7 aprilie 1968. Sursa: Colecția „Moldova Socialistă” de la Biblioteca Națională a Republicii Moldova

VERIFICARE

Despre existența în școli a „ungherașelor zoologice” mi-au povestit și alți adulți cu care am vorbit. În nr. 82 din 7 aprilie 1968 a ziarului „Moldova Socialistă” am găsit o mențiune despre un cetățean pe nume Leonid Becleev, care lucra șofer la Casa de cultură din Dubăsari, dar îi plăcea să crească diverse animale și păsări și ajuta unele școli să-și creeze și ele spații unde să aibă în grijă câteva animale.

CE AVEM AZI?

În prezent, nu avem astfel de spații în școli, posibil deoarece nu se consideră un lucru important sau poate din cauza că unele animale pot prezenta pericol pentru copii. În același timp, oricine poate cumpăra sau adopta un animal de companie ca să-l îngrijească acasă.

care trebuia să dăm jos de pe haina și corpul victimei substanța chimică cu care se presupune că ar fi fost atacată. Când se considera că eram bine pregătite, mergeam la competiții la raion. Acolo simulam diverse presupuse nenorociri, iar o comisie examina fiecare detaliu. De exemplu, dacă nu eram foarte atente când ne puneam masca din tifon care ne proteja de inhalarea substanței chimice, comisia ne taxa: „Ți-ai pus masca incorect, asta înseamnă că în continuare nu mai poți acorda ajutor altcuiva, deoarece tu ești deja intoxicată”. În alte cazuri trebuia să cărăm răniții pe targă. Și dacă la exerciții se nimerea vreun bărbat mai corpolent care trebuia evacuat, nu ne era prea ușor nouă, fetelor, să-l ducem. Noi știam că lucrurile pe care le învățăm sunt necesare în caz de război. Dar nu mi amintesc să ne fi speriat asta. Ne simțeam pregătite să facem față, dar era și distractiv. Formam o echipă, făceam mișcare”.

„Zarnița” cu obuze de zăpadă

Mircea Boghiu: „Între clase se organiza jocul sportiv-militar „Zarnița”, de obicei iarna. El are mai multe variante și în diferiți ani puteau fi adăugate reguli sau încercări noi. Esența era că existau două echipe care luptau una împotriva alteia, folosind metode de război – cercetași, semne de drum, simulări de împușcături. Îmi amintesc că în anii mei de școală noi am inventat, pentru această luptă, un tun din care împușcam cu obuze de zăpadă. Obuzele erau cam de mărimea unei mingi de volei. În pădure, la poalele unui deal, amplasam aruncătorul nostru de zăpadă, care era de fapt o construcție artizanală dintr-o țeavă groasă de masă plastică și un elastic din cauciuc de la roțile bicicletei. Așa luptam și împușcam inamicii”.

Eleve ale Școlii medii din s. Năvârneț, anul 1969 după una dintre competițiile raionale la acordarea primului ajutor.
Sursa: Arhiva familiei Boghiu din s. Năvârneț

VERIFICARE

O fotografie din arhiva familiei Mircea și Larisa Boghiu, din anul 1968, ne arată eleve în clasele a IX-a – X-a ale școlii medii din Năvârneț, care făceau parte din echipa de asistente medicale instruite să acorde primul ajutor.

CE AVEM AZI?

Acum nu mai există o astfel de activitate, deoarece se consideră că elevii nu trebuie să fie implicați în chestiuni de război, pentru a nu le trauma copilăria. Lumea a evoluat din timpurile perioadei sovietice și ideea de război sau de amenințare la nivel de țară a dispărut. Totodată, copiii, mai ales fetele, sunt ferite de exerciții cu implicarea forței fizice în exces. Periodic, la școală se țin lecții pentru toți copiii despre cum să acordăm primul ajutor medical în caz de leșin, insolitație și în caz de calamități naturale, cum ar fi cutremur sau incendiu.

Maria Boghiu: „Îmi amintesc și eu despre aceste competiții-lupte în pădure, unde noi, fetele, o făceam pe asistentele medicale sau pe bucătăresele. Căram cu noi de acasă tuci și produse pentru a face terci la foc de tabără sau alte bucate. Pentru noi ieșitul de acasă, orice deplasare, inclusiv în pădure, era un eveniment. Ne plăceau acele expediții și în special mâncarea pegătită în câmp. Ni se părea foarte gustoasă, după atâta mișcare și oboseală”.

VERIFICARE

Din emisiunea⁵ cu tematică istorică a serviciului rus al postului Radio Svoboda (Radio Europa Liberă) aflăm că Zarnița a fost inventată în 1964 de o învățătoare din Permi, Zoia Krotova. Un istoric citat în emisiune spune că mențiuni istorice concrete despre apariția acestui joc nu există, dar asta se poate deduce din arhivele școlilor. Jocul consta din simularea unui război la care participau două armate, iar scopul lor era să-și apere propriul drapel și, respectiv, să obțină drapelul echipei adverse. Echipa care reușea să obțină drapelul adversarului câștiga concursul. Fiecare elev avea în echipă rolul său – cercetaș, înaintaș, medic, bucătar etc. Dintr-o scurtă informație publicată în „Moldova Socialistă” aflăm că jocul avea diferite niveluri și exista o etapă republicană, finală, care dura trei zile. În 1969 competiția s-a desfășurat în iulie, la Tiraspol, învingătoare ieșind echipele din Tiraspol, Bălți și Râbnîța.

CE AVEM AZI?

Acest joc militarizat a fost exclus din școli, probabil odată cu declararea independenței Republicii Moldova. Eu nu cred că aș fi vrut să particip la el. Partea regretabilă e că nu avem alte jocuri sau competiții care să implice ieșirea în pădure.

Informație despre etapa finală a concursului republican „Zarnița” din anul 1969, publicată în ziarul „Moldova Socialistă”, nr. 176 din 31 iulie 1969.

Sursa: Colecția „Moldova Socialistă” de la Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Marșuri turistice

Mircea Boghiu: „Se organizau des expediții sau marșuri turistice în împrejurimile localităților, în păduri, la obiective turistice. Eu am continuat această activitate și în perioada când am devenit deja profesor de educație fizică. Făceam cu elevii din clasele mari marșuri turistice cu corturi și echipament special pentru cățărare pe copaci, trecere peste obstacole etc. Făceam foc de tabără, echipe din 2-3 elevi făceau de serviciu cu rândul la foc, alte echipe erau responsabile de pregătirea mâncării. Acestea erau activități practice care le plăceau foarte mult elevilor”.

⁵ Emisiunea autorului „Археология. Прошлое” la Radio Svoboda, din 22 martie 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=tXWEC9PVWsg>, <https://www.svoboda.org/a/30493586.html>

VERIFICARE

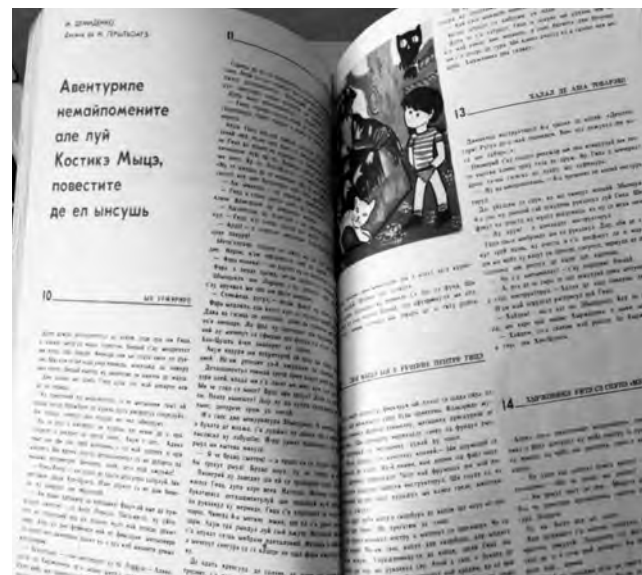
Existența marșurilor turistice, care erau prezentate drept aventuri ale pionierilor, este reflectată și în literatura pentru copii care se tipărea atunci în revistele pentru copii și tineret. De exemplu, povestirea „Aventurile ne-maipomenite ale lui Costică Măță, povestite de el însuși”, publicată în revista lunară „Scân-teia leninistă” nr. 7, 8 și 9 din anul 1968. Au-torul M. Demidenko povestește despre dife-rite aventuri prin care au trecut membrii unui detașament de pionieri care au pornit într-un marș turistic. Se povestește, de exemplu, des-pre cum o fetiță, Natașa, care era responsabilă de bucătărie, a scăpat în râu rucsacul cu me-rinde și din această cauză echipa la cină a pu-tut să bea doar ceai. De asemenea, în aceeași revistă apar uneori fotografii ale elevilor care mergeau în expediții turistice în alte raioane.

CE AVEM AZI?

Această activitate s-a păstrat într-o anumită măsură. Acum nu se mai numește „Marș turistic”, dar pur și simplu excursie. Excursiile se practică destul de des, în țară sau peste ho-tare, cel mai des în clasele gimnaziale. Obiec-tivele turistice sunt de obicei mănăstirile, ca-sele-muzeu sau alte locații culturale. Pădurile sau șesurile servesc drept popas, unde copiii se pot juca sau admira natura. Ei își iau prânzul la pachet, nu se practică prepararea bucatelor în câmp, din motive de siguranță. Excursiile în țară nu durează mai mult de o zi – ne ducem dimineața și venim seara -, iar când mergem peste hotare, înnoptăm la un hotel sau o pen-siune.

36

Povestire despre expediții turistice, publicată în revista „Scân-teia leninistă”, nr. 9 din 1968. Sursa: Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Imagine din revista „Scân-teia leninistă”, nr. 9 din anul 1968 prezentând câțiva tineri din Cahul într-o expediție turistică la Ungheni. Sursa: Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Alte activități: tabere de vară, abonare la ziare, sere experimentale

Mircea Boghiu: „Am avut și alte activități, mai cunoscute, cum ar fi echipele lui Timur. Era o formă a voluntariatului de azi, când elevii se organizează și ajută persoanele nevoiașе – taie lemne, curăță zăpada etc. Se organizau, de asemenea, concursuri ale cântecului în marș, întreceri sportive, TVC-uri etc. Aveam și excursii cu elevii. De regulă, aceste excursii erau oferite drept premiu pentru anumite merite – rezultate bune la munca în colhoz, de exemplu. De obicei, noi mergeam cu elevii în Ucraina, la Yaremcha. Taberele de vară la fel erau un moment așteptat de elevi, acolo organizam activități sportive, culturale, de divertisment etc.”

Unul dintre careurile de la Tabăra de vară „Romantica” din satul Năvârneț, anul 1968. *Sursa:* Arhiva familiei Boghiu

Imagini publicate în ziarul „Moldova Socialistă” nr. 176 din 31 iulie din anul 1969. *Sursa:* Biblioteca Națională a Republicii Moldova

VERIFICARE

Cetățenii Uniunii Sovietice nu puteau călători pe cont propriu în statele capitaliste. Nu le era permisă ieșirea din țară. Singurele călătorii posibile erau în cadrul unor grupuri de lucru, cu autorizarea autorităților sovietice, în țările prietene cu Uniunea Sovietică – Cehoslovacia, Polonia, sau în republicile sovietice. Unele fotografii din presă de la taberele de vară diferă de cele din arhivele personale. O fotografie publicată în ziarul „Moldova Socialistă” arată copiii din satul Albinețul Vechi, r-l Făleşti, alergând prin iarbă, pe lângă corturi, în uniforme școlare. Având în vedere că acestea sunt tabere de odihnă, pare ciudat că elevii purtau uniforma școlară și vara. În altă fotografie, făcută cu un an mai devreme, în vara anului 1978 (dovadă este afișul care anunță aniversarea a 50-a a Organizației Comsomolului), îi arată pe elevi la careul de la tabără în haine de sport, modeste, fără cravata pionierească sau uniforme. Această fotografie face parte dintr-o arhivă personală și nu era destinată publicării în presă.

CE AVEM AZI?

Toate aceste activități ne sunt accesibile și acum, însă sunt individuale, la dorință și sunt mult mai multe posibilități, de exemplu: lecții de dans, de canto, de pictură, de un anumit tip de sport etc. Pe atunci, toate activitățile erau susținute și supravegheate de stat, pe când acum există multe organizații independente care promovează astfel de activități. Sunt organizate mai multe concursuri în diferite domenii, nu doar la disciplinele școlare. Copiii au posibilitatea de a pleca în excursii peste hotare și cu părinții sau cu alte grupuri, dacă au actele în regulă. Acum voluntariatul se recunoaște printr-un document care confirmă implicarea elevului în viața societății, ceea ce nu se făcea în trecut.

Maria Boghiu: „O dată pe săptămână aveam lecția de informație politică. La acea oră fiecare copil trebuia să aibă pe masă ziarul „Tânărul leninist”, deci eram obligați să ne abonăm. Ni se cerea să abonăm și revista „Scânteia leninistă”, iar ea era cam scumpă – 2 ruble și 40 de copeici abonamentul. Mama ne dădea acești bani, dar pentru 4 elevi din casă era cam mult, în timp ce tata avea un salariu de 80 de lei pe lună. Uneori, pe elevii care învățau cel mai bine (printre care și eu) biblioteca îi abona și astfel primeau ziarul sau revista gratuit”.

Maria Boghiu: „Fiecare clasă avea un lot lângă școală pe care elevii îl lucrau, creșteau acolo diverse plante. Recolta de pe acest lot putea fi folosită la hrănirea animalelor din „ungherașul viu”.

VERIFICARE

Elevilor și profesorilor li se cerea să se aboneze la ziare și revistele elaborate de Partidul Comunist, care conducea statul și care avea interesul ca toată populația să fie acoperită cu materiale de propagandă. Alte ziare și reviste nu existau. O fotografie publicată în ziarul „Tinerimea Moldovei” confirmă acest lucru. „Fiecare elev trebuie să fie abonat cel puțin la câte o revistă și un ziar – așa au hotărât comsomoliștii și pionierii de la școala medie din satul Năvârneț, raionul Fălești”, se spune în legenda fotografiei.

CE AVEM AZI?

Nimeni nu ne obligă să ne abonăm la reviste sau ziare, deși, poate, uneori ar fi bine, deoarece unele publicații ne sunt utile. Datorită tehnologiilor, care sunt tot mai avansate, și pluralismului în mass-media, avem acces la un volum mare de informații și astfel putem să ne facem concluzii pro sau contra despre anumite subiecte. Copiii de atunci, dar și adulții, de altfel, nu aveau această posibilitate.

VERIFICARE

O informație din revista „Scânteia leninistă” confirmă că unii elevi se ocupau de cultivarea pământului – în satul Ialoveni (acum orașul Ialoveni) elevii sunt prezentați îngrijind, după lecții, răsadul de castraveți și roșii din sera școlii.

Imagine care îi arată pe elevii școlii medii Năvârneț, r-l Fălești, publicată în ziarul „Tinerimea Moldovei”, nr. 115 din 24 septembrie 1969. *Sursa:* Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Imagine publicată în revista „Scânteia leninistă”, nr. 9 din anul 1968. *Sursa:* Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Concluzii

Oportunitățile și pasiunile copiilor diferă, în mod firesc, de la o generație la alta. Nu putem compara posibilitățile pe care le aveau copiii din anii '60 cu cele pe care le avem noi acum. Lumea evoluează și vine cu noi posibilități. Totuși, noi ne putem numi o generație norocoasă, datorită democrației în care creștem. Acum avem libertatea de a alege ocupațiile dorite din multitudinea de variante dezvoltate în ultimii ani. La fel, avem posibilitatea de a călători cu părinții oriunde și oricând vrem, ceea ce ne dezvoltă și ne deschide orizonturi. Libertatea de a alege informația pe care o consumăm este la fel un pilon important în formarea noastră ca personalități, deoarece astfel ne formulăm niște idei asupra lumii înconjurătoare. Acest lucru însă nu era posibil în trecut, presa susținând doar partidul care era la putere. Acum, multe dintre activitățile extrașcolare sunt susținute de diferite organizații și de părinți. Toate acestea în trecut erau controlate de stat, promovând concepții ale unui regim totalitarist. Partea mai puțin bună din zilele noastre este că, datorită

confortului pe care ni-l oferă părinții și evoluției tehnologiilor, noi avem deja totul și practic nu depunem eforturi ca să obținem ceva, pe când copiii din trecut aveau parte de mai multe activități și ocupații din care învățau, inclusiv lecții de supraviețuire.

Surse:

1. „Moldova Socialistă”, ziar, colecțiile anilor 1968 și 1979 din arhivele Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova.
2. „Scânteia leninistă”, revistă, colecția anului 1968 din arhivele Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova.
3. „Tânărul naturalist/Юный натуралист”, revistă, colecția anului 1969 din arhivele Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova.
4. „Tinerimea Moldovei”, ziar, colecția anului 1969 din arhivele Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova.
5. Revista online История.рф.ру, <https://histrf.ru/read/articles/xx-siezd-kpss-doklad-khrushchieva-o-kul-tie-lichnosti-stalina-event>
6. Radio Europa Liberă, www.radioeupalibera.org
7. Radio Svoboda, www.radiosvoboda.org
8. Pagina web oficială a Uniunii Europene, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1960-69_ro
9. Pagina web oficială a Ministerului Afacerilor Externe al României, www.mae.ro

5. Я В ДЕТСТВО ДВЕРЬ ТИХОНЬКО ПРИОТКРОЮ...

Плукчи Валентина

Гимназия им. М. Танасогло, с. Кирсово,
АТО Гагаузия

Учитель-руководитель Третьяк Ольга
(NO FOTO)

«А вот в наше время все было по-другому: и дети были лучше...» - не раз слышали эту фразу, неправда ли? Данное выражение уже давно стало не просто высказывание, но даже оскорбление нашего нынешнего поколения. По какой-то причине, родители или другие представители старшего поколения предпочитают напоминать современным детям о минувшем времени. О периодах, когда абсолютно не существовало „этих ваших интернетов“, трава была зеленее, деревья были выше и каждое дитя без исключения являлось самым лучшим, смелым и умным ребенком, не то что сейчас «раздолбаи» и «лентяи». От людей советского поколения не раз приходилось слышать, что во времена СССР было намного лучше. Невозможно не брать во внимание тот факт, что общество и мир никак не стоят на месте. С внедрением технологий перед современными ребятами раскрываются более широкие возможности.

Несомненно, после распада СССР многое изменилось в нашей стране. Стараясь идти в ногу со временем, мы теряем многое, что является неотъемлемой частью жизни консервативного общества, которое давно заложило основные

принципы человеческого бытия. Проблема непонимания реальностей из разных исторических периодов, заключенная в теме «Диалог поколений», всегда была и остается актуальной. Действительно, воспитание, ценности, манеры и нравы сильно отличаются у современных детей и у детей, которым посчастливилось вырасти в огромной и прекрасной республике. Это и является причиной возникновения конфликтов и разногласий со стороны старшего поколения. Целью данного проекта является исследование причин возникновения и существования этого конфликта, а также сравнение реалий из двух упомянутых периодов. Достичь поставленную цель стало возможным посредством следующих задач: 1) исследовать мир детства ребенка из СССР и нынешнего времени; 2) выявить и описать различные аспекты школьной жизни и жизни в детском саду детей в этих периодах; 3) определить различие между мечтами ребенка, родившегося в СССР, и ребенком периода независимости.

В ходе исследования использовались следующие методы:

- Интервью с представителями исследуемых исторических периодов;
- Анализ собранного материала;
- Обобщение полученных сведений;
- Классификация собранного материала.

Практическая значимость проектно-исследовательской работы заключается в сборе и классификации интересной и познавательной информации для углубленных знаний в области истории и в дальнейшем использовании полученных сведений в жизни.

Мир детства

Этот раздел можно было бы начать с определения понятия „детство“ с научной точки зрения и полной характеристики этого периода жизни, однако у каждого рожденного в Советском Союзе или же в независимой республике свои воспоминания и представления о времени перед школьными годами. И что удивительно, одними из самых ярких (причем, не всегда положительных) воспоминаний являются воспоминания о детском садике. Одни вспоминают детский сад с удовольствием и яркой ностальгией, которая переполняет душу теплом и светлыми чувствами; другие же ассоциируют это время с ненавистной манной кашей, обязательным и нужным дневным сном в самое интересное время суток, и они даже рады, что наконец-то переросли этот период. Тем не менее, детские сады запомнились каждому, кто их посещал – ведь они были и являются неотъемлемой частичкой детства.

По причине того, что в детский сад я ходила всего лишь несколько лет назад, я помню каждую деталь своего детства.

Первый раз, переступая порог детского сада, я стремилась получше укрыться за мать либо бабулю, до такой степени звучной, даже буйной показалась на первый взгляд новейшая обстановка по сравнению с размеренной домашней атмосферой. Однако со временем, посещая детский сад ребенок начинает получать наслаждение. С самого утра, подгоняя отца с матерью, дошкольник вбегают, спеша с желанием столкнуться с новыми приятелями и с любимой воспитательницей. По мере привыкания, манная каша с комочками не кажется уже настолько противной, стремительно съедается наперегонки для того, чтобы вырасти большими и здоровыми. Психологический феномен — человеческая память — отсеивает негативные воспоминания и старается оставлять только позитивные. Тем более, когда они связаны с детством и с юностью, — для большинства людей, как, в частности, для меня, самые счастливые периоды жизни.

Мой любимый детский сад, 2009 год

Мой детский сад давал нам возможность реализовать все свои способности, идеи, ведь только лишь в этот период жизни нам можно было шутить, играть, прыгать, озорничать, придумывать волшебные истории, путешествовать и искать клад. Играя, мы учились считать, писать, правильно держать ложку и, конечно же, правильно себя вести.

Прекрасно помню свой страх и обиду за съеденного кузнечика в песенке «В траве сидел кузнечик». И мысли, и высказывания воспитателей о том, что от улыбки станет всем светлей. Именно детский сад привил мне любовь к книгам с интересными картинками и привычку жить по принципу идти дорогою добра. Система воспитания была безупречной: нас не нагружали, учили добрым и светлым вещам. Дисциплина была довольно

Ползунковая группа, 1958 год

строгой, однако никогда не посещала мысль о желании поскорее уйти домой, так как я понимала всю важность знаний этикета, правильного поведения в обществе и хороших манер. Игры, как я уже говорила, были основой моих познаний до школьного периода, через игры и детские забавы воспитатели давали нам знания, которые должен знать каждый ребенок до 7 лет.

Собирая информацию для проекта, мне повезло поговорить с Акбаш Домной Трифоновной, которая с радостью согласилась ответить на мои вопросы, обсудить некоторые моменты, сравнить мир детства детей из исследуемых периодов.

42

Задав первый вопрос о значении детского сада в жизни бывшего библиотекаря, я получила весьма смутивший меня ответ: *„Детский сад – обыкновенное место, куда отдавали родители своих детей с 2 месяцев из-за безвыходности и обязанности ходить на работу, так как в семье было несколько детей и их надо было прокормить...“*.

Все ребята сидят в кругу и подбрасывают одну козью кость, захватывая за ней сразу же вторую и так до тех пор, пока кто-нибудь не проиграет (1962 год)

Наше время

Удивительно! Для меня детство – прекрасные и теплые воспоминания об играх, интересных книгах, песнях и, конечно, мультфильмах..., а для советских детей – это обязательное место посещения с ограниченным кругом возможностей. Меня заинтересовало: чем же они занимались целыми днями в детских садах, в какие игры играли, что считалось важным, красивым, а что было, напротив, неодобрительным?

- Игр было очень много, иногда даже мы сами, в более старшем возрасте, придумывали чем себя занять. Я помню игру „Аршык” из козьих костей, которые чистил, промывал несколько раз мой отец после резки коз и отдавал их нам для игр. Мы сидели с друзьями в кругу, в основном на свежем воздухе, и старались переиграть друг друга.

- Помню, мальчики играли в игру «Цурик», связанную с броском палки и бегом за ней. Помимо всего этого, мы сами делали себе игрушки: девочки с самого детства умели создавать себе кукол из шерсти животных, которая также оставалась после резки коз. В XXI веке дети незаметно исчезли из уличных дворов — теперь они играют в компьютерные игры (рис. 4) или благовоспитанно проводят время в детских садах, играя в престижные и развивающие конструкторы. Вместе с детьми исчезла культура дворовых игр и дворовая социализация. Многие игры которые были у нас, и сейчас сохранились, например: прятки, вышибалы, классики. Не могу сказать, что игры забылись из-за неинтересности, они потеряли актуальность из-за отношения детей к ним. Для вашего поколения наши советские игры, быть может, мало чего значат, но именно они научили нас работать в команде, развивали внимание, смелость и готовность отвечать за свои поступки. Для современного ребенка мир наполнен виртуальными играми: My Little Pony, Bubbu, Toca Kitchen, Ми-ми-мишки: Мультизнайка, Hot Wheels Unlimited, LEGO Friends: Heartlake Rush и другие. Среди них многие развивают художественный вкус, скорость реакции, память, внимание, однако имеют и негативные моменты. Эти игры могут вызвать компьютерную зависимость и малоподвижный образ жизни.

В заключение рубрики хочется отметить, что мы — два очень разных поколения. Казалось бы, обыкновенные игры, но меня они учили грамотности и правилам этикета или же хорошего поведения, а раньше игры имели совсем другое предназначение: образовать и привить ребенку фундамент жизни, простоту и самые светлые качества, которые должны быть в человеке. В детском саду малышей учили различать хорошее и плохое, ставили им в пример знаменитых исторических личностей и известных советских современников: героев войны и труда, лучших представителей различных профессий. Приводили детям и негативные примеры, причем преподносились они настолько педагогически верно, что вызывали у маленьких граждан СССР неприятие на подсознательном уровне. Сегодняшний малыш в своих виртуальных играх воспитывается на примерах злодеев, мифических супергероев. С малых лет для него самой большой ценностью является собственное «Я». Мир детства нельзя трактовать для всех одинаково, у каждого своя история и воспоминания, но мы можем сделать следующий вывод: все-таки именно в детстве формируется личность человека, которая потом и определяет во многом его судьбу.

Как повяжешь галстук, береги его:

Он ведь с красным знаменем цвета одного!

43

Школьные годы и образование в СССР и в наше время

Приобретенные в детском саду предпосылки «будущего строителя коммунизма» благополучно трансформировались в школе в убеждения

1978 год, октябренек

1982 год, пионерка

1985 год, комсомолка

и первые навыки. Идеологией в эти года были пропитаны почти все без исключения предметы: такая существовала технология обучения. Средние учебные заведения встречали вчерашних детсадовцев портретами Ленина. Едва лишь обучившись читать, первоклашки имели возможность без помощи других прочесть вступление к букварю: «Ты научишься читать и писать, впер- вые напишешь самые дорогие и близкие для всех нас слова: мама, Родина, Ленин...». Ребятам нашего времени вообразить нереально, что сло- во «мама» устанавливалось рядом с именем ли- дера большевиков. Но в то время такая система образования существовала и являлась нормой, всех учили свято в это верить.

Система характеризовалась также деятельно- стью многочисленных детских организаций: ок- тябратской, пионерской, комсомольской. Стать октябренком, пионером, а позже и комсомоль- цем было престижно и почетно. Наполнена важ-

ностью и торжественностью была обстановка, в которой протекала процедура принятия в октя- брята или в пионеры: на праздничной линейке школьников, одетых в парадную школьную фор- му, приветствовали учителя, родители, почетные гости. Юные пионеры давали перед лицом всей школы пионерскую клятву: «Я (Имя, Фамилия) вступаю в ряды Всесоюзной Пионерской Органи- зации имени Владимира Ильича Ленина, перед лицом своих товарищей торжественно обещаю: горячо любить свою Родину. Жить, учиться и бороться, как завещал великий Ленин, как учит Коммунистическая партия. Свято соблюдать За- коны Пионерии Советского Союза». Вновь при- нятых в ряды детской организации сопровож- дали прекрасные эмоции, добавляя гордости. Значимость представляла также атрибутика: на- грудные значки, красный галстук, знамя подраз- деления, флаг дружины.

Образование в СССР долгое время считалось одним из самых лучших в мире. В 1958 году американский журнал Life провел эксперимент. В течение месяца иностранные корреспонденты следили за учебной советского ученика и его чикагского ровесника. К их удивлению, перечень предметов в советской школе оказался заметно больше, чем в американской, сильно отличалось также содержание учебных программ по всем предметам, а также советский ученик показал хорошую успеваемость по всем из них. Стремление к образованию в СССР означало возможность войти в интеллектуальную элиту. В конечном счете журналисты сделали вывод, что советский школьник обошел американского в образованности на 2 года.

В наше время образовательные программы отличаются слишком большим объемом информации, которую освоить бывает не совсем легко и, как следствие, отражается на качестве. Однако нам повезло гораздо больше в том, что, благодаря доступу к интернету, мы имеем возможность оперативно овладевать абсолютно любым материалом, который, впрочем, не мешало бы критически анализировать.

Подростков приучали также к предстоящему плодотворному труду: дежурство в классе согласно графику, сбор макулатуры и металлолома, субботники для уборки пришкольной местности – все это без исключения развивало любовь к делу. Все эти мероприятия не только не напрягали советских детей, но и воспринимались ими позитивно, как возможность внести разнообразие в школьный быт. В любом советском кино или же мультфильме, где есть хотя бы несколько сцен, происходящих в учебных заведениях, можно увидеть, как ученики убирают школьные

классы и коридоры или пришкольный участок. «Учащиеся в школе привлекаются к самообслуживанию и к другим видам общественно полезного труда с учетом возраста, пола, физических возможностей детей, норм и требований гигиены, а также охраны их здоровья», – было записано в Уставе средней общеобразовательной школы, действовавшем с 1970 года. И никаких споров между взрослыми о необходимости подобных действий не возникало. Теперь родители, которые сами когда-то дежурили, зачастую категорически против дежурства своих детей. Советский ребенок – это человек труда! За любым классом был закреплён участок школьного двора, где необходимо было сохранять чистоту и порядок, окапывать деревья, ухаживать за клумбами, что не удивительно, ведь пионер – всем детям пример и должен всем своим поведением демонстрировать важность сохранения чести через труд. То есть любовь к труду должна была буквально «срастись» в единое целое с человеком, чтобы без труда и жизнь была невозможна. О том, что на колхозные поля школьники ездили и во время учебного года, я раньше и не знала. Первая четверть, как и пятая, для многих старшеклассников становилась трудовой.

Из интервью:

«Первый раз нас повезли на поля, по-моему, в 7 классе. Маленьких не трогали: тяжело было ведра таскать. Начинался трудовой десант где-то с середины сентября, когда уже было довольно прохладно, и длился примерно месяц. Ездили в любую погоду, даже в дождь. Раньше-то климат другой был, осень – так осень. Ну, если, конечно, ливень был, нас жалели – не выпускали. По колено в грязи мы не работали.

Сбор картошки, 1974 год

Прашовка, 1976 год

Поездка в г. Ленинград,
1983 г., 7-ой класс школы № 2
с. Кирсово

Но всё равно отработывали. Осенью школьники собирали помидоры, картофель, капусту, морковь, виноград. Перебирали кукурузу на току, собирали картошку и чистили поля от корней подсолнуха. Чтобы учеба не была совсем заброшена, одну неделю ездили одни классы, следующую другие, впрочем, в небольших школах поездки занимали до 6 недель».

Прекрасно было именно то, что трудолюбие и умение работать приносили детям не только наслаждение, но и ценные путевки и экскурсии в интересные и познавательные места, ведь у школьников появлялась возможность увидеть красоту мира.

Такой подход сегодня носит название «эксплуатация детского труда». Для того, чтобы каким-либо образом не нарушить права ребенка, в настоящее время привлечь его к любому виду труда можно только с письменного согласия родителей. Существуют все же немногочисленные волонтерские организации, где ребята могут оказывать помощь тем, кто нуждается.

Итак, хочу в заключении сформировать вывод и изъяснить основные мысли из проанализированного и изученного мною материала. Советская эпоха прекрасна тем, что создавала трудоспособных, работающих, имеющих в сердцах патриотизм людей.

Мечты детей разных поколений

Наверное, мечты советских детей покажутся сегодня наивными и немного странными. Ведь никто из них не мечтал о том, чтобы стать директором банка, важным чиновником, «владельцем нефтяной скважины» или миллионером. И не горел желанием получить в качестве подар-

ка на день рождения или на Новый год «крутой ноут» или навороченный айфон. Наверное, если бы в 60-е или 70-е годы прошлого столетия были бы сотовые телефоны и компьютеры, дети тоже мечтали бы о них. Но их не было.

Мечты советских детей во многом отличались от того, о чем мечтают нынешние дети. Но каким бы ни было время, ребёнок останется ребенком и будет мечтать о новых игрушках или о том, кем станет в будущем.

Дети Союза мечтали стать героями, поскольку это предполагали выбираемые ими профессии. Например, после полета в космос Юрия Гагарина и Германа Титова в 1961 году многие мальчишки захотели стать космонавтами. А после полетов в космос Андрияна Николаева и Павла Поповича в 1962 году, Валентины Терешковой и Валерия Быковского в 1963-м мечта стать космонавтом превалировала над всеми прочими. Многие девочки также мечтали стать космонавтами, особенно после полёта Валентины Терешковой. Была также массово известна профессия летчика. Мальчишки играли в летчиков во дворах и детских садах, совершая «героические поступки», и даже носили детские шапки, похожие на шлемы летчиков военного времени.

Стоит отметить, что многие хотели стать героями, чтобы в критической ситуации суметь спасти людей, даже ценой своей жизни. Но как и все обычные дети, они тоже мечтали побывать на море, мечтали о новом велосипеде, наборе солдатиков или просто мечтали быть счастливыми.

Хочется отметить, что спектр желаний был не очень большим. Мальчишки, например, грезили солдатами. Пластмассовые, в наборе с пушками и танками, имелись у многих, но вот заполнить солдатиков оловянных, исполненных

Мечта любой девочки.
1985 г.

Мечта немножко изменилась.
(Наше время)

в совершенно ином качестве, нежели пластмассовые, было непросто. И стоили такие солдатики намного дороже пластмассовых. Из солдатиков создавались армии и устраивались бои. Ими можно было гордиться, хвалиться, меняться. По рассказам очевидцев, советских ребят интересовали коллекции марок, картинок от спичечных коробков, собирали календарики, открытки, картинки с изображением актеров, героев.

Девочки мечтали о куклах с закрывающимися глазами, куклах - пупсиках, которые помещались в карманы и всегда были под рукой. Пупсики были голыми и бесполоыми, и их можно было одеть и мальчиком, и девочкой. Домик для кукол составлялся из подручных материалов – кубиков и пирамидок – а вот игрушечную мебель можно было приобрести. Ну, а если родители покупали еще и кукольные кухонные принадлежности, то это и вовсе была воплощенная мечта почти любой девочки.

Какое-то время у нескольких поколений советских детей главной мечтой было иметь pedalную лошадку. Её конструкция напоминала бричку: два колеса находились под седлом, а одно под самой лошадкой. Когда педали начинали крутиться, то посредством рычагов начинали двигаться и ноги лошадки, прикрепленные шарнирами к ее корпусу. Создавалось впечатление, что лошадка скачет, и все были в восторге.

Были более частные и совсем уж наивные мечты. Например, стать мороженщиком и каждый день наедаться до отвала мороженым. Здесь можно вспомнить слова из веселой, детской песни Крокодила Гены: «Прилетит вдруг волшебник в голубом вертолете и бесплатно подарит кино. С днем рождения поздравит и, наверно, оставит мне в подарок пятьсот эскимо...» Или сделаться

кондитером и все время есть конфеты и торты — кстати, эта мечта многих детей, независимо от страны и эпохи. Более того, в наше время есть дети, которые уже с детского возраста начинают воплощать эту мечту в жизнь, постоянно что-то стряпая и даже создавая свои собственные кулинарные мастер-классы и публикуя их в интернете. Но это сейчас, когда унижительное слово «дефицит» давно забыто, когда в магазинах можно купить любые продукты, а интернет у каждого под рукой. А у советских малышей чаще всего с возрастом такие мечты проходили. И когда дети становились школьниками, их мечты становились более реальными и конкретными... Сейчас же мечты детей кардинально отличаются, нынешние дети мечтают покорить просторы интернета своими увлечениями и талантами, записывая ролики на различные темы... Если отсутствие возможности покупки новой игрушки для советского ребенка ни слишком расстраивало, то для современного юного блогера отсутствие лайка – трагедия!

Следует заметить, что ради исполнения своих желаний советские дети не лезли из кожи вон и не закатывали истерик. Дети понимали, что родители не все им могут купить. И это было в порядке вещей. А вот мечты... Почему бы и не помечтать! Плюс дополнительный повод для мотивации к достижению мечты.

Выводы и рекомендации

Интересная и увлекательная исследовательская работа позволяет надеяться на то, что мне удалось творчески изучить и сравнить основные даты, главных героев и реальности двух исследуемых периодов. Исследовательская работа побудила во мне интерес к истории и понятие

того, что события или факты не должны забываться, они должны оставаться в памяти человечества всегда! История способствует оценке прошлого, чтобы человек мог понять и разобраться со всеми происходящими событиями. Она развивает аналитику и мышление, что имеет значение при изучении различных наук. Исторические сведения благоприятно воздействуют на память и позволяют правильно обрабатывать полученную информацию. По результатам исследования прослеживается влияние глобальных исторических событий на жизнь простого человека. Изучение истории дает неоценимый опыт соприкосновения с прошлым, который любому человеку помогает понимать и чувствовать свою Родину. История – это не только про даты и события, история в первую очередь — это люди. Человек не должен жить только сегодняшним днем, он обязан изучать прошлое, так как без прошлого нет настоящего и соответственно не будет будущего.

Мы не можем вспоминать о советских временах только с улыбкой на лице, ведь не бывает все идеально, но мы можем наблюдать за людьми, которые выросли в это время, какими они были, что для них было и есть важным, а что нет, стараться понять, анализировать, правильно рассуждать и сравнивать, но ни в коем случае не судить, ведь времена не выбирают, в них живут и умирают...

Мы можем брать из их жизней примеры правильных поступков, чтобы нам не совершать их ошибки, ведь наверное в этом и заключается главная миссия истории, чтобы будущее поколение, видя наши ошибки, не совершало такие же!

Во-первых, хочу надеяться, что люди и в дальнейшем будут изучать историю и события из прошлого.

1960 г. Школа № 1 с. Кирсово

1964 г. Выпускники этой школы

1978 г. Школа № 1 с. Кирсово

Награждение пионеров почетными грамотами

Во-вторых, верю в процветание и развитие нашей Независимой Молдовы, в создание прекрасной истории для будущего поколения, но для этого нужен мир и сплочение в единство, ведь мы – разные поколения, но всех нас объединяет желание быть счастливыми и писать красивую историю жизни... И такой мир строить нам!

Источники:

1. «Комсомольская правда», 1968, № 18.
2. Семейные фотоархивы Акбаш, Третьяк.

Фотоальбом советской школьницы
Нины Незальзовой, 1976 год

Пионерская линейка, награждение
активных пионеров

На уборке свеклы

Новогодняя елка советских школьников

На уборке винограда, 1983 год

6. ȘCOALA ÎNTRE IERI ȘI AZI (REZUMAT VIDEO)

Rotaru Pavel

IP Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, or. Edineț
Profesor-coordonator
Seu Alexandru

Proiect: Școala între ieri și azi

[https://drive.google.com/
open?id=1fsRIQwbx4jQE55Y6HOyLflect2Spl1YK](https://drive.google.com/open?id=1fsRIQwbx4jQE55Y6HOyLflect2Spl1YK)

„Înainte era mai bine”. Asta auzim de la apropiații noștri, mai ales de la cei mai în vârstă, așa afirmă oamenii în etate în majoritatea sondajelor realizate în spațiul post-sovietic. Trecutul nostru ne urmărește și azi și dă formă imaginii pe care o avem despre noi înșine. În cadrul concursului „Dialog între generații, la 30 de ani de la independență”, mi-am propus să răspund la eterna întrebare „Când era, totuși, mai

bine?”, să realizez un portret cât mai realist al educației și elevului de atunci și de acum, vorbind cu două persoane dragi mie – mama și bunica, profesoare de diferite vârste, de diferite formări și diferite generații.

ÎNTREBĂRI:

1. Cum ați descrie în câteva propoziții vremea/ timpul/perioada pe care o reprezentați, din punct de vedere economic, social și ideologic?

Bunica: În anii 80 încă era Uniunea Sovietică. Noi, tinerii specialiști veniți la lucru, eram mulțumiți de faptul că avem de lucru, că ni s-a dat un spațiu de locuit, că avem un salariu destul de normal, din care mai puteam face careva economisiri pentru niște cumpărături mai serioase. Aș spune chiar că era o siguranță în ziua de mâine.

Mama: Perioada postsovietică a fost o perioadă grea, în care deficitul era cuvântul-cheie. Noi ne-am dorit independență, iar când am obținut-o, nu prea am știut ce să facem cu ea. Cu timpul situația s-a stabilizat, dar societatea a rămas și până acum oarecum dezbinată „ai noștri” și „ai voștri”, ceea ce e regretabil.

2. Cum ați descrie școala sovietică? Care era locul profesorului în societate? Ce relații erau între elevi și profesori?

Școală sovietică era o școală a cunoștințelor, a obligațiilor și a disciplinei; deci, într-adevăr, se pune un accent foarte mare pe cunoștințe. De la elev se cerea să învețe la lecții, să răspundă, să-și facă temele pentru acasă. Asta era obligatoriu și majoritatea copiilor se isprăveau cu această sarcină.

2a. Cum ați descrie școala independenței? Care este atitudinea elevului/părintelui modern față de profesor? Ce tip de relații sunt la moment între elevi și profesori?

Aș caracteriza școala de azi prin două cuvinte: libertate și digitalizare.

Un mare avantaj al școlii de azi este că acum, noi avem libertate – libertatea de a ne alege resursele informaționale, metodele pe care le implementăm, textele pe care le propunem elevilor, cu alte cuvinte – libertatea de a crea; or, procesul educațional este un proces creativ. Este important pentru mine să mă simt confortabil la locul de muncă, să fac lucrul care îmi place și să mă bucur de rezultate.

Școala de azi este puternic digitalizată. Astăzi nu ne imaginăm procesul educațional fără tehnologiile informaționale. Sunt încântată de felul în care un calculator conectat la internet îți poate oferi acces la informație din orice colț al globului, informația o obții foarte rapid, e foarte multă și diversă. Acesta este un plus. Dar minusul e că elevii nu mai vor să citească, să judece, așteaptă să le spună computerul răspunsul.

S-a schimbat și atitudinea elevului și a părintelui față de profesor – mulți părinți/elevi se consideră clienți, iar profesorul – persoana care îi deservește, elevii știu că au drepturi, mai puțin de obligații. De la profesori sunt așteptări mari, stresul și arderea profesională sunt în capul mesei, din păcate. Nu vreau să generalizez, să afirm că toți sunt așa, dar această atitudine se întâlnește des.

3. Caracterizați elevul sovietic: care erau trăsăturile lui dominante? Ce hobby-uri avea?

Elevii sovietici erau niște elevi silitori, niște elevi disciplinați, chiar și muncitori, fiindcă într-adevăr un accent mare se punea pe muncă. Elevii aveau diferite interese, de exemplu: le plăcea să joace fotbal, frecventau diferite secții sportive, fetele croșetau, băieții îndeplineau coșuri din lozie, foarte interesantă ocupație.

3a. Caracterizați elevul de azi. Cum credeți, prin ce se deosebește de elevul de ieri?

Adolescenții din ziua de azi sunt mai creativi, mai dezinhibați și mai îndrăzneți decât cei din generațiile anterioare, cu personalități mai puternice, sunt curioși, lumea «de ce»-urilor e la ea acasă. Elevii de ieri acceptau tot ceea ce li se spunea, fără să verifice. Acum elevii au acces la informații și s-au învățat să utilizeze chiar și rețelele de socializare în folosul lor.

În același timp, sunt mai superficiali, mai puțin motivați să învețe, ceva mai conflictuali în relații atât cu colegii lor, cât și cu profesorii.

4. Ce visuri avea elevul sovietic? La ce meserii/profesii aspira?

Visurile elevilor sovietici depindeau, în mare parte, de perioada în care trăiau ei. De exemplu, în anii '60-70 foarte mulți băieți visau să devină cosmonauți, aviatori, dar chiar și din fete foarte multe doreau, după ce a zburat Valentina Tereșkova - era un mare agiotaj. Clar că elevii care învățau bine visau să devină medici, profesori, jurnaliști, venise de-acum perioada aceasta când s-a început mai liber să se discute, dar pentru un elev de la sat cea mai mare dorință era să devină un agricultor, un mecanizator bun, șoferii tot erau foarte populari.

4a. Elevul de azi – care este scopul lui? Ce-și dorește el? Care sunt aspirațiile lui?

Elevii de azi sunt atrași de domeniul IT și dețin foarte bune aptitudini de învățare a limbilor străine. Totuși, nu le place deloc lectura, sunt orientați către alegeri facile. Astăzi puțini își doresc să devină profesori, agricultori, mecanizatori etc. Atenția lor se concentrează mai ales pe activitățile de relaxare: comunicarea pe rețelele de socializare și jocurile pe calculator.

5. Ce activități culturale promovați în școala sovietică? Ce tematică aveau ele? Ce le plăcea cel mai mult elevilor?

În școala sovietică se făceau foarte multe activități: lecturi, întreceri sportive, festivaluri, în cadrul școlii, zonale, raionale și republicane, la care participau foarte activ.

5a. Știu că activați și în calitate de șef al secției Educație. Ce tip de activități promovați în instituția de învățământ în care activați? Pe care le preferă elevii?

Atunci când planific activitățile pentru un an de studii, pornesc de la propunerile înaintate de Consiliul elevilor. Elevii au interese diferite, astfel că promovăm concursuri intelectuale, distractive și sportive. Deja fiecare participă acolo unde se regăsește.

6. Ce modele aveau elevii? Ce personalități le serveau drept model?

În școala sovietică, drept model elevilor le serveau cei mai apropiați oameni – părinții, aceștea fiind urmați de profesori care erau foarte buni. Clar că elevii urmăreau și evenimentele care se derulau în țară, aici mă refer în special la primul zbor în cosmos. Rar din băieți care nu voia să devină cosmonaut, aviator.

6a. Elevul contemporan, are el modele spre care tinde? Cine sunt cei care îl inspiră?

Cred că, în mare parte, modelele elevilor contemporani sunt oamenii de afaceri care și-au realizat scopurile și care vorbesc despre asta, sunt de menționat în acest context și vloggerii.

7. Ce sfat le-ați da elevilor și profesorilor din prezent?

Să fie mai ascultători, mai cuminți, mai disciplinați (asta eu socot ca este foarte important), să învețe că doar învățând ei o să poată sa-și îndeplinească visurile.

7a. Cum vedeți școala/profesorul și elevul peste 30 de ani? Va înlocui totuși tehnica omul?

Într-adevăr, întrebarea principală când se discută despre școala viitorului este dacă tehnica va înlocui omul. Eu cred și sper că acest lucru nu se va întâmpla. E clar, gadgeturile și-au câștigat locul în procesul educațional, ceea ce nu e neapărat rău și asta e ireversibil, dar elevii totuși tind spre un schimb de emoții, spre o comunicare reală și asta e important. Sper ca școala viitorului să se axeze mai mult pe interesele copilului, să fie mai mult practică și mai puțin teoretică ca cea de azi. Oricum ar fi, sper ca această școală să-i fie plăcută și utilă elevului.

7. ELEVUL DE AZI VERSUS ELEVUL DE IERI

Burdujan Liliana

clasa a XII-a „A”

Liceul Teoretic Republican „Aristotel”,
mun. Chișinău

Profesor coordonator Dima Lucia

<https://drive.google.com/open?id=13gyq-BZB0GJ6VlgsrGfesBJe1NmflSO->

54

Școala contribuie semnificativ la formarea și dezvoltarea personalității tuturor copiilor. De-a lungul anilor, instituția respectivă a trecut printr-o serie de schimbări, prin care au pășit și înșiși elevii. Privind prin perspectiva noilor generații, înțelegem că distracțiile în perioada școlară, uniforma, activitățile extracurriculare, interesele elevilor și alte aspecte ale școlarizării s-au schimbat radical, comparativ

cu anilor 1940-1991 în RSSM. Pentru a demonstra acest lucru și pentru a crea o imagine comparativă cât mai clară a vieții școlare înainte de și după anul 1991, am folosit tehnica *interviul*, prin intermediul căreia am obținut relatări cât se poate de reale și detaliate cu privire la anumite particularități ale școlarizării în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, dar și în Republica Moldova. Iar pentru ca informația expusă să poată fi autentică și obiectivă la maximum, am decis să intervievez atât persoane care învață într-o școală contemporană, cât și foști elevi ai școlilor sovietice.

Prima întrebare pe care am adresat-o a fost cu referire la etapele de școlarizare și treptele preșcolarizării, la care colega mea de clasă, Erhan Otilia, a răspuns că în perioada contemporană elevii se duc la școală la vârsta de 6-7 ani, iar înainte de asta urmează anumite etape de preșcolarizare: creșă, grădiniță, după care la școală urmează clasele primare – 4 ani, clasele gimnaziale – 5 ani și deja liceul – 3 ani. În aceeași ordine de idei, domnul Cerbușca Pavel, directorul Liceului Teoretic Republican *Aristotel*, a spus că în perioada sovietică, *de școlarizarea, era obligatorie, toți copiii trebuiau să meargă obligatoriu la școală.*

În continuare am vrut să aflăm mai multe despre diferențele dintre disciplinele învățate într-o școală contemporană și în una sovietică. Neamțu Marine-la, elevă, a evidențiat faptul că în prezent, încă din clasele primare, elevilor li se oferă posibilitatea de a alege limba pe care doresc să o studieze. Și elevii Liceului Teoretic Republican *Aristotel*, au posibilitatea să-și aleagă disciplinele pe care doresc să le studieze pe viitor, în funcție de aptitudinile și interesele pe care le au. La aceeași întrebare, profesoara de istorie Neaga Rodica a răspuns că într-o școală sovietică, *de fapt, din clasa a 6-a se învăța fizica, chimia*

din clasa a 7-a și toate disciplinele se învățau inclusiv în clasa a 9-a și a 10-a. Care este deosebirea? Se învăța pregătirea militară, ceea ce nu există astăzi, și științele sociale. Astăzi putem spune că parțial aceasta din urmă este parte componentă a cursului de educație civică sau de educație pentru societate.

Am hotărât să adresez o întrebare și despre distracțiile în perioada școlară, la care am primit următorul răspuns din partea elevului Botnarenco Marian: într-o școală contemporană, modernă, cum ar fi liceul nostru, elevii au oportunitatea de a alege ceea ce vor să facă și au, de asemenea, oportunitatea de a se implica în organizarea evenimentelor școlii, prin intermediul senatului sau chiar prin adresarea la administrația liceului care, de asemenea, vine în întâmpinarea elevului și îl ajută să se dezvolte, să se exhibe și să devină parte importantă a societății prin implicare și activități de voluntariat sau alte activități extrașcolare. În același timp, Ciorici-Frei Angela, profesoară de istorie, a recunoscut că una dintre cele mai memorabile distracții din timpul în care era elevă era discoteca: *eu mi-am organizat discoteca la școală și aveam în solidaritate cu inițiativele mele profesorii tineri. Aveam o profesoară de matematică care era binedispusă să participe alături de noi la toate discotecile pe care le organizam o dată pe săptămână, sâmbăta, după lecții. Erau foarte multe activități sportive, iarăși la școală. De fapt, toate distracțiile erau la școală, pentru că în afara școlii era doar bicicleta și, mai rar, cărțile.*

Următoarea întrebare a fost cu referire la subiectele tabu și dreptul la opinie, despre care Gîndea Raluca, elevă, a spus: în ziua de astăzi, elevii în școli nu prea au subiecte tabu pe care nu le-ar putea aborda. Ei au libertatea de a se exprima, libertatea de a gândi și în prezent există foarte multe trainin-guri de educație politică sau sexuală, în care fiecare

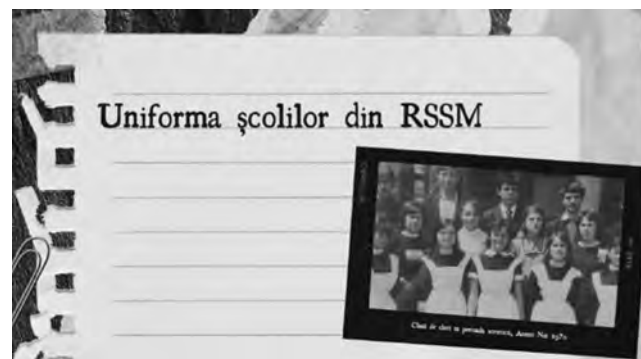

este învățat să respecte opinia celuilalt. Despre același subiect, profesoara Neaga Rodica ne-a relatat că și înainte de anul 1991 *elevii vorbeau despre toate subiectele, doar că se straduiau să nu vorbească în public pentru a nu fi pedepsiți. În general, nu erau admise glume asupra liderilor de partid, asupra persoanelor importante sau personalităților de bază. Elevii discutau toate aspectele vieții, doar că în privat sau la întâlniri, când erau siguri că ceilalți nu puteau să-i defăimeze, să-i audă și să transmită informația organelor specializate.*

În continuare am vrut să aflăm câte ceva și despre activitățile extracurriculare, cluburile și cercurile de interese în care se putea implica un elev în perioada RSSM, dar și despre cele la care un elev dintr-o școală contemporană, democratică are oportunitatea de a participa. Auzind această întrebare, șeful senatului elevilor din Liceul Teoretic Republican Aristotel, elevul Ozun Ion, a răspuns: *consider că absolut în orice liceu trebuie să existe foarte multe cluburi de interese, precum și o implicare civică din partea fiecărui elev. Respectiv, cred că toți elevii trebuie să aibă posibilitatea și oportunitatea, de a se implica fie în ONG-uri, fie în cluburile de activitate, cum ar fi la noi cluburile de dezbateri, departamentele care organizează diverse evenimente. Totodată, trebuie*

să activeze, ca la noi, consiliul elevilor. Cred că asta până la urmă promovează valorile civice și ajută foarte mult elevii să-și formeze și să-și dezvolte niște capacități pe care ei nu ar putea să și le cultive la niște simple lecții de materii, respectiv, sunt niște lucruri pe care trebuie să le înveți doar prin experiență proprie. În același timp, directorul adjunct al liceului, Pîrău Lucia, a spus: În școli majoritatea elevilor, erau inițiați în activități pionierești; așa era pe timpuri. Elevii, făceau parte din detașamente pionierești, comsomoliste și toate activitățile erau axate pe ajutorul acordat persoanelor socialmente vulnerabile.

Am vrut să aflu câte ceva și despre uniforma purtată atât în școlile democratice, cât și în cele sovietice. Astfel, eleva Stoian Victoria mi-a relatat că în perioada sovietică elevii erau impuși să poarte uniformă; și în prezent în unele instituții elevii poartă uniformă. Spre exemplu, în liceul în care învăț eu trebuie să purtăm uniformă care îmbină culorile alb și albastru și un detaliu destul de important, este cravata, de asemenea de culoare albastră. Aceeași întrebare am hotărât să o adresez și directorului liceului, Cerbușca Pavel, care mi-a oferit următorul răspuns: în perioada sovietică uniforma era obligatorie și unică în toate școlile, era o uniformă tip care se vindea în magazine. Fetele, de fapt, trebuiau să poarte o rochie de culoare cafenie care să acopere genunchii și șorț alb sau negru sau fustă cu cămașă albă, obligatorie fiind cravata pionierească. Și Doamne ferește dacă cravata nu era călcată, îngrijită. Pedepsa era mai mare decât poate pentru un furt sau o infracțiune. Uniforma, de multe ori nu era

comodă, pentru că era una standardizată și nu pentru fiecare venea această uniformă.

Analizând răspunsurile la întrebări și cele relatate de către cele două generații care au învățat în perioade diferite, se evidențiază mai multe deosebiri semnificative între elevul de azi și cel de ieri. În numai câteva decenii au reușit să se schimbe atât majoritatea aspectelor școlarizării, cât și interesele elevilor. Astfel, se distinge o diferență clară între elevul unei școli sovietice și elevul unei școli democratice.

Surse:

1. Dr. Adrian DOLGHI, *Viziuni și concepte asupra copilăriei sovietice ca etapă a formării unei noi identități*, 2020.
2. Interviu cu Erhan Otilia, Neamțu Marinela, Botnarenco Marian, Gîndea Raluca, Ozun Ion, Stoian Victoria, elevi ai Liceului Teoretic Republican „Aristotel”.
3. Interviu cu Cerbușca Pavel, directorul Liceului Teoretic Republican „Aristotel”.
4. Interviu cu Neaga Rodica, profesoară de istorie.
5. Interviu cu Ciorici - Frei Angela, profesoară de istorie.
6. Interviu cu Pîrău Lucia, director adjunct al Liceului Teoretic Republican „Aristotel”.
7. Fotografii din arhiva Liceului Teoretic Republican „Aristotel”.
8. Fotografii din arhiva personală a părinților mei.

8. ELEVUL DE IERI *VERSUS* ELEVUL DE AZI (REZUMAT VIDEO)

Mocanu Mirolina

Liceul Teoretic Republican:

„Aristotel”, mun. Chișinău

Profesor – coordonator Lucia Dima

https://drive.google.com/open?id=1gKNV2dxemCMN8Xoy6HjWG_SirKe3si4p

Scopul acestei cercetări comparative este de a prezenta două imagini complexe ale elevului sub două regimuri total diferite: cel sovietic și cel democratic. Analiza școlarului de atunci și a celui de azi ne va permite să privim spre viitor și să decidem ce elemente am putea prelua și care trebuie evitate, făcând astfel încă un pas în dezvoltarea socie-

tății. Sistemul educațional promovat de URSS însușește multe nume cu ecou internațional, cum ar fi Vasyl Sukhomlynsky, Simon Soloveychik, Anton Makarenko, fapt ce-i justifică și mai mult valoarea educativă.

Vom începe abordarea subiectului cu ținuta școlară:

Elevul sovietic este elevul în uniformă, aceasta atestând egalitatea universală a copiilor. Școlarii din perioada sovietică nu a putut efectua nici cele mai nesemnificative experimente cu îmbrăcămintea școlară. A fost strict interzisă schimbarea lungimii și a altor parametri ai rochiilor, spre exemplu. Coafura la fel trebuia să corespundă unor cerințe formale (dacă fetele voiau tunsoare, atunci li se permitea doar cea mai simplă), în cele mai multe cazuri părul era împletit în panglici. Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că un control strict privind purtarea uniforme școlare, adoptate de stat, se efectua nu în toate școlile. De exemplu, în sate elevii n-au prea purtat uniformă din cauza lipsei la părinții lor a surselor necesare pentru cusutul sau procurarea ei. În funcție de vârsta elevului, la uniforma școlară se adăugau, în mod obligatoriu, insigne: **octombrel, pionier sau comsomolist**. Pionierii au trebuit să poarte obligatoriu și cravata pionierească. Pe lângă insigna obișnuită, a existat o opțiune specială pentru pionierii care se implicau activ în muncă obștească.

În anii '80 elevii încep să încalce din ce în ce mai mult, restricțiile privind uniforma, iar după destrămarea Uniunii Sovietice, atât în Federația Rusă, cât și în Republica Moldova, purtarea obligatorie a uniforme școlare a fost anulată, iar studenții și-au schimbat rochiile maro și costumele albastre pe hainele casual.

Astăzi, uniforma este obligatorie doar în unele licee. Per general, elevii sunt liberi să îmbrace la școală orice doresc.

Învățământul este structurat în 3 etape: primar, mediu și superior. Studiile primare și gimnaziale sunt obligatorii, iar după 9 clase elevul poate să aleagă între liceu și colegiu, sau să nu-și mai continue studiile. Dacă în perioada sovietică sistemul de notare era de la 1 la 5, acum e de la 1 la 10. Un element nou este și examenul de bacalaureat, care până în anii 90' nu a existat, elevii fiind testați la intrarea la universitate. Primele diplome de bacalaureat au fost eliberate în 1993, primele licee fiind instituite în 1990.

În baza pct. 3 al Ordinului nr. 891 al Ministrului Educației din 24.12.2009, se interzice, începând cu 01.09.2011, admiterea în anul I în instituțiile de învățământ superior în baza atestatului de studii medii de cultură generală sau a actului echivalent de studii. Ordinul respectiv prevede că deținătorii atestatelor de studii medii de cultură generală aveau dreptul de a continua studiile în învățământul liceal, învățământul secundar profesional sau învățământul mediu de specialitate. Între anii 2011 și 2014, admiterea în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova s-a realizat în baza următoarelor acte: diploma de bacalaureat; diploma de studii medii de specialitate; diploma de studii superioare sau actul echivalent de studii din alte țări."

Care era direcția de orientare a elevului în RSSM? Fragmentul următor, extras din manualul sovietic al elevului, ilustrează foarte bine acest moment:

Să fii activist pe tărâm obștesc înseamnă să-ți dai toate forțele și energia pentru binele societă-

ții, să te înveți să-ți subordonezi interesele personale celor obștești. Școala sovietică, organizațiile pionierești și cele comsomoliste sunt chemate să formeze elevilor priceperea de a milita pentru interesele societății, de a-și dezvolta spiritul activ și independența, să-i înarmeze cu deprinderi organizatorice, necesare participării intense la activitățile organelor de autoadministrație comunistă." (Fragment din manualul „În ajutorul învățământului de partid. M. I. Kalinin despre educarea și instruirea tinerelor generații". Editura de partid a Comitetului Central al Partidului Comunist al Moldovei, Chișinău, 1966.)

O ultimă particularitate despre care aș vrea să vorbesc este încadrarea **elevilor în câmpul muncii**.

Scopul statului era de a forma continuu noi generații de cetățeni muncitori. În această ordine de idei, antrenarea copiilor la muncile obștești și în gospodăriile colective era un fapt indispensabil. Baza sistemului de îndoctrinare a tinerilor a fost constituită prin filiera sistemului educațional cu particularitatea de disciplinare prin muncă. Chiar de la intrare în școală toți copiii depuneau jurământ, jurând devotament țării și clasei muncitoare.

Prin așa-numitul proces de educare a populației, în special a copiilor prin muncă, s-a ținut cont de o serie de particularități ale dezvoltării corpului uman. Muncile în care erau încadrați copiii erau alese în corespundere cu necesitățile organismului, astfel încât acesta să se dezvolte într-un ritm prielnic pentru a fi sănătos.

Elevii din toate școlile erau învățați că munca este un lucru nobil și începând cu clasa a 4-a erau încadrați în munci agricole. Acestea erau de două tipuri: munci remunerate și muncii neremunerate. Principalele forme de remunerare au constat

în bani, excursii, diplome. Respectivul stimul într-adevăr motiva elevi să muncească sârguincios.

Elevul de azi practic nu este marginalizat la capitolul oportunități. Tinerii se pot implica în orice domeniu: politică, antreprenoriat, caritate, proiecte internaționale etc.

Un exemplu bun ar fi aici programele Erasmus+, care oferă posibilitatea de a pleca peste hotare cu schimb de experiență sau pentru a face studii. La fel, în Republica Moldova a devenit foarte popular printre elevi voluntariatul, în care aceștia se pot implica de la vârsta de 14 ani.

Concluzii

Sistemul de învățământ din RSSM a avut și bune, și rele, însă un lucru este clar: trebuie mereu să se evite intruziunea politicului în conceperea manualelor și în predare. Cât despre încadrarea elevilor în muncile din cadrul gospodăriilor colective, aceasta a rămas în memoria martorilor evenimentului, ca ceva pozitiv, benefic pentru formarea abilităților și deprinderilor practice ale tinerilor. Dacă e să analizăm situația actuală, elevii întâmpină mari dificultăți la capitolul sport, în mare parte din cauza renumitei alternative – Internetul. În ceea ce privește reușitele școlare, e cert că avem o generație mult mai informată, cu viziuni largi și bune capacități de analiză.

9. COPILĂRIA ȘI ANII DE ȘCOALĂ A UNUI COPIL DE PĂDURAR ÎN „PERIOADA ROȘIE”

Creciun Mihai

Liceul de Creativitate și Inventică
„Prometeu-Prim”, mun. Chișinău,
Profesor-coordonator Pila Victoria

Argument: Cercetarea mea s-a bazat pe interviul cu un membru drag al familiei, bunica. De mic copil, bunica îmi povestea câte ceva despre copilăria ei grea, dar și interesantă. Acum am ajuns să conștientizez ce este un regim totalitar și voi încerca să ilustrez prin prisma celor povestite de ea unele evenimente sau procese istorice. M-au ajutat în acest sens cărțile păstrate cu grijă de bunica, documentele personale, precum și albumele foto din arhiva familiei. Deoarece a activat în calitate de cadru didactic și director adjunct pentru educație, o parte

din relatările bunicii se referă și la perioada ei de maturitate.

Bunica mea, Olga Tincovan, s-a născut pe data de 26 mai 1949 în satul Șerpeni, raionul Anenii Noi, la doar 5 ani după începerea perioadei sovietice în Basarabia. O parte dintre intelectualii care trăiau în Moldova la moment plecaseră peste Prut din cauza regimului feroce dus de Uniunea Sovietică. În anul 1956 bunica începe perioada școlară în satul Cimișeni, raionul Criuleni. Pe atunci tatăl bunicii mele era pădurar, profesie considerată pe atunci ca fiind una grea. Familia bunicii locuia în pădurea de lângă localitate. Clasa în care învăța era formată din 26 de copii. Ca să ajungă la școală, spune bunica, trebuia să meargă pe jos 4 km de la pădure până în localitate, indiferent de vreme sau zi. În clasele a 2-a și a 3-a, ea a frecventat școala din localitatea Delacău (din cauza specialității tatălui său era nevoită să-și schimbe destul de des locul de trai, lăsând în spate prieteni și locuri îndragite).

În aceea perioadă în Basarabia domnea o sărăcie totală. Războiul, foametea, distrugerea proprietăților private – toate au cauzat acea lipsă de strictul necesar, cum ar fi mâncarea, îmbrăcămintea, rechizitele școlare etc.

În anul 1950 organele de partid și-au intensificat imens instaurarea propagandei sovietice în sistemul de învățământ din Basarabia. Acest val agresiv românofob a afectat în mod radical activitatea tuturor cadrelor didactice și de învățământ. După luptele din 1944 duse în Moldova, cca 80-90% din școlile din sate au fost distruse sau acaparate de ruși.

Renovarea școlilor a început în anul 1949, iar mulți dintre învățători erau de origine ucraineni sau ruși pentru a intensifica procesul de rusificare. Reconstruirea școlilor distruse a avut loc între anii 1954 și 1955 (la insistența președintelui colhozului

și a directorului școlii). Pe atunci o mare parte din lecții erau ținute în case, primării, fiind duse de părinți (din cauza lipsei cadrelor didactice). Asigurarea învățământului cu cadre didactice îi revenea Institutului de stat Ion Creanga (1955) din Chișinău, care a fost format la 16 august 1940.

În 1952 sistemul de învățământ a fost reorganizat a (apar cel puțin 2-3 instituții de învățământ frecventate de elevi din diferite sate). În școlile de la sat elevii erau obligați să frecventeze școala până în clasa a șaptea, iar mai apoi până în clasa a opta.

La începutul perioadei sovietice educarea elevilor se făcea pe principii leninist-comuniste. La școala copiii erau nevoiți să poarte hainele de care dispuneau în gospodărie, deoarece vremurile erau grele. Acestea erau destul de caraghioase, spune bunica: cizme de cauciuc, paltoane groase, cusute cu vată. Cel mai important aspect al uniformei școlare era insigne cu chipul lui Lenin (aceasta se da elevilor cu cele mai înalte reușite la învățătură și care activau cu succes în cadrul cercurilor extrașcolare). Elevii nu erau hrăniți la școala, deci copiii erau nevoiți de să-și ia mancarea de acasă. Erau cazuri când un singur copil aducea mâncare pentru un grup de 4-5 copii și mâncau toți împreună. Aceasta din cauza că părinții unora dintre ei nu aveau posibilitatea financiară de a-i asigura cu mâncare, în afară de un boț de mămăligă sau o fărâmbă de pâine coaptă acasă.

În pofida restricțiilor stabilite de regimul sovietic, în toate școlile frecventate de bunica, se ținea cont (pe cât era de posibil) de tradițiile populare. După spusele ei, copiilor le plăceau cel mai mult sărbătorile de Anul Nou organizate în școli.

Aproape toți colegii ei din clasele 1-4 umblau cu urături, colinde, „Capră” etc. Prima sărbătoare de Anul Nou organizată de școala din Cimișeni a fost cea mai memorabilă datorită abundenței de haine

tradiționale, de muzică populară și în general dragostei pentru această sărbătoare.

Colectivul didactic din școala era unul responsabil și foarte cald la inimă. Profesorii bunicii au făcut-o să se simtă în școala nouă ca acasă, știind că ea își schimbă destul de des locul de trai din cauza specialității tatălui ei. Clasele a 4-a – 8-a bunica le-a făcut în școala natală din satul Șerpeni, raionul Anenii Noi. În aceste clase erau destul de mulți copii (între 25 și 35 de elevi).

Existau și școli serale, pentru maturi, care din prima nu au învățat la școală sau nu au terminat toate cele opt clase obligatorii. Totodată, a existat un Program al Partidului Comunist potrivit căruia toți cetățenii URSS din Moldova aveau posibilitatea de a face studii de nivel mediu.

La început școlile aveau suprafețe mici de cca 550 m² cu un număr de 7-12 clase. Cu timpul, prin anii 1960-1965, a apărut un număr mai mare de școli cu o suprafață de cca 700 - 800 m² acesta fiind un spațiu pentru 400-500 de elevi. Prin anii '60 în școli nu ajungea spațiu pentru elevi din cauza sporului demografic, de aceea se învăța în două schimburi. În primul schimb învățau clasele a cincea și a opta, iar în al doilea – clasele primare. În anul 1975 s-a deschis școala din Șerpeni cu o suprafață de cca 4325 m², cu trei etaje, 22 de clase (laboratoare, încăperi administrative, două săli sportive, sală festivă și atelier de producție). Din 1975 a fost introdus sistemul de 10 clase obligatorii. Din păcate, azi numărul elevilor școlii din Șerpeni s-a redus drastic; studiază 270 de elevi, cărora le predau 23 de profesori.

În clasele mari, diriginte i-a fost un profesor excepțional de istorie, numit Mihail Alexandru. Deși nu avea voie (din cauza ideologiei sovietice), acest profesor a imprimat în mintea elevilor dragostea față de literatura română și istoria românilor. De aseme-

nea, acesta a insistat asupra învățării și a altor limbi (franceza și rusa, rusa deja fiind obligatorie în școli). Bunica, împreună cu clasa ei, au învățat cântece în franceză și au recitat poezii ale lui Mihai Eminescu și Ion Creanga în fața școlii. Din acel moment bunica și mai mult a îndragit opera lui Eminescu și a multor altor scriitori români.

În clasele a 9-a și a 10-a bunica a învățat în școala din localitatea Puhaceni, la 8 km de Șerpeni. Acolo a absolvit școala medie, după care la Institutul Pedagogic din Tiraspol, unde a studiat Geografia superioară. Profesia de învățător era una prestigioasă în URSS, alături de cea de medic sau de inginer. După absolvirea facultății, bunica s-a întors în satul Șerpeni, angajându-se în școala din localitate ca profesor de geografie și director adjunct pentru educație.

O mare problema în școli, spune bunica, era frecvența scăzută a elevilor în perioada de toamnă, când trebuia culeasă roada, și în timpul lucrărilor de primăvară, când se pregătea solul pentru însămânțare.

După destrămarea Uniunii Sovietice au fost operate schimbări radicale datorită noului cadru democratic creat. Școala a început a valorifica potențialul oferit de noile oportunități, de reformele temeinice, de managementul modern sub aspect instructiv-educativ.

Fiecare obiect de studii dispunea de o bază didactică, ceea ce facilita înțelegerea materiei la un nivel mai aprofundat. Pentru consolidarea materiei studiate, elevilor li se propuneau cercuri pe obiect (la alegere), participarea la olimpiade locale și raionale (în școală mai era „săptămâna obiectului” în care se puneau accent pe obiectele la care unii elevi nu chiar străluceau).

Activitatea elevilor buni era încurajată cu diplome, cu una sau două note de 5 (pe atunci aceasta era cea mai mare notă). De asemenea, elevii buni erau invitați să participe la excursii în diverse repu-

blici ale fostei URSS. În anii '60 elevii claselor a 9-a și a 10-a timp de 2-4 săptămâni ajutau la înfrumusețarea școlii, renovarea ei și efectuau munci ce se impuneau ca necesare (plantarea copacilor în curte, tăierea ierbii etc.). Lucrul efectuat de elevi era recompensat, așa cum în ziua de azi elevii sunt notați cu un plus sau cu o notă bună pentru activitatea prodigioasă la lecție.

În vacanța de vară elevii erau selectați pentru a participa în grupe și lucrau, sub îndrumarea unui diriginte, la prășitul pământului, la strânsul roadei de legume și fructe. La sfârșit elevii care dădeau dovadă de cele mai mari performanțe erau remunerați cu bani sau cu o excursie în unul dintre orașele Uniunii Sovietice (Moscova, Leningrad, Kiev, Minsk etc.) Aceste excursii aveau drept scop educarea patriotismului, deoarece elevii vizitau monumentele edificat în cinstea eroilor căzuți în al Doilea Război Mondial. Copiilor le plăceau foarte mult aceste excursii deoarece vedeau alte orașe din URSS.

La educația tehnologică (pentru băieți aceasta oră nu era nimic altceva decât o ora de muncă în favoarea școlii), băieții studiau „Tractorul”, lucrau cu lemnul, făceau lucrări în domeniul construcției. Fetele erau învățate să gătească, să împletească, să facă curățenie în casă. Per general, la educația tehnologică fetele erau învățate în domeniul casnic, iar băieții erau învățați să lucreze alte varii domenii. Băieții care alesese să studieze tractorul, primăvara aveau ore de instruire după lecții, un fel de școală auto pentru tractoare. Consider că atunci Educația tehnologică, era chiar utilă, în comparație cu orele de azi. Din spusele bunicii, fiecare școală era dotată cu ateliere de producție, tractoare, utilaje diverse.

La orele de muzică, de educație plastică se puneau accent de educarea estetică a elevilor (pe baza lor activau cercuri extrașcolare).

Cercul vocal, cercul oral, cercul de dans, cercul dramatic și cercul ținutului natal erau ramuri ale educației muzicale și ale educației plastice.

În școală, în clasele a 9-a și a 10-a exista și obiectul „Pregătirea militară” a băieților și a fetelor. Ei trebuiau să învețe a mășălui, a desface și a strânge armele, exersau îmbrăcarea măștilor antigaz și efectuau diverse antrenamente.

În această vreme școala nu prea pune accent pe învățarea elevilor în plan moral, dar se pune accent mai mult pe lucrul fizic. Pentru băieți educația fizică, educația tehnologică, educația muzicală și educația plastică erau cele mai așteptate obiecte în timpul săptămânii. Mulți dintre ei puteau să chielescă de la cele mai importante obiecte (matematică, fizică, chimie, limbile străine) și să-și facă prezența doar la aceste pantru obiecte. Majoritatea elevilor care excela în științe erau fete; băieții la 18 ani începeau să-și facă armata, după care unii dintre ei plecau în domeniul construcției. Deși mai multe fete mergeau în științe, în domeniul învățământului activau mai multe persoane de sex masculin.

Aspectul educativ al elevilor era vizibil cel mai mult în timpul orelor de studii, dar și în activitățile extrașcolare (Comitetul școlăresc, cercurile sportive, cercurile pe obiecte și cercurile artistice).

Fiecare clasă, din a cincea până în a opta, forma câte un detașament „pionieresc”. Orice detașament purta numele unui pionier rus faimos. Toate detașamentele pionierești formau „Uniunea Pionierească” a școlii, care, la rândul ei, tot purta numele unui pionier rus. Uniunea Pionierească a buncii mele purta numele lui „Volodea Dubinin” (29 august 1928–4 ianuarie 1942). Aceste uniuni erau dirijate de instructoarea de pionieri, ajutorul ei fiind unul dintre elevii din topul clasei (președintele sfatului unității și secretarul organizației comsomoliste). Cu ajuto-

rul lor în școală se organizau majoritatea cercurilor extrașcolare, diferite sărbători, serate, concursuri sportive, concursuri intelectuale, excursii etc.

Unii elevi plăteau un abonament la școală pentru ziare și reviste pentru copii („Tânărul Leninist”, „Pionerascaia Pravda”, „Scânteeea Leninistă” etc.) Acestea erau ieftine și constituiau o sursă de informare la acea vreme, dar și o modalitate de educație comunistă.

Vara aproape toți elevii mergeau în vacanțe în tabere pionierești, tabere de muncă, unde își aprofundau cunoștințele obținute în școală. Începând cu anul 1990 aceste Uniuni Pionierești au disparut complet a rămas să activeze doar Comitetul școlăresc.

În perioada renașterii naționale lucrul educativ în școală avea următoarele direcții:

1. Perfecționarea științelor
2. Trecerea la un nou stil de învățare românizat
3. Punerea accentului pe sport și pe sănătatea elevului
4. Educarea comportamentului estetic
5. Dezvoltarea culturii naționale.

Cele mai importante activități desfășurate pe parcursul anului:

1. Careu – Primul sunet
2. Ziua profesorului – ore de diriginție, careuri de proporții mai mici etc.
3. Săptămâna „Toamna de Aur”, expoziția gazetelor de clasă
4. 7 noiembrie – Ziua Revoluției din Octombrie
5. 30 decembrie – Ziua prieteniei popoarelor din URSS
6. Concursul școlar al sărbătorilor de iarnă
7. Sărbătoarea „Mărțișor” în școală
8. 8 Martie – Ziua femeilor
9. 1 aprilie – Ziua glumelor și a farselor

10. 9 mai – Ziua Biruinței, matineu, concert și concursuri sportive

11. 19 mai – Ziua pionieriei

12. Careu – Ultimul sunet

13. Balul de absolvire al elevilor claselor a zecea

Elevii care așteptau școala, știind bazele științelor, primeau diplomă. Cei mai buni erau premiați cu medalii (de aur, de argint și de bronz). Cei care primeau medalia de aur erau elevii care au terminat școala medie doar cu note de 5 (echivalentul notei de 10). Cei care primeau medalia de argint sau de bronz terminaseră școala cu de la 1 până la 3 note

de 4 (echivalentul notelor de 8 și 9). Restul elevilor primeau diplomă de absolvire, în cazul în care aceștia au terminat cu succes școala.

Sistemul sovietic de învățământ era unul foarte bine organizat, cu activități diverse și interesante, care valorificau educația patriotică și ideologică a copilului. Scopul final era formarea unui cetățean dedicat patriei sale – URSS și distrugerea specificului național. În pofida tuturor greutăților și a sistemului de comandă, bunica susține că a fost o perioadă frumoasă; deși astăzi copiii se simt mai liberi, ei nu sunt atât de responsabili ca atunci.

Ziare școlare de pe vremea leninistă și din anii '90

Excursie cu elevii în Minsk

Tabără pionerească

Ziua Biruinței

10. COPILUL INDEPENDENT VS COPILUL NĂSCUT ÎN URSS

Sambrițchi Dumitrița

Instituția Publică „Alexandru Agapie”,
s. Pepeni, r-nul Sângerei,
Profesor-coordonator Vulpe Viorica

Între copilul născut după proclamarea Independenței Republicii Moldova, după anul 1991, și cel născut în perioada URSS – până la 1991, putem observa o multitudine de diferențe în diverse aspecte: în modul de a gândi, modul de a acționa, modul de a-și petrece timpul liber, stilul vestimentar, alimentație, dar și în alte aspecte.

O cauză a acestor diferențe ar fi faptul că în perioada URSS, – stat cu un regim totalitar comunist, nu se ținea cont atât de mult de drepturile copilului, așa cum se procedează astăzi. Adesea dreptul la timp liber era încălcat, iar un argument ce ar susține

această afirmație ar fi programul școlar din perioada URSS care era supraîncărcat.

Pentru a afla mai multă informație la tema dată, am pregătit un set de întrebări pe care le-am adresat persoanelor, care și-au petrecut copilăria în perioada Uniunii Sovietice. Discutând cu unele persoane pe care le-am considerat resursă importantă de informație, am aflat, că de obicei, odihna era un lucru la care puteai doar visa, în special pentru cei ce făceau parte din categoria socială a țăranilor. În perioada dată, adică până la 1991, 90% din populația localității noastre o constituiau țăranii, deoarece principala ocupație a populației era, ca și în prezent, agricultura.

Frecventarea lecțiilor era obligatorie pentru copii, până la absolvirea clasei a 8-a. După ce terminau orele de curs și extracurs, fiecare elev se întorcea cât mai repede acasă, deoarece fiecare avea un program de activitate, lăsat de părinții care mergeau în câmp de dis-de-diminează, pe care era nevoit să-l îndeplinească. Copiii, ca membri ai familiei, erau educați într-un mod, în care cuvântul părinților era „lege” și nu îndrăzneau să răspundă părinților sau să nu realizeze sarcinile trasate de părinți.

În această perioadă majoritatea locuitorilor localității, munceau în agricultură, în special la cultivarea culturilor (tutun, sfeclă de zahăr), care necesita operații de muncă diverse și destul de complicate. Deseori copiii își însoțeau părinții pentru a-i ajuta să finalizeze mai rapid munca la norma stabilită familiei. Deoarece familiile, în mare parte, erau numeroase era foarte greu să întreții o familie dispunând doar de venitul părinților, care era destul de mic, iar necesitățile pentru 5-7 copii erau mari. Acesta fiind principalul motiv pentru care copiii erau nevoiți să suporte greutățile vieții încă de la o vârstă fragedă.

Răscolind prin colecția de fotografii de familie, am găsit o fotografie ce datează din anul 1980.

Studiind această poză identificăm informații privitor la creșterea, cultivarea și prelucrarea plantei date, și anume – la înșiratul frunzelor de tutun. Mulți oameni care lucrau la cultivarea tutunului, care este o plantă ce dăunează sănătății, aveau probleme majore de sănătate. Primăvara era necesar să mergi la răsăditul tutunului, vara la prășit – cel puțin de 2-3 ori, apoi începea procesul culesului, care se finaliza toamna târziu, deseori odată cu căderea zăpezii. Culesul de rând cu părinții, reieșind din relatările mamei, care a muncit ani buni era cel mai dificil. Dimineața, în zorii zilei, mergeau la cules, pe câmp, și erau nevoiți să meargă cu transport. În caz că întârziu, riscau să se deplaseze pe jos, ceea ce scădea din randamentul muncii pentru întreaga zi. Din această cauză, părinții se sculau mai dimineață, odată cu răsăritul soarelui, ca să facă treburile pe lângă gospodărie: mama – gătea bucate pentru întreaga zi ca să le ia în câmp, tata – avea grijă de animale și gospodărie, pregătea uneltele (bătea sau asușea sapele sau acele). Pe la ora 9-11, după ce erau culese 2-5 țolince de tutun, urmau să mergă la înșirat. Această procedură era desfășurată în special la uscătorie – loc special unde se adunau toate persoanele care aveau norme de tutun. Era avantajos că nu erai sub cerul liber și fiecare se străduia să găsească un pic de umbră însoțită de răcoare. Aici începea și munca mai intensă a copiilor, deoarece până la masă ei erau la școală, depinde de numărul de lecții care îl aveau conform orarului. Mama relatează: „Stăteam și înșiram cu acul, fiind mici, iar acul lung, nici nu puteam înșira, dar practicând zilnic, deprindeam. Sfoara plină cu frunze era destul de grea și mama sau frații mai mari mă ajutau la aranjarea și legarea sfoii, care avea aproape 2 metri și cântărea între 10 și 20 kg (dacă anul era bogat în precipitații, frunzele tutunului puteau să fie de 50 cm lungime, fiind mari și grele). Dar era in-

La înșiratul tutunului

terasant... Procesul de înșirare a tutunului, dura vre-o 5-7 ore, până terminam toate frunzele, pentru că adesea a doua zi, dacă era lăsat, nu avea calitatea necesară și era aruncat, de aceea stăteam și înșiram până îl terminam. În timpul dedicat înșiratului picioarele se odihneau, iar mâinile trebuiau să acționeze rapid. Și ca să ne fie mai interesant, ne adunam mai mulți copii lângă țăoalele de tutun și înșirând relatam diverse istorioare, întâmplări, bancuri, care erau interesante atât pentru noi, cât și pentru părinții noștri. Era foarte greu, nu aveam nici apă să bem. Adesea lipsa apei era cauza din care mâncam cu mâinile murdare de tutun, care erau negre și foarte amare. Gustul amărui de pe mâinile noastre dispărea abea pe la sărbătorile de iarnă, dacă reușeam să isprăvim ultima operație – „păpușitul”, adică divizarea și aranjarea frunzelor de tutun și predarea lui. Din acel moment, pentru membrii familiei, inclusiv pentru noi, copiii, începea o perioadă de odihnă, care dura puțin timp, de regulă până în ajunul Paștelui”¹.

O mare parte a timpului liber copiii și-o petreceau având grijă de păsări și animale. Era o necesitate atât

¹ Din mărturiile mamei mele, Elena Sambrițchi – Cijevschi, născută în anul 1976.

în domeniul alimentației, dar și pentru agricultură. Animalele serveau drept unitate de transport, în special boii și caii, în unele regiuni de sud se întâlneau și măgarii. Creșterea păsărilor în mare măsură revenea copiilor mai mici. Ei nu mergeau la lucru în câmp, dar rămăneau acasă pentru a avea grijă de păsările și animalele din gospodărie. Familiile fiind numeroase, era necesar de cantități mari de produse alimentare. În perioada dată țăranii, din cauza că erau foarte rău plătiți, cumpărau doar strictul necesar și adesea nici pentru aceste stricte necesități nu le ajungeau bani. *Pentru a avea produsele alimentare necesare, în fiecare familie se creșteai pui, rațe, găște, iepuri, oi, capre. Creșterea acestor păsări și animale era binevenită pentru diversificarea alimentației, dar și obținerea unor produse pentru gospodărie ca pene, pei, din care se confecționau diversele lucruri necesare pentru gospodărie: perne, plapume, cojoace, căciuli².* Femeile iarna țeseau pânze, pentru a confecționa vestimentație, covoare și fetele de mici deprindeau meseria de a țese. Fetele își țeseau și prosoapele cu care urmau să fie legate rudele mirelui la nuntă.

Chiar dacă au fost supuși unor greutăți enorme pentru umerii unui copil, intervievații ne-au relatat că au trăit o copilărie mult mai interesantă în comparație cu cea pe care o trăim noi. Prin toată munca depusă ei reușeau să-și strecoare și timp pentru a trăi și simți frumusețea copilăriei. Fiecare anotimp avea specificul său...

Iarna fiecare copil își improviza o sanie și ieșea la săniuș. Copiii se jucau în diferite jocuri, cel mai solicitat fiind de-a bulgării cu zăpadă.

În fotografia de mai sus putem observa fericirea de pe fețele copiilor. Iernile erau bogate în precipitații, erau ierni geroase și înzăpezite.

În schimb, vara unii copii mergeau în tabere pionierești, unde se odihneau doar duminica, restul

Iarna anului 1976

Brigada școlărească din vara anului 1988, conducător Ciorap A.S., profesor de matematică

zileleor în săptămână muncind în brigăzile școlărești, fiind monitorizați de educatori, care erau profesorii din școală, dând dovadă de respect, disciplină și responsabilitate. Munca pe care o îndeplineau copiii era prășitul viilor, livezilor, sveclei de zahăr, culesul și înșiratul tutunului etc. *Aceste munci erau destul de*

² Din mărturiile Eugeniei Tronciu, născută în anul 1963.

Anul 1977. Copiii din tabără pregătindu-se de o călătorie împreună cu Vulpe P., conducătoarea cerului de turism

complicate pentru noi, care atunci aveam vârsta între 14 și 16 ani, deoarece brigada școlară primea loturile cele mai rău lucrate, cu multe buruiene, din care cauză era destul de anevoios prășitul. La fel de greu era să încarci țoalele cu tutun, care cântăreau peste 30-50 kg. Le încărcam în remorci de la tractoare sau camioane manual, ajutându-ne reciproc, fiindcă doar în grup de 4-5 copii puteam încărca țoalele în tractor³.

Tabăra din satul Pepeni nu dispunea de construcție dotate cu toate cele necesare. Erau niște barăci construite din lemn, cu o singură odaie, dimensiunea fiind de 6X15 m, unde erau aproximativ 26 de paruri. Copiii erau supravegheați continuu zi și noapte: băieții – de un educator, fetele – de o educatoare. Acest lucru era specific și taberei care a fost construită pe la sfârșitul anilor 80 ai sec. al XX-lea. Din cauza faptului că în barăci podea, care ar stopa temperatura rece a pământului nu exista, toți cei de la tabără aduceau smocuri de iarbă sau de alte plante, pe care le puneau pe pământ, și pe care le schimbau aproape zilnic.

Seară de seară aceștia organizau spectacole, concerte sau pur și simplu dansuri pentru a se simți bine

și a se odihni corespunzător vârstei. Seara, revenind în tabără, mai aveam puteri ca să mergem la baie, care era improvizată destul de simplu și apoi mergeam la activitățile ce se desfășurau: serate, concursuri tematice și educative care erau însoțite de dansuri. Erau organizate de membrii detașamentelor mai mici, care nu mergeau la lucru în câmp, nu făceau parte din brigada școlărească. Aceste activități

constituiau cea mai plăcută parte a zilei. Iar duminica ne odihneam, la fel fiind implicați în diverse activități pe vârste din incinta taberei. Trebuie să recunosc că a fost greu, complicat, dar interesant⁴.

Vestimentația copiilor în perioada dată era foarte simplă și puțină. Rareori când unii copii aveau haine noi, acestea erau cumpărate sau cel mai des confecționate și oferite la Crăciun sau la Paște. Se depunea un volum de muncă mare pentru confecționarea vestimentației, de aceea se transmitea de la frate/soră la frate/soră, sau din generație în generație. Frații și surorile mai mari erau asigurați cu haine de părinți, iar cei mai mici își așteptau rândul an de an. Cu toate acestea, nu se punea niciodată accent pe îmbrăcăminte, cel mai important era sufletul omului. Astăzi însă nu se mai poate spune aceeași. Uniforma fetelor era constituită dintr-o cămașă albă sau neagră, o salopetă sau o fustă cât de cât comodă și o eșarfă. Băieții în schimb aveau un maiou sau o bluză și, respectiv, o pereche de pantaloni, de obicei mai largi sau chiar sport.

Așa arăta o echipă de fete din tabăra de vară în anul 1976, fiind îmbrăcate în uniforma școlară specifică perioadei date.

³ Mărturii de la Eugenia Tronciu, născută în 1963.

⁴ Din mărturiile mamei mele, Elena Sambrițchi – Cijevski, născută în anul 1976.

Sambrițchi V., învățător de l. rusă, și un grup de fetețe din detașamentul său, pe teritoriul taberei. Anul 1976.

Vestimentația era diferită în funcție de categoria și starea socială a familiei. Oricum, copiii aveau două schimburi: unul de lucru și uniforma școlară. Copii care făceau parte din familii înstărite sau cu puțini copii puteau să aibă mai multe piese vestimentare, dar erau rare cazuri. De obicei, în magazinele din sat era foarte greu să obții o haină de calitate superioară, deoarece erau scumpe, iar chiar dacă îți permiteai o astfel de haină, trebuia să stai la coadă până îți venea rândul să procuri marfa respectivă. Adesea se întâmpla că rândul te ajungea, dar marfa dată deja nu mai era.

În zilele noastre însă totul e modernizat, automatizat sau simplificat. Noi suntem ocoliți de greutatea pe care le duceau pe timpuri copiii, mă refer chiar la părinții noștri.

Știți oare că majoritatea jocurilor create online sau jucăriile ce par a fi invenții noi sunt, de fapt, varianta modernă a celor pe care le foloseau bunicii și părinții noștri? Scopul lor este de a educa prin joc și de a ne învăța lucruri noi prin metode vechi.

M-am întrebat de multe ori dacă sunt un copil norocos, fiindcă niciodată nu m-am mulțumit cu puțin. Însă având ocazia să studiez trecutul și copilăria părinților mi-am dat seama că duc o viață, la care mulți ar fi visat până în anii 1991.

Copiii din zilele noastre sunt „bolnavi” de mania telefoanelor și a tot ce ține de online. Astăzi, de exemplu, puțini s-ar putea bucura de un lucru mărunț fără să-l publice pe internet. Să mergi astăzi la o plimbare cu prietenii fără telefon în buzunar e ceva straniu, iar jocurile în aer liber sunt tot mai puțin practicate. În ciuda tuturor lucrurilor, noi nu vedem nimic greșit în asta, pentru că a devenit deja o normalitate pentru noi. Ar fi interesant dacă am avea posibilitatea să facem schimb de experiență pentru o zi cu viața unui copil din perioada URSS. Cred că în așa caz am vedea mult mai diferit lumea în care trăim și ne-am bucura de ceea ce avem.

Vestimentația în 2022 este foarte diferită, în dependență de gusturile fiecăruia. Ieșind pe stradă poți vedea orice stil și asortiment posibil. Astăzi însă dacă nu ai haine de firmă sau pantofi luxoși poți fi foarte ușor exclus din grupurile de prietenii. Copiii se axează mai mult pe aspectul fizic decât pe cel interior, motiv din care este foarte dificil să-ți găsești prietenii pe care să te poți baza cu adevărat.

La școală, dar și în societate, drepturile copilului au o prioritate foarte mare, pe când obligațiunile sunt neglijate. Respectul și responsabilitatea sunt calități de mult uitate pentru unii, iar educație le-ar mai trebui multora.

Jocurile noastre în aer liber, ale celor din mediul rural sunt în mare parte improvizate de noi. Unele dintre ele fiind: fotbalul, voleiul, De-a va-ți-ascunselea, De-a prinse-lea etc. Iarna însă am putea spune că principalul joc al copiilor, este ca și al celor din perioada Uniunii Sovietice, de a se da cu sania. În schimb, puțini copii au sănii confecționate acasă, majoritatea sunt procurate, fiind moderne, frumos asortate și colorate.

Tabăra de vară „Conceab-Speranța” din s. Rădoaia, r-nul Sângerei, 2017

nici un cod vestimentar. Fiecare se îmbracă după cum pofteste. Deși totul pare foarte frumos și plin de libertate, această libertate oferită copiilor nu pare a fi un factor ce îi ajută să progreseze; din contra, este un factor negativ, uniforma disciplinează și îi face pe toți copiii egali.

În taberele de vară de astăzi munca a fost exclusă definitiv. Copiii merg în tabere doar pentru a se odihni, a cunoaște persoane noi, a-și face prieteni, pentru jocuri, distracții, și atât. Ceea ce este un dezavantaj, deoarece copiii nu cunosc multe lucruri elementare și necesare pentru viață. Doar prin muncă omul se dezvoltă și nu în zadar există o vorbă din bătrâni: Omul harnic crește din copilul care muncește.

Uniformele nu mai există în multe instituții de învățământ și

Așadar, se poate observa diferențe chiar și între fotografiile atașate textului. Pornind de la ținută, aspect, poziție, totul este foarte diferit. Chiar și caracterul copiilor nu seamănă deloc cu cel al copiilor din trecut.

Știați că: chiar dacă avem o viață mult mai ușoară și lipsită de griji, copiii de astăzi tind să se dezvolte mult mai rapid atât fizic, cât și psihic? Acest fapt se datorează, potrivit psihologilor, alimentației care conține mai mulți carbohidrați, cantități mari de zahăr oferite copiilor la o vârstă prea fragedă și informațiilor expuse prea devreme în fața copiilor.

În ciuda tuturor divergențelor și stereotipurilor existente, sper și sunt sigură că vom progresa spre un viitor mai bun. Noi, copiii, suntem cheia spre succesul viitorului, iar modul în care petrecem viața contează. Cel mai important este să tindem spre a fi fericiți înainte de a ne dori orice altceva. Iar fericirea poate exista chiar și în cel mai mic lucru. Totul depinde de perspectiva în care privim lucrurile. Timpul este doar o buclă ce ne oferă șansa de a ne schimba, dar nu ne dă niciodată șansa să ne întoarcem înapoi pentru a repara greșeli. Dar greșelile devin lecții pentru noi.

Surse:

Mărturii: - Elena Sambrițchi – Cijevski, născută în anul 1976;
- Tronciu Eugenia, născută în anul 1963.

11. „ȘCOALA SOVIETICĂ – BAȘTINA VALORILOR DE ASTĂZI” (REZUMAT VIDEO)

Donțu Ana-Maria, Radu Matei

IP Liceul Teoretic „Ginta Latină”, mun. Chișinău
Profesor-coordonator Zuza Olga

[https://drive.google.com/
open?id=1gRoyfSMX1tIEr9F509PRyqkjLorDPXNM](https://drive.google.com/open?id=1gRoyfSMX1tIEr9F509PRyqkjLorDPXNM)

72

Copilăria, ca noțiune științifică, reprezintă o perioadă a vieții de la naștere până la adolescență sau timpul cât cineva este copil. Însă, în viziunea autoarei americane Stephenie Meyer, „Copilăria nu este de la naștere până la o anumită vârstă. Copilăria este regatul unde nu moare nimeni”.

Dar cum era copilăria celor care au trăit într-un regim totalitar? Ce fel de educație primeau și cum era școala lor, ce fel de îmbrăcăminte purtau? Aceste

aspecte le-am observat în mica noastră activitate de cercetare istorică, prin interviewarea unor persoane de o valoare incontestabilă din Instituția Publică Liceul Teoretic „Ginta Latină”, care azi formează valori pentru viitor – Brașovean Anna, Lungu Nina, Botez Svetlana, Danalachi Aurelia.

Aceste persoane din liceul nostru ne-au relatat despre vârsta la care au pășit pentru prima dată pragul școlii, dar și alte aspecte specifice școlii sovietice, precum rechizitele prezente în trăistuță, activitățile care se organizau sau arhitectura școlii.

Rechizitele nu erau foarte ușor de găsit și, totodată, nu erau accesibile pentru toți. Instrumentele de scris pe care le-au folosit au fost inițial un creion, apoi o peniță cu cerneală, care era păstrată în călimări. De asemenea, manualele, cărțile și caietele erau limitate, facilitați fiind cei mai înstăriți.

De asemenea, arhitectura și designul școlilor erau simple, tipice perioadei sovietice. De obicei, școala era o clădire alcătuită dintr-o bibliotecă, o sală de sport, o sală a profesorilor, numită pe atunci cancelarie, și o cameră a pionierilor. Cantină nu avea și, lipsind alimentație în cadrul școlii, copiii erau nevoiți să ia mâncare de acasă, cum ar spune generația Alfa, „la pachet”. Erau prezente și panourile de onoare – „un instrument excelent în promovarea celor mai buni elevi ai școlii”. Acesta era amplasat într-un colț separat al coridorului. Pe panoul de onoare se plasau fotografii cu cei mai buni elevi care erau respectați și luați drept exemplu de către alți colegi. Însă în puține școli se aborda această metodă de a-și exprima mândria față de elevi. Pentru a ajunge pe panoul de onoare, elevii trebuiau să depună mult efort și putere pentru a obține succesul atât în studii, cât și în muncă, iar părinții și profesorii mereu erau mândri de succesele lor.

Se considera că un elev care poartă uniformă șco-

lară dezvoltă performanțe academice înalte, dar îl și disciplinează. Astfel, în perioada anilor '60 ai secolului XX toți elevii erau obligați să poarte vestimentația specifică. Îmbrăcămintea școlară era alcătuită dintr-un costum maro, pentru băieți, sau o rochie maro și un șorț alb-negru, pentru fete, și cravata roșie de pionier. Dat fiind faptul că întrebarea privind necesitatea unei uniforme este și astăzi o temă deschisă, există multe aspecte pro, dar și contra. Persoanele din cadrul didactic ne-au spus că principalul neajuns al uniformelor școlare este faptul că privează o persoană de a fi individuală și unică, însă, contra neajunsurilor, profesorii adoră uniformele școlare sovietice și faptul că revin în modă.

Cât despre activitățile prezente în școala sovietică, dascălii ne-au povestit cu nostalgie despre careurile ceremoniale de la începutul și sfârșitul anului școlar, ceea ce încă este prezent în școlile de pe teritoriul Republicii Moldova; diferite competiții sportive și spectacole de amatori. De asemenea, erau organizate și „subbotnik”-uri, adică colectarea deșeurilor de metal și de hârtie, care în zilele noastre sunt cunoscute sub denumirea acțiuni de voluntariat.

Printre altele, intervievații ne-au relatat și despre influența părinților asupra carierei sau viitorului lor. Astfel ne-au povestit și despre cum părinții vedeau lumea educației, dar și criteriile sau aspectele care îi influențau ca să îi îndrume pe urmașii lor. În ciuda alegerilor și sfaturilor celor apropiați, mulți dintre ei au ales să-și creeze o carieră în domeniul dorit.

Astfel, din această mică cercetare am concluzionat că în fosta RSSM copilăria mai multor persoane a fost una vulnerabilă. În comparație cu copilăria generațiilor Z și Alfa, aceasta este văzută ca o copilărie sărăcăcioasă și grea, însă pentru copiii sovietici a reprezentat cea mai frumoasă perioadă a vieții, deoarece era lipsită de griji. Amintiri și momente plăcute

pe care nu le va mai avea nimeni, amintiri în care jucăriile și hainele erau făcute din ce mai era prin gospodărie, hrana reprezenta tot ce se creștea în grădina casei, iar jocurile – imaginația copiilor. Chiar dacă erau nevoiți să învețe foarte bine la școală, aveau și responsabilități prin jurul casei care erau îndeplinite în primul rând, ceea ce i-au dezvoltat împreună cu educația părinților, devenind persoane responsabile și un exemplu demn de urmat.

Doamna Botez și colegile dumneaei la lucru pe câmp (din partea stângă, domnița cu mâna în păr). (Sursa: Arhiva foto a familiei Botez)

Diploma de absolvire a doamnei Botez (1985). (Sursa: Arhiva familiei Botez)

Viata cotidiana, jocuri si distractii... in paralel

1. ЖИЗНЬ В СССР: ЧТО БЫЛО И К ЧЕМУ ПРИШЛИ

Чебанова София

Теоретический молдо-турецкий лицей
им. С. Демиреля, с. Конгаз

Учитель-руководитель Жежу Софья

Старшеклассница Света собирается готовить уроки. Она раскладывает на столе учебники, ритмично двигаясь под ар-н-би, звучащий в новеньких эйрподс. Но, не успев открыть учебник, Света погружается в темноту. Включив фонарик на айфоне, девочка выходит в коридор, где её дедушка, Пётр Николаевич, возится со старой керосиновой лампой. Дедушке 57 лет, большую часть жизни он жил в СССР и работал водителем.

– Дедушка, что ты делаешь?

– Как что, внука? Разве ты не видишь, что выключили свет? Вот разжигаю лампу, чтобы ты могла уроки сделать.

Света сидит за столом и при тусклом свете лампы пытается что-то разглядеть в учебнике с экстремально мелким шрифтом. Дедушка сидит на диване и тоже пытается в очках читать газету. Тут Света раздражённо захлопывает учебник.

– Да невозможно так читать. Сидим тут при свечках, как в Советском Союзе.

– Почему как в Советском Союзе? Во времена моей молодости свет не выключали. А вот в детстве уроки я делал при свете лампы, это точно. Или даже при свечах. Кстати, папа твой в девяностые тоже частенько уроки делал при лампе. Свет отключали регулярно, и дети портили зрение. А как радовались все, когда свет включали!

– А почему так часто в девяностые электричество отключали, если при Советском Союзе всё было нормально с ним? Ведь должно же с годами становиться всё лучше, прогресс ведь!

– Да потому что Союз развалили, потому и посыпались на нас всякие беды! Независимости, видите ли, захотели! Ну, берите свою независимость, а в придачу к ней беспредел, бандитизм, экономическую разруху.

После этих слов Свете стало интересно, что такого было в СССР, при правлении коммунистов.

– Дедушка, а что в Советском Союзе было лучше, чем сейчас?

– В Советском Союзе всё было лучше! Советский Союз был первой страной в мире, где и власть в стране и её богатства принадлежали самому народу, а не царю и кучке аристократов! Советский Союз восстановил классовое равенство, уничтожив разницу между богатыми и бедными. До революции миллионы людей

обречены были жить и умереть в бедности, не имея возможности улучшить своё положение и выбиться в люди. Только единицы наиболее целеустремлённых смельчаков путём невероятных усилий получали образование и улучшали свою жизнь. Но это было скорее исключением. Только в результате революции каждый человек получил путёвку в светлое будущее!

– Всё это фантазии для простого неискушённого человека. Как ты можешь говорить о равноценности человеческих жизней для государства, зная про миллионы репрессированных и расстрелянных в тридцатые годы? Зная про узников ГУЛАГа и о тысячах жертвах голода в Бессарабии? Как можно говорить о стирании классовых различий, если дворяне, аристократы и интеллигенция были практически полностью уничтожены? Спаслись только те, кто вовремя эмигрировал из агонизирующей страны. Уехали те, кто мог сделать жизнь в стране лучше, кто мог запустить перемены, не бросая многомиллионный народ в кровавую мясорубку.

– Ты, конечно, права. Во времена правления коммунистов множество людей были депортированы, но я считаю, что это были люди, которые не хотели перемен. Они хотели быть выше простого народа, поэтому-то их и депортировали.

– А я вот считаю иначе. Среди депортированных зачастую были и крестьяне среднего класса, которые не вступали в колхозы только потому, что хотели работать сами на своей земле. - Если рассказывать только о плохом, то любая эпоха будет выглядеть непригодной для нормальной жизни. Я слышал и знаю про всё, что ты говоришь. Но пойми, что при строительстве новой жизни перегибы и сопутствующие жертвы были неизбежны. Да, в результате ошибки невинные

люди тоже попадали в жернова истории, но таких было меньшинство.

– Я сейчас вспомнила о том, что пять лет назад, когда я училась в четвёртом классе, моя классная руководительница, Матрёна Дмитриевна Кеор, на классном часе рассказала нам историю своей семьи. Эту историю ей рассказала её мама, Пулукчу Иванна. В 1949 году, когда начались массовые депортации, ей было всего пятнадцать лет. Её семья считалась зажиточной, но дети работали на поле наряду со взрослыми. Семья состояла из десяти человек: дед Родион, бабушка Матрёна, отец Николай, мать Яна, брат Родион, которому было уже девятнадцать, её мать Иванна, брат Митя – четырнадцать лет, сестра Матрёна – девять лет, брат Иван – семь лет и маленький Коля, ему было девять месяцев. В один жаркий день к ним зашёл милиционер, у него на руках был приказ, что отец её, Пулукчу Николай – кулак. Имущество отобрали, а мужчин деда, отца и брата – арестовали. Семью увезли в Сибирь, а мужчин конвоиры повезли в Кишинёв. По дороге брату удалось сбежать. В село он не вернулся, был в бегах. Дома остались бабушка, мать и четверо детей. Им дали два часа на сборы. На момент депортации старшей дочери, Иванны, дома не было. Она была в Чадыр-Лунге, на прополке кукурузы. Мать сообщила об этом милиционерам и попросила подождать, но они ответили, что, когда дочь вернётся, её отправят вслед за ними. Их увозят на вокзал в Чадыр-Лунгу. В это время старшая дочь вернулась домой. Иванка заходит в дом и видит разбросанные вещи и открытые двери, а внутри никого. К ней подошёл милиционер и сказал: «Времени нет. Бери самое необходимое, что сможешь унести на руках». Её взгляд остановился на одеяле, ко-

торым укрывались дети, схватила его и поехала в Чадыр-Лунгу. Было уже поздно, поезд с её родными уехал. Ей пришлось ехать без родных. Милиционер пристроил её к одинокой старушке, у которой был сундук с вещами. Вагоны, в которых они ехали, были предназначены для скота, на маленьких окошках были железные решётки. Вагоны были битком набиты людьми. Через некоторое время стали останавливать поезда. Стояли повара в белых халатах с большими кастрюлями борща, где плавали лягушачьи лапки. Многие, отведав такой обед, умерли по дороге. Пришлось ехать с телами умерших, которых снимали на следующих остановках. Больше люди не ели эти обеды. Их высадили в Курганской области и определили в бараки. На работу Иванну не взяли, ей не было шестнадцати, старушку тоже не взяли, ей было больше шестидесяти. Остальных людей везли на работу, на ток, который находился недалеко от села. Встал вопрос: на что жить? Тогда та женщина сшила ей фартук с четырьмя карманами, она шла на ток и наполняла их зерном. Так набрала она три мешка пшеницы и два кукурузы, так и пережили зиму. Девушка стала писать письма домой в Молдавию и в один прекрасный день ей ответили. Оказалось, что её родные были совсем недалеко. Узнав адрес, она со своей подругой договорилась пойти в соседнее село искать маму и братьев. По дороге в село они увидели вдалеке два силуэта, мужчины и женщины. Иванна сразу узнала свою мать, по походке. Она радостно воскликнула «Мама!». Они побежали навстречу друг другу, обнялись и упали на снег. Милиционер, который был вместе с женщиной, не мог понять, что происходит, но услышав слово «мама» успокоился и разрешил женщине пойти к дочке в село. По дороге обе

рассказывали, как они жили. Мать рассказала как братья опухли от голода, Иванна рассказала как она собрала пшеницу и кукурузу. Утром они погрузили мешки на сани и отвезли в дом, где жила мама с братьями. Иванна взяла и накинула на мешки то самое одеяло. Так собралась семья. Иванке исполнилось шестнадцать, её взяли на работу, братья поправились и подросли. Когда им разрешили вернуться на родину, они, недолго думая, решили вернуться. Дома их не приняли. Пришлось поскитаться. Они нашли приют на Украине, в Тарутинском районе, в селе Красное и остались жить там. Это очень близко к Конгазу и к родственникам. А на месте их дома построили школу. Сейчас это гимназия имени Варвары Топал. Только Иванна жила в Конгазе, так как вышла здесь замуж.

— Печальная история, хорошо хоть конец хороший. Всё же эти жертвы стоили того, чтобы построить одну из сильнейших мировых держав.

Свету потрясло то, что, несмотря на её аргументы, дедушка продолжал выгораживать СССР. Яркий электрический свет залил комнату. Старик погасил лампу и собрался уходить, но внучка его остановила вопросом:

— Что же в СССР было такого хорошего, что ты так его выгораживаешь?

Деду было сложно выбрать, о чём рассказать, но, подумав, он решил рассказать об экономической стабильности и экономике в целом, так как в будущем Света хочет поступать на экономический факультет.

— Ну, например, цены на продукты питания были низкими, и они не менялись десятилетиями. Кефир стоил те же тридцать копеек, как и скажем, пять лет назад. Вообще, в СССР была другая система оценки продуктов. Цены на про-

дукты питания, без которых человек не может жить, к примеру: 4 буханки хлеба стоили 1 рубль 4 копейки, 1 кг сахара - 78 копеек, 1 кг гречки - 50 копеек, а 1 кг мяса стоил всего 3 рубля 50 копеек (в зависимости от разновидности цена могла быть выше), самой дорогой была свинина. Замечу, что вне зависимости от того какой был год, засушливый или дождливый, вне зависимости от цен на сырьё, цены всегда были одни и те же. А вот цены на другие продукты, без которых можно жить и не тужить, были более высокими.

— Ого, а сколько же вы зарабатывали при таких ценах?

— У меня была не самая высокая зарплата - 99 рублей.

— Да, негусто. А что насчёт колбасы? Ты цену на мясо сказал, а вот про колбасу ни слова.

— Колбасу мы покупали нечасто. Она у нас была деликатесом.

— Сколько же она стоила, если была деликатесом?

— Стоила она недорого, но колбасные заводы не могли накормить колбасой такую огромную державу, поэтому колбасу выдавали только по 2 килограмма в одни руки. К прилавку выстраивалась огромная очередь. Чтобы купить колбасу, нужно было отстоять её и бывало что пока до тебя очередь дойдёт колбасы может уже и не остаться.

— Как же хорошо, что у нас такого нет. А я вот ещё спросить хотела: в среднем, какие зарплаты в СССР были? Ты ведь сказал, что у тебя зарплата не самая высокая была.

— Ну, я водителем был, поэтому-то и зарплата у меня была небольшая.

— А сколько получала бабушка? Она ведь и в СССР учителем была?

Дверь в комнату открывается и в комнату входит бабушка, Федора Степановна. Ей 55, как и её муж, большую часть жизни она прожила в СССР и работала учителем.

— О чём говорите?

— О! Бабушка, я как раз о тебе спрашивала.

— И что ты спрашивала?

— Я спрашивала о том, сколько ты зарабатывала, когда работала в СССР?

— Рублей 68, а к чему такой вопрос?

— Ого, как-то совсем мало. Мы с дедушкой до этого обсуждали, какие цены были в СССР. Вот мне и стало интересно, сколько при таких ценах вы зарабатывали. А были ли те, кто зарабатывал больше, а то у вас как-то совсем не густо.

— В СССР больше получали заводские рабочие. Твоя вторая бабушка во времена СССР на ковровой фабрике работала. Там она могла получать от 130 до 200 рублей.

— Её зарплата менялась каждый месяц? Это вообще как?

— У них была другая система оплаты труда. Каждый месяц заработная плата менялась в зависимости от количества проделанной работы.

— На такой работе не получится отлынивать. А если так подумать, вы ведь зарабатывали так мало, даже для того времени. Как вы тогда выживали?

— Мы экономили как могли. К примеру, огородничеством занимались, сажали картошку, помидорчики, огурчики и другое.

— В таком случае, торжественно заявляю: наше время мне нравится больше. Всё-таки я не люблю в огороде копаться.

— Ха-ха-ха... да уж, рассмешила. Хотя ты и права. Сейчас, чтобы питаться всякими деликатесами не нужно стоять в очередях, да и чтобы хо-

рошо одеваться не нужно копить деньги.

— К слову, мы ведь до сих пор только о еде и говорили. Давай поговорим и об одежде или о технике.

— Хорошая теплая куртка могла стоить около 100 рублей, так что в плане одежды в СССР особо не шиковали. Большая часть одежды была неброской, поэтому никто не выделялся, а производители в основном опирались не на внешний вид одежды, а на качество. Одежду носили годами, а незапланированно порвавшаяся одежда проедала огромную дыру в семейном бюджете.

— Нелегко вам приходилось. Я каждый год гардероб обновляю, не знаю, чтобы я делала, окажись в СССР.

— Не вся одежда стоила так дорого, например тапочки стоили от 1 рубля 50 копеек до 3 рублей, хорошие брюки могли стоить около 6 рублей, а куртку, если не покупать слишком дорогую, можно было купить и за 50, а иногда и за 30 рублей. Ох, ладно поговори и хватит. Пора ужинать.

Все неспешно переместились на кухню.

— Бабушка, а у нас в доме есть что-нибудь советское?

— Ой, да у нас большая часть посуды из СССР. Вот возьми тарелку.

— И? Что с ней делать?

Фото тарелки времён СССР, цена 0 рублей 30 копеек (из кухонного набора бабушки, Федоры Степановны)

Чугун времён СССР, цена 1 рубль 41 копейка (из кухонного набора бабушки, Федоры Степановны)

— А ты поверни.

— Ого! Тут цена 0 рублей 30 копеек. Раз есть цена, значит из СССР?

— Верно. В СССР на каждый товар ещё на заводе ценник навешивали. У нас в доме ещё много утвари со времен СССР.

— А можешь показать?

— Конечно. Вот смотри.

— А у вас, случаем СССР-овских денег не осталось?

— Ой, уже и не помню. Пойду поищу.

— А что насчёт техники, ну там холодильники, микроволновки, машины у вас ведь были?

— Всё это стоило баснословных денег. У нас из этого всего только плита и холодильник были, холодильник стоил то ли рублей 200, то ли 180. Правда, позже мы купили новый, более современный. Он стоил 455 рублей. А вот насчёт плиты не знаю.

— Это тот, который у нас в коридоре стоит?

— Да, потом, если захочешь, можешь поискать на нём цену.

— А плита где?

— Плита на чердаке. Мы ею давно не пользуемся.

Свете, как и любому подростку, было интересно взглянуть на эти старинные аппараты, поэтому она немедленно пошла их разыскивать. Найдя их, она не очень-то удивилась. И холодильник, и плита выглядели примерно также как и их совре-

Холодильник Минск,
купленный во времена
СССР, цена 455 рублей

Плита, купленная во времена СССР.

Монета, 1983 года, номиналом 2
копейки.

менные аналоги. Изучив их, она решила вернуться, но по дороге в комнату её заинтересовал другой вопрос, который она тут же задала дедушке.

— Если холодильник стоил так дорого, где же вы еду хранили пока его не купили?

— Ну не знаю, что городские делали, а мы сельские в подвалах еду хранили.

— Да уж, как по мне, так в СССР из плюсов была только стабильность.

Тут в комнату вошла бабушка.

— Нашла. Вот смотри.

— Всего одна монетка!?

— Ну, больше не нашла. К слову, нашла я кое-что поинтереснее. Заходя в комнату, услышала, как ты говоришь, что в СССР из плюсов только стабильность. Это не так.

— Почему же?

Бабушка решила рассказать о равенстве в СССР.

— СССР предоставляло всем одинаковую воз-

можность проявить себя: бесплатное образование, гарантированное рабочее место, гарантированный отпуск, гарантированная пенсия, а для многих и гарантированная квартира.

— Но всё же, я считаю, что наше время лучше.

— С чего вдруг такой вывод?

— С того, что в наше время в большинстве стран царствует демократия и люди сами могут выбирать тех, кто будет у власти, а если выбор окажется неправильным, то через четыре года можно сделать другой.

— Ну, ты на весь мир замахнулась. Давай вернёмся к нам, на постсоветское пространство. Есть ли у тебя сейчас уверенность в том, что после окончания университета ты найдёшь работу по специальности, а не пойдёшь работать официанткой с высшим образованием?

— Даже не знаю, в крайнем случае, можно ведь уехать и работать за границей.

— Ну вот, а живи ты в СССР, этот вопрос тебя бы даже не волновал. После получения квалификации все получали работу по специальности.

— А если там, где я живу, моя специальность не востребована, а вот специалистов в этой сфере хоть отбавляй?

Направление на работу в Конгаскую среднюю школу №3 (нынешняя гимназия им. Варвары Топал), выданная Чебановой Федоре Степановне в 1984 году.

– В таком случае тебя отправляли туда, где специалистов в этой сфере мало. К слову, о жилье в таком случае заботилось государство.

– А если я не хочу уезжать из своего населённого пункта?

– Работы всем хватало, поэтому, в случае если отказываешься от направления можно было найти другую работу, поближе к дому. Но, как правило, никто не отказывался от предоставляемого места работы, ведь это была отличная возможность увидеть другие города.

– А что, просто так поехать, посмотреть другой город нельзя было?

– Можно, но вот переехать из своего города в другой было настоящей проблемой. В случае же, когда тебя направлял университет как специалиста, тебе так же предоставлялась помощь с документами и переезд был не таким проблематичным.

– А если тебя направили в другую часть СССР за тысячи километров от дома или в какое-нибудь глухое село? Что тогда делать?

– Можно было, конечно, отказаться, но в таком случае ты мог никогда не найти работу по специальности и всю жизнь получать вместо 200 рублей квалифицированного рабочего 20 рублей дворника.

– Бабушка, а ты получала направление, перед тем как устроиться на работу?

– Да, и как раз его я и нашла, когда искала СССР-овские деньги. Вот смотри.

– И куда тебя направили?

– В ту школу, в которой я работаю по сей день.

– Ну, так неинтересно. Это же совсем недалеко. Да и тут почти ничего и не разглядишь.

– А ты на год глянь.

– Ого, 84-ый! Оно же старше моих родителей.

Вдруг Свете на ум пришёл очень интересный вопрос. До сих пор дедушка с бабушкой рассказывали только о хороших сторонах СССР, но наверняка было то, что им не нравилось.

– Дедушка, а какой, по твоему мнению, самый большой минус в СССР был.

– По-моему, самым большим минусом в СССР было то, что многие лекарства, которые производились на западе и в Европе, не производились в СССР. Иногда такие лекарства приходилось провозить контрабандой.

– Почему? Это ведь просто лекарства. Сейчас в аптеках на полках красуются сотни импортных лекарств.

– СССР обеспечивало защиту производителей и обеспечивало им сбыт товаров, как минимум в самой стране. Единственное, что закупалось из-за границы это станки и машины для заводов, всё остальное в СССР было отечественным.

Советские мультфильмы

– Так, стоп. А что насчёт телевидения и там ну ... радио. Они тоже были только отечественные?

– Да.

– А как же иностранные песни и мультфильмы.

– Твоё представление о радио и о телевидении немного другое, чем то, что называлось телевидением и радиовещанием в СССР. По радио в основном вели физзарядку и новости. А телевизор вообще мало у кого был. По телевизору в основном тоже шли новости, иногда отечественные фильмы и мультфильмы. Была одна передача, которую с нетерпением ждали все дети, она называлась «Спокойной ночи, малыши!».

– О! Я тоже знаю эту передачу, после неё всегда мультки показывали.

– Да, сейчас правда её, вроде как, убрали.

Тут Свете стало интересно, как же проводили досуг дети в СССР, если по телевизору шли в

основном новости, телефонов и интернета тогда ведь не было.

– А кроме этой передачи было ли что-нибудь ещё интересное?

– Были ещё мультфильмы «Ну, погоди!», «Кот Леопольд», «Винни Пух», «Ералаш», «Трое из Простоквашино», «Бременские музыканты», «Бобик в гостях у Барбоса», «Приключения кота Леопольда» – больше и не вспомню, наверное. Их показывали очень редко, по воскресеньям обычно, точное время уже не вспомню [1].

Хочу отметить, что когда был маленьким смотрел не только мультики, но и фильмы. Было много фильмов, которые были

интересны не только взрослым, но и детям. К примеру, «Иван Васильевич меняет профессию», «Операция «Ы» и другие приключения Шурика», «Джентльмены удачи», «Бриллиантовая рука», «Кавказская пленница, или Новые приключения Шурика» и тот фильм, который мы с удовольствием смотрели каждый новый год: «Ирония судьбы, или с легким паром!». Эти фильмы смотрели не только взрослые, но и дети. Хотя фильмы по телевизору тоже редко показывали.

– Чем же занимались дети?

– Вместо того, чтобы весь день на экран смотреть, придумывали разные игры. К примеру: «Брызгалки», делали бумеранги и рогатки, и другие.

– Ого! У вас в СССР рогатки и бумеранги продавали.

– Нет, мы их сами делали, из подручных средств. Правда, бумеранг мало у кого получалось сделать.

Советские книги: Стихотворения и поэмы, С. Есенин, цена 42 копейки; Стихотворения и поэмы, Н.А. Некрасов, цена 85 копеек; А. С. Пушкин, цена 3 рубля 70 копеек; Н.В. Гоголь, повесть «Шинель», цена 10 копеек; Географический атлас «Мир и человек», цена 1 рубль 65 копеек; Сказки народов мира, цена 2 рубля 90 копеек

— А что за игра «Брызгалки»? Впервые о такой слышу.

— О! Это любимая игра моего детства, правда, иногда после неё мне доставалось. Сама игра была очень простая. В начале, мы искали по дому пустые и ненужные бутылки, потом в их крышках делали небольшое отверстие, наполняли их водой и брызгали друг друга. После этой игры мы обычно были мокрыми и грязными, поэтому родители нас ругали.

— Это очень интересно, но мне хотелось узнать, чем занимались дети моего возраста?

— В основном или помогали по дому, или читали.

— Это так скучно.

— Зато полезно. Умение делать работу по дому и быстро читать всегда пригодятся.

— Ну, с этим я согласна.

— Между прочим, твой дядя, бывало, по 200 страниц в день читал.

— Сколько? Да я за месяц столько не прочитаю. А какие книги он читал?

— Сейчас принесу пару книг, у нас дома вроде остались.

Старик вышел из комнаты и вернулся с целой горой книг.

— Ой, внученька, твои вопросы напомнили мне одну историю из моего детства. Когда я был школьником, я мечтал о фотоаппарате, на то время вещь довольно дорогая. Я понимал, что родители не дадут мне денег на такую бесполезную, по их мнению, вещь. Тогда я решил начать копить, но фотоаппарат хотел не только я, но и мой двоюродный брат, поэтому копили мы вместе, чтобы купить обоим по фотоаппарату. Нам обоим давали по 10 копеек каждый день, на обе-

ды в школу, иногда так же давали деньги за помощь в огороде. Фотоаппарат стоил, как сейчас помню, 15 рублей. Копил я на него около года, так как иногда всё же покупал поесть. Фотоаппарат мы взрослым не показывали, боялись, что поругают. Однажды его всё же обнаружили. Эх, долго гонял меня отец по двору, пока я не объяснил, что на фотоаппарат нако-

Советский фотоаппарат дедушки Петра Николаевича, ZENIT-8, цена 15 рублей.

пил честным путём и что он не ворованный.

– Ты сказал, что вам по 10 копеек давали, а что вы на них покупали?

– В столовой я покупал чай за 3 копейки и булочку за 4.

– А Расскажи, как выглядел этот фотоаппарат?

– Что рассказывать, я лучше тебе покажу его.

Старик подошёл к старому шкафу и достал оттуда коробку, из коробки он достал фотоаппарат и показал внучке.

– А он в довольно хорошем состоянии!

– В наше время такие вещи берегли как зеницу ока, второй такой фотоаппарат я себе не мог позволить.

Не отходя от темы детства, Света решила узнать, как в СССР обстояли дела со сладостями и всякими вкусами.

– Я ещё хотела узнать, а были ли в СССР какие-нибудь лакомства? В фильме «Операция «Ы» и другие приключения Шурика» я часто замечала автомат с газированной водой [2]. У вас он тоже был?

– Нет. Такие автоматы в городах покрупнее были, но никак не в сёлах. Когда был ребёнком, было у нас такое развлечение, как собирать смолу с плодовых деревьев и жевать её. Для нас это было чем-то наподобие жвачки.

– М-да, ещё одна причина радоваться, что не жила в СССР.

– Ну не пугайся так. В СССР и другие вкусы были, к примеру: на кусочек хлеба налить подсолнечное масло и посыпать солью или кусочек хлеба посыпать сахаром, тоже очень вкусно получалось.

Автомат с газированной водой. (Кадр из фильма «Операция «Ы» и другие приключения Шурика»)

Вдруг Света взглянула на часы:

– Ого! Уже так поздно. Мне срочно нужно доделать уроки.

– Ну что ж, не буду тебе мешать. Не засиживайся допоздна.

Дедушка вышел из комнаты. Потом, Света ещё долго вспоминала о том вечере. После разговора с бабушкой и бабушкой, после изучения найденных документов, цен на некоторые товары, книг и даже просмотра некоторых фильмов и мультфильмов, она старалась понять, в какое время жизнь была лучше. Проанализировав всю эту информацию, она думала о том, что в некоторых аспектах жизнь в СССР была лучше: была экономическая стабильность, гарантия получить работу по специальности, бесплатное образование, гарантированный отпуск, гарантированная пенсия, а для многих и гарантированная квартира. Но в то же время, мысль о том, что всё же за всю жизнь ты мог ни разу не побывать за границей, ни разу не попробовать какой-нибудь заграничный фрукт (к примеру, банан или грейпфрут) не укладывалась у нее голове. Без этого, конечно, можно жить, и жить счастливо, но тогда твоя жизнь будет одной сплошной стабильностью, одна и та же зарплата, одни и те же цены, одна и та же рутина всю жизнь. Сложно судить о том, когда было лучше – тогда или сейчас. Думая об этом, Света решила, что нужно ценить то время, в котором живёшь.

Источники:

1. <https://www.kinopoisk.ru/lists/movies/country--13/?sort=votes&page=1>
2. <https://rg.ru/2020/08/15/on-stal-simvolom-schastlivo-go-detstva-dlia-mnogih-pokolenij-sovetskih-liudej.html>

2. COPIII DE IERI ȘI DE AZI: JOCURI, PREFERINȚE, VISE ȘI DORINȚE...

Ceban Ionela, Tabuncic Tatiana

Instituția Publică Liceul Teoretic

„Ion Creangă”, or. Soroca

Profesor-coordonator Macovei Viorica

Articol de fond

Regimul Comunist în Basarabia a dus o luptă crâncenă cu naționalitatea și a afectat foarte mult ritmul vieții al cetățenilor. Memoria despre teroarea comunistă sovietică a început să fie recuperată și transmisă până în zilele de astăzi de către bunici și părinți. O amprentă foarte mare a lăsat-o și celor care au copilărit în acele vremuri.

Această etapă a vieții nu a fost scutită de consecințele acelor regimuri politice prin care a trecut de-a lungul timpului țara noastră. Astfel, cei care

și-au trăit copilăria în regimul comunist povestesc acum cu stupoare despre efectele acestuia asupra copilăriei lor.

Când ne gândim la copilărie, ne vin în minte gânduri bune, gesturi mici și sentimentul de siguranță cu care ne înconjoară cei mari. Toți suntem și am fost cândva copii, dar nu toți am copilărit în comunism, în timpuri, în care ideologia era mai importantă decât copilăria. Copilul în comunism a fost un obiect de propagandă. Regimul voia să creeze un om nou, controlat de aparatul de partid și de securitate, și bazele acestei transformări ideologice trebuiau puse încă din copilărie. Ținem să remarcăm că mărturiile contemporanilor despre copilăria sovietică sunt deosebit de prețioase în cercetarea problemelor și permit elucidarea unor aspecte pe care sursele cu caracter documentar pot să nu le reflecte: acele aspecte referitoare la viața privată, la atitudinea persoanelor și contemporanilor față de evenimentele și faptele din trecut, dar și față de propria copilărie.

Tot ce a fost mai frumos și mai simplu nu se mai întoarce. Copilăria trăită cu visuri și bucurii bazate pe jucării simple, uneori din sărăcie, a fost înlocuită cu jocurile de calculator, amici virtuali și personaje din anumite benzi desenate. Copilăria din ziua de azi, deși este trăită într-o lume a progresului tehnic, deseori ne afectează sănătatea, îi face pe copii mai introverți, legați artificial de lumi paralele cu cea reală, de calculator și de tot felul de rețele de socializare. Această lume virtuală știrbește oarecum din esența copilăriei, care este jocul, visul, libertatea, lipsa grijilor, lucruri care predispun mai mult la creativitate și la formarea unei gândiri autonome.

Este mult mai ușor acum să-ți faci prieteni virtuali, în detrimentul prietenilor adevărate, ceea ce este păcat, deoarece acele prietenii care se leagă

În copilărie, la vremea jocului, deseori se păstrează toată viața. Mulți copii astăzi au o copilărie sintetică, tristă, banală și izolată. Ei se bucură de mărunțișurile periculoase pentru mintea și sufletul lor, livrate prin monitorul calculatorului sau al televizorului, acestea fiind, uneori, două instrumente majore de manipulare și dezinformare contemporană. Aceștia se lasă influențați de tot ceea ce se petrece în lumea adulților și se maturizează mult mai devreme decât ar fi cazul...

Jocurile copilăriei bunicilor vs Jocurile copilăriei mele

1861, Nadejda Ceban, Climăuții de Jos

lege evoluția jocurilor din copilărie, am rugat-o pe bunica să-mi povestească cum își petrecea timpul liber atunci când era de vârsta mea. Întrebarea a provocat lacrimi de bucurie, zâmbete, emoții, nostalgii, regrete, dar și răspunsuri sincere. Din relatările bunicii mele, Nadejda Ceban, care a activat timp de 22 de ani în calitate de profesoară de limbă și literatură română la Gimnaziul din satul Țepilova și care și-a petrecut copilăria în satul Climăuții de Jos, raionul

Jocul este și a fost limbajul copilăriei, este modul natural de comunicare, modul prin care copiii exprimă ceea ce gândesc, ceea ce trăiesc sau simt, calea prin care ei cunosc și înțeleg lumea. Iar acest lucru o pot confirma cu certitudine copiii care au copilărit pe timpul regimului comunist. Pentru a înțe-

„Резиночки”, joc practicat în URSS

Soldănești, am aflat că a avut o copilărie foarte frumoasă la țară, fiind inundată cu mireasma florilor din lunci, cu aerul pur ca lacrima și cu mirosul bucatelor gătit de bunica. Pe atunci tehnologiile nu existau, iar copiii trebuiau în primul rând să-și ajute părinții la treburile gospodărești, și doar mai apoi să se gândească la distracție. Jocurile pe atunci erau foarte diverse și interesante. Printre preferatele ei se numărau: Săritul elasticului; Rața împușcată; Mijatca; Baba oarba; Clasiciki și Puia Gaia.

Săritul elasticului, sau cum i se mai spunea pe atunci „Резиночки”, era un joc pentru fete care era des jucat în curtea școlii în care a învățat. Fiecare participant trebuia să efectueze figuri prin sărituri și combinații la diferite înălțimi. De îndată ce săritoarea greșea, o altă participantă îi lua locul, iar fata care a greșit ținea elasticul. Acest joc dezvoltă coordonarea și atenția. Învăța să te antrenezi, să câștigi, să pierzi cu demnitate, să sari mai sus decât toți și să te împrietenești cu fetele. **Rața împușcată** era un joc jucat deseori când toți copiii se adunau

„Rața împușcată”, joc din copilăria anilor '80

„Clasiciki”, joc din copilăria anilor '80

în mahala în zilele aride de vară. Cei mai nerăbdători erau băieții, care aveau dorința cea mai mare de a câștiga, dorind să le arate fetelor de ce sunt în stare. În joc existau doi „vânători” care stăteau pe ambele părți ale terenului. Ceilalți jucători se aflau în centru (rațe). Sarcina „vânătorilor” era de a arunca mingea unul altuia pentru a atinge oricare

dintre jucătorii din centru. Sarcina „rațelor” era de a se feri de mingea zburătoare. Cel care era lovit – părăsea terenul de joc. **Mijatca** era cel mai popular joc din acele vremuri dar și cel mai des întâlnit. În primul rând, se alegea o persoană, cu ajutorul numărătoareii sau tragerii la sorți, apoi se determina în ce limite va avea loc jocul. Conducătorul încerca să prindă toți jucătorii și să-i atingă. Cel care era atins devenea cel care urmează să-i prindă pe alți participanți. Un alt joc pe care bunica îl juca împreună cu fratele ei atunci când rămăneau singuri acasă era **Baba oarba**. Pentru această activitate aveau nevoie de un loc spațios, luminos, lipsit de obstacole și de o basma pentru a lega un jucător la ochi. Jocul începe atunci când toți se împrăștie, iar Baba oarba trebuie să bâjbâie încercând să-i atingă pe ceilalți jucători. Dacă reușea să atingă pe cineva și să spună numele celui atins, acel copil respectiv devenea Baba oarba și jocul se relua de la început. „**Clasiciki**” este un joc ce dezvoltă agilitatea, precizia și capacitatea de a te concentra. Pentru a începe jocul, era nevoie de cretă, asfalt și pietricele. Desenai pătrate cu numere într-o anumită ordine, și puteai sări măcar și singur. Principalul era să nimeresti cu piatra într-un pătrat, să sari până la ea într-un picor sau două și să te întorci înapoi în același mod. Cel mai norocos jucător era cel care reușea să parcurgă întregul drum de la unu la zece. „**Puia Gaia**” era puțin mai complicat, așa că bunica mi-a povestit mai amănunțit despre el. Duminica în mahala se adunau o ceată mărișoară de copii și se alegeau doi dintre cei mai voinici. Unul era cloșca, iar altul moșneagul. De la spatele cloștii în urmă se înșirau copiii (numiți pui), tot unul la spatele celuiilalt, ținându-se fiecare cu mâinile de cingătoarea celui de-naintea sa. Jocul începea cu o regie în care „moșneagul” se așeza jos, tot scociorând cu un bețișor în pământ. Cloșca cu pui începea

a se învăța împrejurul lui și după ce îl înconjura de două-trei ori cu lanțul întreg de copii îi adresa moșneagului anumite replici până se începea o anumită „bătălie” între cei doi.

Referitor la **jucării**, tot din spusele bunicii am aflat că pe vremea când era elevă în clasa a IV-a îi plăcea să se joace și să confecționeze păpuși din pănuși și cârpe. Pănușile le aduna toamna, când se recolta porumbul. După ce ajungea acasă, le spăla foarte bine ca să fie curate, iar mai apoi, fiind încă umede, începea să le împletească și să le dea anumite forme. Păpușile din cârpe necesitau mai mult timp și mai multă atenție pentru a le crea. Aveai nevoie de anumite cârpe adunate pentru a le coase, iar mai apoi de alte materiale pentru a le crea hăinuțe și băsmăluțe de pus pe cap. Aceste jocuri și jucării ale copilăriei au distrat generații la rând, dezvoltând abilitățile sociale, creativitatea, imaginația, spiritul de competiție, prietenia, fiind foarte benefice pentru sănătate, deoarece necesitau în același timp și activitate fizică.

Dar jocurile s-au schimbat odată cu generațiile, iar copiii de astăzi își petrec timpul liber într-un alt mod. În primul rând a apărut tehnologia care este un lucru fără de care s-ar părea că copiii nu ar putea trăi. Astăzi avem posibilitatea de a practica activități extrașcolare, precum: dans, sport, pictură, voluntariat și centre de excelență. Trăim într-o lume în care nu ducem lipsă de nimic și care ne poate face cu adevărat fericiți. Printre jocurile copilăriei mele se numără: Telefonul fără fir; X și O; Mima; Adevăr sau Provocare; Lupul și oile etc. **„Telefonul fără fir”** este un joc care îl jucam încă de la grădiniță împreună cu toți copiii. Jucătorii se așezau în linie, iar primul participant la joc îi sufla celui de lângă el un cuvânt la ureche. Cuvântul se transmitea foarte încet de la un jucător la altul, iar ultimul trebuia să spună cu

voce tare care este cuvântul pe care l-a auzit și se va vedea, dacă coincide cu cel pe care l-a spus prima persoană care a început jocul. Pot spune că nu prea mă descurcam la acest joc, deoarece mereu aveam atenția distrasă și nu reușeam să mă concentrez pe cuvântul pe care îl auzeam. **„X și O”** este un joc pe care l-am învățat când eram mai mare, prin clasa a III-a. Acesta consta în desenarea unui chenar pe o foaie, împărțit în 9 pătrate egale. Fiecare jucător își alegea cu ce vrea să înceapă, cu X sau cu O. Primul jucător completa o căsuță, iar al doilea completa și el într-un mod strategic în tabel. Câștiga cel care obținea o linie dreaptă continuă prin așezarea consecutivă a simbolului pe una dintre cele 3 linii pe care le putea forma: verticală, diagonală sau orizontală. Următorul joc este **„Mima”**. Acest joc era preferatul meu atunci când trebuia de imitat: animale, flori, lucruri sau chiar și celebrități. Vara ne adunam toți copiii din mahala într-un cerc, iar o persoană aleasă trebuia să mimeze un rol printr-un limbaj nonverbal; celelalte persoane care participau la joc trebuiau să ghicească ce anume mimează acesta. Cel care ghicea ce a mimat prelua ștafeta și continua să mimeze. **„Adevăr sau Provocare”** era un joc ideal atunci când ne plictiseam fie la școală, acasă, în ospetie sau chiar atunci când ieșeam la joacă. Mai întâi se alegea participantul care începea jocul, apoi, de la stânga la dreapta, se alegea următorul jucător. El trebuia să întrebe: „Adevăr sau Provocare?”. Jucătorul alegea forma de joc și de aici puteau începe întrebările sau provocările haioase și misterioase. Jocul **„Lupul și oile”** era un joc interesant pe care îl jucam la școală în clasa întâi. Mereu încercam să participăm cât mai mulți copii pentru a fi mai amuzant. O parte din grup trebuiau să fie oite, iar alți doi jucători – Ciobanul și Lupul. Jocul începe atunci când ciobanul trebuie să cheme oitele la el, iar ele

să ajungă în siguranță înainte ca lupul să le prindă. Toate aceste activități și jocuri mi-au făcut copilăria mult mai frumoasă, ajutându-mă să-mi dezvolt spiritul de observație, imaginația, comunicarea, dar și relațiile cu persoanele dragi și apropiate. Datorită tehnologiei avansate și apariției calculatorului, am putut încerca să mă joc și în jocuri online, care sunt cu totul diferite față de cele în aer liber. Acestea ne permit să ne transformăm activitatea din fața calculatorului într-o interacțiune activă, care ne ajută să obținem o mulțime de satisfacții pe plan personal. Printre aceste jocuri se numără: Among Us, Minecraft, Subway Surfers, Foc și Apă, Bad Ice-Cream, Roblox etc. **„Among Us”** este un joc video pe care l-am jucat și îl joc în continuare împreună cu colegii de clasă atunci când avem timp liber, sau chiar în timpul recreației la școală. Jocul constă în a găsi toți impostorii în timp ce un coechipier trebuie să completeze anumite misiuni, precum repararea unor panouri electrice, pornirea reactorului și transmiterea datelor. **„Minecraft”** este un joc axat pe creativitate și construcție, permițând jucătorilor să construiască, folosind o multitudine de cuburi, într-o lume tridimensională. Printre celelalte activități din cadrul jocului se numără explorarea, adunarea resurselor, meșteșugul și construirea uneltelor de luptă. **„Bad Ice-Cream”** este un joc de logică în care personajele principale sunt înghețatele. În procesul activității, trebuie să colectați diferite fructe și aditivi alimentari, iar pentru a face față acestei sarcini, va fi nevoie să te confrunți cu diferiți dușmani formați din biscuiți și acadele dulci. **„Roblox”** este un joc video multiplayer și un motor grafic care le permite utilizatorilor să-și creeze propriile jocuri și să joace o varietate largă de jocuri create de alți utilizatori. Poți să explorezi diferite lumi virtuale deja create de ceilalți jucători și să începi cu un joc deja existent. Te poți

„plimba” prin jocurile create de ceilalți, pentru a te familiariza cu posibilitățile de joc și poți interacționa cu diferiți utilizatori ca și tine. Dezvoltarea de jocuri Roblox îți permite să pui în aplicare un concept de joc și să vezi cum scenariul tău amuzant, strategic, plin de surprize sau de aventură prinde contur. Practic, îți explorezi abilitățile de game designer și de constructor, chiar pentru propriile jocuri online! Poți începe cu idei simple, ca apoi să vezi cum lumea ta prinde viață cu fiecare lucru pe care îl construiești cu forțe proprii.

Toate aceste jocuri enumerate ne pot dezvolta limbajul, logica, creativitatea, imaginația, dar și cititul. Computerele au devenit omniprezente în viața de zi cu zi. Acest lucru contribuind, printre altele, și la creșterea productivității, și la ușurarea sarcinilor zilnice. Însă uneori distracția de pe internet poate fi rapidă și lipsită de efort. Folosirea în exces a acestor tehnologii poate aduce prejudicii sănătății copiilor. Dacă timpul petrecut în fața calculatorului este din ce în ce mai mare în fiecare zi, atunci acest fapt poate duce către depresie și dependența copilului de aceste jocuri video, atât timp cât există un flux constant de informații, creierul încearcă să se adapteze, să le filtreze și să le proceseze. Din cauza faptului că creierul se obișnuiește să fie suprasolicitat, începem să căutăm lucruri tot mai noi și interesante, lucruri pe care nu le cunoaștem și nu le-am mai văzut, iar acestea pe cât de interesante, pe atât de periculoase pot fi.

Festivaluri

Festivalurile erau activități cu o importanță foarte mare în dezvoltarea cunoașterii culturii altor republici. Astfel, prin festivaluri copiii aveau posibilitatea să cunoască și să învețe cântecele și dansurile populare interpretate de către alți copii care, la rân-

1987, Ada Tabuncic, profesoară la Școala nr. 3 din Soroca

dul lor, reprezentau alte țări. Din relatările bunicii mele, Ada Tabuncic, care a activat timp de 45 de ani în calitate de învățătoare a claselor primare, la Școala nr. 3 din orașul Soroca, recent denumită Gimnaziul „Dumitru Matcovschi”:

„În Uniunea Sovietică, copiii au devenit devreme independenți și responsabili, deoarece părinții lor au muncit din greu. Scriam rezumate de mână și mergeam la bibliotecă

pentru informații. Nu știam despre o alimentație sănătoasă, adoram cartofii prăjiți, untura și pâinea cu unt. Măsura acțiunilor a fost conștiința, nu banii, iar părinții au avut încredere în noi. Ne-am gătit singuri și ne-am făcut treburile casnice, ne-am dus la magazin, ne-am făcut singuri temele, mergeam cu vaca la păscut, prindeam fluturași, pe imăș ne jucam cu fetele în diferite jocuri. Pregăteam ierbare și insectare, care trebuiau aduse la școală la 1 septembrie. În fiecare școală erau mini-ferme unde se creșteau diferite animale. Începând cu clasa a 5-a fiecare elev trebuia să răspundă de un animăluț. Eu aveam la îngrijire un iepuraș. Atunci când veneam la școală cu o oră înainte de începutul lecțiilor, făceam ordine în cuști, hrăneam animăluțele și le dădeam apă. Pe lângă școli se mai aflau și loturi experimentale.

Fiecare elev avea câte o parcelă, unde semăneau diferite semințe, ca: floarea-soarelui, ceapă, porumb, fasole etc. Pe parcursul întregii veri nimeau buruienile, le prășeam, astfel ca toamna să

strângem roadele. În Uniunea Sovietică părinții nu erau îngrijorați de siguranța copiilor, pentru că nu existau pericole nicăieri. Copilul putea ajunge singur la școală și acasă, să participe fără însoțitor la cursuri extrașcolare. Copii rămâneau singuri acasă, având grija de animalele și păsările din curte. Iarna, așteptam cu nerăbdare să-mi pregătească tata cocoșii săritori din semințe de porumb, prăjiți în ceaunul înfierbântat; numai decît puneam imediat capacul, că de altfel cocoșii erau în toată casa. Nu existau dulciuri de tot felul, erau doar merișoarele mici și niște bomboane pe care le numeam „pernuțe”, în mijlocul cărora era miere sau magiun. Am pus 7 ani în buzunare și am plecat în lumea mare, să ne continuăm studiile.”

În cadrul Uniunii Sovietice se numărau 15 republici-surori. Barzah Lev Mironovici, învățătorul de educație muzicală la școala nr. 3, a făcut legătură cu mai multe școli din alte republici. Iar pentru a întreține o strânsă relație de prietenie între copiii din școli se organizau festivaluri, tabere pentru copii. Elevii cu succese la învățătură plecau pe o lună de vară în colectiv la odihnă în alte republici. Prima excursie a avut loc la Kiev, capitala Ucrainei, unde școlarii au fost cazați, luând cunoștință de cele mai

1987, Festivalul din Georgia

1983, Anul Nou, Școala nr.3 din Soroca

frumoase, vizitate și atractive locuri ale Kievului. În același timp, la Kiev veneau copii în grupuri din alte republici, care trebuiau să-și demonstreze portul, cântecele și dansurile naționale. Tatăl meu la fel făcea parte din echipa de elevi care trebuiau să prezinte republica noastră. În următoarea vară, grupul de elevi a plecat în Letonia, în orașul Daugavpils, un oraș foarte frumos și bogat. Elevii au fost cazați într-o școală-internat, care se afla la marginea pădurii. În apropiere se afla o garnizoană de soldați. 5 băieți, curioși să vadă soldații, au plecat fără voia nimănui în pădure, unde s-au și rătăcit. Copiii rămași au observat dispariția celor plecați și, împreună cu conducătorul grupului, au pornit speriați în căutarea acestora. Într-un sfârșit i-au găsit și i-au adus la cămin. Următorul festival a avut loc în Georgia. În cinstea a 60 de ani ai Uniunii Sovietice, în anul 1983 la Școala nr. 3, din Soroca, a fost sărbătorit Anul Nou, unde copiii clasei a 3-a, au fost îmbrăcați în costumele naționale ale celor 15 republici. În următorul an, festivalul a avut loc în Moldova, orașul Soroca. La festival au participat copii din diferite republici.

Copiii au fost captivați de frumusețea plaiului nostru. La fiecare masă erau serviți cu căpșuni, cireșe și alte fructe de sezon. Dornici să vadă cum cresc și se culeg cireșele, au fost duși în satul Racovăț, la livada colhozului. Nu atât au cules cât au mâncat cu poftă.

Odată cu destrămarea Uniunii Sovietice toate aceste lucruri au luat sfârșit.

Astăzi în școli se duc **activități extracurriculare**, care oferă oportunități pentru dezvoltarea unor competențe, în raport cu anumite obiective ce inspiră și provoacă educabilul, atât pentru succesul lui educațional, cât și pentru cel din viața de zi cu zi. Acestea au o valoare importantă atât pentru dezvoltarea socială a educabilului, cât și pentru cea personală, prin demersuri specifice și particulare. Deși activitățile specifice educației formale urmăresc anumite finalități menționate anterior, totuși ele nu uzitează la maxim de valorizarea unor competențe, precum: dezvoltarea unor abilități interpersonale, munca în echipă, inițierea și implementarea unor proiecte personale sau în echipă, deprinderi de învățare a modului cum să înveți etc. Scopul activităților extrașcolare este dezvoltarea unor aptitudini speciale, antrenarea elevilor în activități cât mai variate și bogate, cultivarea interesului pentru activități socioculturale, facilitarea integrării în mediul școlar, oferirea de suport pentru reușita școlară în ansamblul ei, fructificarea talentelor personale și corelarea aptitudinilor cu atitudinile caracteriale. În funcție de dimensiunea educațională dominantă, activitățile extracurriculare înscriu: plecare în excursii sau drumeții, activități de educație intelectuală, activități culturale, activități sportive, activități artistice, activități de educație morală și voluntariatul.

Excursia ajută la dezvoltarea intelectuală și fizică a copilului, la educarea lui cetățenească și patriotică. Ea este cea care îl reconfortează pe co-

pil, îi prilejuiește însușirea unei experiențe sociale importante, dar și îmbogățirea orizontului cultural științific. Prin excursii elevii își suplimentează și consolidează instrucția școlară dobândind însușirea a noi cunoștințe. Aceasta reprezintă finalitatea unei activități îndelungate de pregătire a copiilor, îi ajută să înțeleagă aceste călătorii nu doar din perspectiva evadării din atmosfera de muncă de zi cu zi, ci și ca un act de ridicare a nivelului cultural. În urma plimbărilor, a excursiilor în natură, copiii pot reda cu mai multă creativitate și sensibilitate imaginea realității. Printre activități sportive putem enumera: baschetul, fotbalul, tenisul de masă sau voleiul. Aceste activități se practică ușor frecventând anumite ateliere, cercuri sau săli pentru antrenamente. **Activitățile sportive** sunt un minunat instrument de socializare și de dezvoltare a valorilor educaționale: disciplină, răbdare, concentrare și, nu în ultimul rând, spiritul de echipă. **Activitățile artistice** pe care elevii le practică sunt: dansul, muzica, desenul și arta teatrală. Deasemenea, copiii pasionați de instrumente muzicale și care doresc să învețe a cânta la unul dintre ele pot frecventa și școala muzicală. Toate acestea contribuie la acumularea cunoștințelor în domeniul artei și la lărgirea orizontului de cunoaștere al acestora, îmbogățind și nuanțând viața lor afectivă, oferindu-le prilej de a trăi emoții variate.

Spectacolele constituie o altă formă de activitate extracurriculară din zilele noastre, prin care copilul face cunoștință cu lumea minunată a artei. Deși această activitate îl pune pe copil în majoritatea cazurilor în rolul de spectator, valoarea ei deosebită rezidă în faptul că ea constituie o sursă inepuizabilă de impresii puternice, precum și în faptul că apelează, permanent, la afectivitatea copilului.

Voluntariatul este o activitate desfășurată din propria inițiativă de către o persoană care își dedică

timpul, energia și talentul pentru a-i ajuta pe ceilalți, fără a primi în schimb o recompensă. De obicei, activitatea de voluntariat se derulează într-un cadru organizat, sub tutela unei organizații sau a unei fundații. În urma acesteia putem lega prietenii, putem dezvolta noi abilități care ne vor fi de folos în viitor și putem contribui la binele comunității. Atunci când ești voluntar poți descoperi punctele vulnerabile ale lumii în care trăiești și poți ajuta să le fortifici. Unele activități extracurriculare care pot fi desfășurate în timpul sărbătorilor de iarnă sunt: **„Secret Santa”** – copiii trag la sorț numele unui coleg și îl păstrează secret. Apoi își dăruiesc cadouri personalizate în ziua stabilită de comun acord, încadrându-se în suma maximă recomandată. **„Povești la gura sobei”** – De-a lungul iernii, câte un elev/doi spun în fiecare zi de vineri, la finalul programului, o poveste mai aparte, aflată de la bunici sau părinți ori citită dintr-o carte veche. O pot citi sau o pot repovesti. Se creează o atmosferă de basm, copiii stau pe covor/pernuțe, ascultând cu atenție poveștile celorlalți.

Vise și dorințe

Probabil, visele copiilor sovietici vor părea naive și puțin ciudate astăzi. Până la urmă, niciunul dintre ei nu visa să devină milionar sau director al băncii.

Bancnotă de 25 de ruble, URSS

Păpușă de hârtie cu hăinuțe pentru decupare, URSS

Carnet confecționat în URSS, 1985

Și nu era nerăbdător să primească un iPhone elegant ca cadou de ziua de naștere sau de Anul Nou. Dorințele lui nu au fost prea mari. Băieții colectau soldăței și machete de mașini sau visau la o bicicletă. Atât băieții, cât și fetele au visat la acest cadou. Ce grozav era să te urci pe bicicleta ta și să te plimbi prin cartier într-o frumoasă zi de vară! Cu toate acestea, nu toți aveau biciclete. Nu orice familie își permitea să o cumpere. Foarte pasionați copiii erau și de mașini cu pedale. Acele mașinuțe în miniatură, pentru a căror mișcare era necesar să se miște ped-

alele plasate sub capotă. Astfel de mașini aveau o caroserie de tablă, un scaun acoperit cu piele, faruri funcționale și un claxon. Semănau mult cu automobilele sovietice „Moskvici”. Când cei norocoși ieșeau în curte, împrejurul mașinuței se îngrămădeau cam toți băieții din preajmă, în speranța că proprietarul le va permite să facă măcar o tură. Un astfel de miracol al tehnologiei și al copilăriei costa până la 25 de ruble. Visul băieților de a deveni pilot sau astronaut era imens. Băieții se jucau având rolul de piloți în curte și la grădiniță, făcând „fapte eroice”, ba chiar purtau chipiuri asemănătoare căștilor piloților de la război. Orice fetiță din acea perioadă avea nu mai puțin decât păpuși de hârtie și mai multe seturi de haine pentru ea. Păpușa și hainele erau decupate cu multă grijă (foarte atent ca să nu taie și aripioarele mici de culoare albă cu care piesele erau îmbrăcate pe păpușă). Setul costa puțin, nu necesita mult spațiu, atât păpușa, cât și garderoba ei erau ținute de obicei într-un simplu caiet sau mapă. Fetițele din acea perioadă au petrecut zile întregi inventând ținute pentru „amicele” lor de hârtie. În epoca în care lucrurile frumoase erau deficitare, puteai să-ți îmbraci păpușa preferată cu rochițe pe care doar în filme le vedeai. Fetele au continuat să viseze să devină balerine sau doctorițe, intenționând să inventeze un leac pentru tratamentul oamenilor. Mai visau să devină profesoare sau actrițe, deoarece reprezentanții profesiei de actorie erau cei mai faimoși oameni din URSS.

În timp ce căutam prin lucrurile tatei, am găsit un mic carnețel. El l-a confecționat și desena în el la vârsta de 9-10 ani, astfel demonstrând că dacă copiii de atunci nu aveau parte de jucăriile pe care și le doreau, le confecționau de sine stătător. Fiecare generație are propriile sale vise. Copiii de după război visau că nu va exista niciodată un

război, precum și la ceva simplu și banal: mâncare, dulciuri, haine. În anii '70, un pachet de gumă de mestecat era o adevărată comoară pentru un școlar sovietic. Generația anilor '80 a visat la o pereche de blugi, un magnetofon, un ceas electronic, discuri cu muzică. Visele anilor '90 sunt la fel de schimbătoare și haotice ca timpul însuși...

Trebuie de menționat că copiii sovietici erau mult mai modești decât cei actuali. Nu au făcut niciodată scandaluri, realizând că părinții lor nu-și puteau îndeplini una sau altă dorință. Ei au fost întotdeauna maeștri în visare. Există atât de multe lucruri și jucării în jur la care copiii de astăzi pot visa, însă aceștia le cer deseori părinților un computer nou sau un telefon mobil elegant. Copiii de astăzi sunt foarte pasionați de tehnologii. Astfel, băieții iubesc mașinuțele cu telecomandă, transformers, diferiți roboței de jucărie și în special PlayStation, un brand de jocuri video creat și deținut de Microsoft. Fetele sunt pasionate de păpuși care se mișcă, vorbesc, cântă, păpuși LOL, Barbie, cosmetică pentru copii etc. Fetițele deseori își doresc animale de companie, pentru a-și petrece timpul liber împreună cu cel mai dragălaș propriu ghemotoc de blană. Copiii mai mari au dorința de a avea un telefon modest de ultim model, computer sau laptop și haine la modă, astfel să arate cool. Adolescențele cer de la părinți cosmetică, bijuterii prețioase și haine la modă.

În lumea modernă, multe valori s-au schimbat, iar acum copiii nu mai doresc să cucerească spațiul sau să-și riște viața pe cer – în cinstea unei profesii care poate aduce bunăstare materială. Probabil, acum majoritatea băieților doresc să devină specialiști în domeniul IT, deoarece robotica și tehnologiile se dezvoltă din ce în ce mai mult. Visează să fie fotbaliști, fiind îndrăgostiți în idolii lor din domeniul fotbalului. Fetele vor să devină doctori, deoarece

de doctori este mereu nevoie. Însă cel mai mult se axează pe rețelele de socializare – platforme cu ajutorul cărora poți avea un venit destul de bun. Din păcate, copiii nu au dorința de a urma pasul profesorilor, de a deveni dascăli. Majoritatea din ei ar dori să aibă propriul lor business, fiind atrași de domeniul economiei. Fiecare timp cu avantajele și dezavantajele lui. Totul e în schimbare, iar omul este extrem de adaptabil. Copiii de azi trăiesc într-o lume paralelă, ceea ce noi numim – **virtualitate**. Totul s-a schimbat, lumea s-a modernizat, iar odată cu copiii și dorințele lor specifice.

Încheiere

Putem spune că copilăria este cea mai frumoasă perioadă din viața fiecăruia, este o lume mirifică pe care, probabil, nu o vom putea înțelege pe deplin niciodată, este o perioadă lipsită de tristețe și plină de emoție, bucurie și culoare. Copilăria este o lume aparte; pentru noi – o lume ciudată, fantastică, ireală, pentru cei care fac parte din ea, dimpotrivă – una reală și plină de armonie. A fi copil înseamnă a lua tot de la această perioadă a vieții, a alege calea spre fericire și o viață mai bună, deoarece bucuria și fericirea adevărată sunt lucruri într-adevăr prețioase, care nu se cumpără și nici nu se vând, ci care pot fi regăsite doar în inimă, fiindcă stă în puterea ta să indici calea spre o viață mai puțin primejdioasă, o viață fericită.

Am putea asemăna copilăria cu o floare, cu cea mai frumoasă floare, care trebuie îngrijită și protejată de pericolele din afară, așa cum o fac părinții pentru copiii lor, alintându-i și ferindu-i de pericolele și obstacolele ce le stau în cale. Astfel, părinții sunt cei care joacă rolul principal în creșterea, dezvoltarea și educarea copiilor, arătându-le ce e rău și ce e bine, întrucât calea spre fericire include aju-

torarea copiilor, din pruncie și până la pragul vieții de adult. Crescând, doar fotografiile din album ne amintesc de acea perioadă glorioasă. Și doar rostind cuvântul „fotografie” ne apar imediat în cap amintirile unei camere foto Polaroid. Desigur, copilăria a fost diferită pentru fiecare, în dependență de perioada în care am petrecut-o. Această perioadă a copiilor născuți în URSS este fundamental diferită de copilăria modernă, iar oamenii înșiși, orice s-ar spune, sunt complet diferiți. Iar diferența constă în atitudine, educație, oportunități, mod de viață, obiceiuri și multe altele, dar întotdeauna există ceva de reținut.

Deși copilăria trăită în anii '70 -'80 nu era una foarte bogată, ea aducea multă bucurie copiilor prin lucrurile simple care existau. Totul se prețuia altfel. Nu zic că cei mici de acum sunt nefericiți ori că nu se bucură de copilărie, însă o preocupare mai mare pentru cărțile specifice vârstei lor, pentru joaca în aer liber cu imaginația care dezvolta personalitatea fiecăruia, în detrimentul computerului, ar fi mult mai potrivite pentru vârsta lor și mult mai educative. Erau zile când cea mai mare feri-

cire pentru fete și băieți era să audă permisiunea părinților să iasă la plimbare. Copiii se adunau în curți și jucau „tâlhari de cazaci”, „benzi de cauciuc”, „clasiciki”, „catch-ups”, „mai sus decât picioarele”. Acum viața copiilor fără „gadget-uri” moderne este pur și simplu de neînchipuit. Un copil al secolului XXI este deja fluent în tabletă, telefon și console de jocuri. Există pericolul ca generația crescută în rețele virtuale de prietenie și joc artificial să creadă că e normal ca toată lumea să aibă același punct de vedere, să fie totul tras la un indigo prin care nu se distinge personalitatea nimănui în mod distinct. Generații întregi au trăit copilăria și tinerețea împreună cu patria lor – URSS. Nu este de mirare faptul că acum, de-a lungul timpului, aceste concepte – Uniunea Sovietică și copilăria – s-au unit în una singură.

Copilăria va rămâne mereu proaspătă în memoria noastră și a bunicilor noștri și va fi în permanență un reper despre ce înseamnă fericirea. Atât timp cât vom avea în suflet o bucățică din copilăria noastră, vom putea păstra un zâmbet pe față, indiferent de încercările prin care ne va purta viața...

3. PARALELĂ ÎNTRE „AZI” ȘI „AU FOST ODATĂ”...

Ciumac Ionela

IP Gimnaziul „Anatol Pînzaru”,

s. Pîrlița, r-nul Soroca

Profesori-coordonatori Ciumac Viorica,

Cazac Igor

1. Articol de fond

Lucrurile se schimbă, oamenii se schimbă... Fiecare timp cu avantajele și dezavantajele lui. Cât de mult contează pentru noi ceea ce s-a întâmplat ieri și cum reușim să facem față provocărilor azi? Astăzi totul este relativ, iar valorile de viață sunt stabilite în funcție de circumstanțe. Ca să pătrundem în esența unei probleme, trebuie s-o luăm de la rădăcini. Și dacă ar sta la discuție copilul de ieri cu cel de azi, probabil, discursul ar începe „Pe vremea mea...”. Unele crâmpene din viața copiilor URSS par a fi pentru copiii Independenței cele mai SF povești.... Copii-

ii de azi sunt primii școlari „postați cu mândrie” de părinții lor pe Facebook, ei sunt primii care au fost „live” la o competiție sportivă sau la un concurs de muzică. Copiii de astăzi sunt primii bebeluși ale căror fotografii au adunat like-uri. Copiii Independenței ar trebui să cunoască aspectele vieții din perioada sovietică, aspecte legate de viața de adineaori. Voi încerca în această lucrare să fac o comparație a celor două intervale în care au trăit Copilul născut în URSS și Copilul Independenței, analizând arhivele, sursele personale (albumul de familie), arhivele bibliotecii din localitatea natală și a școlii în care învață.

2. Lumea copilăriei

Lumea copiilor joacă un rol important în viața fiecărei persoane adulte. Un puternic rol modulator asupra personalității copiilor au avut și au revistele și ziarele. Brăzdate de fantezie, creație și imaginație au fost și sunt publicațiile pentru copii din care ei savurează deșteptăciunea, istețimea, învață să deosebească relația bine - rău. Astfel, copiii anilor '70-80 se delectau cu reviste precum „Steluța” („Звездочка”), apărută în 1982, azi cu denumirea „Alunelul”, revistă ce venea la pachet cu un set de curiozități, glume, istorioare, zicături. Scopul de a educa tânăra generație avea și ziarul „Tânărul leninist” (1941-1990), care actualmente se numește „Florile dalbe”, un ziar admirat atât de copiii de ieri, cât și de cei de azi. La fel și revista „Scânteia leninistă”, ce aparea din 1930, astăzi se numește „Noi”, redactorul căreia a fost poetul tuturor copiilor, Grigore Vieru – poetul meu și al părinților mei. În continuare voi prezenta câteva din publicațiile din perioada sovietică, poze pe care le-am realizat având acasă încă câteva din aceste relicve, nu preluate de pe internet.

Astăzi bucătăria mass-media a devenit mai aglomerată: „Amic”, „Tropoțel și Tropoțica”, „Spiridușii”, „Trop și tropa” etc....

Și cât de așteptate erau serbările de la grădiniță, școală când fiecare se deghiza într-o mască pregătită în „atelierul familiei”. Și dacă azi copiii așteaptă cu nerăbdare venirea lui Moș Nicolae, Moș Crăciun, părinții mei, generația de până la 1990, îl așteptau, de fapt, pe Moș Gerilă însoțit de Alba ca Zăpada, împodobind bradul cu jucării confecționate din hârtie, conuri etc., fiind cuminți tot anul, învățând cântece și poezii (și azi copiii îl așteaptă pe moșul drag cu un adevărat program de concert). În traista lui Moș Crăciun își găseau locul daruri pentru copii, procurate în prealabil de către părinți.

Azi Moș Crăciun sosește însoțit de Fulguța, cadourile, focurile de artificii sunt lucruri firești. Dacă pentru generația părinților mei o minge, un trenuț, o jucărie de pluș, o banană, o ciocolată chinezească erau prilej de bucurie mare, atunci copiii de azi solicită cadouri tot mai scumpe, precum ar fi un Lego, tablete, PC - uri, iPhone-uri, telefoane mobile. Acum avem Moș Crăciun prin Skype, Moș Crăciun la telefon, chiar și o „Academie a lui Moș Crăciun”, mai există și moșul care răspunde la scrisorile picilor în mod tradițional.

Existau pentru copiii generației sovietice jucării chinezești pe baterii, pe care le porneau și își țineau respirația de emoție. Erau atât de fericiți. Asortimentul de jucării existente în magazinele noastre de azi e foarte mare: jucării cu roți, proiectoare muzicale, mașinuțe – setul „Hot Wheels”, jocuri cu roboți. La fel copiii sunt captivați de jocurile de societate „Monopoly”, „Twister”, „Jenga”, „Minecraft”, jocuri care entuziasmează pe toți – de la copii mici până la adolescenți, bunăoară brandul de jucării Kidland R. Sunt jocuri care pun bazele unei personalități dezvoltate, cu abilități în domeniul istoriei, geografiei, științelor exacte etc. Copiii de azi sunt influențați mai puternic de marketing și reclame, fiind uneori ținta companiilor ce tind să-și vândă produsele.

Mama mea,
Ciobanu Viorica, în rol de
Alba-ca-Zăpada,
anul 1989,
s. Zăbriceni,
r-nul Edineț

Venirea lui Moș
Crăciun, anul
2021, s. Pârlița,
r-nul Soroca

Și copiii URSS aveau hobby-urile lor. Se făceau schimb de timbre sau surprize de la gumele de mes-
tecat „Turbo”, pe care, când o desfăceau, găseau
imagini cu mașini dintre cele străine, pe care le dă-
deau altor copii în schimbul altor mașini. Își testau
cunoștințele la capitolul „Fete, filme, cântece” co-
lectând fotografii și albume cu decupaje.

Desertul cel mai delicios al copiilor anilor '80-90
era pâinea udă, muiată în zahăr și bomboanele din
zahăr topit pe tigaie, chiselița din prune sau zarzări.
Pâinea cu untură și ceapă era și ea adorată. Preferin-
țele culinare ale copiilor de azi sunt pizza, chipsuri,

hamburger, croasanți etc. – mâncarea fast-food,
care nu este destul de sănătoasă.

Părinții de azi – elevii de ieri își amintesc timpuri-
le când toți purtau uniformă școlară (aceasta deve-
nind obligatorie încă din 1948) rochie neagră-mar-
o, șorț alb sau negru (pentru uzura de zi cu zi). Mâne-
cile aveau manșete și rochiile – guler alb. Și elevul
de azi poartă (nu în toate cazurile) uniformă școlară,
care recent a început a se reîntoarce la viață. Mulți
copii din diferite instituții din țară optează pentru
un stil comun în vestimentație, un stil mai elegant
ce conferă elevului o imagine impecabilă. Dacă dăm
timpul înapoi cu 30 de ani și încercăm să ne amin-
tim cum era la școala prin anii 1990, vom vedea că
școala și tot ce implică ea a trecut prin schimbări
uriae. În perioada sovietică copiii erau antrenați în
activități obștești. Acum elevii sunt la fel implicați în
diverse activități interactive. Înainte cărțile și caie-
tele erau oglinda elevului, astăzi nu se mai pune așa
mare accent pe acele preocupări. Agendele elevului
de ieri inserau multe note, azi notele sunt transmi-
se în unele instituții atât în agende, cât și în format
electronic. Azi sunt bănci noi, computere, proiec-
toare, legătură la internet. Copiii vin la școală cu
tabletă și telefon. Vorbesc pe Facebook, Viber sau
Skype. Știu multe lucruri și se pot lăuda că dacă nu
știu, caută pe internet.

Nu se învăța doar cinci zile în săptămână, ci și
sâmbetele. Săptămâna era finisată cu serate tema-
tice și dansante. La fel elevii participau la olimpiade
școlare, concursuri.

Azi avem tehnologie, avem gadgeturi multe, în-
vățăm online, învățăm chiar și de acasă, ne facem
temele pe calculator, ne distrăm pe tablete. Avem
cursuri și manuale online, avem cărți digitale, ore
la care folosim materiale digitale. Din spusele ma-
mei, prin anul 1992 erau la modă blugii aduși din

Mama mea, Ciobanu Viorica, clasa I (anul 1985), s. Zăbriceni, r-nul Edineț

era favoritul acelor ani. Cunoscute erau și piesele formației „Noroc”, conduse de Mihai Dolgan, piesele compozitorului Anatol Chiriac, interpretate de Silvia Chiriac etc.

Se mai asculta și muzică patriotică: „Красная гвоздика”, „Мой адрес Советский Союз”, „Русское поле”, „Ленин всегда живой” etc. Tinerii de azi ascultă hit-uri americane, dar și cântece și interpreți autohtoni, precum și străini: Carla/s Dreams, MiyaGi, Jony, Timati, Kapushon etc.

O altă etapă din viața copiilor de ieri ține de primirea în rândurile octombrelor. La piept, în dreptul inimii, li se prindea insigna de octombrel – o stea cu cinci colțuri, iar în centru – chipul lui Volodea Ulianov în copilărie. La sfârșitul abecedarului – cartea de căpătâi a elevilor din clasa I – era poezia „Da, a fost copil și Lenin, / Da, a fost și el școlar. / Și în geanta sa pe vremuri/ El purta abecedar”. Apoi urma primirea cu mare pompă în rândurile organizației pionierești.

Turcia, puloverele „Boys”. Azi tinerii adoptă un alt stil vestimentar, diferit de cel de altădată, stil care se reinventează cu fiecare an ce trece: croieli îndrăznețe, combinații provocatoare, având ca modele vedete, incluzând branduri de renume, precum Adidas, Mustang, Zara etc., purtând hanorace, blugi, pantaloni skinny, capri, pantaloni evazați..., preferând și haine oversized. Moda anilor '70 se întoarce.

Deosebiri între copiii de azi și generația trecută s-au remarcat și în domeniul preferințelor muzicale. Părinții mei ascultau cântece ale căror melodii și texte se ridicau la cele mai înalte valori artistice, adevărate perle muzicale. Muzica anilor '70-80 a fost marcată de existența șlagărelor: „Seară, seară-albastră”, „Romantică”, interpretat de Sofia Rotaru, „Iartă-mă”, „Inimă de mamă”, cântate de Ion Aldea-Teodorovici, „Bucurați-vă, prieteni”, cântec adorat și de tineretul de azi, „Dragă Otee” în interpretarea regretatului Iurie Sadovnic. Grupul „Abba”

Clasa tatălui meu. Elevi primiți în rândurile pionierilor (anul 1987), s. Pârlița, r-nul Soroca

Pionieri, satul Rezeni. r-nul Ialoveni, anul 1984

La gât le era legată cravata roșie, iar în piept aplicată insigna de pionier. Aveau pionierii și o deviză „Toți pentru unul și unul pentru toți”. Sunt vremuri demult apuse, deși nu prea îndepărtate. Ziua pionieriei, sărbătorită pe 19 mai, jurământul de pionier și rugul pionieresc sunt o poveste pentru copiii din ziua de azi. Perioada pionieriei a fost urmată de cea comunistă, în care elevii dețineau carnet de comunist și achitau cotizații lunare.

3. Interviu sau interviuri paralele

Erau vremurile când libertatea era cuvântul de ordine, vacanțele de vară petrecute la bunici, alergând pe câmpuri și zbuguindu-se cât era ziua de mare, împărțind cu toții o bicicletă, jucându-se „De-a v-ați ascunselea”, „Baba oarba”, „Șotron”, „Băsmăluța”, „Rațele și vânătorii”, „Țară, țară, vrem

ostași”, „Elastic”, „Telefonul stricat” etc. Multe dintre ele nu se mai joacă azi. Primul din noua generație, cel care-ți solicita logica, era cubul Rubik. Doar cei trecuți de prima tinerețe nu le uită. Corzile de sărit și creta erau și ele printre principalele ustensile ale copilăriei. Se dădeau spectacole de muzică, artiști fiind tot ei, copiii. Păpușile și o păturică așezată pe iarbă, pe care se croiau haine și se aranja părul, erau preocupări ce aduceau mare satisfacție. Copiii născuți în URSS au fost o generație care au făcut prăjituri, bucate din noroi și care pentru „deliciile” procurate, atunci când se jucau de-a magazinul, se răsplăteau cu bani, adică cu frunze de copaci. Jocul lor era pur și neatins de realitate. Iernile aveau un farmec aparte, erau cu multă zăpadă și se caracterizau prin zgomotele produse de țipetele copiilor, de săniile ce lunecau pe primul delușor

ieșit în cale. Pentru copiii URSS imaginația era „gadgetul” de care nu se lipseau nicicum. Iar SMS-urile erau transmise prin viu grai. Nu existau grupuri pe Facebook și Instagram pentru a stabili o întâlnire pentru joacă. Nu existau role, telefoane mobile, nu existau jocuri de calculator ca astăzi. Cum suntem copiii de azi în comparație cu generațiile trecute, ce fel de copilărie avem noi?

Se aseamănă ea oare cu copilăria părinților și a bunelor noastre? Noi creștem cu tableta și smartphone-ul în mână. Deși am devenit mai flexibili și avem acces la tot și la toate, totuși parcă ne-am teleportat într-un alt ritm de viață. Din păcate, copiii de azi ne trăim copilăria în spații închise, limitate, ruși de realitate, aproape tot timpul în fața calculatorului sau a telefonului. Copiii de azi sunt captivi ai monitoarelor și dispozitivelor.

Mulți copii, chiar și dintre cei mai mici, au adresă de Messenger, sunt interesați de jocuri de ultima generație, cum ar fi: „PUBG Mobile”, „Free Fire”, „Subway Surfers”, „GTA”, „Among Us”, „Monopoly”, „Tetris” – deși creat în 1985, la fel de relevant și în zilele noastre, dar care a marcat și copilăria anilor '90. Aceste jocuri iau locul celor în aer liber. Avem acum o copilărie trăită într-o lume a progresului tehnic, legându-ne superficial de lumi paralele cu cea reală, de calculator, de rețele de socializare, de prieteni virtuali în detrimentul prietenilor adevărați. Poate mai târziu, noi, copiii de azi, ne vom da seama că, de fapt, oamenii sunt importanți, că e nevoie de comunicare reală, nu virtuală.

Dacă ar fi posibil să facem o incursiune în timp, probabil, am prelua din nevinovăția, puritatea, frumusețea și miracolul copilăriei de altădată. Vremurile s-au schimbat mult. Azi copiii pe lângă joacă au preocupări precum cântatul la un instrument, dans, frecventarea secțiilor sportive „Judo”, „Taekwondo”,

învățarea limbilor străine. Perioada sovietică nu le pune copiii la dispoziție atâtea oportunități. Acum Internetul oferă programe, aplicații ce facilitează dezvoltarea ca personalitate, e nevoie doar de dorință și perseverență. Părinții la fel investesc mult în dezvoltarea copiilor. Orele și materia școlară sunt mai ușor de personalizat, sunt adaptate în funcție de elevi, de cerințele lor, de piața muncii, acolo unde e posibil. Școala modernă se „pliază” pe elev și pe cerințele lui, pe nivelul lui, pe nevoile lui la un moment dat.

4. Distracții

Formarea unui om se face în copilărie. E important să citim, căci lectura ne așază pe făgașul cel bun, valabil pentru o viață de om. Cărțile ne dezvoltă personalitatea. Copiii URSS au avut o copilărie magică, au fost o generație care, la nevoie, citea cu lanterna sub plapumă, o generație care-și potolea setea de lectură având cărțile „Colț Alb” de Jack London, „Un căpitan de 15 ani” de Jules Vernes, „Coliba unchiului Tom” de Harriet Beecher Stowe, „Print și cerșetor” de Mark Twain, „Alice în țara minunilor” de Lewis Carroll, „Călărețul fără cap” de Thomas Mayne Reid etc.

Posibilitățile literare ale copiilor din ziua de azi sunt mai mari, spun aceasta referindu-mă la existența cărților electronice. Elevii generației Independenței se bucură de o gamă variată de cărți – unele dintre aceste cărți marcând și copilăria copiilor URSS. Și, chiar dacă concurenții cuvântului tipărit au devenit videoclipurile de pe internet, chiar dacă dispozitivele iau locul cărților pe suport de hârtie, totuși se mai citește, mai sunt din acei prinși în mrejele lecturii care devorează cu aviditate cărți, precum „Clopotnița” de Ion Druță, „Păsările tinereții noastre” de același autor, „Povești” de Frații Grimm,

Anul 2017. Elevi ai IP Gimnazial „A. Pînzaru”, satul Pârlița (Soroca) deghizați în personajele preferate

Tăticul meu, Ciumac Marian, elev în clasa a VI-a (anul 1989), alături de personajul preferat Motanul încălțat

„Povești” de Hans Christian Andersen, „Micul Prinț” de Antoine de Saint- Exupery, „Copiii căpitanului Grant” de Jules Verne etc. În perioada sovietică erau luate cu asalt bibliotecile care erau sursa principală de documentare, se citea ore în șir, se făceau conpecte.

Un cititor adevărat crește prin cărți obișnuite. Ar fi binevenit ca sursele de informații – și cele electronice, și cele tipărite – să se completeze reciproc.

Copiii anilor '80 - 90 au avut o copilărie populată de personaje care nu vor semnifica niciodată mai mult pentru vreo altă generație decât au însemnat pentru ei, personaje precum: motanul Leopold, motanul încălțat, Scufița Roșie, Cenușăreasa etc. Copiii de ieri au crescut braț la braț cu literatura și muzica. Au ascultat spectacolele muzicale despre Ali Baba și cei patruzeci de hoți, despre Alice în țara Minunilor,

despre Peppi Ciorapi lungi etc. Adorați erau și șoricelul Fofârlică și rivalul său Motănică.

Azi locul acelor personaje le-au luat: Spiderman, Unicornul, Batman, Mașa (din „Mașa și ursul”). Au fost copiii care au crescut cu poveștile mamelor și ale bunicilor, nu a bonelor... și aceste povești ușor-ușor te treceau în lumea viselor, amestecând crâmpee din basme cu amintiri ale bunicilor. În acel stoc de povești se numărau „Capra cu trei iezi”, „Punguța cu doi bani”, „Ursul păcălit de vulpe”, „Scufița Roșie”, „Motanul încălțat”, „Cenușăreasa”, precum și „Amintiri din copilărie” de Ion Creangă etc. – creații care captivează și copiii din generația Independenței. Era un ritual pentru copiii generației anilor '80-90 să privească „Povestea de seară” cu tanti Ludmila, Miaunică, Trăncănel, care seară de seară le urau „Noapte bună” și anunțul căreia funcționa ca o sirenă de război. Copiii priveau povestea cu sufletul la gură și de se întâmpla ca vântul să miște antena de pe bloc – era o lovitură a destinului care se remedia cu fuga la vecini, însă această fugă îi costa câteva minute din poveste.

Un loc aparte aveau și desenele animate sovietice – amintiri calde ale copilăriei. Toți copiii acelei perioade își amintesc de „Aventurile lui Leopold motanul”, „Aventurile Baronului Munchausen”, „Carlson a revenit”, „Hy, погоди!”, „Umka în căutarea unui prieten”, „Tom și Jerry” etc. O poziție specială era ocupată de filmele realizate de studioul de film Walt Disney, unul dintre cei mai cunoscuți producători, regizori, animatori de desene animate din America. Acestea sunt filmele pe care și azi le privești, indiferent dacă ai copii sau dacă dorești să te întorci în copilărie. Și copiii de azi adoră personajele bune ale acestor delicii cinematografice: lupul și iepurele, Winnie Pooh, Ceburașka și crocodilul Ghena, deși azi există și alte desene animate și personaje favorite, precum „Shrek”, „Poves-

tea lui Fedot Strelets”, „Epoca de gheață”, creat în 2002. Pentru spectatorii mai mici sunt create serii de „Luntik”, „Mașa și ursul”. Atât generația sovietică, cât și generația Independenței se delectează cu filmele companiei Walt Disney „Bambi”, „Aladdin”, „Rapunzel”, „101 dalmățieni”, „Pinocchio” etc.

În perioada sovietică limba română, alfabetul latin, istoria, tradițiile, religia au fost interzise, iar în 1989 repuse în drepturi. La 27 august 1991 Republica Moldova s-a declarat „stat suveran, independent și democratic”. Părinții mei – elevii de ieri, până în clasa a V-a au scris în grafie chirilică, apoi în grafie latină. Neavând manuale în grafie latină, elevii erau puși în situația de a-și forma deprinderea de lectură de prin ziare... dar s-a mers până la capăt și limba română și-a îmbrăcat straiile ei firești. A fost o mare victorie ca generațiile viitoare să mergă la școală și să învețe în limba română. Astăzi este important s-o vorbim corect, fluent, să fim portavocile limbii române. La fel au studiat Istoria RSS Moldovenești (1979) și Istoria universală, fiind martori ai războiului din Transnistria (1992).

5. Știați că...

Un privilegiu pentru copiii sovietici era tabăra „Artek”. Acolo mergeau copiii supradotați, copiii din familii numeroase, precum și orfani. Astăzi copiii beneficiază de odihnă în diverse tabere din țară, cum ar fi „Dumbrava”, locație în care am savurat plăcerea vacanței și eu, tabăra „Speranța” de la Rădoaia, tabăra „Champing” de la Vadul lui Vodă etc.

În perioada sovietică banii erau valoroși. De o rublă cumpărai 6 pâini.

Acum fiecare copil are acasă o sală de baie. Copiii sovietici mergeau la baia publică, acasă spălatul rezumându-se la lighean. Șamponurile persisten-

te erau „Selena”, „Krapiva”, „Romașka” sau „Crea-Crea”, săpunul „Zemlenicinov” sau „Consul”. Părinții mei – elevii de ieri, își amintesc de șamponul „Crea-crea”, întâlnit și azi prin multitudinea de șampoane moderne. Copiii de ieri sunt acei care au mers la înșirat tutun. Pentru ei școala nu însemna numai ore de curs, toamna plecau să ajute la culesul merelor, la arie, la culesul strugurilor etc.

Istoria trebuie asumată pentru a putea face față provocărilor. Cunoașterea trecutului ne garantează un confort mai bun al prezentului. Trecutul își are loc în muzee, arhive, manuale școlare.

Fiecare generație își are specificul ei. Studiul meu de cercetare a avut ca reper copilăria părinților mei, copilărie cu iz de nostalgie, și copilăria mea. Mai e mult loc pentru studiu... Vor trece ani, se va perinda timpul și copilăria mea, brăzdată de evenimente istorice, bunăoară cum ar fi războiul din Ucraina, va deveni și ea cândva „a fost odată”...

6. Atribute – dovezi – simboluri ale trecutului, ale perioadei sovietice, persistente în arhiva familiei mele:

4. ДВА ДЕТСТВА – ДВА ПОКОЛЕНИЯ

Жежу Дарья

Публичное учреждение гимназия
села Верхний Конгазчик
Учитель-руководитель Стефу Мария

*Детство — это самое важное и самое
потрясающее время в жизни человека.*

Сергей Бодров мл.

104

В наш быстрый цифровой век, молодое поколение живет в виртуальном мире, живет сегодня и сейчас. Доступ к цифровой информации позволяет узнавать о жизни людей по всему уголку земного шара, даже открывать новые звёзды. А вот о жизни близких людей, которые рядом, мы порой ничего не знаем. Не зря в последнее время

правительство Гагаузии большое внимание уделяет развитию родного языка, культуры и истории родного края. Мы, молодёжь, очень часто не знаем своих родственников, проживающих даже в других населенных пунктах. Когда мои родители общались со своей тетей по Skype, я случайно узнала, что у меня есть троюродная сестра в Финляндии. Я тогда задумалась, а много ли имею родственников во многих странах мира? С тех пор закружилась мысль в голове изучить историю своей семьи и по папиной линии, и по маминной. Я стала вспоминать, что длинными, зимними вечерами слушала увлекательные рассказы моей бабушки Иванны о своём детстве, играх и традициях. Я с любопытством спрашивала маму про её детство, удивляясь и сравнивая со своим детством. Этот конкурс позволит мне глубже узнать, изучить и собрать всю информацию в какую-то систему. Мне стало интересно сравнить жизнь двух поколений в семье, тем более, что в семейном архиве есть фотографии маминого детства.

• Детство

Детство моей мамы прошло в '70-е – 80-е годы. Это многодетная семья: килограмм шоколадных конфет в особые праздники, походы в кино со старшими братьями и катание на самодельных самокатах. Улица с утра и до позднего вечера, жевание сладких цветов акации, черный хлеб, намазанный свиным жиром и посыпанный сахаром, школьная бригада каждое лето и уборка винограда под веселые песни в дороге. Её детство – это ...

1. Сельский дом

Большой дом с многочисленными комнатами, где обязательно есть детская комната и, не-

важно, что одна на пятерых детей. Самая главная комната – Bũk baş, которая всегда была нарядная, с накрахмаленными занавесками и скатертью, постеленной на столе в центре комнаты. Просторный двор, много плодовых деревьев и чёрная черешня – любимое место для подглядывания за прохожими. Высокое дерево шелковицы во дворе со сладкими ягодами, но не отмывающимися фиолетовыми пятками после пару часов беготни босиком по ним. Цветник почти по всему периметру дома. Любовь к изобилию цветов тянется еще с детства бабушки, которая жила среди ярких кустов роз, служащих ограждением в то время. Прохожие любовались девочкой, называя её «gül kızı» - девочка-роза. Виноградник с длинными рядами, в котором наравне со взрослыми трудились и дети. Десятилетняя девочка уже имела обязанность в огороде – полоть, копать, собирать урожай. Многочисленные домашние птицы, корова, овцы, кролики, свиньи тоже требовали детского участия в их жизни. Накормить цыплят, утят и обеспечить всех чистой питьевой водой была детской обязанностью до прихода родителей с работы. Улица, друзья, дети из всех окрестных домов. Развлечения были не очень разнообразные – это прятки во дворе до позднего вечера, салки прямо на пыльной дороге, «галка стоп», «челик» (гагаузская народная игра), «бей топу» (гагаузская народная игра), «пекарь», «картошка», футбол с мальчишками. Но эти дворовые игры воспитывали в детях искреннюю дружбу, сплочённость, взаимовыручку. Среди 8 мальчишек только 2 девчонки, но они не отставали от мальчишеской ватаги. Вместе с мальчишками озорничали, могли без угрызений совести перебежать через грязь и даже совершать набеги в чужой сад за зеленым крыжов-

ником. А каждый день поспевающая малина, которая росла только в соседнем саду, удивляла и притягивала в обеденный перерыв. А как щекотали нервы родителей, когда в велосипедную спицу, согнутую под прямым углом, в навинченную головку плотно набивали серу от спичек, которая взрывалась при резком ударе об твёрдую поверхность. Эта игра была для сельских ребятшек запретной и криминальной, но, как и везде, запретный плод сладок.

Зимой — санки. Без спинки (спинка — для малышей). На животе, на спине, паровозиком, меняю на картонку и обратно. И так до самой темноты, пока домой не загонят. Дома кое-как стягиваешь насквозь мокрые варежки, шарф узлом у уха, шапка набекрень, всё в налипших сосульках. В сапогах снег, в капюшоне — тоже. Руки красные, пальцы не гнутся, щеки горят. Горячая печь, поджаренная картошка, горячая фасоль, шварки с кусочками мяса. Счастье.

2. Детский сад

Добрая и толстая нянечка, молодая и деловая воспитательница. Ненавистная каша в огромной кастрюле и тянущаяся кисель. Красивые платья, юбки, перешитые мамой для своей дочки из своих старых вещей. Считалось, что модная одежда не покупается, а шьется. Белые носочки, платье с оборочками, бант, белокурые волосы — любимица воспитателей! Зато колготки гармошкой от колен и ниже никого не смущали. Долгая дорога в детский сад, смущаясь от комплиментов прохожих, но каждый раз с букетом цветов. Обувь на размер больше, набитая в носок, в лучшем случае, газетой; рассыпчатое печенье и стакан сока на полдник. Первомайский утренник — шарики, флажки, тюльпаны, нарциссы, ирис. Надо

выучить с мамой далеко не четверостишие на русском языке (говорили-то по-гагаузски). Новогодний утренник с картонной короной, которая приклеена ватой и украшена разбитой ёлочной шишкой.

3. Магазины

Стеклянные бутылки, крышечки из фольги: у кефира — зелёная, у молока — серебристая — это роскошь для тех, кто в городе. А мы — парное молоко, прямо с ведра любимой железной кружкой. Каждый вечер поход в магазин — 6 батонов чёрного хлеба. Раз в неделю жуткие очереди за сладким газированным «Лимонадом» или «Буратино» в стеклянных бутылках. Купленные тайком на сдачу печенье в пачке, кукурузные палочки или кисель. А вафельный торт «Полярный», «Лесной орех» — это только приз тому, кто лучше проявит себя среди детей во время уборки винограда в приусадебном участке. Торт «Сказка» ассоциируется с Пасхой, гостями, которых больше всего ждали, ведь только в этот праздник увидели, что бывает такое сладкое блаженство. Молочное мороженое за десять копеек, сливочное — за пятнадцать. Эскимо впервые удаётся попробовать в Тирасполе, став уже студенткой. Волшебный миг покупки и полное разочарование. Шоколад невкусный, мороженое внутри быстро тает, а потом вообще сползает с палочки и падает. Эх!

4. Чёрно-белый телевизор

Два канала. Вечером — новости. Играешь с пустыми от ниток деревянными катушками, а над ухом: «В аэропорту кого-то там встречали Леонид Ильич Брежнев, Эдуард Шеварднадзе (имена, запомнившиеся навеки с тех самых вре-

мён). По будням — «Спокойной ночи, малыши». По воскресеньям — «В гостях у сказки» с тётей Валей. Утром на выходных — «АБВГДейка». А на каникулах — «Приключения Петрова и Васечкина», «Гостя из будущего», «Приключения Электроника», «Ну, погоди!». Если не успела, загулялась, забыла, не смогла — трагедия. Когда ещё теперь покажут?

5. Газеты и журналы

«Весёлые картинки», «Мурзилка», а у старшего брата — «Костёр» и «Пионер». Рисунки, карикатуры, стихи, рассказы. А ещё газета «Пионерская правда». Красно-чёрно-белая. Строгая, серьёзная и скучноватая. Да и не особо любили их читать.

6. Радио-проигрыватель «Рекорд»

Целое событие для девчонки и подростков-братьев — покупка, которую принёс домой папа. Огромный по детским меркам проигрыватель на ножках. Пластинки «Гагаузская музыка». Большие чёрные «взрослые» пластинки, которые слушают родители: Алла Пугачева, София Ротару, Татьяна и Сергей Никитины. Отдельно — тоненькие голубые пластиночки с песнями группы «Модерн Токинг», «Самоцветы», «Веселые ребята». А ещё — загадочная музыка «Спейс».

7. Школа

30 человек в классе. Таких классов — три. Первая учительница — Наталья Ивановна. Молодая, красивая, добрая. Форма с белоснежными манжетами и воротничком, белый и чёрный передник, ранец, продлёнка. Сажу с мальчиком из Узбекистана, чья мама оставила сына на воспитание бабушки с дедушкой. Длинный коридор, печка с

углём на два класса. Октябрята. Пять человек — октябрятская звёздочка. Я всегда командир. Придумать свой девиз и название. Новая трёхэтажная школа. Просторные классы, огромный спортзал, столовая, вкусные запеканки, актовый зал со сценой и занавесками. Пионер, галстук, клятвенное обещание, смотровые строевые маршировки с речовкой и песней. Увлечение волейболом, соревнования, победы и разочарования. Стенгазета к Седьмому ноября и к Новому году. Утром по понедельникам — политинформация. Дневник наблюдений за природой: рисуем дождик, солнце, облака в разлинованной тетради. Отличница — всегда на передовой! Мечты сельской девчонки об игре на фортепиано, постукивание пальцами по столу, имитируя игру на клавишах. Шрам на брови — это следствие очередной детской мечты. Субботний вечер, влажный пол после уборки, фигурное катание по чёрно-белому телевизору, поворот на носочках перед телевизором. Удар об край стула, разбитая бровь, кровь, но восхищение перед изящными удивительно легкими вращениями фигуристов.

Это — наброски маминого детства. Просто наброски. Но иногда хочется не просто набросков. Ведь детство — это не только память и ощущения. Это вполне конкретные истории и события. Сидя вечерами в гостях у бабушки, я откладывала свой телефон и прислушивалась к рассказам взрослых. Они с теплотой рассказывали о событиях, историях, приключениях своего прошлого. Мне иногда надоедали рассказы, если я не понимала о ком или о чём они, но взрывной хохот возвращал моё внимание. Я повзрослела немного, бабушки уже нет с нами, и я с грустью вспоминаю, что многое интересного пропустила из-за детской наивности.

Моё детство – другой мир

Если рассказать о моем детстве, то двор — другой и мир — другой. И детство тоже совсем другое. Мечты, но ценности другие. Что бы я вспоминала за чашкой чая со своими внуками о своем детстве? Что бы о ней рассказали мои будущие дети? Какими бы выглядели для них далёкие 2006-2022 годы?

Я прожила свое детство и уже юношество тоже в селе. Когда в 2006 году родилась, родители уже жили в собственном доме, который сами построили, конечно, при поддержке своих родителей. Являюсь второй дочерью в семье. Папа, как и все гагаузы, мечтал иметь сына. Но навещая в роддоме маму с новорождённым ребёнком, то есть со мной, какая-то пожилая женщина сказала папе, что родные дочки в старости тебя лучше будут смотреть, чем невестки. С тех пор папа «окрылённый» своими дочками — он так и говорит. В сравнении со старшей сестрой, которая родилась в 90-е годы, я имела все условия. У меня было много платьев, много игрушек, своя комната. Возможно, завидуя украдкой, сестра говорила, что меня родители сильно балуют.

Если рассказывать о моем детстве, то оно, безусловно, было счастливым и обеспеченным.

1. Родной дом

Заметьте, я как и моя мама, проживаю свою подростковую жизнь в сельском доме, но уже в другом селе, а ведь здесь, в Конгазчике, когда-то родился мой папа. В отличие от моей мамы, у меня есть своя отдельная комната, есть уютная просторная гостиная с печкой, паровое отопление в доме, душевая комната (запредельная мечта детства моей мамы). Тот же двор, устлан-

ный тротуарной плиткой, фруктовый сад (Как без любимой черешни мамы!?) с беседкой, аккуратный цветник с разнообразием цветов и такие же яркие розы, которые были еще в детстве бабушки Иванны. Огород, правда, без виноградника, но с длинными теплицами. Ранняя вкусная клубника, малина, смородина и, конечно, крыжовник. (Чтобы свои дети не залезали в чужой огород, как мама в детстве, за манящими ягодами.). Также у меня есть свое любимое место, куда хочу возвращаться вновь и вновь. С ним у меня связано множество детских и веселых воспоминаний. Туда я всегда люблю ходить и по сей день, чтобы вспомнить эти веселые и радостные моменты из собственной жизни, побыть наедине с собой, расслабиться и просто отдохнуть. Рассказывая о своем любимом месте отдыха, я, конечно же, имею в виду мои качели, находящиеся под высоким ореховым деревом. Это место находится около нашего дома. Каждое свое свободное время я выбегала на улицу и качалась на них, так я делаю и до сих пор. Также, у меня есть множество забавных моментов с этим ореховым деревом. Сравнивая свое детство с маминым с уверенностью могу сказать, что, я, как и она в детстве, не могла устоять на месте, и всегда была очень энергичной. От неё досталась любовь к лазанью по деревьям. Я всегда любила залезать на орешник и отдыхать под ветками этого могучего и красивого дерева, прячась ото всех. Залезая на него, я всегда любила наблюдать за прохожими.

2. Детский сад

Говоря о детском саде, куда я раньше ходила, в своих воспоминаниях я сразу вижу большое красивое здание. Во дворе стояли качели, несколько каруселей, песочницы, горки, одна из

которых была больше остальных особенно привлекала внимание всех детей, в том числе и мое. Помню, как я всегда хотела залезать на ту самую большую горку, но нас всегда ловили воспитательницы и ругали под предлогом, что она только для старшей группы, ну а мы, малыши, еще не доросли. Горка считалась опасной, но нас это никогда не останавливало, в особенности меня. В те годы мне нравилось копаться в песочнице, строить замки из песка, и я мечтала, что в будущем тоже построю себе огромный замок и буду там жить, словно принцесса. На улице, я со своими друзьями бегали по саду, носились взад и вперед по улице, обожали играть в догонялки и в прятки. Это были наши самые любимые игры. В садике помню воспитателей как хороших и добрых людей. Мы много занимались рисованием, пением, лепкой, различными играми, музыкальными инструментами. Больше всего мне нравилось рисовать и собирать различные конструкторы. От этих двух дел меня невозможно было оторвать. С интересом рассматриваю фотографии своего детства, на которых я была на утренниках в садике и вижу, что в наше время и дети одеваются наряднее, да и украшение зала отличается от того времени.

3. Школа

Школа двухэтажная, состоит из просторных светлых классов, длинные коридоры, огромный спортзал со множеством мячей, столовая с вкусной кашей, актовый зал с небольшой сценой. В каждом классе есть ноутбуки, проекторы, интернет и несколько интерактивных досок. Кабинет информатики оснащён компьютерной техникой. В классе нас 15 человек. Первая учительница – Марина Ильинична. Очень добрая, умная, забот-

ливая. Благодаря маме научилась рано читать и писать. В начальных классах, на уроках чтения я всегда любила читать тексты и рассказывать их. Также очень любила учить стихотворения. Учусь я до сих пор отлично. За красивый почерк в тетради нам всегда рисовали по звездочке на ее обложке. У кого больше звездочек, тот считался отличником в классе. В 1-4 классах мои любимые предметы были русский и рисование. Рисование – хобби с раннего детства, которое продолжается до сих пор. Я даже окончила художественную школу с отличием.

4. Магазины

Сравнивая сегодняшние магазины с магазинами маминого детства, приходишь к выводу, что разница большая. Сегодня есть множество супермаркетов, гипермаркетов, торговых центров с многочисленным выбором всего, начиная с просто ржаного хлеба и заканчивая разными видами дорогой вкусной колбасы. Куча разнообразных видов сладостей, выпечек, напитков, большой ассортимент мясных изделий и много всего остального. Если раньше торты, печенье, дешевые конфеты считались роскошью, то сейчас есть огромный и разнообразный выбор на любой вкус и цвет. Стоит только зайти в такие подобные магазины, и обратно с пустыми руками просто не выйдешь. А какое разнообразие одежды в наше время! В '80-90-ые годы, если появлялась импортная одежда, то только на базаре. В настоящее время одежда уже измеряется не количеством, а качеством. Сравнивая то время и наше время, могу сказать, что и ассортимент, и обслуживание, и дизайн самих магазинов заметно отличается от того времени в лучшую сторону.

• Интервью

В каждом поколении присутствовали разные и интересные игры. Раньше, в основном игры были дворовые, коллективные, а игрушки чаще всего самодельные, особенно в сельской местности. Однако, игры, что были раньше и которые есть сейчас совершенно отличаются друг от друга. В настоящем современном мире можно наблюдать, что мало детей выходит на улицу, чтобы поиграть с соседскими детьми. Сейчас дети проводят свой досуг с современными гаджетами. Все возможные игры есть в интернете, которыми так все увлечены.

– Мама, а какие у вас были развлечения в детстве?

– В детстве мы не имели особо представления о подобных гаджетах и даже не знали, что такое вообще существует. Я помню как в 10-11 лет, во время уборки винограда, после того как поели, я стала заворачивать остатки еды в газету «Комсомольская правда» и взгляд остановился на какой-то статье. Прочитав её, я узнала, что изобретен телефон, при помощи которого можно не только говорить с собеседником, но и видеть его. В то время стационарные телефоны были, но не у всех. Я и предположить не могла, что буквально через 25 лет у меня будет такой телефон, что я смогу с родственниками не только говорить, но и видеть их.

Этот гаджет настолько быстро усовершенствовался, что он стал неотъемлемой частью для многих детей и взрослых. В настоящее время, много внимания уделяется развитию детей. Создано огромное количество развивающих игр. В прошлом игры не были такими развивающими мышление, но очень динамичными, укрепляю-

щими физическое состояние. Подобного рода игры всегда способствовали сплочению детей, развивали коммуникативные навыки, дети много общались, контактировали, и это было очень весело и интересно.

– А помнишь в какие игры играла во дворе, в школе?

Одной из таких игр в моём детстве была игра под названием «Гарга» (Ворона), которую мы чаще играли в школе. Перед началом игры выбирается «таук» (курица) или «клочка» (клуша) и «гарга» (ворона). Остальные игроки – «пыльчарь» (цыплята). Затем остальные игроки выстраиваются в цепь за курицей, держась руками за талию переднего игрока. Цепь начинает двигаться, «гарга» старается вырвать из нее игрока (цыпленка), а «таук» (курица) старается защитить игрока. Если «гарга» удаётся выхватить игрока (цыпленка), то тот становится за «гарга» и держится за ее талию. Так продолжается до тех пор, пока «гарга» уже не удастся вырвать игроков. Тогда клочка и ворона, каждый со своей цепью, становятся друг против друга и, зацепившись, стараются перетянуть друг друга. Кто побеждает, тот становится «таук», а проигравший – «гарга», и игра начинается заново.

Были игры и на ловкость. Одной из таких была игра «Кёр чёпюшь» (Слепыш).

110

Играют несколько человек. Одному из них закрывают глаза, он считается «Кёр чёпюшь» (слепыш). Остальные бегут вокруг или танцуют хору и кричат: «Кёр чёпюшь! Кёр чёпюшь!» «Слепыш! Слепыш!». Идя на их голоса, «Кёр чёпюшь» старается поймать. Если это ему удастся, то пойманный становится «Кёр чёпюшь» и игра начинается заново.

(Слепыш – млекопитающее рода Слепыши, ведущее подземный образ жизни и внешне напоминающий крота).

Я заметила, что теперь есть игра «Коршун и цыплята», похожая на «Гарга».

А дома, играя с соседскими мальчишками, мы часто играли в мяч и «челик» (гагаузская игра). Старший брат смастерил из деревянной дощечки палку с рукояткой, для отбивания «челик» (наточенный с двух концов деревянный брусок). Один отбивал «челик», другой должен был его закинуть обратно в первоначальное место, который был очерчен по земле чем-то острым. Можно было поймать, «челик» на лету тогда было больше шансов закинуть его обратно в лунку. Смысл игры в том, чтобы закинуть как можно дальше «челик», чтобы соперник не смог попасть в лунку.

Я была счастлива, когда соседские мальчишки разрешали мне с ними играть в игру «бей топу» (гагаузская игра). Нас было две девочки на 8-9 парней и, называя нас неженками, не всегда хотели брать в игру. Мы, девочки, из кожи вон лезли, наряду с ними бегали, пачкались, доказывая, что мы достойны вместе играть. Став взрослой, я увидела по телевизору игру бейсбол и поняла, что наша игра напоминала эту, только в более упрощенном виде.

Изучая все это, можно сделать вывод, что раньше, в период маминого детства, действительно было очень много разнообразных и веселых игр, которые укрепляли взаимоотношения между детьми.

• Развлечения

Некоторые мультики из маминого детства я застала и в свои годы – это «Ну, погоди!», «Кот

Леопольд». Но меня уже нельзя было оттащить от мультфильма Уолт Диснея «Золушка». Красивое платье, принц – мечта каждой девочки! В детстве на выходных по утрам я всегда бежала к родителям в комнату, где находился их телевизор. Я залезала под теплое одеяло между ними, и мы вместе просматривали эти старые мультфильмы, которые мне очень нравилось. Просматривая их вместе с родителями, они тоже вспоминали свои детские годы, моменты, как они тоже, будучи детьми, на выходных бежали к телевизору и смотрели эти развлекательные передачи. Незабываемая атмосфера! В наше же время полно разнообразия. Мультфильмы, кино, сериалы, развивающие мультфильмы, которые можно смотреть и по телевизору, и в компьютере, и по телефону, словом – везде. Для меня было целое событие, восторг, когда занесли в дом и установили большой компьютер. Хотя мне было 3 года, но через пару дней я умела находить свою папку с мультфильмами, которую скачала для меня старшая сестра. Какое сладкое искушение было включать в любой момент мультфильмы на компьютере и смотреть какой хочешь. В моем детстве мама покупала мне множество сказок, такие как «Курочка Ряба», «Репка», «Колобок, и множество журналов среди которых «Маша и Даша», «В гостях у сказки». Разнообразие раскрасок с принцессами и игрушками, книжки с задачками, интересными заданиями, примерами сопровождали меня вплоть до школы. Так как моя мама учительница младших классов, то развивающие и интересные книжки были обязательной частью моих развлечений. Она, как сама говорит, с удовольствием их покупала, так как у старшей сестры, которая родилась в '90-е годы, такой возможности не было. У меня было все, что нужно.

• Знаете ли вы, что...

1) В '80-ые годы ученики с 5-го по 7 класс сдавали по одному экзамену в конце учебного года по какому-либо предмету (предметы каждый год менялись).

2) В советское время, школы назвались средними, а выпускными считались 8-ой и 10-ый классы.

3) Ученики 10-го класса изучали такой предмет как Автодело или Трактороведение и могли сдавать бесплатно экзамен и получить права.

4) После успешных полевых работ, лучшие ученики, кроме того, что получали зарплату, премировались бесплатными путевками в такие города как Москва, Ленинград (Санкт-Петербург), Киев.

Сравнивая эти два поколения, я понимаю, какое разное было детство у нас с мамой. В то советское время люди жили проще, и в плане одежды, и в плане еды. Ограничения в развитии ребёнка не испортили тогдашних детей. В маминой семье все дети получили высшее образование. Сейчас дети более капризные в еде, существует разнообразие в одежде, в быту. Но каждое поколение детей счастливо по-своему. Для нас открыт цифровой мир, есть огромные интеллектуальные возможности, однако главное – не потеряться в этом информационном мире, найти свое место в жизни, быть Человеком в широком смысле этого слова.

Источники:

1. <https://citaty.info/topic/detstvo>
2. Семейные архивные фотографии.
3. Генеалогическое древо нашего рода.

Приложение

Мама до года.

Я до года.

Новогодние костюмы 1976 года. Короны на головах девочек из картона с ватой.

Мама с братьями. Одежда и причёски советского времени.

Мама на руках моей бабушки и её брата.

Советская школьная форма. Белые и чёрные фартуки.

Одежда 2006-2010 годов

Я на фоне цветов.
Любовь к цветам
передаётся из
поколения в поколение

Награждение отличницы!

Генеалогическое древо семьи

5. ДВА МИРА – ОДНО ДЕТСТВО

Минку Иван

Теоретический лицей

им. М. Тузлова с. Кирсово

Учитель-руководитель Третьяк Ольга

*Слышу голос из прекрасного далёка,
Голос утренний в серебряной росе,
Слышу голос, и манящая дорога
Кружит голову, как в детстве карусель.
Прекрасное далёко, не будь ко мне жестоко,
Не будь ко мне жестоко, жестоко не будь.
От чистого истока в прекрасное далёко,
В прекрасное далёко я начинаю путь.*

Открываем первую страницу нашего журнала и делаем первый шаг в прекрасное далёко, чтоб попытаться разобраться, насколько оно было прекрасно и какое наследие получили мы, дети, воспитанные в духе демократии и независимости, чем оно отличается от привычного уклада современных детей.

Бесспорно, что у людей разных возрастов – разные жизненные ценности и приоритетные ориентиры. Пресловутый конфликт «отцов и детей» оказывается весьма понятным, если рассматривать его через призму теории поколений. Насколько наши поколения отличаются друг от друга?

Всё дальше уводит нас время от советского периода в жизни нашей страны, которое наши дедушки и бабушки, а также наши родители считают очень трудным, но в то же время счастливым. «Вот мы другими были», – часто говорят роди-

тели своим детям. И ученые это подтверждают, да это понятно и нам без научных обоснований. Нынешнее подрастающее поколение отличается от детства времен, когда Молдова была в составе СССР. Изменилась страна, изменился строй, изменилось образование. Конечно, изменились и мы, дети. Наверное, у каждого ребёнка есть своё представление о счастье. Но вместе с тем, вызывает большой интерес вопрос, почему старшее поколение так дорожит своими детскими воспоминаниями, и насколько мы, представители нового поколения, воспитанные в независимом государстве, на примерах демократических ценностей, отличаемся от них, так ностальгирующих по своему советскому детству?

Для того, чтобы более детально сравнить особенности жизни детей двух поколений, мы познакомились с учебной литературой, прочитали ряд детских произведений художественной литературы писателей советского периода, повествующих о жизни советских детей, провели ряд опросов и взяли интервью у представителей старшего поколения: Сиркели Федор Ильич – 1950 г., пенсионер, в прошлом – директор гимназии им. М. Танасогло с. Кирсово; Капаклы Мария Савельевна – 1950 г., старшая пионервожатая школы № 2 с. Кирсово; Сапунжи Мария Васильевна – 1952 г., учитель школы № 2 с. Кирсово, руководитель Клуба Интернациональной Дружбы; Сапунжи Сергей Дмитриевич – 1960 г., примар с. Кирсово; Златовчена Анна Константиновна – 1963 г., директор ДК с. Кирсово; Кичук Нина Ильинична – 1963 г., учитель лицея им. М. Тузлова с. Кирсово; Деликости Василиса Васильевна – 1963 г., заведующая библиотекой с. Кирсово; Видова Елена Христофоровна – 1952 г., пенсионер, учитель биологии школы № 2 с. Кирсово; Романова Светлана

Яковлевна – 1962 г., старший научный сотрудник НИЦ АТО Гагаузии; Добоиогло Мария Георгиевна – 1955 г., руководитель танцевального коллектива «Лале» с. Кирсово; Третьяк Ольга Ивановна – 1971 г., преподаватель гимназии им. М. Танасогло с. Кирсово. Также исследованы экспонаты и материалы архивов историко-этнографического музея с. Кирсово, дома-музея «Ana-boba Evi» с. Кирсово, школьного музея памяти воина-интернационалиста Михаила Танасогло гимназии с. Кирсово, фотоархив Кирсовской средней школы № 1.

«В моем детстве друзья были не в online, а во дворе! Мы звали друзей гулять не по телефону, а кричали под окнами: «Выходи». Мы играли не в сетевые игры, а в лапту и прятки! У нас не было крутых телефонов, а были дневники и анкеты... НАШЕ ДЕТСТВО БЫЛО КРУЧЕ!»

Наши родители, бабушки и дедушки зимой катались на санках, на коньках, лепили снеговиков и играли в снежки, а летом ходили на рыбалку, купались в озере. Многие их игры были богаты на выдумку: обычная бельевая резинка была развлечением девочек — прыгали на улице и дома, натянув резинку между двумя стульями. В основном все игры были на свежем воздухе, что было полезно для здоровья. Играли в «прятки», «города», «третий – лишний», «казаки-разбойники», в «войнушку», в игры с мячом – «вышибалы», «краски», «лапта», «догоняшки», «салочки». Самым популярным занятием мальчишек была игра «в ножички». Мир современных детей очень отличается от мира, где царили эти развлечения. Наше поколение предпочитает больше времени проводить дома,

потому, что так нам хочется и потому что нашим родителям так спокойнее. Мы проводим много времени за гаджетами в игрушках и соцсетях, а если и гуляем в компании сверстников, то и тогда не расстаемся с гаджетами, смартфонами, планшетами или Bluetooth-колонками. Наши основные развлечения в компании – это selfie, Instagram и весь спектр мобильных приложений, которые наполняют наш досуг. Есть еще универсальный источник самосовершенствования для представителей всех поколений – это спорт. Спорт всегда играл большую роль в жизни детей, он актуален это и сегодня. Он укрепляет здоровье, воспитывает характер, делает подрастающего человека сильным и выносливым, закаляет организм. Кроме того, занятия спортом поднимают настроение. Спортом в разных его направлениях, будь это гимнастика, плавание, командные виды спорта или даже шахматы, необходимо заниматься каждому ребенку. И многие наши ровесники посещают с удовольствием спортивные секции. В селе Кирсово АТО Гагаузия есть возможность бесплатно заниматься волейболом, баскетболом, настольным теннисом, а футбольный клуб «Маяк» был организован в селе еще в 1952 году и воспитал не одно поколение футболистов села. На протяжении 60 лет футбольный клуб «Маяк» является одним из сильнейших клубов юга страны. Сегодня воспитанию маленьких футболистов по-прежнему уделяется огромное внимание (фото. 1). Наши ровесники много лет назад, как и сегодня, активно занимались спортом: висели на турниках, играли в футбол, пионербол. В селе традиционно устраивались разнообразные спортивные соревнования: футбольные матчи, «Папа, мама, я- спортивная семья», открытие

Фото. 1

Фото. 2

летнего сезона и др. (фото. 2). Практически все они сохранились до нашего времени и вносят в активный отдых ребят села разнообразие.

При школе № 2 с. Кирсово функционировал подростковый клуб, который насчитывал 22 кружка: фотокружок, кружок радиосвязи, «Хозяюшка», драмкружок, кукольный театр, кружок картинга, «Умелые руки», вокально-инструментальный, танцевальный, разнообразные спортивные секции и многие другие (фото. 7). Так активно организованный досуг удовлетворял потребности детей, помогал всесторонне развиваться, с пользой проводить время. Многие из них посещали не один, а несколько кружков. Сегодня у нас, к сожалению, нет такого большого выбора. В городах для детей больше возможностей, чем для детей, проживающих в сельской местности. Многие детские коллективы, студии, секции, кружки являются платными и не для всех доступными.

В бескрайних просторах интернета можно наткнуться на заголовки типа «Круг чтения советского школьника», «10 книг, которыми зачитывались советские школьники»... Но все эти статьи малосодержательны и неинформа-

тивны. Богатая домашняя библиотека — свидетельница самого главного увлечения моих родителей. По их словам, они в детстве «глотали» книгу за книгой. За летние каникулы список прочитанной литературы рос ежедневно. Каждый советский школьник обязательно выписывал периодическую печать: газеты «Пионерская правда», «Юный ленинец», журналы «Мурзилка», «Веселые картинки», «Пионер», «Костер», «Юный натуралист», «Юный техник». Моя мама рассказывает, что с нетерпением ждала почту, предвкушая неповторимый запах свежей прессы и удовольствие от вечера за чтением. Книги можно было взять в школьной и сельской библиотеке. Конечно, библиотеки работают и сегодня, и книжный фонд довольно разнообразный и интересный. Но как констатирует библиотекарь Деликости Василиса Васильевна, с появлением интернета количество читателей намного уменьшилось. Сегодня это в основном младшие школьники, которых еще можно заинтересовать яркими книжками и детскими журналами (фото. 3-6).

Фото. 3-6

Лучшая идеология — это вера в себя

У детей советского периода была сильная вера в светлое будущее, они мечтали жить при коммунизме. В СССР практически все дети были сначала октябрятами, затем пионерами, а потом — комсомольцами. Это было почетно. Ребятам нравилось носить на груди октябратские звездочки с портретом Ленина. А потом их принимали в пионеры на торжественной линейке, одетых в парадную школьную форму. Вступающие в пионеры давали торжественную клятву, обещали «горячо любить свою Родину, жить, учиться и бороться, как завещал великий Ленин, как учит Коммунистическая партия». Принятым в ряды пионеров повязывали на шею алый пионерский галстук. Это событие позволяло ребятам чувствовать себя взрослыми детьми. У них начиналась новая, интересная

жизнь: сборы пионерские, много общественных дел, а это большая ответственность. Пионеры жили по своим законам:

Пионер предан Родине, партии, коммунизму.

Пионер готовится стать комсомольцем. Пионер равняется на героев борьбы и труда.

Пионер чтит память погибших борцов и готовится стать защитником Отечества. Пионер лучший в учебе, труде и спорте.

Пионер дисциплинирован.

Пионер — честный и верный товарищ, всегда смело стоящий за правду. Пионер — товарищ и вожатый октябрат.

Пионер — друг пионерам и детям трудящихся всех стран. Пионер честен и правдив. Его слово — как гранит.

Пионерская организация жила и строила свою работу в соответствии со всесоюзными маршами:

- Пионеры – Родине;
- Пионеры – патриоты-интернационалисты;
- Пионеры – смена комсомола;
- Пионеры – сильные, смелые, ловкие;
- Пионеры – друзья прекрасного.

С 1974 года в школах объявлялись соревнования по сбору макулатуры «Миллион – Родине». За 6 лет – до 1980 года – было собрано действительно миллион тонн макулатуры, которая была использована в качестве вторсырья. При сдаче 10 кг макулатуры выдавали талон, на который можно было приобрести дефицитные книги, а как известно, чтение книг для советских детей

было одним из любимых занятий. Помимо сбора макулатуры, школьники соревновались также в сборе металлолома и вспоминают об этом как об очень увлекательном, азартном и полезном занятии. На вырученные деньги для школы приобретали музыкальные инструменты, светомузыку, микрофоны и другую аппаратуру. Так, в средней школе № 1 с. Кирсово были закуплены музыкальные инструменты для ученического вокально-инструментального ансамбля «Ровесник», который был организован силами старшеклассников (фото. 8).

Фото. 7

Фото. 8

Пионерам поручали быть вожатыми октябрят, для которых они становились старшими товарищами и примером во всем. А еще они организовывали тимуровские команды, которые оказывали помощь одиноким пенсионерам, ветеранам и всем, кто в ней нуждался. Сегодня наши сверстники по желанию могут быть участниками различных волонтерских организаций и выполнять такую же полезную работу.

«До сих пор звучит в памяти: «Дружина, равняйся! Смирно! Знамя внести!» «Будь готов! Всегда готов!» Всё это неповторимо и единит наше поколение», – вспоминает Мария Савельевна

Капаклы, бывшая старшая пионервожатая дружины имени пионера-героя Павлика Морозова Кирсовской школы № 2. А потом был комсомол, комсомольский значок на груди означал подготовку к расставанию с детством.

К некоторым пионерским праздникам во всех школах традиционно были приурочены смотры строя и песни — пионерские отряды выстраивали в шеренги и учили ходить строем, бодро и слаженно распевая патриотические песни (фото. 9). Обычно на школьном стадионе пионерские отряды строем проходили по очереди, чеканя каждый шаг. Это был не только

Фото. 9

Фото. 10

смотр, но и конкурс — лучшие классы награждали грамотами.

В СССР школьники всегда участвовали в демонстрациях, которые традиционно проводились в главные советские идеологические праздники 1 мая и 7 ноября, которые проходили в каждом населенном пункте. На демонстрации выходили все трудовые коллективы и учебные учреждения. Организованные колонны шествовали по центральным улицам под марши и музыку политической направленности, из громкоговорителей звучали приветствия дикторов и политические лозунги, а с трибун, установленных обычно возле главных административных зданий, демонстрантов приветствовали партийные и профсоюзные руководители. Исследуя этот вопрос, мне пришлось столкнуться в интернете с мнением, что участие в демонстрациях было принудительным. Мама мне сказала, что ей в детстве нравилось ходить на демонстрации с цветами и воздушными шарами, кричать «Ура!», веселиться со всеми под бодрую музыку. (фото. 10) В наше время термин «демонстрация» ассоциируется с акциями протеста, а проведение любых митингов, демонстраций, манифестаций,

шествий или любых иных собраний регулируется Конституцией РМ в Разделе II «Основные права, свободы и обязанности».

Наши ровесники в большинстве сожалеют, что теперь в школе нет детских общественных организаций; на их взгляд, жизнь была бы интереснее. Но если есть сильное желание участвовать в общественной жизни, можно стать участником НПО. В АТО Гагаузия функционируют молодежные организации, которые аккумулируют интересы молодежи и способствуют ее социализации. Самые активные из них: молодежный центр «AXIS» в м. Комрат, ОО «Молодежь Гагаузии» (фото. 12), молодежная организация «Наша автономия», НПО «PHAROS» Чадыр-Лунга, Центр Деловой Информации и Поддержки АТО Гагаузия IRBISC, ОО «Веста», М-Лига, центр «PRO-EUROPA» Комрат (фото. 11), ОО «Мамы в действии», региональный социальный центр «ÎMPREUNĂ PENTRU VIAȚĂ», ОО «Сталкер», другие. Фишка в том, что подростки сами могут выступить с инициативой и создать свою молодежную организацию, заниматься ее развитием, реализовывать интересные проекты, продвигать и получать удовлетворение от собственной активности.

Фото. 11

Фото. 12

Фото. 13

Фото. 14

Родители говорят, что, будучи детьми, они не вникали особо в идеи партии, но считают, что жить было гораздо интереснее, они были сплочённые, жили с девизом «Один за всех и все за одного». Они часто собирались вместе, дружили, ходили в гости друг к другу, по уровню благосостояния были примерно все одинаковы.

В советской школе была единая форма. Дети выглядели почти одинаково, никто не выделялся и чувствовали себя комфортно, потому что у многих не было особого достатка; форма дисциплинировала всех, и школьники были похожи на учеников. У мальчиков была форма темно-синего цвета с белой рубашкой. Девочки ходили в одинаковых школьных формах коричневого цве-

та, конечно, воротнички и манжеты приходилось перешивать чуть ли не каждый день, но зато девочки очень рано учились умело справляться с иголкой и ниткой. А на праздник девочки надевали белый кружевной фартук, белые банты в косах (фото. 13). Наверно, это было красиво и хорошо, когда внешний вид школьников не напоминает соревнование на подиуме. Многие школы и сегодня вводят единую школьную форму (фото. 14).

Воспитание коллектива коллективом — идея, которую ввел в советскую педагогику классик Антон Макаренко и которая выступала в роли одного из ведущих принципов воспитания советских ребят. «Нас с детства воспитывали коллек-

тивистами. Общественное для нас было превыше всего. Каждый старался не выделяться, потому что понимал, что все одинаковы в ответе друг за друга. За отстающими учениками в классе закреплялись ответственные, чтобы заниматься и подтягивать друг друга», – рассказывает Видова Елена Христофоровна. «В коллективе в основном царил дружба, взаимопомощь. Если одноклассник заболел, то обязательно навещали его, поддерживали и помогали догнать пропущенный материал. Помогая товарищу, и сам лучше понимаешь». «Если кто-то в классе сильно провинился, то весь класс выражал общее осуждение, это имело огромное воздействие. В классе не боялись сказать правду в глаза. Поэтому даже самые «отъявленные нарушители» прислушивались к мнению коллектива».

Сегодня среди наших сверстников менее половины готовы прислушаться к мнению класса, еще менее – готовы поменять мнение в пользу коллектива, а большинство считает, что чаще всего бывают правы, а мнение коллектива их не интересует. В трудную минуту современные школьники полагаются только на себя; оказать помощь другому готовы менее половины. При всём этом, большинство все же считают, что у них есть коллектив в классе. Однако, всё же остаются при мнении, что жить в пользу коллектива в наше время значит превратиться в человека, на котором будут «ездить» все – сначала в школе, потом на работе. Для нас сегодня актуально стать свободными личностями, способными самостоятельно принимать решения и отвечать за их последствия. Нам нравится действовать без внешнего принуждения, нравится, когда уважают наш выбор, считаются с нашей позицией, взглядами и инициативами. Еще для нас важно,

чтобы мотивация наших поступков исходила не из «я должен», а из «я хочу», то есть мы должны хотеть делать то, что должны. Эти условия и многие другие демонстрируют уважение к нашей личности, а это и есть, на наш взгляд, самым большим достижением периода нашей страны – воспитание будущих граждан достойными, свободными личностями.

***Флаги, белые палатки,
Звуки трубные с утра,
И линейка на площадке,
И пахучий дым костра.***

Такие яркие воспоминания объединяют всех, кто хоть раз имел возможность провести лето в пионерском лагере села Кирсово «Чайка», работающем с 1972 года. Путевки в лагерь выдавались по месту работы в колхозе «Маяк» без ограничений. Лагерь оставил в сердцах старшего поколения неизгладимый след: пионерские костры, «День Нептуна», молодые весёлые вожатые, купание целый день в озере! В пионерском лагере дети просыпались под звуки горна, делали утреннюю зарядку, ходили строем, пели гимн пионеров «Взвейтесь кострами, синие ночи...», ну, конечно, влюблялись. Наиболее отличившиеся ребята получали в качестве поощрения возможность отдохнуть во Всесоюзном пионерском лагере «Артек». Легендарный детский лагерь отдыха «Чайка» в Кирсово работает и сегодня. С ним связаны самые памятные каникулы у всех детей нашего села и за его пределами. В лучших традициях лагерной жизни – спектр самых веселых праздников, конкурсов и развлечений: креативные конкурсы «Мистер и мисс лагеря

«Чайка», интереснейшие походы в лес, на озеро, дружные флешмобы, азартные спор-

тивные соревнования, приколы над друзьями, долгожданные встречи с завсегдатаями лагеря и, конечно же, дискотеки. Бывшая советская школьница Ольга Третьяк вспоминает каждые свои летние каникулы только в связке с родным пионерским лагерем, в котором она в 1987 году впервые стала работать вожатой и где в течение последних 10 лет является директором. «Атмосфера детского лагеря – это особый драйв: друзья,

солнце, утренняя зарядка, и даже ненавистный тихий час, и шепотом страшилки после отбоя под летним звездным небом, иногда первая любовь – все эти волнующие мгновения – воспоминания, которые потом целый год поддерживают желание вернуться в лагерь не только детей, но и всех, кому посчастливилось работать в лагере. И так было всегда: и сейчас, и 30-50 лет назад» (фото. 15-16).

Фото. 15

Фото. 16

Воспитание трудолюбия

В социалистическом обществе очень ценился труд. Дети также приучались к труду: дежурили в классе по графику, ежедневно мыли полы, парты в классах. Каждую осень в течение 2-3 недель оказывали помощь колхозу в уборке урожая: убирали виноград, яблоки, чистили початки кукурузы на зернотоке, летом работали в производственной школьной бригаде – на прашовке, на обломке подсолнечника и виноградника, собирали листья шелковицы для выращивания тутового шелкопряда, выполняли и другую работу (фото. 17). За это они получали довольно приличную по тем временам зарплату и премии. За помощь в уборке урожая колхоз «Маяк» с. Кир-

сово премировал лучшие коллективы туристическими поездками по городам Советского Союза. На уроках труда девочки учились готовить разные блюда, шить, вышивать, вязать – то есть выполнять ту работу, которая традиционно была необходима будущей хозяйке (фото. 18). А мальчишки учились владеть различными инструментами в работе по дереву, металлу, изготавливали интересные изделия. Таким образом, уже с детства наши родители знали цену труду.

В наше время труд лиц в возрасте до 18 лет защищен Трудовым Кодексом РМ, ему посвящена целая глава № III. Согласно Закону о правах ребенка, современный ребенок допускается к посильной трудовой деятельности с согласия родителей, но при этом должен соблюдаться

Фото. 17

Фото. 18

целый ряд условий. Все-таки труд ребенка — это полезно или это эксплуатация? В этом вопросе нет единства среди наших родителей. Многие из них считают, что в школе дети должны трудиться, другие придерживаются мнения, что для этого есть обслуживающий персонал. Сами же современные школьники демонстрируют довольно скромное желание трудиться: дежурить в классе, мыть полы, парты, выносить мусор, работать на пришкольном участке и т.п., добрая половина нас откровенно против такой работы. Однако, мы не против посильной работы, с помощью которой можно научиться самостоятельно зарабатывать, для начала хотя бы на карманные расходы.

Мы сейчас в таком возрасте, что нам присуще естественное стремление к самостоятельности. Большинство моих друзей считают себя вполне самостоятельными детьми, но если столкнёмся с серьезной проблемой, то за помощью обращаемся к родителям. В своём советском детстве наши сверстники были очень самостоятельными, по сравнению с нами. Ходить по маминому поручению за хлебом в 7 лет было для них чем-то самым собой разумеющимся. Дети име-

ли много домашних поручений и умели многое сами делать по дому. Современные родители, на наш взгляд, слишком опекают нас, своих детей.

***«Музыка должна высекать огонь
из людских сердец.»***

Людвиг ван Бетховен

Судя по тому, какие горящие сердца у наших взрослых, можно догадаться, какую музыку они любили слушать. Во времена наших дедушек и бабушек только у некоторых дома были проигрыватели и пластинки, чуть позже — магнитофоны, а также фильмоскоп, по которому просматривали диафильмы, собираясь вечером и по выходным всей семьёй. Мама или кто-нибудь из старших детей читал, а младшим в качестве поощрения разрешали крутить колёсико для смены кадра. В нашей семье все любили петь. Насколько я смог выяснить, пела моя прабабушка и все ее братья, моя бабушка, мой отец и мама. Очень интересным оказался репертуар, с которым мне удалось познакомиться, изучив домашнюю фонотеку пластинок, да и мамины и папины песни я слышу

систематически с детства. «Прекрасное далеко», «Вместе весело шагать», «Когда мои друзья со мной», «Учат в школе», «Улыбка», «Эх, хорошо в стране Советской жить», «Родной край», «Пусть всегда будет солнце», «Песня о первом пионерском отряде», «Взвейтесь кострами, синие ночи», «Гайдар шагает впереди», «И вновь продолжается бой» и многие другие – тематика детских песен о дружбе, школе, патриотизме, героях, с которых принято было брать пример советским детям. В плей-листах современных подростков исполнители, которые возглавляют музыкальные чарты, задают тренды и зарабатывают миллионы, и о них почти ничего не слышали наши родители. К сожалению, у поколений отцов и детей разительно расходятся музыкальные вкусы, и чаще всего приходится сталкиваться с непониманием и неприятием со стороны взрослых таких исполнителей, как Билли Айлиш, Ариана Гранде, Blackpink, Моргенштерн, Grappa Skryptonite, Макс Корж,

Mayot, Rocket, OG Buda, Niletto. Кстати, несложно заметить, что среди наших предпочтений практически нет отечественных исполнителей, что дает нам, подрастающим гражданам, пищу для размышлений. Говорят, музыка – это один из наилучших путей к успеху. Это хобби стало спутником по жизни для всех поколений детей, выросших в селе Кирсово. Условиям для занятий музыкой, а также танцами, всегда уделялось большое внимание. Пример тому – образцовый танцевальный коллектив «Лале», созданный при ДК с. Кирсово в 1968 году и являющийся визитной карточкой села и в настоящее время. За все годы работы коллектив радовал зрителей разнообразием национальных колоритов, фольклора и традиций народов, проживающих на юге Молдовы и не раз выступал на больших сценах Болгарии, Румынии, Белоруссии, Турции и Кипра. Все, кто хоть раз видели танцы «Лале», уже никогда не смогут забыть этого кайфа (фото. 19-20).

Фото. 19

Фото. 20

Чувство патриотизма и интернационализма

Жизнь современного общества сегодня ставит перед нами, подрастающими гражданами, серьезные задачи в формировании себя как па-

триотов своей страны. Патриоты ли современные дети? Могу с уверенностью ответить – да! Для меня и моих друзей патриотизм – это и чувство, и действие. Любить Родину, беречь исторические памятники и обычаи родной страны, культуру других стран и народов, радоваться, когда наша

страна делает какие-то успехи, и огорчаться, если возникают какие-то неприятности. Все это для нас не пустые слова, а реальность. Отрадно слышать от представителей старшего поколения, как они в детстве гордились своей Родиной. С каким чувством гордости за свою Родину они пели песню: «Я, ты, он, она – вместе дружная семья». Они дружили и переписывались с детьми из других советских республик и социалистических стран. В нашей школе функционировал КИД – Клуб Интернациональной Дружбы. В рамках плана клуба, организовывались поездки-визиты в братские республики. Еще очень интересным мероприятием был фестиваль Союзных республик. Школьники изучали культуру народов, населявших республики Советского Союза (фото. 21).

Для советских мальчишек пойти служить в армию было самой большой гордостью, намного больше, чем поступить в институт. Они очень гордились героическим прошлым своей страны и готовились к своим подвигам. В рамках школьной программы все изучали предмет НВП – начальная военная подготовка, который, на мой взгляд, был бы интересен и современным мальчишкам. Очень интересен пример военно-патриотической игры «Зарница», в которой ежегодно принимали

Фото. 21

участие команды из всех школ (фото. 22). К сожалению, нашему поколению не повезло участвовать в таких интересных процессах. Однако, Главным Управлением по делам молодежи и спорта АТО Гагаузия ежегодно проводятся спортивно-туристические слеты среди учебных заведений автономии. Многие этапы этого слета берут начало именно с «Зарницы» (фото. 23).

Советские дети росли и с детства понимали, что государство предоставит бесплатно обра-

Фото. 19

Фото. 20

зование, профессию, место работы, обеспечит жильём и медицинским обслуживанием. Была уверенность, что «завтра будет лучше, чем вчера». В наше же время надеяться можно только на себя. Мы понимаем, что образование, медицина жильё – далеко не всё бесплатно. После получения профессии нет уверенности, что устроимся на работу. Даже современные взрослые считают, что детей нельзя воспитывать по принципу, что всё должно государство, иначе они будут обречены на разочарование. Время накладывает на нас большую ответственность, мы должны уделять большое внимание самообразованию и самовоспитанию, чтобы вырасти конкурентноспособными личностями.

Конфликт поколений – тема извечная. Но ведь любое противоречие и есть движущая сила

развития. Они другие – наши вчерашние ровесники. Они не лучше и не хуже, они просто не такие как мы. И вместе с тем, такие же дети, как и мы. Мы – их продолжение, мы представители другого мира, но порой кажется, что мы – это и есть они. Два мира, но одно детство! От нас зависит, каким мы сделаем детство наших детей и будут ли наши потомки судить нас через 30 лет так же строго, как и мы сегодня судим представителей старшего поколения. Нам изменять наше будущее – в этом большая ответственность. «Он придет – он будет добрым, ласковым – ветер перемен»!

Источники:

1. Конституция Республики Молдова
2. Конвенция о правах ребенка
3. Трудовой кодекс Республики Молдова

Учебные занятия: 60-ые, 70-ые годы; 2020 год.

Детский лагерь «Чайка» - любимое место отдыха детей села Кирсово

Участие в волонтерском движении

Ежегодный велопробег в г. Комрат; спортивные соревнования в 1970 г.

Военно-патриотическая игра «Зарница» и спортивно-туристический слет.

Кто сказал, что в советское время дети были трудолюбивее? Это спорный вопрос!

Методы поощрения

Советские детские газеты

6. DIALOG PARALEL

Carpov Ionela

Liceul de Creativitate și Inventică
Prometeu-Prim, mun. Chișinău
Profesor-coordonator Pila Victoria

Am avut plăcerea să discut cu părinții mei despre aspectele vieții în Uniunea Sovietică. Mama mea, Aurelia Carpov, m-a informat despre sistemul școlar și activitățile pe care le avea. Tatăl meu, Ion Carpov, mi-a arătat o altă latură, partea rurală și munca grea prin care a trebuit să treacă.

Viața unui copil este formată din mai multe activități care variază puțin de la unul la altul: școala, temele de acasă și familia. Locul și timpul copilăriei au o mare importanță în distingerea diferențelor între persoane. În dependență de zonă, fie rurală sau urbană, copiii găsesc metode să se distreze și să-și îndeplinească năzbâtiile.

Pe lângă locul în care o persoană crește, aspectul timpului tot are un efect profund asupra dezvoltării acesteia. Copiii crescuți în perioada Uniunii Sovietice pot fi aduși ca exemplu. Regimul din timpul URSS era foarte strict din mai multe puncte de vedere, inclusiv accesul la informație. În cadrul acestui sistem, atât copiilor, cât și maturilor li se crea o impresie falsă despre societate. A fost o uniune federală a mai multor republici naționale ale cărei guvernare și economie au fost extrem de centralizate până în ultimii ani.

Principala ideologie în URSS era comunismul, ce avea la bază ideea că toată lumea era egală, nimeni nu avea oportunități mai bune decât restul lumii. Fie haine sau loc de trai, toți erau impuși să trăiască

identic. Comunismul este o formă specifică, dar distinctă, de socialism.

Un alt aspect al regimului comunist era propaganda activă ce pretindea să aprecieze munca.

Indiferent de vârstă, omul de rând trebuia să lucreze cât mai mult posibil. De aceea, părinții petreceau o mare parte din zi muncind, pe când copiii erau nevoiți să aibă grijă de sine singuri.

Aceste circumstanțe au fost cauza din care copilăria era plină de responsabilități, uneori nepotrivite pentru acea vârstă. Părinții se bazau mult pe ajutorul din partea copiilor. Un exemplu în acest sens poate fi viața părinților mei.

Fieca mijlocie a cuplului Zgureanu Vasile și Parascovia – profesori prin vocație, face parte din prima generație născută la Chișinău (tata și acum glumește că s-a căsătorit cu o „capitalistă”). A învățat la școala nr. 1, care era renumită prin profesori extraordinari și prin studierea aprofundată a limbii și literaturii franceze (astăzi Liceul român-francez „Gheorghe Asachi”). Marele avantaj era că se afla în centrul Chișinăului, astfel că veneau să învețe la ea copii din tot orașul. Obişnuiau după lecții să meargă unii la alții în vizite, în timpul în care părinții erau la serviciu până seara. Telefoane nu erau, de aceea copiii se bazau doar pe sine și duceau responsabilitate de viața lor. Beneficiul era comunicarea și socializarea în afara orelor de școală. Părinții mamei și-au dorit să investească suplimentar în copii, astfel mama a fost înscrisă la școala muzicală. Chiar dacă era entuziasmată în primii ani de studii, ardea de nerăbdare să o absolvească pentru că era deja pasionată de artă, design vestimentar și fotografie. Oricum, rămâne recunoscătoare părinților pentru insistența de a face studii muzicale.

Sarcina principală era de a avea grijă de sora mai mică cu 10 ani. Atunci când prietenii mergeau la film sau pur și simplu la plimbare, mama putea

să se alătore doar dacă era împreună cu sora mai mică, pentru că sora mai mare era deja studentă la universitate... Eu, cea care sunt mezina, apreciez foarte mult aportul surorilor mai mari, ele îmi sunt cele mai bune prietene care m-au ajutat să-mi formeze personalitatea și caracterul.

Mama îmi povestește cu plăcere despre copilărie, adolescență, tinerețe. Am aflat de la ea că pe timpuri copiii erau primiți în rândurile octombrelor, apoi pionierilor și, mai târziu – ale comsomoliștilor. Era un sistem autoritar ce deținea controlul asupra generației tinere. Spre fericire, acesta s-a spulberat odată cu desființarea regimului sovietic. Impresionante erau vacanțele, în iunie-iulie în tabere pionerești, în august – la buneii de la sat. Mama a avut mare noroc să se odihnească în tabere bune – Condița, Sergheevka, Anapa, Ialta. Cel mai impresionant a fost în vara anului 1982, când mama s-a odihnit în tabăra ARTEK, considerată în perioada sovietică cea mai prestigioasă tabără, mai ales că a nimerit în echipa internațională. Atunci a gustat prima dată Pepsi-Cola, a urcat pe muntele Ayu-Dag, a mers în diverse excursii, dar cel mai important – a comunicat cu semeni din diferite țări. Era un lucru firesc de a găzdui persoane din țările străine cu mâinile deschise și un zâmbet prietenos.

Când mergea la buneii de la sat (când la Condrătești, când la Cărbuna), nimerea în altă lume, mai bine zis revenea la origini – împreună cu verișorii și copiii vecini descoperea lumea simplă: mergea desculță prin țărână sau prin glod când ploua, strângea baligă de cal (utilizată mai mult ca element de construcție, amestecată cu lut la muritul caselor), mergea la legat poamă sau la prășit și la strâns frunze de agut pentru viermi de mătase.

Într-o zi, a mers cu bunica Maria până în satul vecin Curtoaia, de peste deal, unde i-a cumpărat o

rochie și i-a dat o rublă să-și cumpere ce-i dorește inima. Mama a cumpărat două mosoare de ață finlandeză, unul de culoare turcoaz, altul de culoare carmin auriu, fiind impresionată atât de culorile neobișnuite, cât și de designul mosoarelor, în ciuda faptului că erau foarte scumpe – 50 de kopeici fiecare. Bunica a rămas mirată de alegerea nepoatei, iar aceste mosoare au determinat gustul pentru frumos, calitate și individualitate. Mama le păstrează ca pe o relicvă scumpă. Aceste mosoare i-au trezit mamei gustul de a coase, mai mult din dorința de a fi deosebită, pentru că hainele din perioada sovietică îi unificau pe toți. Tindea la o personalitate unică și voia să iasă în evidență.

Tatăl meu Ion Carpov, s-a născut în satul Corotna, raionul Tiraspol (Slobozia acum), într-o familie de colhoznici. A învățat la școala medie din satul natal. Materiile i se dădeau foarte ușor, acesta fiind motivul pentru care era cunoscut ca cel mai bun elev din clasele paralele. Inteligent cum era, niciodată nu-și punea ca prioritate temele de acasă, mereu le făcea înainte de începutul lecțiilor sau chiar în timpul acestora.

Avea pasiuni mari ce se dezvoltau în aspirații și vise. Studia muzica (acordeon și țambal), era și membru al tarafului din școală (orchestra de instrumente muzicale populare). Practica desenul și pictura, de asemenea îi plăcea sportul, trânta, boxul sau atletica ușoară.

Sarcina principală era ajutorul în gospodărie, grija pentru animale, culesul roadelor, prășitul.

Era responsabil îndeosebi de iepuri, ducându-le iarbă de două ori pe zi.

Părinții lui lucrau foarte mult și nu prea aveau timp pentru familie, copii. La școală, imediat după careul solemn de la 1 septembrie, tata mergea la cules roșii. Aceasta dura până în octombrie – no-

iembrie, până la înghețuri. Toate clasele, din a 4-a până în a 10-a, ajutau colhozul, care era specializat în roșii, cu denumirea «Moldova». Munca era foarte obositoare, de aceea revenirea la lecții era o bucurie. La sfârșitul sezonului de lucru la strânsul roșiilor, mâinile elevilor erau crăpate și uscate, motiv pentru care le ungeau cu lut și baligă de cal, care îmbibându-se, grăbea tratarea pielii.

Una dintre puținele distracții din copilărie a fost odihna la tabăra din Vadul lui Vodă, unde erau multe activități, regim și uniforme. Acesta a fost locul care l-a impresionat puternic pe tatăl meu.

La 15 ani, primise primul document cu fotografie stampilat, carnetul de comsomolist. După o săptămână de griji și nerăbdare la raion, a venit fericit și mândru acasă.

În fiecare gospodărie găseai 2-3 copii, și era simplu să întâlnești parteneri de joacă. Scăldatul în râu, mersul la filme, discoteca ce se organiza în clubul satului erau toate niște plăceri în copilărie. Totuși, tatăl meu era iubitor de cărți și lecturi, aștepta cu nerăbdare momentul să meargă la bibliotecă sau să stea acasă citind cartea aleasă.

Unii îl considerau cam ciudat pentru marea pasiune față de știință. Cei din jur niciodată nu înțelegeau visele sau ideile lui. Avea o copilărie plină de descoperiri și invenții, iar cărțile îl motivau să-și continue studiile.

După clasa a 8-a, au venit cereri pentru școala militară din Leningrad «Suvorov» (astăzi Sankt Petersburg). Bunicul era mândru de faptul că tata a fost admis în această școală (trecuse toate investițiile medicale), dar bunica nu-și dădu acordul și insista să nu meargă. Se cerea însă acordul notarial al ambilor părinți. Tata rămâne recunoscător ei până în ziua de azi că nu a devenit militar profesionist al armatei sovietice. După aceasta, bunelul a

avut o dorință arzătoare să-l facă pe tata medic, dar el și-a continuat studiile în arte, specializându-se în arhitectură.

Bunicii mei niciodată nu și-ar fi imaginat că fiul lor va ajunge atât de departe: să învețe în capitala țării, să-și creeze propria companie, să-și construiască casă și să-și întemeieze o familie. Era considerat un simplu „băiat de la țară” care datorită aspirațiilor sale, a reușit să-și construiască viața.

Pentru părinții mei, perioada adolescenței era perioada regăsirii, în care te determinai ca personalitate. Era un timp plin de fericire pentru că aveau acasă o familie, iar la școală – un colectiv. Abia în viitor și-au dat seama de efectele negative ale regimului sovietic. Într-o lume unde te impuneau să fii la fel ca toți, băiatul de la țară cu vise mari și orășeanca care voia să iasă în evidență au ajuns să formeze o familie. În ciuda diferențelor și a lipsei sprijinului celor din jur, au reușit să găsească nu doar un limbaj comun, ci și interese și scopuri comune.

În ce mă privește, țin să menționez că am fost crescută și educată cu ideea că școala și cunoștințele sunt prioritatea în viață. Considerent din care părinții investesc în dezvoltarea mea multilaterală.

Asemeni mamei, merg la o școală de arte, iar cu tata discut liber interesul științific pe care mi l-am dezvoltat. Auzind amintirile părinților din tinerețea lor, sunt recunoscătoare că nu trebuie să trăiesc în asemenea circumstanțe. Am la dispoziție mult timp liber și pot ieși în oraș cu prietenii sau să merg la cursurile mele extracurriculare. Părinții mei erau obligați să găsească timp nu doar pentru gospodărie și responsabilitățile ce țineau de familie, dar și timp să se bucure de copilărie, să fie în cercul prietenilor sau să facă năzbâția la care se gândeau toată ziua.

În Uniunea Sovietică nu puteai să te diferențiezi și erai impus să muncești foarte mult fără ați atin-

ge scopul preconizat, căci cu mare greu puteai să ajungi la mai mult decât restul. Diferența ce se conturează în ziua de azi este prezența internetului și a multor surse de informare. Oameni îndoctrinați cu niște ideologii (comunism, socialism) considerate pe atunci a fi perfecte. Eu sunt foarte recunoscătoare că am ajuns să trăiesc alte timpuri.

Adolescența, vârsta inițierii, vârsta în care te regăsești și decizi cine ești sau cine vrei să fii, este perioada fără griji.

Cu ușurință putem observa progresul la care ajunge treptat fiecare generație. Fiecare are libertatea de a decide. Scriind acest eseu și discutând cu părinții, mi-am dat seama cât de greu era în perioada sovietică să te prezinți ca individualitate. Mosoarele pe lângă care treceam fără niciun interes au căpătat o nouă semnificație și mi-au stârnit interesul față de trecut. Acum mergând prin casă, mă întreb câte obiecte mai au istorii ascunse.

Concluzii:

Nu trebuie să uităm că viața adultă a unui om este foarte mult influențată de copilărie. Mama mea își aplică cunoștințele și abilitățile căpătate în copilărie, atât în activitatea sa, cât și în hobby-urile sale. Tatălui nu i-a dispărut interesul pentru știință și cărți, văzându-l mereu cu un roman alături. Conversația ce am dus-o mă face curioasă: oare cum voi fi eu influențată de timpul și spațiul în care cresc?

Examinând paralele între viața părinților mei și viața mea ca adolescent observ că nivelul de trai a crescut considerabil odată cu trecerea timpului. Societatea trece printr-un oarecare progres. Această îmbunătățire îmi dă speranța că și copiii mei, la rândul lor, o să aibă un nivel de trai și mai bun decât al meu. Buneii mei trecuseră prin război, părinții mei prin Uniunea Sovietică, iar eu fac parte din generația care trece și ea prin varii conflicte, motiv din care sper la o viață mai bună pentru timpul posterior.

Mama – Octombrel

Tata alături de monumentul eroilor

Tata – Pionier

Tata vara în sat

Taraful din școală (orchestra)

Mama și sora mai mică

Mama la tabăra ARTEK

Mosoarele ce costau 50 kopeici
fiecare

7. ОТЦЫ И ДЕТИ И... ДЕНЬГИ

Барган Надежда, Кайряк Евгения

Теоретический молдо-турецкий лицей
им. С. Демиреля с. Конгаз

Учитель-руководитель Панаитова Софья

Как вы думаете, какое отношение к деньгам имели советские подростки? В чём разница между их понятием о финансах и представлением современного поколения о деньгах? Что изменилось за 30 лет, и изменилось ли что-то вообще? В этой статье дан краткий анализ этих проблем и многих других факторов, связанных с финансами, уточнена их роль в жизни двух поколений, а также представлены вариации их получения и применения тогда и сейчас.

В этой статье мы попросили наших любимых бабушек вернуться в их молодость, вспомнить все детали для того, чтобы нам стало легче понять их отношение к деньгам, понять идеи и

принципы, по которым они жили. Чтобы полностью углубиться в их эпоху, мы решили задать им несколько интересующих нас вопросы. Как ни странно, ответы были практически идентичны несмотря на то, что в жизни они никогда не были даже знакомы. Для начала стоит познакомиться вас с ними: **Киор Екатерина Семёновна**, 1951 года рождения, преподаватель румынского языка. Родилась в большой, но небогатой молдавской семье, имеет троих детей. После замужества переехала в гагаузское село Конгаз; **Кайряк Федора Пантелеевна**, 1950 года рождения, проработала воспитателем в детском саду 40 лет. Росла в большой семье из шестерых детей, имеет сына и дочь. По национальности болгарка, родилась и живёт в городе Тараклия.

Мы считаем, что семья – главный институт воспитания. Всё, что человек приобретает в семье, он сохраняет в течение всей последующей жизни. Именно поэтому наши вопросы так или иначе затрагивают их детство и детство наших родителей.

Кто из нас в детстве не хотел быстрее вырасти, стать лётчиком, космонавтом, певцом? В современном мире около 40 000 профессий, дети вольны выбирать любую исходя из их интересов, способностей. Наше поколение не стремится получить одну профессию и работать по ней всю жизнь, как это было у наших бабушек и дедушек. Мы легко осваиваем новые профессии, меняем место работы, некоторым удаётся работать не выходя из дома или находясь на другом конце света. Поэтому нам стало интересно, по каким принципам наши бабушки выбирали своё будущее призвание, которому они посвятили всю свою жизнь.

На вопрос: «На какие принципы вы опирались при выборе профессии: личные интересы

или, может быть, высокая заработная плата?» обе наши бабушки сразу дали уверенный ответ: «Я вообще не думала тогда о деньгах» [1] [2]. Заработная плата оказалась последним критерием при выборе профессий. Люди в СССР в основном не преследовали цель заработать больше денег. Наши бабушки считали, что все профессии важны и нужны. Екатерина Семёновна следовала за мечтой: «В школьные годы мне нравилась моя учительница по румынскому, и я выбрала такую же профессию, чтоб быть похожей на неё» [2], а на Федору Пантелеевну повлияла в большей степени её семья: «Я сама не выбирала профессию. Мои родители говорили мне пойти работать в поле, а брат настаивал на том, чтобы я пошла учиться в педагогический колледж» [1]. Наши бабушки посвятили выбранным профессиям всю свою жизнь, воспитывая и обучая будущие поколения.

Тут следует отметить, что в советское время обучение в высших учебных заведениях было отличительным от нынешнего. Так, например, абсолютно любое образование было бесплатным и оплачивалось самим государством, то есть, несмотря на выбранную специальность, контрактных мест просто не существовало. Тем не менее, на выбор специальности влияло количество квот, выделенных на неё государством, а сами квоты распределялись в зависимости от того, какие специалисты были востребованы в конкретный период времени.

Более того, желание разбогатеть в период Советского Союза не было распространено среди населения, в виду того, что сделать это было крайне сложно и практически невозможно. В режиме коммунизма и социализма все трудовые ресурсы обладали одинаковым экономическим положением, а такая капиталистическая мечта как «зара-

ботать побольше» была не только нереализуемой, но и не возникала в сознаниях людей. Примерно одинаковые зарплаты как у представителей интеллигенции*, так и у простых рабочих, общесоюзные цены, наряду с коммунистическим видом мышления, не давали соблазна «выделиться из основной массы» путём накопления капитала.

Мы разобрались с тем, что наши бабушки не ставили перед собой цель накопления большого капитала, выбирая профессию. Но вот интересно, было ли у них желание в подростковом возрасте обрести некую финансовую независимость от родителей? В нашем мире часто можно увидеть подростка, раздающего листовки на улице или работающего официантом в каком-нибудь кафе. Интересно узнать, подрабатывали ли наши бабушки, и на что они тратили свою зарплату?

Основная масса населения СССР была занята в сельскохозяйственном секторе, дети уже в подростковом возрасте привлекались к работам на сельскохозяйственном производстве. Неудивительно, что обе наши бабушки отметили работу в поле как свою первую подработку. «Я ходила в поле с родителями или с классом. Мы собирали сливу, яблоки, резали колоски в поле, прошивали кукурузу. У меня трудовая книжка открыта с 12-ти лет, я 1950-го года рождения, а первая запись в книжке – 1962 г.» – рассказывает Федора Пантелеевна о своей первой работе [1]. А вот Екатерина Семёновна с улыбкой вспомнила, как в 14 лет работала в детском саду: «Ещё подрабатывала с 14 лет в детском саду. Работала как музыкальный работник, так как я умела играть на аккордеоне» [2]. Нам кажется, что в наши дни, мало кто доверит подростку такую ответственную работу; как оказалось, раньше люди больше доверяли друг другу.

Год	Заработок	Время работы	Средне-ежемесячные заработные платы за год	Средне-ежемесячные заработные платы за год
1962	Итого	22		
1963	Итого	21		
1968	Итого	57	150	
1968	Итого	178	150	
1970	Итого	132	150	
1971	Итого	309	150	
1972	Итого	308	150	
1973	Итого	324	150	
1974	Итого	298	150	
1975	Итого	293	150	
1976	Итого	300	150	
1977	Итого	308	150	
1978	Итого	241	150	

Трудовая книжка Кайряк Федоры Пантелеевны с 1962 г.

Как вы думаете, на что бабушки тратили свои заработанные средства и были ли у них дополнительные карманные деньги от родителей? В обеих семьях заработанные средства дети отдавали родителям, а те распределяли их на нужды семьи: «Те деньги, которые зарабатывала, я отдавала сразу маме, а она покупала нам одежду. То, что нужно, то и покупали, а на то, что хотела, денег не хватало» [1] – вспоминает Екатерина Семёновна. Как мы поняли из дальнейших слов наших бабушек, такого понятия как «карманные деньги» в их семьях не существовало. «Денег мне давали только на необходимые нужды. Изредка давали на кино, концерт или танцы» [1] – вспоминает Федора Пантелеевна.

В заключении стоит отметить, что на отношение наших бабушек к деньгам повлияло их воспитание. Их воспитывали так, что деньги — это не самое главное. Главное — это служить обществу,

стать ответственным гражданином, работать во благо общества. Если провести параллель между нами и бабушками в нашем возрасте, то, конечно же, чувствуется большая разница в воспитании поколений. Почти каждый современный подросток имеет какую-то сумму от родителей на личные нужды, которой сам распоряжается. Много подростков подрабатывают дополнительно, но деньги в подавляющем большинстве они тратят самостоятельно, на то, что считают нужным или важным (Диаграмма №5). Это можно объяснить стремлением родителей научить своих детей крайне необходи-

мой в современном мире финансовой грамоте. К сожалению, раньше родители не приобщали детей к распределению семейного бюджета. Их не учили заботиться о своём финансовом благополучии, к тому же фиксироваться на материальной стороне жизни тогда считалось чем-то мелочным и даже постыдным. В целом же, деньги не играли первостепенной роли. Большее значение уделялось социальным привилегиям, которые, как ни странно, нельзя было купить. Более того, в ежедневном потреблении деньги также не играли доминирующую роль в условиях дефицита. Куда больше ценились моральные качества и законопослушность, а не материальное благосостояние.

*Интеллигенция — общественная прослойка людей, занятых сложным умственным трудом, в чьи функции входит как критика, так и руководство в формировании культуры и политической идеологии общества. (Источник: Википедия.)

Красное и чёрное

В одной из наших статей мы говорили об отношении детей прошлого к деньгам, о том, на каких принципах воспитывались наши бабушки и дедушки. Однако нам не удалось получить точного ответа на вопрос «Какая часть семейного бюджета уходила на ребёнка?», по-этому мы приняли решение провести своё собственное исследование, которое бы выявило в сравнении, сколько денег требовалось на воспитание наших родителей и сколько тратят родители на нас.

Наше исследование основывается на среднестатистической советской семье. Для этого мы выбрали семью Киор Екатерины Семёновны – учителя румынского языка и литературы. Выбор пал именно на её семейство, так как оно является хорошим примером советской семьи среднего класса. Муж Екатерины – Михаил Константинович – врач-терапевт, глава семьи Киор, проживающей в селе Конгаз. У Екатерины и Михаила три ребёнка – две девочки и один мальчик. Описываемые нами события происходят в период с 1985 г., когда детям было по 16, 11 и 7 лет. (Все последующие цифры, обозначающие цену, представлены исходя из интервью с Кайряк Федорой [1] и Киор Екатериной [2]).

Будучи представителями пролетариата, месячная зарплата главы семьи составляла 102 советских рубля, а его жены – 108 рублей. Общий годовой бюджет анализируемой семьи составлял 2820 рублей на двух взрослых и трёх детей, с учётом дополнительного дохода от старшей дочери, которая, летом подрабатывая в колхозе, получала 100 рублей в месяц.

Анализировать и сравнивать траты на современного ребёнка и ребёнка из СССР мы решили по таким направлениям, как: образование, ме-

дицина, одежда, развлечения, транспорт и другие дополнительные либо внезапные расходы.

Что касается образования и медицины, то тут никаких расходов не было в принципе. Все посещения врачей, начиная от педиатра до хирурга, все необходимые для школы учебники, школьное питание и даже высшее образование являлись бесплатными.

На одежду в условиях дефицита также много не тратилось. В семье Киор, как и во многих других советских семьях, вся одежда переходила от старших детей к младшим. Более того, покупалась она редко, в основном дети получали одежду от родственников или даже от родителей и носили одни и те же сезонные вещи в течении нескольких лет. В семье Киор одежда для детей покупалась исключительно по необходимости. В среднем, в год для одного ребёнка покупались: школьная форма, куртка, летняя обувь, зимняя обувь, рюкзак, штаны, две футболки, юбка, блузка, что в сумме составляло около 1% от общего дохода семьи.

Траты на развлечения были ещё меньше. Единственным платным развлечением являлись еженедельные походы в кино. Дискотеки, концерты, поездки и прочие виды развлекательных программ являлись бесплатными. Таким образом, за год на развлечения одного ребёнка в семье Киор уходил примерно 1% от семейного бюджета.

Рассматривая расходы на транспорт, мы выявили, что этот аспект в семье Киор затрагивал большую долю заработной платы, в виду того, что старшая дочь с 1985 года начала обучение в г. Кишинёве, проезд до которого с с. Конгаз стоил 1 руб. 80 коп. Навеща семью раз в две недели, она тратила в год на транспорт 2,3% от бюджета семьи.

К дополнительным инвестициям мы решили отнести покупку детской мебели, однако следует отметить, что эти нужды были единичными случаями и покупались «один раз на пол жизни». Например, покупка кровати, тумбы, шкафа. К этому же критерию мы отнесли и приобретение детского велосипеда и игрушек. В среднем, для подростков выбирали велосипеды среднего сегмента по типу «Орлёнок» (45 руб.) или «Аист» (74 руб.70 коп.).

Из всего ранее написанного можно сделать вывод о том, что на советского ребёнка – наших родителей уходила небольшая часть семейных сбережений, примерно 4% в год. На непредвиденные траты советские родители могли потратить около 14,5% от их бюджета, но как мы уже упомянули ранее, такие расходы встречались крайне редко, раз в 15-20 лет.

Сравнивая траты на подростков в разный период, мы не можем не упомянуть наши дни, когда дети наших бабушек выросли и стали родителями. Кайряк Мария – работает ассистентом по трудоустройству лиц с ограниченными возможностями в г.Тараклия, имеет 3-детей: 1992, 1994 и 2004 годов рождения. Её муж Кайряк Иван – водитель-экспедитор на хлебокомбинате «Millina». Годовой бюджет этой семьи составляет 140 тыс. лей в год. Анализ трат на современного ребенка мы проводили на основе ранее оглашённых критериев (образование, медицина, одежда, развлечения, транспорт и другие).

В современный период времени школьное образование по-прежнему бесплатное, с той разницей, что отныне ученики обязаны платить аренду за учебники и что появилась возможность опционального платного питания. Что касательно высшего образования, то с приоб-

ретением независимости, во-первых, институты Молдовы стали университетами, во-вторых, места начали делиться на бюджетные, которые являются в меньшинстве, и контрактные, причём, сумма контрактов колеблется от 5000 до 40 000 лей/уч. год. На 2016 г. все дети семьи Кайряк обучались в тех или иных учебных заведениях. Старший и средний ребёнок – в университетах, младший ребёнок обучался в школе. Таким образом, за год на троих детей по критерию образования семья Кайряк тратила 13 900 лей, что составляло 3,3% от годовой зарплаты на ребёнка.

Медицина в независимой Молдове по-прежнему бесплатная для детей до 18-ти лет и для студентов, но учитывая траты на аптечные медикаменты, такие как противовирусные, дезинфицирующие и препараты для укрепления иммунитета, это составляет около 0,6% на ребёнка.

Наши родители – поколение, выросшее на дефиците, поэтому своим детям они стараются дать всё то, в чём те нуждаются. Например, в плане одежды у современных детей, как и у детей в семье Кайряк, «шкафы ломаются» от её разнообразия. В среднем, на одного ребёнка родители ежегодно покупают одну пару джинсов, пару брюк, спортивный костюм, две футболки, зимнюю куртку, зимнюю обувь, летнюю обувь, одну блузку, свитер, шорты, кроссовки и т.д. В общей сложности, родители независимого поколения тратят около 5% в год от финансов семьи на одежду для одного ребёнка.

В эпоху технологий родители тратят намного больше денег на развлечения своего ребёнка. Мария и Иван Кайряк не исключение. У каждого современного подростка, как и у детей семьи Кайряк, несомненно, есть мобильные телефоны, цена которых варьирует от 2000 до 30 000

лей, и которые приобретаются раз в 4-5 лет. Для возможности звонить, необходимо приобрести дополнительно пакет у сотовых операторов. В наше время сильно развилась кинематография, каждый может выбрать фильм любого понравившегося ему жанра. Сегодняшняя молодёжь предпочитает традиционным кинотеатрам подписку на онлайн кинотеатры, такие как «IVI», «Netflix» или «Megogo». Походы в ресторан также являются частым явлением среди молодёжи. В среднем, ребёнок в семье Кайряк посещает кафе, ресторанное заведение как минимум 1 раз в две недели. За год на развлечения уходит на одного ребёнка, в среднем, 3-4% от доходов.

Траты на транспорт у детей в семье Кайряк на 2016 год составляли: ежедневный проезд в школу и обратно младшего ребёнка, а старшие дети приезжали с Кишинёва домой в Тараклию. Таким образом, расход на проезд для одного ребёнка составлял примерно 1,3% семейного бюджета.

К дополнительным расходам современного подростка мы решили отнести, во-первых, покупку ПК устройства, срок службы которого составляет до 10-ти лет. Также, ни один современный подросток не обходится без дополнительных секций, либо учебных занятий, например, дополнительные уроки по английскому языку, танцы, художественная школа и др. К этому же аспекту относятся единичные случаи приобретения мебели и велосипеда. Например, покупка кровати, письменного стола, шкафа и т.д.

Исходя из всего вышеперечисленного, можно сделать вывод, что на современного ребёнка уходит примерно равное количество средств из финансового плана семьи по критерию непредвиденные расходы (12,3%), в отличие от советских детей, на которых уходило около 14,5%.

Более того, можно отметить, что несмотря на то, что в современный период количество предметов этого аспекта увеличилось, общая их стоимость занимает тот же процент годового бюджета семьи, как и в советские времена.

Таким образом, траты на детей советского и современного периодов значительно отличаются. Если раньше в среднем за год на ребёнка уходило 4%, то на сегодняшний день эта цифра возросла более чем в 3 раза (14%). Такая большая разница обусловлена повышением уровня жизни населения, его потребительской способностью, разнообразием и изобилием товаров, а также инновационными технологиями. Это привело к возрастанию потребностей среди молодёжи. Если раньше ребёнок искал необходимую, дополнительную информацию в библиотечных книгах и энциклопедиях, то сегодня для этих целей родители приобретают ему различные виды гаджетов. Как итог отметим, что несмотря на маленький интервал времени между последним советским и первым независимым поколениями, 30 лет сказались значительно на детских потребностях, увеличив часть семейного бюджета, предназначенную в этих целях, в 3,5 раза.

Дух меркантилизма бродит в XXI веке?

На сегодняшний день представители подросткового и зрелого населения Республики Молдова являются первыми поколениями, рожденными и выросшими в постсоветской и независимой Молдове. С целью определить их отношение к финансам, как людей, воспитанных в новом веке и в новом государстве, был проведен опрос среди учащихся разных учебных заведений села Конгаз, который выявил, что, несмотря на новые, отличительные от советской молодёжи взгляды

на деньги, современные подростки, хоть и ставят материальное благосостояние выше многих других человеческих потребностей, делают это разумно, целесообразно, самостоятельно развиваясь и не уходя в крайности.

Основываясь на полученной статистике, где более половины проголосовавших являются молодые люди в возрасте от 14 до 18 лет, нельзя не отметить, что нынешняя молодежь четко осознает важность и даже необходимость денег в жизни современного человека. 98% проголосовавших считают, что ребенку нужна финансовая грамотность (Диаграмма №1). Такая выборка говорит не только о значительном весе, что представляют деньги в списке ценностей у обычного школьника, но и о том, что, несмотря на свой относительно юный возраст, этот школьник имеет здравое представление о значимости направить деньги в нужное, прибыльное русло. В этом пункте также следует обратить внимание на тот факт, что у голосовавших в школах нет какого-либо предмета, где они бы обучались корректно распределять свой бюджет, правильно экономить, рационально его тратить и т.п. Из этого можно сделать вывод,

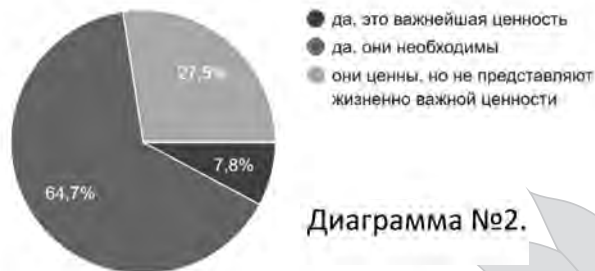
что современные подростки, считая деньги существенным феноменом, вынуждены обучаться финансовой грамотности самостоятельно, основываясь на опытах сверстников, родителей либо по интернет-источникам. Из таких новых взглядов и нового отношения к финансам можно выдвинуть гипотезу о том, что характерной чертой современных школьников является меркантильность. Но так ли это на самом деле?

Выросшие в эпоху сытого консюмеризма, нынешние представители молодежи имеют разные понятия и представления о деньгах в сравнении с советской молодежью. Студенты факультета психологии Института общественных наук РАН-ХиГС [6] провели исследование касательно материальных и моральных ценностей советской молодежи и выявили, что, в среднем, прошлые поколения не имели особой привязанности к деньгам в силу того, что они ими практически не обладали, точно также как и не обладали потребительским выбором. В контраст этому обстоит ситуация современных юношей. Проведенный нами опрос демонстрирует, что для приблизительно 65% проголосовавших деньги представляют жизненную необходимость (Диаграмма

Нужна ли детям финансовая грамотность?
51 ответ

Являются ли деньги для вас одной из важнейших жизненных ценностей
51 ответ

При выборе профессии, на какой главный критерий вы (бы) опирались?

51 ответ

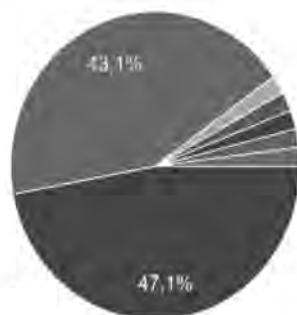

Диаграмма №3

- Высокая заработная плата
- Реализация интересов
- Учитель
- Хотела бы раскрутить нравившуюся мне работу так, чтобы приносила б...
- Интерес и способности
- на заработную плату и на реализацию интересов
- реализация интересов и высокая заработная плата

№2). Более того, около 70% в сумме отметили, что наибольшую ценность деньги представляют в зрелом и в подростковом возрасте.

За последнее время молодые люди, помимо широкого разнообразия товаров, стали все чаще тратить свой бюджет на виртуальные услуги, например покупки игр. Огромное количество товаров и услуг – то, чего не было в советское время, ставят деньги для нынешнего молодого поколения в приоритетное положение. Этот приоритет также прослеживается и при выборе профессии. Это доказывает полученная нами выборка, т.к. по ее результатам главным критерием, на которую опираются молодые люди, когда выбирают свое будущее занятие, хоть и с небольшим отрывом, но все-же стала высокая заработная плата (Диаграмма № 3). Является ли это подтверждением гипотезы о меркантильной сущности современной молодежи? Наш ответ – нет.

Говорить о том, что деньги являются главной ценностью нынешней молодежи или о том, что они затмили разум юных людей будет неспра-

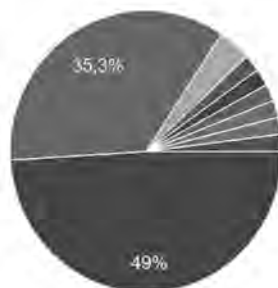
ведливо и даже ложно. На вопрос равны ли деньги счастью меньшинство выбрало второй вариант, что позволяет сделать вывод о том, что деньги по своей сути молодежь ценит как незаменимую часть жизнедеятельности человека, но все-же они понимают – не все золото, что блестит, и счастья в материальном благосостоянии молодые люди не видят. Другим примером является ответ на вопрос смогли бы они отказаться от части своего бюджета ради помощи другому. Если вы подумали, что тут они точно выберут деньги, то, к счастью, вы неправы. Больше половины опрошиваемых ответили, что с легкостью пожертвовали бы своими сбережениями (Диаграмма №4).

Подводя итог, отметим, что различия в понимании значимости денег у советского и независимого поколений состоит не только в разных эквивалентах и валютах, но и в самом отношении к деньгам. Причем, различия заметны. Лишенные опыта аскетических советских времен современные подростки стремятся выделять

Смогли бы вы отказаться от части своих сбережений ради помощи другому человеку?

51 ответ

Диаграмма №4

- Да, с лёгкостью
- мне бы было тяжело отказаться от накопленных средств
- нет я не смог бы
- Если эти деньги достались мне труд...
- 50 %
- может не с лёгкостью, но помочь бы...
- Да, смогла бы
- Да ,смогла бы
- По возможности

финансы среди всех других человеческих нужд и ценностей, они выстраивают свои финансовые стратегии иначе: тратят, копят, экономят – все по-новому. Тем не менее, наследуют и традиции из прошлого. Не забывают о высоких моральных ценностях. Не являются меркантилистами.

Первые копейки или первый миллион?

Различия между советскими подростками и подростками, живущими в современной Молдове, многочисленны. Жизнь этих двух поколений настолько рознится, что иногда сложно поверить в то, что их разделяет отрезок времени всего в 30 лет. Для того, чтобы доказать правоту этого заявления, мы решили взять за основу довольно важный аспект в жизни каждого взрослого школьника, а именно – возможность заработать деньги собственным трудом.

Для начала следует отметить, что заработать собственную копейку было важным как для советского школьника, так и для нынешних юношей, ведь иметь собственные сбережения, хоть и небольшие, означает распоряжаться ими по своему желанию. Ты хозяин этих денег, и ты сам

решаешь отдать ли их родителям или лучше купить себе желаемые вещи. Различие заключается именно в способах добывания этого заработка, потому как с момента распада Советского Союза многие вещи потерпели кардинальные изменения, а значит и возможность подростков найти какую-либо подработку была изменена.

Мысленно перенесемся в 1988 год, Киор Алле из села Конгаз было на тот момент 14 лет. Девочка из самой обычной, среднестатистической советской семьи впервые решила заработать собственную денежку, чтобы, во-первых, финансово помочь родителям и, конечно, оставить себе небольшую долю на карманные расходы. На дворе июнь месяц, а это значит, что в колхозе «Россия» полно работы на полях, как для постоянных и уже опытных работников, так и для юных школьников, желающих подзаработать за лето. Туда-то и устраивается Алла вместе со своими сверстниками и друзьями, ведь в то время подрабатывать в колхозе было единственным методом заработать подростку. В июне ее определяют на прополку, а весь июль и август она собирает сезонные фрукты. Всего за три ме-

сяца девочка получила 240 советских рублей, по 80 рублей ежемесячно за все выполненные нормы, что составляло около 80% от средней зарплаты учителя или врача. В сентябре поспевает виноград, и хоть продолжить работать не было прихотью Аллы, другого выхода не было. То что все школьники средних и старших классов должны были помочь колхозу собрать урожай являлось негласным правилом, поэтому занятия отсрочивались на месяц, а ребята весь сентябрь дружно классами собирали виноград, соревнуясь кто это сделает больше, ведь плата была не только почасовая, но и за количество собранных ведер. Более того, в конце учебного года класс, собравший больше всего винограда, награждался экскурсией в другой регион страны. Из этой мини истории можно заключить, что единственным способом заработать советскому подростку в сельской местности было устроиться на лето в колхоз, что считалось вполне престижным и похвальным занятием.

Теперь перенесемся на 24 года вперед. На этот раз центром истории станет сын Киор Аллы – Василий, который в 2012 году был обыкновенным 15-ти летним школьником села Конгаз. В тот год он, как и его мать когда-то, решил начать подрабатывать. Однако перед ним, в отличие от его мамы, открылся достаточно большой спектр занятий. Между работой официантом, грузчиком и полевым работником он выбрал второй вариант, на котором ежемесячно зарабатывал около 4000 молдавских леев, что составляло около 90% от средней зарплаты учителя или врача. Тем не менее, эти три варианта заработка не были единственными, которыми могли воспользоваться сельские подростки на тот период времени. Дело в том, что независимому поколению

стало возможным получать прибыль из онлайн источников, игнорирующих место проживания, возраст, не имеющих строгого рабочего графика. Ставки, покупка акций и многое другое открыли широкий спектр дополнительного заработка у поколения независимости. На сегодняшний день доля финансовой вовлеченности молодежи в интернет-ресурсы значительно возросла, поэтому мы с уверенностью можем утверждать, что 2022 год — это год, когда школьники ищут подработку не в населенном пункте, а в интернете. Удаленный способ заработка-фриланс на сегодняшний день такое укоренившееся и сильное течение среди молодежи, что мечта практически каждого школьника – в будущем стать самобытным фрилансером.

Подводя итог, отметим, что разница между поколениями заключается не только количестве возможных подростковых подработок, но и в их размещении. Какой советский подросток мог бы себе представить, что совсем скоро школьники смогут зарабатывать деньги виртуально, создавая свой интернет-бизнес, ставя ставки на те или иные кампании ведь это все так далеко от тех способов, которые были открыты ему.

Финансовое сумасшествие или три секрета молодежи как заработать не работая

Задумывались ли вы когда-то о том, что зарабатывать деньги возможно не только не выходя из дому, но даже не прикладывая абсолютно никаких усилий. Похоже на ложь, не правда ли? Однако современная молодежь думает об этом иначе. Нужно всего лишь выполнить один из трех пунктов: правильно подумать о деньгах, послушать нужную песню либо поставить на экран блокировки своих гаджетов определенную за-

ставку. Все еще не верится? В этой рубрике мы поделимся тремя секретами молодежи о том, что же нужно сделать, чтоб деньги к тебе тянулись.

Правило номер 1. Манифестация всему голова! Не так давно, в начале 2020 года в сети появился новый тренд* гласивший, что вселенная слышит наши мысли, поэтому все они материальны. В Молдове особо сильно новым движением заинтересовались представители возрастов 14-30 лет, которые активно начали принимать в этом участие, разрабатывая новые направления этой тенденции. Принцип, на котором основывается манифестация, заключен в правильном загадывании желаний, то есть в манифестах. Иными словами, для того, чтоб вселенная услышала ваши просьбы необходимо корректно их сформулировать и правильно их преподнести до «ушей» нашей вселенной. Несмотря на то, что это явление работает со всеми видами человеческих желаний, главным руслом, куда молодое поколение направило свои манифесты стали именно финансы. Более того, были выделены основные виды манифестов, которые лучше всего притягивают деньги. Три самых сильнейшими манифестациями по привлечению денег стали: «Манифест 369», «Манифест за 24 часа» а также «Манифест 55*5». У каждого из приведенных вариантов свои особые правила выполнения, однако их всех объединяет то, что при выполнении ритуала необходимо

Сеансы Аллана Чумакова [3]

быть конкретным, а также нужно визуализировать желаемый сценарий. По словам очевидцев, если придерживаться всех правил и тонкостей выбранного вами способа манифестировать на деньги, то результат не заставит себя ждать. Деньги могут прийти в любой момент, в любой форме. От случайного их нахождения на улице до повышения на работе. Взгляды старшего поколения на этот «способ заработка» скептически, аргументируя их тем, что это все банальное самовнушение или совпадение. Но как знать, ведь всего 30 лет назад эти же самые люди тащили к экранам телевизоров трехлитровые банки с водой, искренне веря, что сеансы советского телеведущего Аллана Чумака «зарядят» воду полезной энергией.

Правило номер 2. Настрой свой плейлист на правильную волну! Как часто вы слышали, что от прослушивания правильной музыки человек способен зарядиться не только необходимыми ему эмоциями, но и пополнить свой кошелек? Зародился этот тренд на развлекательной платформе TikTok, где и обрел свою популярность. Молдавские «тиктокеры» успешно практикуют этот способ начиная с 2021 года, после того как данная тенденция распространилась с англоязычного интернета по всему миру. Суть этого метода заключается в ежедневном и осознанном прослушивании определенных песен, после чего спустя энное количество времени деньги сами вас найдут. Психологи подтвердили эффективность такого способа заработка, аргументируя это тем, что в текстах этих треков* спрятаны сильные аффирмации. В случае, когда человек действительно вслушивается в слова и визуализирует то, как он получит желаемую сумму, эти

песни становятся настоящей волшебной палочкой. К сожалению, отечественные исполнители еще не выпустили ни одного произведения подобного рода, но молдавские подростки не отчаиваются и используют треки зарубежных певцов. Самыми популярными звуками для привлечения денег стали «Money» - Александры Беляковой, «I am»- Baby Tate, а также «Money Energy» от Modern Headspace.

Правило номер 3. Используй правильные заставки на телефон! И нет, это не фотографии пачек денег, золота или других ценных вещей. Представители молодежи гласят: Хочешь легко заработать? Используй все возможные методы, а начни со своего телефона. Для кого-то этот способ покажется слишком наивным, чересчур неправдоподобным, но не для молодого поколения Республики Молдова. За последние полтора года идея обоев «заряженных на деньги» так разрослась, что практически каждый второй под-

росток в нашей стране имел одинаковые заставки экрана своего смартфона. Дело в том, что эти картинки считаются «магнитами» для финансов и всех материальных человеческих ценностей в целом. Особых инструкций по применению нет, главное выбрать именно те обои, которые симпатизируют вам больше всего. Что же касается эффективности этого способа, то тут все мутно и непонятно. Кто-то, действительно, утверждает, что метод эффективен, другие склоняются к варианту, что обои на телефон не так уж и сильно притягивают финансы, как, например, всё та же манифестация. Возможно, именно по этой причине этот внезапно появившийся тренд среди молодежи сейчас постепенно угасает и медленно, но, верно, идет к своему исчезновению.

* Тренд – преобладающая тенденция, общее направление развития чего-либо.

* Трек – звуковая дорожка с текстовым сопровождением.

Заключение

Из изложенного в этой статье мы узнали, что за 30 лет после приобретения независимости Республики Молдова финансовое сознание молодых людей претерпело изменения. Различия многочисленны. Изменилось восприятие денег, сегодня для молодого поколения они представляют гораздо большую ценность, нежели для советской молодёжи. Это прослеживается как при выборе профессии, так и в стремлении заработать денег нетрадиционными способами. Изменились методы заработка для подростков. В наши дни расширился спектр возможных подработок: от работ требующих присутствия до их виртуальных вариаций. Несомненно, изменились и способы траты заработанных денег,

Автор картины:
Соня Морознюк [4]

Автор картины: Соня
Морознюк [5]

причём зачастую покупки представляют собой предметы высокого ценового диапазона. Более того, потратить сумму можно как в стационарных магазинах, так и не выходя из дома, совершив покупку онлайн. Тем не менее, сохранились некоторые схожие аспекты. Это ответственное и осознанное отношение к деньгам, стремление к финансовой независимости, а также понимание важности нравственных качеств, человека преобладающей над материальным благосостоянием. Сколько бы лет не прошло, в отношении к деньгам у подростков всегда что-то будет меняться,

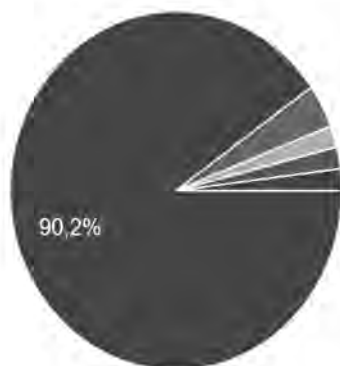
а что-то будет наследоваться, всегда что-то подвергнется забвению, а что-то будет вечным.

Источники:

1. Личные архивы семьи Кайряк.
2. Личные архивы семьи Киор.
3. Интернет источник: <https://ru.rbth.com/read/1298-psy-chic-healers-soviet-television>
4. Интернет источник: <https://www.pinterest.com/pin/364721269832272604/>
5. Интернет источник: <https://www.pinterest.com/pin/304626362304545579/>
6. Интернет источник: <https://www.ranepa.ru/>

Считаете ли вы правильным, чтобы подростки подрабатывали?

51 ответ

- Да
- Нет
- Не всегда, они загружены учебной программой
- Зависит от обеспеченности в семье
- Не в период учебы

Диаграмма №5

Сбор винограда, сентябрь 1988 г.
8-ой «А» класс Школы № 3 с. Конгаз
Из архива семьи Киор

Обрезка виноградников, октябрь 1988 г.
8-ой «А» класс
Школы № 3 с. Конгаз
Из архива семьи Киор.

Экскурсия в Москву, 1989 г.
8-ой «А» класс Школы № 3 с. Конгаз.
Из архива семьи Киор

8. КОНТРАСТ ДЕТСКИХ МИРОВ

Арабаджи Ирина

Теоретический молдо-турецкий лицей

им. С. Демиреля с. Конгаз

Учитель-руководитель Панаитова Софья

Я живу в городе Комрат в частном доме. Как и все обычные дети, я хожу в школу и у меня есть свои интересы. Например, у меня очень хорошо получается рисовать, но я никогда не ходила в художественную школу. Меня интересует история, причем не книжная, а, если можно так сказать, жизненная. Мне захотелось глубже изучить и сравнить детство моих родителей с моим. Я, как и большинство детей моего возраста, живу в своей личной комнате. У меня есть младшая сестра, и у нее тоже есть своя отдельная комната. Обстановка в наших комнатах достаточно минималистична: ничего лишнего, только то, что нужно для комфортного проживания. В обустройстве моей комнаты последнее слово было за мной. Родители интересовались, какую мебель я хочу, обои тоже выбирала сама.

Обязанности в нашем доме тоже распределяются равномерно и достаточно демократично. В мои обязанности входит мыть посуду, а также я убираю клетку попугая и мою полы.

Итак, мне захотелось узнать, какое детство было у моих родителей, и вообще как протекала жизнь детей в 80-е годы.

Моя бабушка Ротаренко Елена Семёновна сейчас в пенсионном возрасте, но в недавнем прошлом она работала в детском саду «Родничок». Она редко заходит к нам в гости, но ее ви-

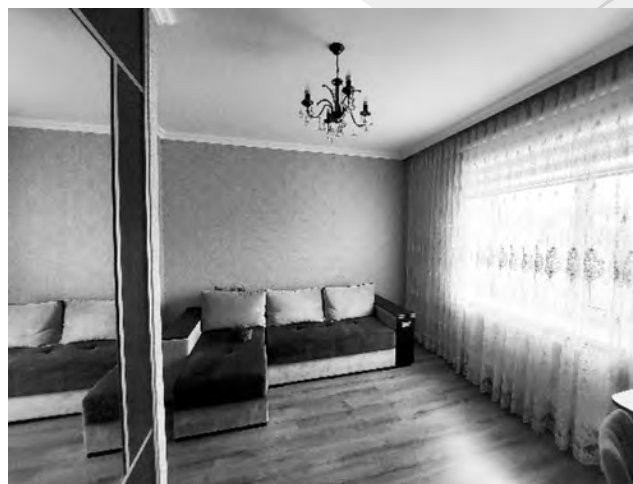

Фото моей комнаты

зиты бывают очень запоминающимися. С самого детства, у меня в памяти сохранилось, как она готовит блины каждый раз, когда приходит к нам.

Недавно моя бабушка опять побывала у меня в гостях, но уже по моему приглашению – мне захотелось ее расспросить о детских годах моей мамы. 3 месяца назад я готовила проект по истории про детство моих родителей, это где-то в '80-90-ые годы. Меня очень заинтересовала эта работа и я решила поучаствовать в этом конкурсе. Бабушка весьма заинтересовалась темой и даже прихватила с собой фотоальбом. У нас завязался интересный диалог и я на несколько минут погрузилась в атмосферу того времени...

- Помнишь, я готовила проект по истории про детство родителей?
- Да, интересно было вспомнить наше прошлое.
- Меня очень заинтересовала эта тема и я решила поучаствовать в международном конкурсе и более подробно углубиться в атмосферу того времени.

- Прекрасно, умница. Я могу чем-то помочь?
- Да, расскажи, пожалуйста, для начала о том, как вы получили свою первую квартиру

Бабушка с ностальгией углубилась в прошлое...

Она работала в строительной организации МСО 10 лет. До получения квартиры они жили в общежитии. Все желающие становились в очередь и ждали годами свою квартиру. В семье тогда уже было двое детей, и поэтому им полагалась трехкомнатная квартира. Но бабушка согласилась на двухкомнатную квартиру и потом стояла в очереди на расширение. Она располагалась в районе школы № 5, по улице Сергея Лазо. Метраж был 60 квадратных метров. Такие квартиры были гораздо удобнее, чем так называемые «хрущёвки» – малогабаритные квартиры с низкими потолками, маленькой кухней и совмещенными ванной и санузлом. В бабушкиной квартире, как оказалось, не было отдельно «детской», дети располагались в общей гостиной. У моей мамы и ее брата были свои уголки, а некоторые предметы интерьера, например этажерка и письменный стол, были общими. Спали они тоже на отдельных кроватях.

Бабушка с гордостью описывала, как им досталась мебельная стенка. Такие стенки стоили достаточно дорого, от 800 до 1000 рублей. Копить тогда приходилось достаточно долго, так как средняя зарплата была 80-120 рублей. Мне было удивительно то, что для бабушки эти вещи так дороги и у нее много воспоминаний, связанных с ними. О каждом предмете обстановки квартиры: диване, ковре, холодильнике у бабушки была своя история.

Телевизор «Рубин-714»

Телевизор

Телевизор в советской семье был редкостью в семидесятые годы прошлого века. Самых телеканалов было очень мало, но и

они, на мой взгляд, были крайне унылые. Самая популярная марка, с которой ассоциируется советский телевизор – это московский «Рубин». Самый распространенный цветной телевизор в СССР – «Рубин-714». Продано один миллион 443 тысячи штук [1]. Подобные телевизоры были очень большие, но экран при этом был очень маленький и не столь яркий, как у современных плазменных телевизоров. Также такие телевизоры не имели пульта и для того, чтобы переключить канал нужно было каждый раз вставить. Мои родители, как и другие советские дети, очень любили смотреть мультики и с нетерпением ждали начала любимых мультфильмов.

Современные телевизоры очень отличаются от советских аналогов и размером и функциональностью. Современные модели очень тонкие и имеют большие яркие экраны. Разнообразие телеканалов теперь намного больше. Каналы стали интереснее и ярче. Сейчас телевизоры оснащены различными функциями, вплоть до наличия интернета. Теперь детям не нужно ждать начала мультфильма, а стоит просто найти его в интернете.

Современный телевизор

Ковер

Ковры были самым главным атрибутом советской квартиры. За ними охотились, гордились и даже передавали по наследству. До середины XX века ковры в СССР считались предметом роскоши и были доступны далеко не всем. Обычные семьи вешали на стены тонкие гобелены с оленями или дешевые картины на клеенке. Не все могли себе позволить красивые ковры, изготовленные из натуральной шерсти и окрашенные растительными красками. Всеми известный ковер «два на три» стоил под 200 рублей, что немало для того времени. Если в советское время ковры клали на пол и вешали на стены, то сейчас ковер кладут только на пол. В советское время ковры играли важную роль – сохраняли тепло. Сейчас же коврам отводится исключительно декоративную роль. В моем же доме убраны все ковры, т.к. считаем, что ковры собирают много пыли, да и без них в доме достаточно уютно. Стоит только пройтись пылесосом и помыть пол, что намного удобнее, чем чистить ковры.

Моя мама (справа) и ее подруга.
Фото из архива семьи Арабаджи

Мебельная стенка

Такую массивную систему хранения, состоящую из нескольких шкафов-секций с антресолями, можно было увидеть почти в каждом доме. В них были отделения для посуды, одежды, книг, белья и других вещей, в некоторых моделях имелась полка для телевизора и отделения по типу «бара». Приобрести такую стенку было непросто. Стоила такая мебель немалых денег. При зарплате в 100-120 рублей в месяц стенка могла стоить от 800 до 1 000 рублей – откладывать на такую покупку приходилось многие месяцы. В некоторых квартирах такие стенки стоят до сих пор.

«В стенках за стеклянными дверцами размещали чешский цветной набор стекла, сервиз. Она была глубокая, туда вставал огромный телевизор. Внизу лежала посуда, игрушки, оде-

Рис. 5 Мебельная стенка в интерьере. Фото из архива семьи Арабаджи. На фото мой отец.

Шкаф-купе в моей комнате

жда. В шкафу с откидной дверцей хранился элитный алкоголь и прочие «сокровища» — рассказывала мне бабушка.

В современных домах на замену таким стенкам пришли шкафы-купе. У них более лаконичный дизайн и много места, где можно хранить вещи. Обычно в таких шкафах хранится только одежда. Они отличаются своим размером и наличием больших зеркал. Мы подумали, что такие шкафы будут удобнее чем обычные и установили их в каждой комнате.

Музыкальный центр

Музыкальный центр

Просмотрев фотографии родителей, я смогла прийти к выводу, что дети в свободное время любили слушать музыку.

Такой музыкальный центр мог послужить и как радио и мог читать кассеты. Этот музыкальный центр подарил маме ее

старший брат, когда ей было примерно 16 лет. Этому центру уже 19 лет, но он все также хорошо работает и прекрасно исполняет все свои функции. В настоящее время на замену таким боль-

шим колонкам пришли небольшие аккуратные, но с очень хорошим звуком.

Телефоны

С 1980-х годов кардинально изменились и телефоны, как мобильные, так и стационарные. Я узнала, что телефон у ребенка в то время был большой редкостью. У моей мамы, например, телефон появился только в 16 лет. Это был «Nokia 3210» [2]. В то время такие телефоны считались самыми крутыми, хоть и не имели стольких функций как наши современные. Это меня невероятно удивило: у меня первый телефон появился в 6 лет, когда я пошла в первый класс. Это тоже был «Nokia», но уже более новой модели и с сенсорным экраном.

Стационарные телефоны тоже были совершенно другими. Это был телефон с диском и трубкой на проводке. На диске кроме цифр могли присутствовать и буквы так, как раньше в номерах были и буквы.

Сейчас же стационарные телефоны выглядят совсем иначе. Они представляют собой только трубку с цифрами и другими кнопками. Я думаю, что это намного удобнее, так как ее можно перемещать по всему дому. Старый же телефон был проводным, и его нельзя было перемещать на большие дистанции.

Телефон «Nokia 3210»

Моя бабушка с телефоном. 1980 год

Игрушки

Я считаю, что игрушки являются самыми важными в жизни каждого ребенка, и так, наверно, было всегда. Только спустя долгие годы изменились и игрушки.

Самой известной и любимой игрушкой девочек остается кукла. Во времена детства моей мамы, кукол в основном делали из пластмассы бледно-розового или бежевого цвета, а голышей-пупсов — из целлулоида. Внутри туловища их руки и ноги крепились между собой резинками. А голова зачистую вставлялась путем защелкивания или же крепилась с помощью специального крючка. А еще у большинства кукол присутствовала «пищалка» — механизм, очень отдаленно напоминающий плач ребёнка. В редких исключениях был даже механизм для хождения. И это была дорогая и дефицитная игрушка. Волосы кукол были довольно жесткими, зато присутствовал выбор цветов и оттенков. Куклам их сначала приклеивали к голове, позже стали прошивать.

Мама рассказывала, что они с девочками очень любили шить куклам платья или делать им прически. Однажды мама отстригла кукле волосы и ждала, чтоб они отросли.

Моя мама, её брат и
мамина кукла „Маша”.
1991 год

Моя мама с куклами.
1989 год

В настоящее время куклы очень изменились. Они делятся на разные группы, начиная от маленьких кукол пупсов, заканчивая модельными куклами Барби. Когда мне было 3-4 года, у меня был большой набор куклы Барби с огромным количеством платьев. Я любила ее переодевать под любой случай жизни.

Педальные машинки

Мне кажется, такая машинка была мечтой каждого ребенка. Мои родители не стали исключением. У моей мамы была такая зеленая машинка, но, к сожалению, у нас не сохранилось ее фотографии. Такие машинки были маленькими копиями настоящих автомобилей [3]. У них работали фары, они издавали правдоподобные звуки и даже могли сигналить. Единственное, что они ездили при помощи педалей. Мама рассказывала, что такие машинки были очень выносливыми и она могла на такой ехать от дома до бабушки.

Рис. 11 Педальная машинка

В настоящее время тоже есть такие машинки. Когда я была маленькая, у меня такой машинки не было, так как я больше любила играть с куклами. Сейчас такие машинки являются полной копией настоящей машины. Они светятся, издают звуки, сигнализируют. Если раньше такие машинки ездили как велосипеды при помощи педалей, то сейчас стоит только нажать на педаль или кнопку и машинка поедет как настоящая.

Плюшевые игрушки

В советское время было много интересных игрушек, но по рассказам родителей я могу с уверенностью сказать, что самыми любимыми были плюшевые игрушки в виде разных животных. Это были забавные птицы, дикие и домашние животные, а также герои волшебных сказок или мультфильмов. Как оказалось, даже в то время уже были плюшевые игрушки со встроенным механизмом, которые умели издавать различные звуки. У каждого советского ребенка и у моих родителей были плюшевые игрушки в виде мишек. Они в то время были самыми популярными.

Просмотрев фотографии папы, я заметила, что были не только мягкие плюшевые игрушки, а присутствовали и игрушки из пластика. При помощи таких игрушек в детских садах дети изучали животных и могли придумывать интересные истории с ними.

В моем детстве тоже присутствовало очень много плюшевых игрушек, которые сохранились до сих пор. Среди них есть 3 мои фаворита, которые со мной до сих пор – белый плюшевый заяц и две собаки. Зайца мне подарил мой дядя на день рождения, когда мне было 3 года. Его зовут «Сеня» и он в прекрасном состоянии до сих пор живет у меня в комнате.

Вторая любимая игрушка — это собака, которую зовут «Бруно». Помню, как в детстве я смотрела индийский фильм и услышала там это имя. После чего я решила, что хочу так назвать собачку. Её мне подарила моя крестная.

Я и плюшевые игрушки моей мамы.
2008 год

Мой папа в детском саду.
1990 год

Моя сестра с „Рексом”

Третью игрушку мне привез папа с России. Его зовут «Рекс». Когда мне его подарили, мне тоже было примерно 3-4 года. Он тоже и сейчас находится у меня дома.

Я все-таки думаю, что плюшевые игрушки были и будут самыми любимыми среди детей. У меня всегда было много разных игрушек, но только плюшевые остались со мной до сих пор.

Детская одежда

Как и все остальное, одежда и стиль очень изменились с того времени. И взрослые, и дети все одевались почти одинаково, так как большого разнообразия одежды в магазинах не было. Для

Группа в детском саду. 1990 год

Мой папа в костюме тигрёнка.
1990 год

всех было нормой одеваться также как и остальные. Одежда для детей от 3 до 6 лет не особо отличается от современной, но есть особые детали, на которые родители обратили мое внимание.

Самыми запоминающимися оказались чешки. Особенно их носили в детских садах. На утренниках там была особая форма. Мальчики должны были одеваться в белую рубашку и черные шорты поверх белых колготок и черные чешки на ногах. Девочки же одевали те же белые колготки, белое платьице и белые чешки.

В моем детстве в садике, дети ходили на утренники в любых выбранных нарядах. Дети выбирали красивые платья или же костюмы любимых животных и героев из мультфильмов.

Мама рассказывала, что за этим платьем для

Моя мама в новогоднем
платье. 1991 год

Зимняя одежда. Мама и двоюродный брат.
1990 год

новогоднего утренника они поехали в Кишинёв. Сейчас поехать в Кишинев не составляет труда. В то время поехать в Кишинев получалось реже, чем сейчас.

Зимой же почти все дети выглядели одинаково. Чаще всего они были одеты в черные шубки, теплый шарф и леопардовые шапки. На ноги надевали сапожки, которые не особенно отличаются от современных.

Очень популярны были такие шапки. Под них обычно надевали так называемые «шапочки конькобежца». На такие шапочки обычно цепляли всякие брошки или значки. На фотографии мамин брат одет в ее шапку и на ней висит какая-то брошь. Самым любимым детским занятием зимой были санки. Когда были детьми, мои родители целыми днями могли гулять на улице не взирая на холод. Раньше детей не могли собрать с улицы в комнату, сейчас же наоборот. Современные дети предпочитают больше проводить время в доме, общаясь с друзьями онлайн.

Дизайн комнаты 80-90-х годов

Заключение

Прodelав данную работу, я убедилась, что жизнь детей 30 лет назад была совершенно другой. У детей были другие взгляды на жизнь, интересы и увлечения. Особенно сильно отличается интерьер комнат [4]. То, что тогда считалось стильным и модным, сейчас абсолютно не актуально. Увидев эту фотографию, я в очередной раз убедилась что интерьер очень отличался от современного. Комнаты тогда были загромож-

дены, заполнены мебелью и элементами дизайна. Вся семья могла уместиться в двухкомнатной квартире. Для удобства люди делили зал или же спали в нём. Сейчас же люди предпочитают минимализм и комфорт. В квартирах в основном у каждого есть своя комната. Каждая из которых обустроена для комфортной жизни.

Я думаю, что детство советских детей было интереснее, чем наше, так как дети больше времени проводили друг с другом, играя на улице. У детей была развита фантазия для придумывания разных игр. Наше же поколение в этом плане не столь развито. Мы любим больше времени проводить в гаджетах и интернете.

Мне очень понравился такой формат работы. Мне понравилось общаться с родителями и бабушкой и узнавать у них подробности о советской жизни.

Источники:

- [1] <https://www.google.com/url?sa=i&url=http%3A%2F%2Fwww.rw6ase.narod.ru%2F00%2Ftwc1%2Fru-bin714.html&psig=AOvVaw0-m-zEOctxN86tYp6CVh-h1&ust=1648677519727000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCKivz8Co7PYCFQAAAAAdAAAAABAD>
- [2] <https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2F-free3d.com%2Fru%2F3d-model%2Fnokia-3210-653.html&psig=AOvVaw2sw9mdd1g18ODLxtYpT-NQ&ust=1648677695081000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoT-COiqh5ep7PYCFQAAAAAdAAAAABAD>
- [3] <https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.drive2.com%2Fb%2F480425559516512492%2F3F-page%3D0&psig=AOvVaw3FKKvEsVfkf6365Vcx-jbP&ust=1648677813090000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCKiCscyp7PYCFQAAAAAdAAAAABAD>
- [4] https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fglavcom.ua%2Fru%2Farticles%2Fbesplatnye-kvartiry-v-sssr-kak-eto-bylo-na-samom-dele-547542.html&psig=AOvVaw0MFaPtQK_s3q8T7NyyKQ-Je&ust=1648677899196000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRxqFwoTCLDy6_ap7PYCFQAAAAAdAAAAABAD

1. TRECUTUL VIITOR

**David Vitalina, Josan Marcela,
Dolghieru Alina, Ghilaș Daniela**

<https://drive.google.com/open?id=1Eng6eqNkGt0eVs8q0rA1dbRUKKlp3fy>

O școală nu este doar o clădire. Aceasta este lumea în care trăim, acesta este un loc care a devenit nativ, al nostru. La urma urmei, aici nu doar petrecem o parte semnificativă a timpului nostru, aici studiem, înțelegem elementele de bază ale cunoașterii. Dându-ne seama de importanța acestui proces, nu putem decât să fim recunoscători școlii și să o numim o a doua casă. Școala sovietică mult se diferențiază de școala generației noi. În acest proiect am încercat să demonstrăm unele momente de diferență între generații, prin interviuarea unor persoane-martori ai schimbărilor.

SITUAȚIA POLITICĂ, SOCIALĂ ȘI ECONOMICĂ (1980-1990)

Conform relatărilor doamnei Elena Stoler, profesoară de matematică, pe acele timpuri elevii făceau diurna, deci zilnic mergeau la școală pe jos, cum spunea ea „treceau râpa”. Transport nu era, așa că în prim plan la ei era mișcarea.

Domnul Nicolae Proca, politician moldovean, ne relatează despre impactul evenimentului culminant al acelor ani – asupra situației sociale, politice și economice, Războiul de la Nistru (1990-faza politică și 1992-faza militară). Mai era numit Războiul moldo-rus, care avea ca scop exercitarea controlului asupra raioanelor Camenca, Dubăsari, Grigoriopol, Râbnîța, Slobozia și orașului Tiraspol, aflate pe malul stâng al râului Nistru, și asupra orașului Tighina, aflat pe malul drept al aceluiași râu. Acest război practic paralizase economia țării. Situația era complicată, deoarece războiul a cauzat atât pierderi umane, cât și materiale. Salariile erau minimizate, în unele cazuri chiar erau și reținute. Toate acestea fiind o amprentă dureroasă lăsată în conștiința oamenilor.

UNIFORME

Începând cu anul 1980, băieții au început să poarte costume albastre. Fetele claselor I-IV purtau rochii negre-marro cu șorțuri, dar din clasa a VIII-a era introdus deja un costum dintr-un material dens de culoare albastră (o fustă trapezoidală elegantă, o bluză, vestă și o jachetă).

În 1988 au fost introduși pantalonii pentru fete care puteau fi purtați în sezonul de iarnă. Apariția în școală era permisă doar în haine curate și călcate.

Uniforma școlară dicta un anumit tip de coafură pentru elevi. Pentru băieți era obligatorie o tunsoa-

Sursa: preluat din arhiva familiilor Bucătari și Dolghieru

re scurtă, iar pentru fete erau permise împletituri, folosind arcuri negre, maro sau albe doar într-o zi festivă. Alte culori erau strict interzise și erau greu de găsit în magazinele sovietice.

În mod necesar, uniformele erau completate cu insigne în funcție de vârstă. Copiii claselor junior purtau insigne de Okteabrinoc – fața micului Vladimir Ulianov în interiorul stelei roșii. Elevii de clasă mijlocie purtau o insignă de pionier – sub formă de stea. Pionierului care se făcea remarcat conform muncii publice i se acorda inscripția „Pentru muncă activă”, aceasta fiind mai mare decât cea standard. Elevii claselor de vârf trebuiau să poarte insigne de

comsomolist - un simbol mic, care semăna cu un steag roșu, decorat cu un portret al lui Vladimir Lenin.

Eleva clasei a IX-a, David Vlada, ne descrie vestimentația secolului XXI, anul 2022, ca fiind una liberă, fără uniforme zilnice obligatorii. Fiecare elev își are stilul său prin care se afirmă. Însăși ea ne vorbește despre faptul că doar când are educație fizică își ia haine de sport, iar în restul zilelor preferă să aleagă vestimentația după dispoziție.

MODUL DE PREDARE

Principiile educației în Uniunea Sovietică au fost formulate încă din 1903. În ciuda deficiențelor sale, sistemul de învățământ sovietic a ocupat o poziție de lider în lume. În 1984 a fost adoptată Reforma Învățământului General și a Școlilor profesionale.

Doamna Domnica Carp, profesoară de limbă franceză, susține că pe atunci principalele instrumente de predare erau creta, tabla și manualul. Ea ne povestește din propria experiență despre materialele didactice, adică planșele, care erau la fel limitate. Uneori, din cauza deficienței acestor planșe, cadrele didactice își confecționau singuri materialele respective pentru a le folosi în predarea disciplinelor.

Potrivit spuselor doamnei Ceban Cornelia, profesoară de limbă și literatură română, modul de predare curent este unul activ, este o predare eficientă, modernă, centrată pe elevi, care ține de curriculumul școlar. Acesta fiind, de fapt, un act normativ care ghidează și fundamentează activitatea cadrului didactic. După părerea dumneaei, secolul XXI reprezintă secolul marilor transformări, este epoca vitezelor, a tehnologiilor informaționale. În ea s-a format o nouă generație, pe care o consideră norocoasă, având cel mai mare avantaj față de celelalte

158

Sursa: preluat din mass-media

anterioare. Generația din prezent au la îndemână toate mijloacele de informare, cu care își hrănesc spiritul și cugetul. De la cea mai fragedă vârstă copiii își formează competențe digitale, însușesc tehnologiile și culeg informațiile din orice sursă (mass-media, radio, TV sau internet). Toate aceste mijloace informaționale dezvoltă enorm capacitățile intelectuale ale elevilor.

EXAMENE

După spusele doamnei Domnica Carp, în acele timpuri licee nu erau, erau doar școli medii. Respectiv examenele erau după clasa a IX-a, în formă orală și în formă scrisă. La finalizarea școlii medii, adică clasa a X-a, se susțineau examene la limba și literatura română (formă scrisă), la matematică (formă scrisă), iar celelalte două examene erau doar oral (limba străină și istoria). Dumneaei afirmă că elevii se pregăteau foarte bine pentru examene, deoarece înmatricularea la universități se făcea în baza examenelor.

Doamna Aliona Negruță, psiholog, care în trecut a fost și ea elevă a liceului la care actualmente activează, ne relatează despre derularea examenelor, nota susținerii lor fiind una obiectivă, fiindcă niciun profesor nu permitea plagierea.

Vlada David explică și ea care sunt astăzi pașii de desfășurare a unui test de evaluare sau examen. Profesorul repartizează tuturor câte un test și începe lucrul. În moment ce elevii scriu ei sunt supravegheați. Nu au voie să plagieze, să folosească telefonul mobil, cărțile sau alte surse de inspirație.

ACTIVITĂȚI

Domnul Nicolae Proca, a fost și profesor de istorie. Dumnealui ne povestește despre lecțiile de muncă, în timpul cărora elevii erau foarte activi și munceau sârguincios. În ograda școlii era o seră,

Sursa: preluat din arhiva familiei Stoler

unde în timpul acestor lecții de muncă copiii învățau a planta, a îngriji și a crește plante.

Doamna Elena Stoler a atenționat și ea un moment captivant, obiectul mașini agricole, la care elevii studiau aprofundat tractorul. Studiind această disciplină dumneaei a obținut cunoștințe temeinice, însă, din păcate, nu le-a aplicat în practică.

Domnul Oleg Roșca, profesor de educație fizică, ne comunică despre cum erau desfășurate orele de

Sursa: preluat din arhiva ÎÎPLT „Alexandru cel Bun”.
Elevii clasei a VII-a.

cultură fizică. Câte 2-3 sau chiar 4 clase făceau împreună aceste lecții concomitent. În fiecare an se organizau competiții sportive la volei, fotbal, basket, ceea ce, în opinia dumnealui, era destul de interesant în acea perioadă. În prezent este cu mult mai ușor și mai accesibil de a petrece o oră de educație fizică, având în vedere că sălile sunt spațioase și luminoase. La fel acestea dispun de inventar sportiv performant la orice probă de sport.

FILMOGRAFIE

Cunoaștem că filmografia reprezintă colecția filmelor care se bazează pe un criteriu. Acel criteriu este reregizorul, actorul, tema centrală și altele.

„Ералаш” este o revistă de film umoristic, sovietică și rusă, apărută în 1974 în special pentru copii și tineret, prezentat mai întâi în cinematografe, apoi la televizor. Cei care au crescut cu „Ералаш” își amintesc cu emoție de zilele în care așteptau cu nerăbdare fiecare ediție a jurnalului umoristic. „Asta e copilăria noastră, pentru cei din anii '80-90. Erau haioase și pe alocuri chiar educative spun martorii generației sovietice.

Sursa: preluat din mass-media

Domnul Nicolae Proca menționează că „Ералаш” era unul dintre cele mai interesante filmulețe, pe care copiii le priveau regulat. Însă dumnealui a accentuat faptul că nu doar copiii erau captivați de filmulețul respectiv, ci și cei maturi.

Generația de astăzi are o varietate bogată de canale TV sau site-uri, precum Netflix, Ivi, YouTube și altele. Acestea includ o gamă largă de filme, seriale și desene animate dintre care fiecare își poate alege să vizioneze ceva după propriul gust.

Sistemul de învățământ din perioada sovietică a traversat un drum lung prin diverse reforme care au avut un impact negativ, atât asupra elevilor, cât

Sursa: preluat din arhiva familiei Svitic

și asupra cadrelor didactice. Mai mult, în școli se ducea insistent o propagandă politică a Partidului Comunist, deoarece regimul sovietic încerca să creze „omul societății comuniste”, dar această iluzie s-a prăbușit odată cu desființarea URSS. Așadar, comunismul cu dorința sa arzătoare de a forma noul om sovietic a probat chiar să instituie propaganda și în studierea fizicii, matematicii. În concluzie putem afirma cu exactitate că cele două generații se diferențiază. Odată cu proclamarea independenței lumea a făcut mici pași dar siguri spre un viitor mai bun, prosper și spre plina libertate a cuvântului. Totuși, o parte din generația timpului prezent rămâne impresionată și astăzi de trecut, iar unele clase absolvente folosesc uniforme sovietice la ultimul lor careu, redând un aspect deosebit de restul și aducând emoții chiar și în sufletul oamenilor/martorilor perioadei anilor 1980–1990.

2. MASS-MEDIA DIN RSSM VERSUS MASS-MEDIA DIN REPUBLICA MOLDOVA

Obleac Diana

Liceul Teoretic „Aristotel”, mun. Chișinău
Profesor coordonator Dima Lucia

<https://drive.google.com/open?id=1O-vb2lawi2iww6OBFUfEbCL-jlfGBXI1N>

Produsul meu educațional reprezintă o analiză comparativă a Mass-Mediei din anii 1970-1980 și a celei din prezent, realizând un paralelism comparativ între perioada comunistă și cea democratică. În cadrul studiului am intenționat să stabilesc dacă Mass-Media a fost un instrument de politizare realizat de URSS în cadrul RSSM sau a beneficiat de o doză de liberă exprimare și lipsită de conotații politice. Abordarea acestui subiect va cuprinde perioada socialistă, în care s-au pus bazele Mass-Mediei ca

instrument politic extrem de puternic până la etapa actuală, când în noul stat independent - Republica Moldova Mass-Media se impune ca „cea de-a patra putere în stat”, încercând să devină apolitică și independentă în exprimare.

Realizarea acestui studiu nu a fost una facilă. Există foarte puține materiale video care să demonstreze conținutul analizat și extras din studii universitare, mărturii și cărți de istorie.

Probabil, lipsa acestor materiale este din cauza faptului că televiziunea era la început de cale, oamenii nu-și permiteau televizoare, iar accesul la informație de cele mai multe ori era prin intermediul radioului. Totuși, am găsit și am creat material foto și video la **Casa-muzeu a lui Petru Costin**, pe care de altfel vă invit să o vizitați în orașul Ialoveni. Muzeul are o colecție impresionantă de lucruri din perioada sovietică și sunt sigură că o vizită acolo te face să înțelegi aspectul social din istoria RSSM.

Pentru această prezentare am vizionat cam tot ce mi-a putut oferi internetul pe acest subiect. Am analizat atent lucrări ale studenților universitari, nu o dată am fost la Muzeul Național de Istorie pentru a mă documenta, am vorbit cu oamenii din satul meu de baștină și am cotrobăit în podul casei căutând televizorul „Alfa” al bunicului.

Scurt istoric: RSSM – teritoriul Basarabiei reanexat în 1940 de către URSS și transformat într-o republică constituantă până în 1991, exceptând perioada 3 septembrie 1941 – 4 septembrie 1944, când Guvernământul Basarabiei a fost în cadrul României.

Este bine știut că în RSSM în anii '70-80 audiovizualul era monopol de stat, programele sale erau supravegheate cu strictețe maximă, mesajele televizate erau supuse unei cenzuri dure, fiindcă, în fond, mediile electronice au fost și rămân instrumentul favorit al propagandei, cu atât mai mult al propa-

gandei totalitare. Astfel că într-o societate totalitară, cu un audiovizual de stat, nu poate fi vorba despre respectarea drepturilor caracteristice unei societăți democratice – dreptul de informare și cel de liberă exprimare, a principiilor independenței editoriale, a pluralismului conținuturilor, imparțialității, echidistanței, obiectivității.

Pentru prima dată moldovenii au obținut posibilitatea de a cunoaște și de a se familiariza cu cea mai importantă invenție a omenirii din secolul XX – fenomenul televiziunii – la 30 aprilie 1958. Începând cu această zi, locuitorii Republicii Moldova se mai puteau numi și telespectatori. Astăzi, ziua de 30 aprilie este marcată cu roșu în calendarul sărbătorilor – **Ziua Televiziunii Naționale**.

Regulamentul Comitetului de Stat pentru Televiziune și Radiodifuziune al Sovietului de Miniștri al URSS, iar Televiziunea din Moldova era parte a Televiziunii unionale, stipula următoarele sarcini principale ce-și urmau realizarea de către instituțiile de televiziune din Uniunea Sovietică:

- propaganda marxism-leninismului, a hotărârilor congreselor PCUS și ale plenarelor CC al PCUS, a deciziilor guvernului URSS;

- mobilizarea maselor truditoare la realizarea sarcinilor ce țin de construirea comunismului (...), la lupta pentru îndeplinirea cu succes a planurilor de dezvoltare a gospodăriei norodnice și de răspândire a experienței înaintate din industrie, construcții, agricultură și alte ramuri ale gospodăriei norodnice;

- demascarea ideologiei burgheze, a moralei și a propagandei reacționare, educarea oamenilor sovietici în spiritul ideilor și moralei comuniste (...), respectării legilor și normelor orânduirii socialiste, în spiritul patriotismului sovietic și internaționalismului proletar.

Referindu-ne la structura organizațională a Televiziunii și la influența ei asupra politicilor editoriale promovate, vom sublinia că redacțiile erau constituite după o schemă piramidală, în care factorii editoriali, de altfel destul de numeroși – redactori superiori, șefi de secție, redactori-șefi adjuncți, redactori-șefi, directori de departament – aveau misiunea de a controla conținuturile produselor media-tice realizate de categoriile de reporteri, redactori. Apoi mai urma o verificare efectuată de conducerea Televiziunii, după care încă o verificare obligatorie făcută de către un organ de cenzură, care era numit „redactare literară”. Fără permisiunea ultimei instanțe nu putea fi pus pe post niciun mesaj. Nu putea fi vorba de o exprimare liberă a opiniilor invitaților în studio, de un expromt al crainicilor prezentatori.

O analiză a programelor planificate pentru luna martie 1970 ne prezintă următoarea informație: volumul mediu pe zi de emisiuni televizate, accesibile pentru telespectatorul din republică, constituia **18 ore**, inclusiv 8 ore – volumul programelor televiziunii republicane. Emisiunile și filmele dedicate „învățăturii marxist-leniniste”, vieții de partid, propagandei și agitației pentru construirea unui „viitor luminos” constituiau în medie 13,5 ore pe zi, adică 75 de procente din întreg volumul de emisie și doar 4,5 ore erau dedicate copiilor, muzicii clasice, sportului, educației, însă și aceste emisiuni în mare parte purtau pecetea luptei de clasă, competiției aprigi între societățile socialistă și capitalistă.

Ca dovadă a celor afirmate mai sus haideți să ascultăm o mărturie a domnului Andrei, ghid în cadrul Muzeului Petru Costin, care a crescut cu povestea de seară și sub cenzura sovietică.

Astfel, pentru telespectatori, dar și pentru angajații de la radio și televiziune, o rază de lumină în

contrast cu emisiunile stupide, inexpressive și interminabile de propagandă, o constituiau programele dedicate artelor: transmisiunile din sălile de concert, emisiunile cognitive din muzeele țării, mai multe filme artistice ale regizorilor Andrei Tarkovsky, Gheorghii Danelia, Emil Loteanu care au intrat în patrimoniul cultural mondial.

Încă un aspect al politicilor editoriale promovate de Televiziunea Moldovenească în perioada respectivă – emisiunile de tipul „școală televizată” pentru lucrătorii din sectorul zootehnic, din agricultură, din industrie și din alte domenii de activitate, care purtau un caracter nu atât instructiv, cât unul obligatoriu pentru realizarea în practică. De la ecran se dădeau indicațiile când e mai bine de început semănatul, ce culturi și pe ce terenuri trebuiesc însămânțate, care din culturi vor aduce un rod mai mare, câte îngrășăminte și care anume trebuiesc introduse în sol etc.

Da, exista un control total asupra întregului sistem al Televiziunii – prin repartizarea resurselor financiare, materiale, prin cenzurarea mesajelor înainte de difuzarea lor, prin selectarea cadrelor de către aparatul de partid conform unor criterii restrictive de ordin social, politic și ideologic. Însă și în acea perioadă contradictorie de funcționare a Televiziunii Moldovenești vom observa și unele activități oportune cauzei de instruire, de educare în spiritul culturii naționale și universale, limbii materne, tradițiilor populare. Vom ilustra cele enunțate mai sus cu elemente concrete din practicile de activitate ale Televiziunii Moldovenești din acea perioadă. În anii multiplelor constrângeri și limitări, de emisie supraideologizată, în pofida tuturor obstacolelor, la Televiziune a debutat reflectarea unor manifestări culturale de amploare, precum festivalurile muzicale internaționale „Mărțișor”, „Invită Maria Bieșu”,

seratele de concert dedicate unor mari maeștri de componistică sau de interpretare, „Telerevelioanele”, care adunau în cadrul lor cele mai variate și mai valoroase forțe artistice din muzica de estradă, populară, clasică (operă, operetă, balet, simfonie), pantomimă, satiră, umor, parodie.

Muzica de toate genurile a cunoscut o prezență masivă și reprezentativă valoric pe parcursul întregii istorii de peste șase decenii a Televiziunii din Moldova. O estimare a programelor de radio și de televiziune de la sfârșitul anilor 70, secolul trecut, ne prezintă cicluri de emisiuni culturale, care au supraviețuit pe parcursul a câtorva zeci de ani – „La hanul muzelor”, „Evantai folcloric”, „Când se lasă amurgul” (evoluții ale artiștilor amatori), „Duminical TV” (program de muzică de estradă) și altele.

În anii '90, în Republica Moldova apare și se dezvoltă televiziunea nestatală. La început au fost câteva studiouri de cartier care transmiteau prin cablu producție proprie sau preluată de la alte centre de televiziune: „*Electron*” din *Tiraspol* (1988), „*SorTV*” din *Soroca* (1988), „*TVC*” din *Camenca* (1989), „*Satelit TV*” din *Chișinău* (1989) ș. a. În 1994, la Chișinău a fost creată Întreprinderea moldo-americană „**Eurocable**”, primul sistem de televiziune multicanal prin cablu care prelua emisiuni de la 8 centre de televiziune străine. În 1996 ea a devenit proprietatea altei întreprinderi moldo-americane – „**SUN TV**”. Curând, televiziunea prin cablu se răspândește și în alte zone ale țării (în orașe, centre raionale și în comunități rurale). În anul 1998 au fost înregistrate 28 de instalații TV prin cablu, în anul 2004 – 55, în anul 2005 – 115, în anul 2006 – 147, iar în anul 2008 numărul furnizorilor de servicii TV prin cablu a atins cifra de 166.

În anul 2010, pe piața mediatică din Republica Moldova au fost lansate două servicii televizuale de

nișă – „Jurnal TV” și „Publika TV”, axate exclusiv pe programe de știri. Ulterior Jurnal TV a abandonat profilul său informativ, transformându-se într-un serviciu de programe generalist. Evoluțiile în câmpul televiziunii au continuat și în următorii ani. În 2015, de exemplu, în peisajul audiovizual autohton, după cum se menționează într-un raport al CCA, a fost lansat un post de televiziune cu tematică agroindustrială – „Agro TV Moldova”, care își propune să devină o sursă informațională de referință în domeniul agriculturii/industriei, și două posturi de televiziune cu profil generalist: „ITV” și „NTV Moldova”.

Concluzionând, putem deduce că, în pofida obstacolelor întâlnite, televiziunea din Republica Moldova s-a dezvoltat. Sper că acest videoclip v-a ajutat să vă formați o viziune mai clară a ceea ce a însemnat odată accesul la informație și ce avem acum.

Să știți că în cadrul cercetării mele am vorbit cu un domn despre fericire, și care mi-a spus că era mai fericit atunci când gândea doar pozitiv și când avea mai puține surse de informare, acelea fiind la fel pozitive. Această temă e subiectivă și trebuie analizată din mai multe perspective, pentru că, după părerea mea, accesul la mult prea multă informație și la știri false nu prezintă un avantaj pentru populație.

Surse:

1. MASS-MEDIA DIN RSSM ÎN PERIOADA „DEZGHEȚULUI” HRUȘCIOVIST - Mihai LESCU
2. <https://ro.scribd.com/presentation/346742131/Mass-media-Din-RSSM>
3. MASS-MEDIA ȘI ACTIVITATEA EDITORIALĂ MASS-MEDIA Constantin MARIN
4. <https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=1230>

Anexe:

REGULAMENTUL COMITETULUI DE
STAT PENTRU TELEVIZIUNE ȘI
RADIODIFUZIUNE AL SOVIETULUI
DE MINISTRI AL URSS

– mobilizarea maselor muncitoare la realizarea sarcinilor ce țin de construirea comunismului (...), la lupta pentru îndeplinirea cu succes a planurilor de dezvoltare a gospodăriei narodnice și de răspândire a experienței înaintate din industrie, construcții, agricultură și alte ramuri ale gospodăriei narodnice;

– propaganda marxism-leninismului, a hotărârilor congreselor PCUS și ale plenarelor CC al PCUS, a deciziilor guvernului URSS;

– demascarea ideologiei burgheze, a moralei și a propagandei reacționare, educarea oamenilor sovietici în spiritul ideilor și moralei comuniste (...), respectării legilor și normelor orânduirii socialiste, în spiritul patriotismului sovietic și internaționalismului proletar.

Analiza unui program din anul 1970
13,5 ore de emisiuni educative dedicate
învățăturii marxist-leniniste 75%
4,5 ore de emisiuni pentru copii, muzică, sport 15%
În total, 18 ore de emisie televizată

Formația Noroc

Festivalul Internațional „Invită Maria Bieșu” a fost inaugurat pentru prima dată în toamnă anul ui 1990 de către primadonna Operei Naționale Maria Bieșu. Ea și-a propus ca în fiecare toamnă, Chișinăul să devină un centru al muzicii de operă

Prima ediție a Festivalului Internațional de Muzică „Mărtisor” a avut loc la 1 martie anul 1990 la Chișinău și are loc în fiecare an în Moldova în perioada 1-10 martie. Pe parcursul festivalului, pe teritoriul republicii au avut loc decenii la rind concerte cu soliști, formații și orchestre de muzică și ansambluri de dans: Orchestra Națională de Muzică Populară „Lăutarii”, Ansamblul de Dansuri Sportive „Cătreance”, Ansamblul de Dansuri Populare „Joc”, binecunoscuta solista Olga Ciocanu, Maria Ilut, formația „Trigoo” și altele. Conform tradiției, concertele au loc în capitală la Palatul Național, Teatrul de Operă și Balet, Filarmonica Națională, Sala cu Orgă și în raioane republicii: Bălți, Orhei, Soroca, Tiraspol, Bender etc.

3. POVEȘTIRI CU OAMENI FRUMOȘI DE IERI ȘI DE AZI...

Leahu Sabina

Gimnaziul Cornești, r-nul Ungheni
Profesor coordonator Sasu Marina

*Pentru a aprecia prezentul, trebuie să luăm
din trecut Focul, nu Cenușa!*
(J. Jores)

I. Introducere (argumentare succintă a subiectului de cercetare)

Lecția mamei, despre chibzuință și omenie, m-a ajutat să-mi dau seama la vreme de anumite perioade ale istoriei, care au marcat evoluția umanității ca:

a) criza tot mai pronunțată a regimului totalitarist comunist;

b) începutul mișcării democratice în fostele republici ale URSS, inclusiv în RSSM;

c) căderea comunismului și destrămarea fostei URSS (decembrie 1991) acum 30 de ani în urmă;

d) trecerea de la totalitarism la democrație, la sfârșitul secolului XX – începutul secolului XXI;

e) proclamarea Independenței Republicii Moldova la 27 august 1991 (acum 30 de ani în urmă).

Cele scrise mai sus sunt argumente că trecerea de la totalitarism la democrație, la sfârșitul secolului XX – începutul secolului XXI, într-adevăr au fost evenimente de o importanță majoră pentru întregia umanitate.

Poate lecțiile de istorie, poate și lecțiile mamei, m-au direcționat să iau atitudine și să mă încadrez în concursul nominalizat, să cercetez și să fac anu-

mite constatări. M-am simțit obligată s-o fac din bunul simț, cunoscând că fiecare secol din istoria omenirii, fiecare imperiu mai mare sau mai mic, fiecare societate, organizație, cătun, sat, oraș, fiecare țară își are oamenii săi pe care-i cinstește în mod deosebit prin aduceri aminte a faptelor și evenimentelor făurite de istorie.

Interesant, dacă mi-aș întreba vreo prietenă ce sentimente o cuprind când rostește cuvântul **Independență**, nu știu sigur ce mi-ar răspunde. Însă eu i-aș spune că pe mine mă cuprind sentimente de înălțare și de mândrie și înțeleg că drumul Republicii Moldova spre Independență n-a fost deloc ușor. Cunosk că independența este un termen istoric care semnifică o situație, când statul se bucură de dreptul de a fi liber în rezolvarea problemelor interne și externe, nu în zadar din motto-ul pentru acest studiu constat, că din orice epocă trebuie să luăm Focul nu Cenușa, deoarece nimic nu pleacă în istorie decât cu sine doar aspecte negative.

Fiind vlăguită de gânduri și deja obosită mă culcasem, iar noaptea mi se arătase în vis Clio, Muza Istoriei. N-am ezitat mult și am inițiat cu Clio un dialog:

– Dragă Clio, cunosc încă din clasa a 5-a că misiunea ta constă în înregistrarea și povestirea faptelor frumoase săvârșite de anumiți oameni acolo unde sunt, acolo unde locuiesc. Spune-mi, te rog, ce aș putea să întreprind pentru a înțelege bine schimbările legate de căderea comunismului și cum va fi drumul țării mele spre democrație?

Clio răspunde: vor trece anii și-n Cartea Istoriei Memoriei vor fi înregistrate numele Oamenilor Independenței, care vor aduce libertatea mult așteptată în țara ta – Republica Moldova și o vor despovăra pentru vecie de capcanele totalitarismului.

– Dragă Clio, crezi că Moldova va deveni Țară liberă și Independentă?

Clio răspunde: Da, cu siguranță va deveni, cercează această tematică și vei afla multe. Îți doresc să faci acest studiu cu succes.

– Mulțumesc, Clio.

Aceste fiind spuse, visul mi s-a terminat, m-am trezit nutriend sentimente de mândrie c-am discutat cu Muza Istoriei.

Astfel, în data de 15 decembrie 2021 mi-am început studiul. Decizia am luat-o după discuții cu profesoara de istorie, cu bunica, cu mama și cu domnul Jardan. De ce? Fiindcă viața mea, la vârsta pe care o am de 15 anișori, mi-a fost influențată de mai multe modele, pe care le-am respectat și le voi respecta pe parcursul vieții: și bunica, și mama, și profesoara sunt personalități care mi-au cultivat dragostea de carte și m-au învățat să fac lucruri frumoase. Cele scrise mai sus au fost o introducere la revista-activitate de cercetare: Povestiri cu oameni frumoși de ieri și de azi.

II. Metode de cercetare

Instrumentele principale, la care am apelat în cadrul acestui studiu, au fost vizite la domiciliu, discuția și luarea de decizii, interviul, analiza surselor istorice (fotografii, documente, imagini). Sursa principală însă vor fi discuțiile, interviul cu trei persoane, care sunt personajele de bază din revista realizată de mine la subiectul „Povești cu oameni de ieri și de azi”.

Studiul pe care-l fac este un modest gest de recunoștință adus oamenilor dragi sufletului meu: bunicii mele – Martea Valentina, profesoarei de istorie-Sasu Marina și deputatului unghenean în Primul Parlament al RM Jardan Valeriu (a se vedea Anexa). Am și un argument: probabil, am fost motivată să

fac această alegere, deoarece am crescut într-o familie incompletă, de aceea consider că viața mea a fost marcată de cele trei persoane, soarta cărora este de-a dreptul una impresionantă pentru mine. Prin studiul făcut voi încerca să descriu experiența și evenimentele trăite de trei generații – bunica, profesoară de istorie și medicul, descendenți ai secolului XX și eu, eleva clasei a IX-a, reprezentant al secolului XXI.

III. Cuprins

În luna decembrie am început studiul. Pentru început am mers la **bunica**, având ca temei vorba marelui povestitor humuleștean, care marca: „Nu știu cum alții, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească... de parcă toată lumea e a mea”.

Da... mult adevăr despre casa părintească, dor de părinți și de sat în **Amintiri din Copilărie** de Ion Creangă. Ori de câte ori citesc această carte, mă trezesc imaginar în brațele mamei și ale bunicii din casa părintească. Și iată-mă în fața bunicii, întrebând-o cum era viața copiilor în anii 70 ai secolului XX. Desigur, ceea ce m-a interesat mai mult au fost jocurile copilăriei. Am întrebat-o pe bunica dacă își mai amintește despre ele ceva, la care dânsa mi-a spus:

„Pe timpul meu cele mai răspândite jocuri de copii erau de-a țurca și de-a sărita. N-aveam mingi cum aveți voi acum, mingile noastre erau niște bucăți de cârpă sau de piele de animal, umplute cu lână sau păr de cal, din coada calului sau coama calului”. Foarte interesant, am ieșit din odaia bunicii entuziasmată încheind prima zi a studiului meu. A doua zi, am rugat-o pe bunica să-mi povestească, care dintre jocurile de atunci crede că se mai păstrează și azi.

În concluzie ambele am ajuns la un numitor comun și am decis că un joc comun specific secolului XX și secolului XXI ar fi: De-a sărita.

În continuare am întrebat-o pe bunica dacă numai grija jocurilor o avea, la care bunica mi-a răspuns că în afară de jocuri copii munceau alături de părinți la cules, la semănat, îngrijeau de animale, făceau curățenie în casă și în ogradă. Împreună ne gândeam dacă copilul de azi, semenii mei, mai fac ceva în afară de a se bucura de dreptul pe care-l au – la joacă. Din nou am ajuns la un numitor comun că și copii secolului XX, și copiii secolului XXI fac curățenie în casă, în ogradă, mulți din ei muncesc alături de părinți la cules strugurii toamna, la curățat porumbul, poate unii își ajută și la îngrijirea animalelor, este vorba mai mult de mediul rural. Marea diferență constă însă în faptul că jocurile copiilor secolului XX, inclusiv, ale bunicii erau sub cerul liber: pe tolocă, în mahala, noi însă, copii secolului XXI, avem alte jocuri, în mare parte legate de telefon, calculator.

În concluzie referitor la jocurile copilăriei am înțeles că copilul copil rămâne și azi, și mâine, și-n viitor, vorba marelui Grigore Vieru. De la jocurile copilăriei am continuat cu bunica studiul referitor la sărbătorile de altădată. Discuția cu bunica m-a făcut să-nțeleg că pentru dânsa secolul XX a fost un timp, când era de toate mulțumită. Erau toți acasă, părinții, frații, surorile, copiii. Se adunau de sărbători și răsuna mahalaua de vorba, veselie și cântecele neamurilor bunicii. Cântau des pe la sărbători așa

cântece ca: Radu mamei, Sanie cu zurgălai și chiar cântece rusești, ca Расцветали яблони и груши (acest cântec în perioada sovietică se mai numea Катюша). Cântecele frumoase erau preferate de toți și dacă azi cântecele sovietice nu mai sunt cântate de nimeni apoi așa cântece ca: Radu mamei și Sanie cu zurgălai îmi plac și mie, și colegilor mei. Aceste piese muzicale sunt un izvor de aducere aminte despre vremurilor demult trecute. Spre sfârșitul lunii decembrie îmi încheiam studiul realizat cu bunica și am întrebat-o cum au fost anii de școală în timpul sovietic, la care bunica mi-a răspuns: „Am frecventat și eu școala și toți copiii din mahala, grija noastră era învățătura. Ne mai ocupam și cu sportul, vizionam filme”. M-a intrigat faptul că bunica viziona filme și am întrebat-o ce filme viziona. Dânsa mi-a spus că îi plăceau nespuse de mult filmele sovietice „Кавказская пленница”, „Любовь и Голуби” care erau filme educative și educau dragostea față de familie copii și de fiecare dată binele învingea răul. Însă cel mai îndrăgit film al copilăriei bunicăi a fost filmul cu desene animate: „Ну, погоди!” Spunând acestea am văzut pe chipul bunicii un surâs vesel. Eu, la rândul-mi, mă gândeam că și copilăria mea e la fel de fericită, deoarece și azi toți adoră același film cu desene animate „Ну, погоди!”. În plus, noi îl mai avem pe Tom și Jerry sau Purcelușa Peppa.

... a fost odată ca niciodată, pe când bunica era fată mare la părinți. Pe atunci nu se știa de bogăție, n-aveam nici haine fel de fel, n-aveam palate, nici termopane, nici bani n-aveam și nici mobilier, doar o căsuță cu obloane în care alături de bunica și bunelul a crescut tata care mă crește și mă educă.

Noi, Copii Independenței, azi avem de toate: și casă mare, și părinți, și calculator, și telefoane, și vestimentație variată. Ce atunci nu ne ajunge?

Eram mândră că și bunica a avut o copilărie fericită, am reușit să găesc unele asemănări importante ce țin de jocurile copilăriei bunelor și jocurile copilăriei mele. Am găsit tangențe și-n aceleași desene animate privite de bunica și de generația mea. Aș vrea ca generația mea să privească filme cu caracter educativ și să se debaraseze de acelea, care educă violența. Poate dacă vom da dovadă de mai multă educație și vom semena binele, vom scăpa mai repede cu toții de toate crizele pe care le avem, în primul rând de cea pandemică. Bunica îmi mai spunea că a avut și o păpușă care spunea **mama**, respectiv și eu am crescut cu păpușile mele din colecția Barbi, dar nu știu de ce în imaginația mea am constatat că păpușa bunicii de pe timpuri era mai frumoasă, însă nu m-am amărât, deoarece sunt sigură că nu toți copiii anilor 60 ai secolului XX au ținut păpuși în brațe. Bunica mi-a spus că copiii erau siliți să muncească fiind lipsiți de plăcerea jocurilor și ocupațiilor preferate, de aceea în 1989 a fost adoptată Convenția cu privire la drepturile copiilor, document în care este garantată protecția tuturor copiilor. Într-o altă zi mi-am întrebat-o pe bunica dacă pe timpurile ei se sărbătorea Ziua Copilului la care dansa așa și nu mi-a răspuns. Am continuat studiul și am găsit următoarele (sursă documentară selectată din Wikipedia): în prima zi de vară se sărbătorește Ziua Internațională a Copilului și această festivitate este instituită încă din 1954 semn de grijă a statului față de copii. Și dacă această sărbătoare a început în secolului XX, de ce oare bunica, născută în 1960, nu o cunoștea? Mi-am dat seama că este vorba de regimul comunist, care prin ideologia și propaganda pe care o făcea nu prea erau cointerestat să organizeze zile de odihnă, concursuri, acțiuni sportive pentru copii.

Analizând studiul făcut cu bunica am apreciat faptul că copiii secolului XX iubeau să citească, drept argument servește următoarea poezie a bunicii:

– Când ai citit vreo carte tu, dragă nepoțică?
Și ce-ai pus tu pe rafturi? Nu înțeleg nimic.
– Bunică, eu pe rafturi nu am chiar nicio carte.
De ce-mi trebuie dacă există internet?
Aici găesc eu informații variate,
În cărți nu am răbdare să citesc.
– Mi-aduc aminte când cartea pentru noi era
avere mare, era mândrie să ai o carte rară cu îngrijite foi.
Și să citesc, mult îmi plăcea mie,
Stăteam zile întregi eu în bibliotecă
Și căutam cuvinte, utile informații,
Azi unul, doi ca să citească vezi.
De ce respingeți cartea, stimate generații?
– Bunică, eu, de exemplu, răbdare chiar nu am,
Să stau și să citesc tocmai o zi întreagă,
Mai bine repejor pe Google am intrat,
Ca să citesc un rezumat mai tare îmi este dragă.
– Văd, draga bunicuței, cum cartea pentru voi a
devenit obiect de expoziție.
De frumusețe stau pe rafturi, mereu sunt noi,
Dintr-o cutie sau telefon sustrageți informații,
Iar pentru noi o carte era ca o icoană,
Cu grijă răsvoiam cumva să nu o rupem,
Iar dacă mai dădeam de o carte rară,
De frică ne temeam să o atingem,
Dar voi dați cu picioru-n cărți,
Nici nu deschideți ca să vedeți ce este scris acolo.
În cinci minute temele vă faceți,
Și-n telefon voi toată ziua vă chiorâți.
Deschideți cărțile, voi, generații noi!
Lăsați Facebook-ul, Instagramul!
Nu rupeți fără milă ale cărții foi!
O carte ruptă e ca un copil fără de mamă.
Concluzie: Dacă în secolul XX copiii frecventau
biblioteca și citeau cărți, acum, în secolul XXI, în
mare parte cititul cărților s-a dat uitării. În vogă sunt

cărțile electronice, internetul, rețelele de socializare și prea puțini își aduc aminte de lecturi. Eu însă cred că tinerii de azi nu procedează corect. Trebuie să revenim la lecturi, să frecventăm biblioteca. Clar că progresul tehnico-științific nimeni nu-l mai oprește, însă pentru a crește o generație sănătoasă spiritual avem nevoie să ne întoarcem cu fața spre carte, așa cum o făceau copiii din generația bunicii.

Luna decembrie 2021 a fost luna în care am discutat cu bunica, discuții din care am înțeles că, indiferent că a fost un secol în care regimul totalitarist comunist încă era în plină dezvoltare în mare parte oamenii erau mulțumiți, printre ei și bunica mea. Avea un salariu, muncea directivă la școală și era fericită în felul ei.

Amintirile bunicii despre jocurile, filmele, cântecele, cărțile din timpul anilor de copilărie și școală, trăite din nou de bunica, au fost destul de frumoase. Noi, generația de după 2000, nu prea cunoaștem filme care ar educa dragostea în familie, privim mai mult la TV sau în internet filme bazate pe violență, abuz moral sau sexual, ceea ce multora nu le place. Cât de frumos ar fi să se repete și astăzi și „Кавказская пленница” sau „Любовь и Голуби” cu subtitrare în limba română. Doar nu totul ce s-a făcut în cinematografia sovietică trebuie de aruncat la gunoi.

Și aici a apărut ca firească întrebarea: De ce atunci la *Istorie* profesoara ne spunea că secolul XX a fost un secol al atrocităților făcute de comuniști? Pentru a găsi răspuns am continuat studiul discutând cu *profesoara mea de istorie*. De altfel, am făcut-o în afara lecțiilor, discuții pe care le-am purtat întreaga lună ianuarie 2022.

În urma discuțiilor avute cu profesoara de istorie am înțeles că țara noastră a trecut prin evenimente și procese dramatice pe parcursul secolului XX. Des-

pre unele cunoșteam de la lecțiile de istorie, despre altele am aflat făcând cercetări la acest studiu, în special legate de instaurarea unui regim totalitarist comunist, de evoluția și dezvoltarea fostei URSS, de cea de-a doua conflagrație mondială, urmate de restabilirea prin metode violente a unui regim de ocupație sovietic în țara noastră însoțit de colectivizare, deportări, foamete și de toate atrocitățile acestui regim ce-au demarat până în anii 1985, când s-a început Mișcarea Democratică.

În felul acesta am înțeles că profesoara mi-a oferit un mediu motivant și tocmai după ce-am discutat în detalii cu dumneaei am înțeles bine că bunica era fericită în anii sovietici deoarece, într-adevar, copii mergeau la grădiniță, la școală, făceau studii superioare și habar n-aveau cât de putred este regimul comunist și că în curând se va clătina și se va descompune primul stat socialist din lume – URSS. Apropos, de atunci au trecut 30 de ani, dar au trecut și 30 de ani de la Proclamarea Independenței Republicii Moldova. În luna ianuarie am discutat deja mai mult cu Doamna profesoară. Am întrebat-o ce ține minte de anii de școală la care dânsa mi-a spus că regimul comunist a promovat o mare propagandă și a făcut tot posibilul ca ideologia comunistă să prindă rădăcini. Astfel, în clasele primare copiii erau octombrei, în anii de gimnaziu erau făcuți pionieri, în clasele mari deveneau comsomoliști, după care erau nu toți candidați în partid devenind apoi comuniști – oameni care slujeau întru totul regimului comunist. Mă întrebam: A fost oare profesoara mea de istorie membră a partidului comunist? Și la o următoare discuție dânsa mi-a spus că nu, dar, fiind descendentă a anilor '60, are amintiri foarte frumoase legate de copilărie și de studenție trăite în acea perioadă, deoarece copilăria și tinerețea sunt etape importante în viața omului care nu țin

de forma de guvernare. Am întrebat profesoara ce amintiri plăcute are din anii de școală. Dânsa mi-a răspuns: vestimentația școlară, vizitele la bibliotecă, iernile cu zăpezi și troianul din jurul casei.

Astfel, secolul XX rămâne în istorie ca un secol al extremelor, poporul nostru este unul puternic, care este în stare să treacă peste diverse încercări. Anii s-au scurs, a trecut și secolul XX și în memoria noastră rămân amintirile frumoase sau cum am scris inițial în motto: „Pentru a aprecia prezentul trebuie să luăm din trecut Focul, nu Cenușa”. La întrebarea ce ar dori să se mai repete și azi dintre evenimentele frumoase ale secolului trecut, profesoara de istorie mi-a răspuns următoarele:

– Cele mai frumoase amintiri mă leagă de casa părintească, de părinți care mi-au dat viață și m-au crescut, oameni harnici cu numeroase griji legate de locuri pitorești, frumoase, cu livezi de cireși, meri, pruni și zarzări. Sunt amintiri plăcute legate și de învățătorul meu de istorie demult plecat în Ceruri. Mi-e dor de prietenii de altădată, aici binevenite fiind spusele lui Cicero: „Ce-ți poți dori mai mult decât să ai pe cineva cu care să porți vorbi ca și cu tine însuși”. Din păcate, în anii Democrației fenomenul migrației care a înflorit ne-a vitregit familiile, deoarece copiii în mare parte au plecat în străinătate și e trist... Oricum, suntem fericiți, dat fiind că tehnica sofisticată, calculatoarele, telefoanele, smartfoanele ne oferă posibilitatea de a ne revedea. Totalitarismul a rămas în urmă. Suntem democrați, trăim într-un tânăr stat democratic și vom depăși toate greutățile! Important e să trecem pandemia, să facem față provocărilor legate de criza pandemică, economică, energetică, umanitară – în rest vom reuși.

După ce am finalizat studiul cu profesoara, la sfârșit de ianuarie, deja cunoașteam bine cum a fost copilul născut în URSS și cum este copilul Indepen-

denței, am înțeles care au fost atrocitățile regimului comunist. În continuare voi dedica luna februarie interviului făcut cu medicul neurolog Valeriu Jardan, Omul Independenței de la care am aflat tot ce mi-am propus legat de perioada de 30 de ani ai tânărului stat Republica Moldova.

Am mers la Ungheni de mai multe ori, însoțită de mama pentru a realiza interviul cu domnul Jardan Valeriu. Aflasem deja că a fost unul dintre cei 10 deputați ungheneni, care în 1990-1991 au semnat Declarația de Independență.

Un mare Patriot al neamului, medic profesionist, mare sportiv, amator de fotbal, excelent familist, l-am găsit în clinica Alfa Med din centrul orașului. Făcând studiul referitor la Jardan Valeriu, pentru început am cules date biografice, din care am aflat că Jardan Valeriu s-a născut în martie 1953, în satul Milești, raionul Nisporeni și că în perioada 1969-1975 a făcut Facultatea de Medicină Generală la Universitatea de Medicină din Chișinău „Nicolae Testemițanu” rezidențiat în neurologie. După absolvirea facultății a lucrat ca medic șef al spitatului din orașul Cornești, raionul Ungheni.

În prima zi a vizitei mele în Ungheni, Domnul Jardan ne-a oferit scurte date biografice și informații ce țin de anii de studii la facultate.

Vizitele au continuat și altă dată dânsul mi-a oferit detalii legate deja de perioada anilor Independenței 1997-2002.

Între anii 1997 și 2002 a fost consilier raional, în lista partidului Social Democrat. La moment se regăsește în lista PAS, dar e neafiliat politic.

Studiul meu (Dialog între generații) a continuat înscriind următoarele întrebări:

– Domnule Jardan, de ce ați lăsat medicina și v-ați încadrat în politică?

Jardan Valeriu: – Perestroica lui Gorbaciov, care a generat Mișcarea de Eliberare Națională din toate

cele foste republici unionale, nu m-a lăsat indiferent.

– Ca deputat al Independenței ați fost autorul vreunei legi?

Jardan Valeriu: – Da, sunt autorul Legii nr. 97. 9 XII din 24. 03. 1992 – Legea despre Culte.

– Sunteți mândru că purtați statutul de deputat al Independenței?

Jardan Valeriu: – Desigur, sunt optimist și încrezător că Republica Moldova va învinge toate crizele și-n primul rând cea pandemică și vom reveni la normalitate. Dar nu fără contribuția noastră, a tuturor cetățenilor și Republica Moldova va deveni un stat prosper.

Studiul meu a continuat și într-o altă zi a lunii ianuarie. Domnul Jordan mi-a povestit că în anii '70-90 ai secolului XX în Republica Moldova se simțea foarte mult criza politică și economică. Dânsul a participat la întrunirile din cadrul ceneclului Mateevici în cadrul cărora se vorbea în limba română și se recita poezii. Astfel, în anii '90 era vădit că prăbușirea sistemului totalitarist comunist va avea loc. Și a avut – în decembrie 2021 s-au împlinit 30 de ani de când s-a prăbușit fosta URSS. Domnul Jordan pe alocuri cu nostalgie vorbea că odată cu secolul XX s-a dus în istorie atât amintirile frumoase, cât și cele mai puțin frumoase legate pe de o parte de atrocitățile regimului comunist, razboi, foamete, deportări, și, pe de altă parte de o copilărie cu jocurile cu copiii din mahală, care mai toți aveau în mână pâine unsă cu unt, magiun, nu duceau nici lipsă de bomboane mărunțele de diferite culori, de Finiki sau marmeladă.

Astfel, din acest interviu realizat cu Domnul Jordan am înțeles că dânsul într-adevăr este un adevărat patriot al neamului, că are amintiri plăcute de școală, de prietenii de-atunci, de copilărie și de

tinerețe, trăite în secolul XX. Totuși, Domnul Jordan mi-a relatat că un lucru era urât atunci – era neglijată limba română. În studenție toată literatura pe care o aveau la medicină era aproape în întregime în limba rusă, de parcă nici pomină nu era de medicina românească. Dânsul spunea că limba română era neglijată și de o bună parte din studenții vorbitori de limbă rusă pe coridoarele Universității de Medicină din Chișinău. Era însă convins de faptul că regimul comunist se va prăbuși și schimbarea va veni. Schimbarea s-a făcut, astăzi Republica Moldova este un stat Independent, suntem un stat tânăr, greutăți sunt multe, însă 30 de ani de Independență nu e suficient pentru ca un stat să devină prosper și bine dezvoltat. Doar alinierea Republicii Moldova la Uniunea Europeană ne va ajuta să rezolvăm problemele legate de sărăcie, șomaj și pandemie.

Referitor la data de 27.08.1991, Domnul Jordan spune că e destul de mândru, deoarece, după cum menționasem, a fost deputat în Primul Parlament și este unul dintre semnatarii Declarației de Independență a Republicii Moldova.

În acest context, l-am întrebat Domnule Jordan, dacă vi s-ar propune încă o dată să vă încadrați în lupta pentru obținerea unui loc în Parlamentul Republicii Moldova, ați accepta?

Mi-a răspuns cu foarte mari rezerve: – M-aș gândi foarte mult, aș face-o numai dacă o vor cere alegerii.

– Domnule Jordan, dacă și azi vi s-ar propune să fiți membru de partid, ce-ați face?

Jardan Valeriu: – N-aș mai face-o.

– Încotro merge astăzi Republica Moldova, cum credeți, e corect traseul început?

Jardan Valeriu: – Sunt optimist și cred că le vom depăși pe toate, însă avem nevoie de muncă asiduă și de multă carte. Avem nevoie de schimbare, iar

schimbarea să vină de la fiecare în parte. Eu cred în poporul nostru și în oamenii harnici ai țării.

Așadar, sfârșitul lunii februarie a concis cu finalul studiului cercetării asupra revistei-referat *Povești cu oameni de ieri și de azi*. Obiectivul propus l-am realizat și studiul l-am făcut în detalii la cele 3 persoane din secolul XX care au reușit să mă convingă că nicio epocă nu pleacă în istorie ducând cu sine doar lucruri urâte și că Independența Republicii Moldova a fost una multășteptată, iar democrația trebuie învățată.

IV. Încheiere, concluzii proprii

Cercetarea mea la subiect a fost axată pe dialogul imaginar cu Clio, Muza istoriei, și pe interviurile-dialog cu descendenții secolului XX – bunica, profesoara mea de istorie și medicul-neurolog, fiecare în parte depunând eforturi pentru o viață prosperă, pe care o trăim astăzi fiind independenți. Aici sunt binevenite spusele lui Mihai Eminescu, care la timpul lui a marcat: „Independența este suma vieții noastre istorice”.

Generația mea din primul deceniu al secolului XXI, născută deja în stat Independent, are o copilărie fericită. Trăim în lumea tehnicii: gadgeturi, laptopuri, iPhone-uri ce fac parte din viața noastră și suntem obligați să-nțelegem că acești 30 de ani ai Independenței Republicii Moldova nu li s-a dat așa ușor bunelor, părinților, rudelor noastre. Astăzi încă nu e totul bine, deoarece 3 decenii nu sunt suficiente pentru ca un stat să devină prosper. Eu mă mândresc cu faptul că 10 deputați ungheneni au fost membri ai Primului Parlament. Cercetând subiectul pot afirma că Valeriu Jardan, unul dintre cei 10 deputați ungheneni, merită onoare și respect din partea generației noastre tinere.

Mesaj recomandare semenilor mei, generațiilor tinere:

Știu că nu ascultați sfaturile altora, dar totuși țin să vă spun că:

Bucuria nu e-n școală

Nu e-n alți pereți din alte școli

Nici chiar în alte sate, orașe sau țări

Bucuria e-n fiecare dintre voi.

Pentru că în fiecare dintre noi trebuie să înceapă schimbarea. Trebuie să fim mai responsabili și mai buni, să nu uităm de valorile bunelor, părinților noștri, să fim mai conștienți, să iubim țara în care trăim, satul în care ne-am născut, căci baștina e locul perfect pentru a înmulți binele.

Nu uitați versurile lui Petru Cărare:

*Să nu ne facem neamul de ocară când observăm
că nu e totul bine, știind de calea lui, cea lungă și
amară. Să-i mulțumim că este și ne ține.*

Concluzii proprii

Toate materialele studiului le-am analizat cu profesoara de istorie, ceva a apreciat, ceva nu dar mi-a respectat ideile. Această cercetare m-a făcut să-nțeleg ce a fost bine și ce-a fost rău în anii regimului comunist și am înțeles definitiv că tot ce-a purtat caracter negativ a ținut de atrocitățile regimului comunist. Căderea URSS în decembrie 1991 a fost o lecție de istorie pe viu care m-a convins că niciodată nu trebuie să acceptăm regimuri care nu respectă valorile general umane, este vorba de regimul comunist. În rest, secolul XX a fost un secol în care a dominat și binele, și răul.

Drumul spre independență a fost anevoios, dar trăim într-o țară liberă, suverană, democratică, ne bucurăm de drepturi și încercăm să nu uităm și de obligațiuni. Multora poate nu le convine, dar eu vreau să spun că am obținut multe în 30 de ani, dar

nu e îndeajuns. Democrația trebuie învățată. E criză? Criză, de ce? Eu cred că e criză de respect și asta le-o spun semenilor mei, e criză de ajutor reciproc. E criză de o vorbă bună, de o îmbrățișare, e criză de sinceritate, de adevăr, însă sunt adânc convinsă că le vom depăși pe toate și Republica Moldova va deveni membru al UE, iar noi, generațiile tinere, vom fi la cârma evoluției țării noastre.

Anexe:

Marteia Valentina
Bunica mea, domiciliată în satul Cornești,
raionul Ungheni, pensionară fostă
direcțitoare în IP Gimnaziul Cornești

Sasu Marina
Profesoară de istorie la IP Gimnaziul
Cornești. Experiență pedagogică 41 de ani

Jardan Valeriu
Medic, fost șef al Spitalului din
orașul Cornești, raionul Ungheni,
deputat în Primul Parlament al
Republicii Moldova

Jocul „De-a sărita”, care a rezistat în timp.

De-a sărita, secolul XX

De-a sărita, secolul XXI

Generație liberă independentă

Tinerii educați în spiritul ideologiei comuniste, pentru a sluji regimului comunist

Jardan Valeriu, deputat în Primul Parlament al Republicii Moldova

4. ATROCITĂȚILE COMUNISTE ALE SECOLULUI XX VERSUS VALORILE DEMOCRATICE ALE REPUBLICII MOLDOVA, LA 30 DE ANI DE INDEPENDENȚĂ

Postolachi Andrei

Gimnaziul Cornești, r-nul Ungheni
Profesor-coordonator Sasu Marina

Unu, doi, trei, patru,
Cinci, sase, sapte, opt, noua, zece...

Nu, aceasta nu este numărătoare, ci sunt anii de școală: 4 ani făcuți în ciclul primar și 6 ani în școala medie din satul Cornești, raionul Ungheni de către bunelul meu, Postolachi Gheorghe (Anexa nr. 1). Dânsul m-a ajutat mult să fac acest studiu. De fapt, este un referat, o revistă în care voi descrie soarta Copilului născut în fosta URSS, comparând-o cu soarta Copilului Independenței; de altfel, este un dialog între două generații, reprezentând două secole diferite (Anexa nr. 2). Am discutat cu bunelul, hotărând să încep aceasta cercetare pe la mijlocul lunii decembrie. Chiar de la prima discuție am tot adunat informații și materiale la această tematică, străduindu-mă să înțeleg bine:

- Ce semnifică URSS?
- De ce s-a destrămat?
- Care a fost atunci soarta copiilor?
- Ce a mers și ce n-a fost bine în secolul XX?
- Ce a însemnat Regimul Comunist pentru părinții și buneii mei?
- Ce înseamnă Regim Democratic?
- Cum este viața Copilului Independenței, ce ajunsuri și neajunsuri are?

Ce trebuie să luăm din secolul XX și ce merită să dăm uitării, pentru că noi, tinerele generații din secolul XXI, să nu cunoaștem despre atrocitățile regimului care a căzut acum 30 de ani în urmă?

În timpul cercetării am aflat ce semnifică democrația ca formă de guvernământ și ce aspecte pozitive și negative le trăim cu toții astăzi, când țara noastră Republica Moldova deja timp de 30 de ani este stat suveran, democratic și independent.

La moment eu am doar 13 ani împliniți (Anexa nr. 3), vârstă ce nu mi-ar permite să fac prea multă filosofie referitor la atrocitățile comuniste ale secolului XX și valorile democratice pe care le promovează astăzi Republica Moldova. Însă am considerat necesar ca prin acest studiu să-mi împărtășesc experiența acumulată, expunand-o în această revistă-referat pe care doresc s-o las posterității în speranța că va prezenta interes.

Am început studiul punându-mi ca obiectiv să vorbesc cu bunicul despre:

Primul reper

Copilăria bunicului – anii 50, sec. XX	Copilăria mea – 2008- 2021, sec. XXI
- Cum a fost?	- Cum este?
- Jocurile de atunci?	- Jocurile de azi?
- Obstacolele vremii?	- Ce nu ne ajunge astăzi?
- Ce aş putea să preiau interesant din vremurile bunicului?	- De ce ar trebui să mă debarasez astăzi?

Al doilea reper

Sărbătorile de pe timpurile tinereții și copilăriei bunicului	Sărbătorile de astăzi, preluate din anii sovietici
- Ce sărbători s-au păstrat?	- Ce sărbători s-au adăugat?

Al treilea reper

Anii de școală ai bunicului, aspecte pozitive/negative	Învățămantul astăzi
Impactul ideologiei comuniste.	- Ce aş dori să schimb?

Al patrulea reper

Prietenii de atunci	Prietenii mei
A existat prietenie între bărbați?	-Există prietenie în genere?

Al cincilea reper

30 de ani de la destrămarea fostei URSS	30 de ani de la proclamarea Independenței R.Moldova
Cauze, constatări, concluzii.	Constatări, concluzii.

Așadar, începând cu luna decembrie am început studiul propriu-zis, conform planului de mai sus după cum am menționat. De ce am ales să discut cu bunicul meu asemenea subiecte c-am dificile pentru mine? Răspunsul meu este pentru că:

1. Este o personalitate importantă pentru satul Cornești (care a contribuit mult la evoluția acestei localități: în anii puterii sovietice s-a ocupat cu proprietatea funciară a satului, după care a fost primar al localității (1990-1995), a crescut și educat trei copii, a săpat o fântână, a plantat mulți pomi, a construit o casă, a contribuit la ctitoria bisericii Sfinților Arhangheli Gavriil și Mihail.

2. Are mulți prieteni în sat, care reciproc se respectă.

3. Este un om înțelept care cunoaște multe lucruri și informații în diverse domenii.

În baza celor aduse ca argumente despre bunicul meu am făcut o comparație care mi-a părut foarte interesantă, și anume:

Precum fulgii unul care cad câte unul peste câmpșorul culturilor de iarnă la început se topesc, apoi puțin

câte puțin formează stratul protector de zăpadă, la fel zi de zi, an de an în câmpșoarele noastre se acumulează cunoștințele, se depozitează ca mai târziu să ne ajute pe parcursul întregii vieți. La fel și cele relatate de bunicul au stat la baza studiului respectiv, deoarece eu habar nu aveam ce înseamnă URSS, cum s-a făcut că acum 30 de ani în urmă s-a distrus și a căzut comunismul. Cum nu știu nici de ce, astăzi, când Republica Moldova de 30 ani este stat independent, lucrurile nu merg bine. Astfel, am început interviul cu bunicul, realizând primul reper din plan.

- Bunele, cum ți-a fost copilăria?

Bunicul: Cu toate că a fost perioada de după război, am avut parte de o copilărie interesantă, practic zi de zi după munca din jurul casei, ieșeam cu prietenii mei pe ulițele satului și ne jucam până seară târziu. Măhalalele erau pline de glasuri de copii fericiți și egali, nu erau discriminări sau alte lucruri și fenomene negative care au loc în prezent.

- Care au fost cele mai interesante jocuri în perioada copilăriei mame?

Bunicul: Am spus și o mai repet – am avut jocuri diverse, atât inventate de noi la moment, cât și de acestea care sunt în prezent. Drept că denumirile de acum și cele de atunci diferențiază puțin. Jocul meu preferat de atunci se numea „de-a znamea” (se adunau mai mulți băieți pe o tolocă și cel care alerga mai repede cu cravata roșie pe un delușor înalt punând așa-zisa zname în vârful unui copăcel se considera că este cel mai sprinten). Acest joc era unul preferat în anii sovietici. Alt joc era de-a prinselea – ne număram toți băieții și fetele adunate și la cine cădea un număr impar de la urmă trebuia să alerge după noi să ne prindă, acel care era primul atins se considera învins și ieșea din joc. Îndrăgit era și jocul de-a Baba-Oarba. Fetele se jucau mai mult de-a mama și copilul, iar la școală ne jucam în „zarnița” și „orlionoc”.

Ascultând cele spuse de bunelu, am ajuns la concluzia că din jocurile copilăriei lui astăzi au rămas doar De-a prinselea, De-a Baba-Oarba și cam atât. Deoarece generația mea născută în anii 2000 și după mai mult ne jucăm în diverse jocuri la telefon, calculator, online. Nu trece nicio zi fără ca să nu facem apel la diverse tehnologii și rețele de socializare. Ulițele sunt pustii, iar glasurile copiilor nu se mai aud așa cum se auzeau înainte. Mai mult decât atât, te simți rușinos dacă părinții nu ți-au procurat telefon sau gadget-uri performante. Pe vremea bunelilor așa ceva nu era și poate că era mai bine, dar nu pot avea nimic împotrivă, deoarece viața a evoluat și s-a schimbat. Un timp, când părinții mei erau peste hotare, am fost crescuți de buneii, iar asta ne-a motivat să ne mulțumim cu ceea ce avem, să respectăm atunci când alții nu o fac, să nu ne fie rușine să muncim la pământ sau să ajutăm pe alții, pentru că de mici copii bunicii ne-au arătat ce înseamnă o viață fericită, chiar și dacă pe alocuri plină de neajunsuri. Ne-au dat învățături și o educație de care mulți copii nu au avut parte.

Interviul meu a continuat cu următoarea întrebare:

- Bunele, care au fost cele mai grele momente ale copilăriei secolului XX, ce obstacole ați avut?

Bunicul: *Cel mai greu moment al copilăriei mele a fost când am rămas fără tată la vârsta de 7 ani. Trebuia să muncesc alături de frații mei zile întregi pe soare și pe vânt doar ca să nu ducem lipsă de nimic în acea perioadă. Toate și-au lăsat o amprentă nefastă asupra copilăriei mele. Îmi aduc aminte și de faptul că la școală trebuia să purtăm zilnic insigna de octombrel în clasele mici, dar se întâmpla că eu o mai uitam acasă, pentru care fapt învățătorul mă cam probozea. Ulterior aceeași poveste se repetă în clasele mai mari, când trebuia să port cravată*

roșie la gât. Octombreeii, pionierii și comsomoliștii erau pe atunci viitorii comuniști, aceasta a fost o ideologie ce corespundea regimului comunist din anii sovietici, regim care a căzut în 1991. Noi însă eram mici, ne bucuram de orice zi și habar nu aveam de ororile și atrocitățile comunismului. Am înțeles aceste lucruri deja fiind mult mai mare, făcând serviciu militar în fosta Armată Sovietică.

După această discuție cu bunelu am înțeles câte ceva, și anume: că și atunci, și acum orice copil, indiferent de forma de guvernare, dorește să-și petreacă copilăria într-o familie completă în care părinții sunt acasă și bunicii sunt în viață (Anexa nr. 4). Și eu am avut momente nefericite. Cea mai grea perioadă a copilăriei mele a fost atunci când ambii părinți erau plecați la muncă peste hotare pentru a întreține cinci copii. Deși buneii făceau tot posibilul să ne simțim bine, dorul de părinți era tot mai mare. Nici Viber-ul, nici Skipe-ul, nicio rețea de socializare nu ne ajuta, deoarece când le auzeam glasul, noi toți voiam ca părinții noștri să ne fie alături. Sărbătorile pe care le petreceam fără ei la masă la fel erau momente dificile. Și prin aceasta îmi dau seama că pentru o copilărie împlinită și fericită obstacol era că am crescut o perioadă fără părinți, iar bunelul de la 7 anișori a rămas fără tată și greul familiei a căzut pe umerii lui. În linii generale însă, și copilăria bunicului, și copilăria mea este una fericită, deoarece suntem sănătoși cu mâini și cu picioare și reușim să ținem piept greutăților: pe atunci – atrocităților comuniste, iar astăzi – greutăților legate de pandemie (Covid-19).

În concluzie la primul reper:

Îmi amintesc că profesoara de istorie spunea: copilăria copilărie rămâne și ieri, și azi, și mâine (Grigore Vieru). Eu la fel consider că jocurile bunicului

au fost interesante, dar sunt interesante și ale mele. Jocuri comune rămase din secolul XX și păstrate în secolul XXI sunt:

1. De-a prinselea;
2. De-a Baba-Oarba;
3. Jocuri de rol (Anexa nr. 5).

Un alt reper al studiului meu sunt sărbătorile.

Pe parcursul studiului bunelu mi-a povestit despre sărbătorile secolului XX, care au fost: 1 Mai, 9 Mai, Paștele – Învierea Domnului, Crăciunul – Nașterea Domnului, Anul Nou etc.

Bunelul ne povestea cum pe data de 1 Mai se ducea cu prietenii la așa-zisa „maiovcă” și sărbătoreau Ziua Solidarității Oamenilor Muncii. Era foarte interesant, deoarece după o zi de lucru erau obosiți și sărbătoarea le umplea sufletul de veselie: cineva cânta la acordeon, organizau dansuri și se distrau din plin. Câteodată participau la parade dacă puteau să se deplaseze în oraș. În rest interesante erau sărbătorile de Crăciun și de Anul Nou. În tot satul răsunau colinde, urături, capra, se umbla chiar și cu calul.

În concluzie la al doilea reper din plan pot spune că dintre sărbătorile celor născuți în URSS astăzi s-au păstrat: 9 mai, Paștele, Crăciunul, Anul Nou, în schimb de mai mulți ani oamenii satului sărbătorească Hramul de ziua Sfântului Ion Tăietor de Cap de Post, în septembrie. Sărbătorile au fost interesante și atunci, și acum, doar că la moment pandemia legată de Covid-19 nu ne permite să ne adunăm într-un număr mare cum o făceam pe vremuri.

Următorul reper al studiului vizează a învățământul de atunci și de astăzi. La o următoare discuție cu bunelul l-am întrebat ce-și amintește despre învățământul de atunci.

Ce este legat de învățământ pot spune că, în anii 50-60 ai secolului XX erau clase cu mulți copii, nu ca

în prezent. Acum forma școlară nu este obligatorie cum era pe timpul când bunicul era elev. Noi zi de zi frecventam școala; la sărbători purtam vestimentația respectivă: sus – alb, jos – negru. În zile obișnuite cămașa putea fi și albastră. Cărți aveam destule, dar erau scrise în limba moldovenească cu alfabet chirilic. Vreau să spun că și procesul de moldovenizare ne era „băgat pe gât” de către comuniști, care ne spuneau că „lucoarea a venit de la răsărit” și că suntem moldoveni, nici pomină de limbă română. Toate acestea sunt atrocități comuniste, dar erau și lucruri bune: fetele învățau a coase, a împleti, a croșeta, băieții învățau tractorul, copiii respectau părinții, frecventau bibliotecile – și cea din școală și cea din sat, se citea mult.

În concluzie la al treilea reper: Școala din sat, la moment gimnaziu, trece prin reforme și schimbări. Nu-mi place învățământul online, cred că este unul ineficient și nu știu cum vor fi specialiștii care se vor încadra în câmpul muncii, urmare a școlii online. Atât anii de școală ai copiilor născuți în URSS, cât și anii mei de școală, adică ai copiilor Independenței, sunt minunați și interesanți, deoarece am avut cu toții parte de colegi, prieteni, învățători și multe amintiri frumoase. După ce am discutat cu bunelu m-am gândit la următoarea întrebare.

Ce aș dori să se fi păstrat din vremurile trecute ale școlii în școala noastră azi?

La care aș raspunde, vreau să fie păstrat atelierul școlii, deoarece în școala sovietică băieții studiau arta lemnului, învățau structura armelor, lucrau cu sticla, iar fetele învățau să gătească, să coase și multe alte lucruri. Toate acestea se numeau „pregătire pentru viață”. Chiar îmi pare rău că s-a închis, aș dori și eu să pot lucra cu lemnul și să confecționez ceva cu propriile mele mâini.

Un alt reper al studiului se referă la prietenii oamenilor născuți în fosta URSS și la prietenii noștri de astăzi.

Referindu-se la acest subiect bunicul era cam trist, deoarece cam toți prietenii lui de altădată nu mai sunt în viață, însă își amintește cu nostalgie de anii de școală, de tinerețe, de anii serviciului militar în care a avut mulți prieteni adevărați, cu care a împărtășit și bucuriile și tristețea. Pe vremea bunicului prietenii erau reali, de viață. Mi-a povestit cu nostalgie despre prietenul său din copilărie, Ilie Juncu: *Suntem prieteni de mici copii, mamele noastre fiind într-o relație foarte bună și plus la aceasta ele au lucrat mult timp împreună, așa că ne-au permis să fim ca doi frați. Jocurile pe care le jucam împreună cu el nu le voi uita niciodată, pentru că practic noi mai mereu pierdeam. Mergeam amândoi pe deal, la cules mere și prune, iar uneori ne duceam doar să mâncăm acolo, căci, cum se spune și acum, „mâncarea pe deal, după multă muncă, pare mai bună”. Acum însă pe alocuri sunt inspirat de ceea ce face el și de sfaturile pe care mi le oferă când mă duc în vizită. Pe timpul meu însă prietenii în mare parte sunt ireali – se află în rețele de socializare, privesc filme cu desene animate sau citesc în cărțile electronice. La moment pot spune că doar un prieten am în care am încredere și sper să rămână prieten adevărat pentru întreaga viață. Invidiez prietenia bunicului meu cu un consătean și vecin de care a rămas atașat de mic copil și până la adânci bătrânețe.*

Astfel de prietenii au rămas doar între oamenii născuți în fosta URSS, i-au legat greutățile timpului: războiul, foametea, deportările, colectivizarea sau industrializarea – după cum spunea bunelul. Noi însă, Copii Independenței, creștem „ca florile de vazon”, având telefoane, gadgeturi, calculatoare și diverse tehnologii.

În concluzie la acest reper pot spune că prietenia prietenie rămâne indiferent de regim sau perioadă, eu mă voi strădui să apreciez prietenii pe care îi voi avea, desigur dacă acest lucru va fi reciproc.

Următorul și ultimul reper se referă la noțiunile ce țin de fosta URSS, de regimul comunist, de destrămarea URSS și de proclamarea Independenței Republicii Moldova.

La acest reper bunicul mi-a povestit multe referitor la copilul născut în URSS, a trăit timpuri foarte complicate: războaie, ocupație, foamete, deportări, deznaționalizare și moldovenizare.

Pe atunci habar nu aveam că suntem români și punctum, după cum spunea Mihai Eminescu.

L-am întrebat pe bunicul: de ce a căzut comunismul? la care el mi-a răspuns: *Cea mai mare greșală care a dus la căderea comunismului a fost că ei au început a distruge bisericile și ne-au înlăturat de la credință. O altă greșală a fost că pedepseau gospodarii și oamenii care încercau să vorbească despre greșelile comise de comuniști.*

De atunci au trecut 30 de ani și Republica Moldova azi este țară independentă, însă lucrurile nu s-au schimbat prea mult. Cu toate că începând cu 1991 a fost introdus regimul democratic, suntem liberi și independenți, dar țara noastră se confruntă cu un fenomen foarte dureros, migrația: sute și mii de cetățeni au emigrat și continuă să emigreze în diferite țări de pe Terra pentru a câștiga o bucată de pâine și, respectiv, suferă toți, inclusiv copiii. Atunci, în anii URSS, copiii creșteau și se educău cu mama, tata și cu buneii, astăzi însă în mare parte copiii sunt lăsați pe seama bunelilor, sau chiar a vecinilor.

Eu am fost mai fericit, deoarece atunci când învățam în clasele primare îmi erau plecați ambii părinți și am fost lăsați pe seama bunelilor. La moment,

însă, doar tata este plecat peste hotare, iar mama e acasă alături de frații și surorile mele, împreună cu bunica și bunelul trăim într-o familie mare.

Făcând acest studiu, mă tot întrebam ce înseamnă URSS și de ce s-a destrămat. Frații mi-au spus că voi învăța în clasa a noua mai multe referitor la aceasta temă, dar la moment l-am rugat pe bunelul să-mi explice câte ceva, la care bunelul, care a fost primar în satul Cornești, mi-a spus următoarele: *În 1991 URSS s-a destrămat. De atunci au trecut 30 de ani. Cauzele căderii comunismului au fost gravele probleme cu care s-a confruntat conducerea de la Kremlin. Aceste probleme au fost de ordin economic, social, politic și cultural. Nu în ultimul rând și național. În componența URSS au fost 15 republici, printre care și țara noastră. După căderea URSS fostele republici sovietice rând pe rând și-au proclamat Independența. Pentru țara noastră Independența a însemnat nu doar ruperea de Federația Rusă, ci și revenirea la viața noastră națională, la limba română, exprimată în grafie latină, la istoria noastră corectă, adevărată.*

Bunelul a oftat și a continuat: *30 de ani au trecut de când Republica Moldova și-a proclamat Independența. În acest timp în țară s-au făcut multe, și bune, și rele. Nu mă apuc acum să le analizez. Principalul e că oamenii nu mai sunt impuși să slujească regimului comunist. Toți avem dreptul la opinie, copiii au de toate. Trist e că în mare parte familiile se destramă. Părinții pleacă peste hotare, iar copiii rămân în grija bunelilor. Cât privește copilul născut în URSS sau cel născut în Independență – copilul copil rămâne. El nu înțelege ce înseamnă regim, ce înseamnă comunism sau democrație. Cred că azi ar trebui ca copiii să aibă mai multă educație acasă, la grădiniță și la școală. Mai puțin să stea la calculator, poate e cazul să ajute mai mult vârstnicii, numai astfel va crește o*

generație sănătoasă care va apăra ideile democratice în țară și va consolida democrația. Principalul, însă, e să scăpăm de pandemia Covid- 19.

Cu ajutorul acestei experiențe am descoperit sensul și definiția mai multor termeni istorici care mie îmi erau necunoscuți până acum. Însă acum pot spune ferm că sunt mândru de mine alături de profesoara de istorie Sasu Marina, căci cu ajutorul ei acum cunosc mult mai multe informații atât despre dezvoltarea satului meu, cât și despre istoria copiilor născuți în fosta URSS și cât de mult au evoluat lucrurile. Termenii sunt:

1. URSS – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste;

2. Regim Comunist - sistem social, politic și economic constituit pe principiul abolirii proprietății private și al instaurării proprietății colective asupra mijloacelor de producție și schimb;

3. Independența unei țări, organizații politice sau a unui guvern este capacitatea acesteia să-și manifeste suveranitatea politică, în contrast cu situația în care autoritatea sa este redusă de puterea suverană sau colonială.

În concluzie finală, pot spune că dialogul între generații, eu, născut în anul 2008, numit Copilul Independenței, și bunicul meu, născut în anul 1949, copilul fostei URSS, a fost un dialog pozitiv, din care am aflat multe lucruri de care nici nu bănuiam. Nu e vorba, voi învăța multe când voi fi mai mare la lecția de istorie, însă și acest studiu m-a făcut să gandes altfel și să înțeleg că în toate epocile istorice au fost și bune, și rele. Important e că s-au depășit toate obstacolele și greutățile care au survenit pe parcurs. La fel și în urma interviurilor și discuțiilor am aflat multe lucruri interesante despre viața oamenilor din această localitate în perioada ce cuprinde a doua jumătate a secolului XX și anii de Independență a Republicii Moldova.

În încheiere aş vrea să spun că voi face tot posibilul ca țara noastră să devină una prosperă și dezvoltată. Cum? În primul rând voi învăța bine, voi citi mult, mă voi străui să fac fapte nobile și frumoase, să-mi ajut frații și bunicii care deja sunt la o vârstă înaintată și necesită ajutor.

Mulțumesc că mi-ați oferit posibilitatea să lucrez, să cercetez și să-mi exprim punctul meu de vedere. Profesoara de istorie Sasu Marina m-a mo-

tivat s-o fac, pe alocuri m-a îndrumat, m-a ghidat și mi-a respectat aproape întru-totul ideile.

Acest studiu a fost o experiență frumoasă și benefică pentru mine și sper să fie una bună și inedită.

Anexa nr. 1. (Gheorghe Postolachi, născut la 8 august 1949 în familia Mariei și Ion Postolachi. Școala medie a absolvit-o în satul de baștină. A terminat „Facultatea de Agronomie”, este căsătorit, a crescut și educat 3 copii și 9 nepoți. Copil sovietic, crescut în URSS

Anexa nr. 3. Postolachi Andrei, născut la 29 februarie 2008, în familia Valentinei și Andrei Postolachi. Sunt elev în clasa a VII-a, Gimnaziul Cornești

Anexa nr. 2. Dialogul dintre cele două generații. Generația copilului crescut în URSS VS Copilul Independenței. Copilul copil rămâne - și atunci, și acum (G. Vieru)

Anexa nr. 4. Casă cu „prispă”. În această imagine este reprezentată casa bătrânească, lângă care discuțiile sunt mult mai interesante, iar așteptările mult prea mari

Anexa nr. 5. Jocurile copilăriei. Pe timpuri cel mai practicat joc era „Baba-Oarba”

Spun „Mulțumesc” pentru că în viață nimic nu este gratis. Și asta se numește EDUCAȚIE. Spun „Îmi cer scuze” pentru că am învățat că în viață nimeni nu este perfect! Și asta înseamnă că știu să recunosc o greșeală! Incerc să nu rănesc, pentru că nici eu la

rândul meu nu vreau să fiu rănit! Și asta se numește Respect.

Recomandare pentru generația mea: pentru a învăța democrația și a trăi într-un stat democratic prosper, în primul rând trebuie să punem accentul pe valori. Ele ne lipsesc în mare parte și nouă – copiii, dar și unora dintre cei maturi. Când am făcut o totalizare a acestui studiu, profesoara de istorie mi-a spus că marele scriitor român Adrian Păunescu înainte de moarte și-a chemat fiul și i-a spus să aibă grijă să scrie pe piatra de mormânt următoarele: EL A IUBIT VALORILE! Cât de Frumos! Și noi avem nevoie astăzi de valori. Nimeni nu poartă vina că ceva în democrație nu merge așa cum ne-o dorim. Schimbarea trebuie să pornească de la fiecare dintre noi. Trebuie să apreciem ceea ce au făcut bunicii noștri și părinții născuți în URSS și să contribuim la păstrarea și consolidarea democrației. O începem prin – a iubi Valorile. Toți avem nevoie de mai multă cumsecădenie, onoare, dragoste etc.

5. ARMISTIȚII INTERCULTURALE ÎMPOTRIVA PROPAGANDEI FALSE: ASPECTE ISTORICE

Neghină Xenia, Sîbii Valeriu,

Centrul de Excelență în Economie și Finanțe,
mun. Chișinău

Profesor-coordonator Colun Tatiana

În lucrarea de față se propune scopul de a elucida tehnicile și tacticile propagandei cu ajutorul cărora statul sovietic a reușit să impună o singură ideologie în mentalitățile colective. Drept studiu de caz servește situația din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească în anii 70 ai sec. XX. Obiectivele articolului vizează problemele comunicării interculturale din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, care au fost acoperite de propaganda sovietică. Instrumentele propagandistice ale epocii ce au creat stări de spirit și au generat comportamente sociale sunt analizate în partea a doua a lucrării. Paralel au fost identificate sloganele, temele, tipurile de mesaje din presa scrisă referitoare la subiectul dat. Tehnicile propagandei: „Acordarea de apelative; Generalități strălucitoare și epatante; Greșeala atribuirii; Transferul; Vagonul muzicanților; Mărturia; Oameni obișnuiți” ș. a. sunt exemplificate și analizate detaliat.

Cuvinte cheie: propagandă, mass-media, prietenie, deznaționalizare, mesaje, slogane, interculturalitate.

Introducere

Cunoașterea metodelor de influență propagandistică este importantă pentru mai multe domenii:

printre care menționăm efectuarea politicilor sociale, mediatice și culturale. Prezența masivă a propagandei în spațiul public contemporan înaintează în fața cercetătorilor sarcini de analiză a celor mai rezultative instrumente ale formărilor convingerilor și modelelor de gândire. O analiză retrospectivă istorică a problemei este de un real folos tuturor celor care sunt interesați de științele media, istorie și politică. Articolul reprezintă un studiu referitor la instrumentele propagandistice din spațiul sovietic utilizat în domeniul comunicării interculturale.

Scurte definiții ale conceptului de propagandă

Propaganda este un fenomen inerent societăților indus-

triale și postindustriale. Ea are un rol vital în gestionarea societăților moderne. Acest lucru se datorează utilizării propagandei de către statul modern ca pe un instrument de orientare strategică a informațiilor publice și punerea în aplicare a unui control indirect asupra mass-media.

Propaganda utilizează tehnici de mobilizare a maselor prin cenzură, fabricarea imaginii dușmanului, dezinformare și alte tipuri de manipulare. Propaganda maschează sursa și scopurile informațiilor. Discursul științific privind promovarea dezvoltării sociale, în contextul și în strânsă legătură cu utilizarea propagandei în administrația statului, afirmă că propaganda se dezvoltă, se modifică și capătă noi forme. Care a fost specificul propagandei sovietice în anii 70 ai secolului trecut în dimensiunea ei interculturală? Care au fost particularitățile funcționării ei în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească? La aceste subiecte ne vom referi în articolul nostru.

Conceptul de interculturalitate aparține ultimei decenii și a apărut ca o urmare firească a noilor tendințe mondiale de universalism și globalizare. Ca fenomen interculturalitatea nu este o noutate, ea se manifestă în decursul istoriei de fiecare dată când expansiunea vreunui mare imperiu a adus la un loc mai multe popoare, mai multe mentalități și mai multe culturi. În granițele marilor imperii istorice (cum au fost imperiul macedonean, imperiul roman, imperiul bizantin, imperiul otoman, imperiul austro-ungar etc.) s-a exersat, fără îndoială, capacitatea de dialog cultural a popoarelor implicate. Contextul istoric însă și lipsa toleranței de cele mai multe ori au făcut ca aceste dialoguri să nu atingă un stadiu superior și să nu genereze întotdeauna rezultate pozitive. Administrația își impunea propria cultură și civilizație anulând cele deja existente sau minimalizând cele ale popoarelor supuse. Interculturalitatea pretinde respect și apreciere din partea grupurilor pentru alte culturi din societate, pretinde toleranța unei comunități față de cealaltă comunitate și în același timp pretinde dreptul individului de a părăsi propriul grup cultural.

În Uniunea Europeană există un ansamblu de țări care încearcă să conviețuiască împreună și să se ajute reciproc pe toate planurile (social, economic, cultural etc.). Interculturalitatea este indispensabilă pentru că aceasta nu decurge de la sine. Aceste țări, pentru a putea colabora,

trebuie să interacționeze, să comunice, să intre în contact unele cu celelalte. Pluralismul cultural european este produsul unei istorii lungi și continue care implică acceptarea altuia, toleranța, coexistența, dar și șansa afirmării pozițiilor proprii.

Pluralismul dezvoltă un spațiu social care afirmă predispoziția pentru recunoaștere reciprocă, bazându-se pe faptul că în spațiul public ceea ce contează pentru indivizi e calitatea de cetățeni responsabili, conștienți de diferențele de ordin social, cultural, dar radical independenți față de orice grup de apartenență culturală.

Propaganda sovietică din presa scrisă. Aria tematică

În fosta URSS s-a încercat de a înfăptui modele de politici de comunicare, care cu mari aproximații puteau fi încadrate în noțiunea de interculturalitate. Elemente de astfel de activități se realizau în domeniul propagandei.

În anii '70, considerați o perioadă de stabilitate, imperiul sovietic a încercat prin propagandă să fortifice societatea sa multinațională. Problema națională era o vulnerabilitate a societății, care trebuia depășită. Toate plenarele Partidului Comunist al URSS și ale PC din RSSM discutau factorul național, toate conțineau hotărâri referitoare la politica națională. Însă dacă în țările democratice discuțiile erau concrete, deschise, iar problemele se analizau de specialiști și nu erau mușamalizate. În URSS situația era de alt gen.

Pentru început menționăm că propagandiștii au fost pregătiți. În URSS nemijlocit de lucrul ideologic și de cel de contrapropagandă s-au ocupat în 1980 400 mii de lucrători ai aparatului de partid, sovietic și comsomolist.

La Chișinău activitatea de propagandă au exersat 3 814 specialiști, dintre care 2 391 erau comuniști, 3 223 aveau studii superioare. Acești oameni publicau în presa periodică materiale propagandistice și de agitație. Specificul situației din RSS Moldovenească consta în faptul că propagandiștii nu discutau în contradictoriu, ci expuneau faptele într-un mod recitativ. O altă metodă de a efectua propaganda în mase a fost realizată prin absolvenții facultăților de istorie. Învățământului istoric avea și o tentă propagandistică pronunțată. Iată cum consideră cercetătorul V. Dolghih:

- „... Obiectivele învățământului istoric din RSSM acomodate la cele generale ale URSS erau următoarele:

- Legitimarea regimului comunist din RSSM prin justificarea unor evenimente și fapte (ale anilor 1812, 1940, 1944 etc.)

- Dezrădăcinarea ideii românismului din conștiința maselor prin instituțiile de învățământ, literatură și arta moldovenească și rescrierea „istoriei poporului moldovenesc”.

- *Educarea unui patriotism sovietic prin susținerea patriotismului local (moldovenesc), dar numai în cadrul principiului „prieteniei popoarelor” și a acceptării rolului progresiv în istoria Moldovei al poporului rus (aliniatul ne aparține).*

- Transformarea populației care a fost sub ocupație „burghezo-fascistă” în adepți fideli ai partidului comunist...”.

Dacă e să ne exprimăm artistic, putem cita pasajul din cartea „1984” a lui George Orwell: „... Cea

mai mare crimă pe care un locuitor al spațiului sovietizat o putea face era cu gândul. Dualitatea ideilor este respinsă radical, iar punctul de vedere al statului trebuie să fie și al cetățeanului, însă nu doar la nivel declarativ. Scopul îndoctrinării este acela ca omul să elimine din gândirea sa filtrul rațiunii și să adopte spiritul SOCENG (Partidul Sovietic Englez). Nu te lăsau să mori până nu erai reeducat. Nimeni nu păsea în ținutul morților dacă ideile sale erau considerate periculoase”.

Cel mai important canal al propagandei sovietice din anii 70 era considerată presa scrisă. Relațiile dintre presă și politică, dintre media și stat au fost contradictorii. În perioada sovietică, presa era supusă puterii de stat și de partid, mass media era cenzurată. Instaurarea unei cenzuri drastice a fost urmarea specifică a regimului autoritar, dictatorial și totalitar. Mass-media a furnizat și produs cele mai sugestive idei ale propagandei. În presă se crea o profundă opoziție dintre noi și ei, adică dintre raiul socialist și lumea capitalistă, unde exista doar concurență și ură. Nici urmă de colaborare și prietenie între diferite popoare. Doar exploatați și exploatați. Presa trebuia să inducă o stare de sugestie a unei realități dezirabile, prezentă în spațiul sovietic. Clișeele propagandei sovietice erau simple: poporul sovietic, unitatea de nezdruccinat a oamenilor din URSS, colaborare, frăție, pace, prietenie.

În perioada anilor 70 ai secolului trecut ziarele Pravda, Izvestia și ziarele republicane reflectau doar în termeni superlativi relațiile interetnice și realitățile culturale din URSS. Cele mai frecvente cuvinte erau Mir, Drujba, sistemul energetic unic, conducta de gaz Bratstvo (Fraternitate). În reportajele din ziare se relatau subiecte despre activitatea cluburilor de prietenie a popoarelor, întâlniri internaționale, lecții, expoziții. Iată exemple de reportaje și articole frec-

vente din ziarele acestei perioade: În Republică se înfăptuiesc multe măsuri social-politice de amploare, care contribuie la marea operă de consolidare a prieteniei de nezdruccinat dintre poporul moldovenesc și celelalte popoare din Țara Sovietică, mai ales a poporului rus. În presă se menționează marcarea solemnă a aniversării de 160 de ani de eliberare a Basarabiei de sub jugul feudalilor turci și a unirii ei cu Rusia. Materialele solemne sunt tipărite integral în presa timpului. Denumirile rapoartelor:

În familia frățească a popoarelor sovietice spre victoria comunismului;

Noi – poporul sovietic;

Cu prilejul zilelor muzicii sovietice în Moldova, Ziua cinematografului sovietic: prosperare.

Enunțuri: la propășirea republicii și-au adus contribuția marea toată popoarele frățești și în primul rând marele popor rus. Au sosit cadre din toate colțurile URSS.

Frăție leninistă;

Graiuri în haine felurite, inimi bătând la fel.

Încă un fragment semnificativ: din alocuțiunea primului secretar al Partidului Comunist al RSS Moldovenești I.I. Bodiul: „Oamenii muncii din RSS Moldovenească încredințează scumpul Partid Comunist că ei vor fi fideli drapelului sfânt al Marelui Octombrie, internaționalismului proletar și vor păstra cu sfințenie marea prietenie a popoarelor sovietice”. Acestea sunt enunțurile cele mai frecvente din presa republicană.

Aria tematică a interculturalității se înscria în următoarele subiecte: ziarul Sovetskaia Moldavia, anul 1975:

O schiță despre un ostaș al aviației sovietice, care în timpul războiului a căzut deasupra lanului unui sat. Prenumele acestuia era Liadov. La o adunare a colhozului s-a hotărât ca numele acestui sat

să devină Liadov. Așa a apărut satul Liadoveni. Articolul s-a numit: „Feciorul Rusiei, feciorul Moldovei”. „Petrecerea Săptămânii Republicilor unionale”: un număr al ediției consacrat Moscovei, alt număr Leningradului, apoi săptămâna Bielorusiei, Ucrainei ș. a. Peste tot în reportaje, schițe și articole se sublinia ajutorul pe care-l primește Moldova din partea „... tuturor popoarelor URSS”.

I. Grosul Președintele Academiei de Științe a RSS Moldovenești, scria în mod patetic: „... Niciodată republica singură nu ar fi obținut așa succese. Din toate colțurile Țării veneau vagoane cu utilaje, scule și materiale. Mii de specialiști veniți restabileau economia republicii. Să luăm spre exemplu Hidrocentrala de la Dubăsari: de unde numai nu au venit să construiască acest gigant energetic!... ”.

„La izvorul prieteniei”: despre crearea detașamentelor de luptă ale bulgarilor în Chișinău și participarea lor la eliberarea Bulgariei. „În partid din anul 1917 exista prietenia între popoarele noastre”.

„Sentimentul familiei unice sovietice”, articol:

Despre un marinar din Marea Baltică, care se numea Danico și care a luptat pentru revoluție, iar apoi în timpul războiului a fost în fruntea unui detașament de partizani din Moldova.

Rubrica: Țara mea scumpă: din margine în margine. Se publică informații importante din toate regiunile țării. Reportaje despre muncă, cultură, știință. Sunt prezente și materiale despre internaționalismul proletar.

Aceste subiecte au format cetățeanului sentimentul de apartenență la un stat mareț, care are grijă de fiecare om.

La plenarele partidului se sublinia ideea că presa puțin reflectă așa procese importante ca apropierea culturilor naționale, schimbul tot mai mare în domeniul literaturii și artei. Interculturalitatea a fost propagată de media doar ca acțiune într-o singură direcție: cea a influenței benefice a Rusiei asupra Moldovei. Iată un exemplu semnificativ: poporul moldovenesc a preluat din limba rusă o mare cantitate de cuvinte și a creat o nouă terminologie social-politică, care a căpătat o mare răspândire în republică. Anume datorită comunicării și împrumuturilor din limba rusă poporul moldovenesc a reușit să traducă în limba sa maternă operele nemuritoare ale clasicilor marxism-leninismului.

Astfel, la populația de origine moldovenească se crea un complex de inferioritate, prin sublinierea repetată a ideii că republica este doar „receptorul” unei griji permanente a puterii centrale.

Instrumentele propagandei

Tacticile utilizate de propagandiști au fost studiate și identificate în literatura de specialitate. Unele tehnici de propagandă nu erau și nu puteau fi folosite în spațiul sovietic ca și în cel occidental, fiindcă sistemele social-politice erau diferite, însă o parte din aceste tehnici erau prezente și în spațiul public și mediatic din URSS și RSSM. Noi am clasificat și analizat următoarele tehnici:

190

Acordarea de apelative: etichetarea unei idei ca fiind proastă

Este o tehnică utilizată pentru a ne face să respingem ideea și să o condamnăm ca fiind depășită. În comunicarea interculturală din perioada sovietică era înfierat conceptul de naționalism. Iată de exemplu cum este etichetat naționalismul în micul dicționar politic: „ideologie și politică burgheză în proble-

ma națională...

Odată cu apariția epocii imperialiste, Naționalismul burgheziei reacționare a devenit o ideologie și o politică de asuprire

a unor nații de către o altă nație de mare putere, clasele dominante ale cărora ațâță vrajbă națională și de rasă, promovează o politică de discriminare rasială, promovează o politică de discriminare...”.

Cel mai „odios” era naționalismul român și fenomenul românesc. Niciun articol nu era scutit de obiceiul, devenit aproape ritual, de a înfieră acest fenomen.

„Clica guvernantă a României regale, profitând de sprijinul fățiș al cercurilor imperialiste internaționale a exploatat fără milă masele truditoare din Basarabia. Se schimbau partidele de guvernământ, însă soarta basarabenilor rămânea neschimbată: în condițiile unei discriminări totale populația ținutului era lipsită de drepturi politice și sociale, la orașe și sate bântuiau epidemiile, șomajul, analfabetismul...”. Într-o variantă sau alta acest refren propagandistic se repeta constant.

Generalități strălucitoare și epatante

Propaganda sovietică a făcut apelul de obicei la un limbaj abstract, încărcat de emoții pozitive. Cuvintele parcă strălucesc în slujba scopurilor nobile și obstrucționează judecata rațională a oamenilor, urgentând desprinderea concluziilor.

Iată cele mai frecvente exemple din spațiul mediatic al RSSM din anii 70 ai epocii socialiste:

Moldova înfloritoare

Livada înfloritoare a URSS

Egală între egale: 2 august 1940. Din această zi Moldova Sovietică apare pe harta marii Uniuni Sovietice ca Republică unională, egală între egale. Prin acest act politico-social, economic și cultural se pune începutul unei epoci noi. Oamenii sunt îndrumați către o nouă statornicire, către noi forme de viață...

Cuvintele par a fi concrete, însă sunt lipsite de referenți reali și se bazează pe noțiuni abstracte. Propaganda sovietică arată doar o parte a situației social-politice. Realitatea era mult mai complexă. Regimul sovietic a modernizat republica, s-a dezvoltat o economie socialistă, s-au realizat schimbări în situația socială a oamenilor, însă modernizarea republicii s-a efectuat în condiții drastice politice, cu represii și folosirea muncii forțate. Propaganda sovietică a acoperit toate procesele din societate printr-o înfrumusețare a realităților. Dar faptul că o semnificativă parte a populației a avut garanția unei asigurări minime a traiului, oamenii au trecut la folosirea produselor fabricate și a anumitor comodități sociale și tehnice a determinat succesele propagandei. Însă, cortina de fier instalată la granițele URSS, nu permitea comparațiile nivelului de trai cu țările occidentale și sociumul din Republica Moldova se mulțumea cu realitățile.

Situația referitoare la relațiile interetnice era însă de altă natură. Veniturile populației au crescut, ele erau sub media unională a mai multor republici. „Egală între egale” era un mit. Cercetătorul Boris Vizer subliniază că de bunurile materiale în RSSM se foloseau mai ales migranții, care s-au stabilit în orașe, unde condițiile de trai erau cu mult mai bune decât la sate: salariile mai mari, asigurarea cu apartamente construite de stat. În mediul rural, unde trăia majoritatea băștinașilor, casele se construiau pe seama acumulărilor bănești ale populației. Cota

de urbanizare a moldovenilor era de 25%, pe când a rușilor de 80%, a evreilor de 98%. Posturile de conducere bine plătite erau în mâniile alogenilor. În anii '80 doar 8,6% din numărul total de directori erau reprezentanți ai băștinașilor, în mare parte mancurtizați. Deci, sloganul „Egală între egale” era un clișeu propagandistic. În cadrul URSS Moldova se afla în urmă față de multe republici unionale după nivelul de consum, de alfabetizare a populației, de media speranței de viață și alți indici de prosperitate.

Transferul. Această tehnică propagandistică constă în transmiterea autorității, investirea cu putere și prestigiu a unui lucru respectiv onorat către un alt lucru pentru a-l face pe acesta din urmă mai acceptat. Asocierea leagă o idee de un lucru pe care oamenii îl admiră. Propaganda prezenta prietenia popoarelor pe fonul fericirii generale: „... Ce nu s-a înfăptuit în secole, a fost realizat într-un timp atât de scurt. Realizările noastre par astăzi minune, dar ele nu izvorăsc din minune. Ele își au izvorul în prietenia popoarelor Uniunii Sovietice, în frăția acestor popoare.”

Transferul presupune și utilizarea unor nume de organizații sau instituții care au un prestigiu în societate. De obicei, despre prietenia popoarelor vorbeau oamenii de vază ai republicii: savanți, medici, artiști. Toate luările de cuvânt erau pline de fast și emoții frumoase. Caracteristicile pozitive ale acestor personalități erau transferate asupra fenomenului comunicării interculturale și a realităților din domeniul relațiilor naționale.

Oameni obișnuiți. În propaganda sovietică unii vorbitori spuneau că ideile lor sunt bune fiindcă aparțin oamenilor obișnuiți. Exemple de acest gen sunt noțiunile și cuvintele internaționalismului proletar. Oamenii simpli sunt cu noi, doar burghezia este naționalistă. Eroii noștri sunt oameni simpli: Pavel Corceagin, Nicolae Gribov și alții.

Mărturia presupune apelul la expert al unui om popular. În acest sens este elocvent un crez exprimat de bine cunoscuta cântăreață de operă Maria Bieșu: „Demult ne-am deprins ca cetățeni ai URSS să ne adresăm în cazul tuturor greutăților la Moscova. De acolo am așteptat și am primit ajutor”.

Asul din mânecă un instrument care presupune doar utilizarea acelor fapte, care sunt favorabile ideii propagandei, atunci când faptele care nu convin nu sunt analizate. Conform acestei tehnici, fenomenul deznaționalizării prezent în acea perioadă era trecut cu vederea. Cercetătorii istorici menționează că fenomenul de deznaționalizare, în procesul de asimilare a etniilor neruse din Uniunea Sovietică, a fost complex și puternic. El a trecut prin 1) sovietizare, adică impunerea și acceptarea instituțiilor sovietice, un sistem de integrare în sistemul comunist; 2) impunerea limbii ruse ca limbă oficială și 3) rusificare, un proces complex, cu mult mai îndelungat, mai degrabă individual decât colectiv, prin care indivizii aparținând etniilor neruse sunt transformați, obiectiv și psihologic, în ruși, fără ca aceasta să implice în mod necesar și pierderea identității naționale. Interesele unionale generale de stat erau considerate prioritare față de interesele republicane, aducând drept argument că „trăsăturile comune nu pot include complet specificul (naționalul). Între trăsăturile comune și specific există întotdeauna o contradicție, contradicția dezvoltării. Această

contradicție reală era oglindită în mod schimonosit în conștiința oamenilor care nu sunt liberi de rămășițele trecutului. Așa prezenta propaganda o problemă a dezvoltării sociale, menționând doar faptele care contribuie la o imagine pozitivă a colaborării între popoare și a ascuns și dosit procesele reale din societatea moldovenească.

Exemplu de această tehnică de propagandă poate fi analizat prin prezentarea fenomenului migrațional, prin care se vede clar că „ajutorul frățesc” purta un caracter antinațional, dat fiind faptul că „migrația departamentală” a înglobat RSSM în complexul militar industrial, a aservit industria locală resurselor de materie primă a Rusiei și finanțării centralizate. Cercetătorul Șt. Gorda menționează că pentru a munci în alte regiuni ale URSS au fost recrutați sute de mii de moldoveni, iar în RSSM a fost adusă populația alogenă. În 1970 în Moldova exista un sold migrator anual de circa 21,0 la mia de locuitori, în timp ce în Ucraina doar 9,0 la mie, în RSFSR – 12,0, iar în Bielorusia – 3,0 la mia de locuitori.

Pentru propagandă este caracteristică etalarea unei singuri poziții și bruieră altor păreri. Acest instrument al propagandei se realiza prin cenzură, bruieră și teroare directă a celor care se opuneau sistemului.

Cenzura controla conținutul ziarelor republicane, revistelor și al altor tipărituri, pentru a preîntâmpina difuzarea în public a acelor materiale care contravin politicii Partidului și Guvernului Sovietic. Cenzura era o muncă politică, cu sarcini de răspundere pe linie de stat.

Vagonul muzicanților. Sublinia ideea că principalul este de a te afla în fruntea maselor, a conduce, a te afla în avangardă. Fiecare cetățean trebuie să

ia parte la efortul general. Toate apelurile din presă făceau uz de această tehnică propagandistică. Toți participau la întrecerea socialistă consacrată jubi-leurilor de prietenie a popoarelor sovietice.

Mormanul de argumente este o tehnică de propa-gandă care construiește un dosar solid de argu-mente privitor la unele aspecte ale problemei, în timp ce altele sunt ascunse. Mormanul de argumen-te ajută la ignorarea, minimalizarea sau denigrarea

altor păreri. Spre exemplu, perfor-manțele economi-ce ale URSS au fost pe larg utilizate și în scopuri propa-gandistice, prin intermediul tutu-ror mijloacelor de informare în masă

prezente la acea etapă, având ca scop promovarea spiritului patriotic în societate. Cu ajutorul acestui procedeu este înlocuit un argument forte cu unul superficial, care duce oponentul la o discuție cu o momâie de paie. De exemplu, se dă ripostă la ceva fără să fie cunoscut subiectul în original: Critica con-cepțiilor burgheze asupra politicii naționale a PCUS. Nu se cunoșteau esențele acestor studii, dar critica lor se înfăptuia în ziare, reviste și broșuri.

Greșeala atribuirii este un procedeu propagan-distic, când în greșelile proprii sunt de vină dușma-nii. Acest procedeu era prezent când neajunsurile erau atribuite rămășițelor burgheze în mentalitățile oamenilor. Propaganda sovietică a utilizat și o tacti-că de **țintuire a inamicului**, în cazul nostru – a nați-onaliștilor. Partidul luptă împotriva naționalismului.

Dozarea informației. În propaganda sovietică a avut loc un fenomen numit „Dozarea informației”. Acest instrument presupune selecția știrilor pentru difuzare. Așa, spre exemplu, se afirma că nivelul de trai al oamenilor este foarte înalt, se aduceau fapte și cifre. În presă se aduceau argumente care sub-liniau aspectul în favoarea poporului moldovenesc al rezolvării acestei probleme. O analiză mai deta-liată ne oferă un alt tablou, și anume – că nivelul de trai al românilor basarabeni era mai jos decât al celor care au venit în republică după 1940. Iată da-tele complete (cităm din lucrarea „Societatea RSS Moldovenești de la acalmie la stări de conflict”). Se sublinia că unul dintre indicii nivelului bunăstării populației îl constituia construcția de locuințe, în care scop între anii 1960 și 1975 au fost cheltuite circa 1,5 mlrd. ruble, iar între anii 1976 și 1985 – mai mult de 3,5 mlrd. ruble. Propaganda relata că în a doua jumătate a anilor '70, într-un șir de sate din republică, 3,2% din case aveau încălzire centra-lă, 5,1% – apeduct, 12,1% – gaz, 16,1% – încăpere pentru baie. Pe când orașele, în 1985, erau apro-vizionate cu apeduct în proporție de 95%, cu ca-nalizare – 90%, cu încălzire centrală – 89%, cu gaz – 92%, cu apă fierbinte – 70%. În pofida faptului că între datele oferite pentru sat și oraș există o dife-rență de aproximativ un deceniu, este cunoscută situația că aprovizionarea cu apă, gaz și canalizare a satelor în RSS Moldovenească a persistat ca pro-blemă pe parcursul întregii perioade sovietice. De aceea, dacă ținem cont de faptul că cea mai mare parte a populației autohtone (indiferent de nați-onalitate) a fost limitată în zonele rurale, pe când fluxul de populație alogenă din afara republicii era orientat spre zonele urbane ale republicii, atunci ușor putem compara nivelul și condițiile de trai ale moldovenilor cu cele ale noilor-veniți. În această

ordine de idei, important este de observat că industrializării, care, evident, a fost un proces natural de schimbări de populații, i se adaugă și cel promovat în mod artificial de către regimul sovietic – migrații dirijate, privilegiile acordate rușilor în obținerea spațiului locativ, în sfera educațională etc. Deci, putem califica procesul de industrializare și ca un mecanism de colonizare a RSSM.

În perioada dată conceptul de interculturalitate era prezentat drept un proces de interpătrundere și influență reciprocă a culturilor, de consolidare a bazei internaționale a națiunilor sovietice, de creare a unor trăsături identice ale națiunilor și, bineînțeles, de creștere a dragostei față de limba rusă. Caracteristic propagandei sovietice a timpului este filtrarea cu grijă a realității, ascunderea unor evenimente și înlocuirea lor cu expresii și cuvinte doctrinare plate ale limbii de lemn. Propaganda a fost sistematică și a reprezentat o singură doctrină și o ideologie. Ideea internaționalistă era răspândită printr-un sistem de comunicare, printr-o serie de evenimente organizate pe o perioadă lungă de timp, cu scopul de a face ca auditoriul să adopte un nou fel de a gândi. Obiectivul propagandistului sovietic a presupus transmiterea unei ideologii către public pentru a se atinge un țel bine stabilit. Conform studiilor, propaganda trebuie să răspundă unor cerințe:

- *continuă* (fără a-i acorda subiectului „pauze de trezire”);
- *simfonică* (transmisă pe toate canalele de comunicare aflate la dispoziția propagandistului);
- *partizană* (prezintă un singur punct de vedere, niciodată două puncte de vedere aflate în competiție sau dispută);
- *afirmativă* dar nu și documentată (propagandistul afirmă răspicat ceva, dar nu indică niciun document. Suntem de acord cu profesorul Gheorghe

Onișoru care subliniază că acest tip de comunicare în societate corespunde noțiunii de propagandă.

Specificul momentului a fost predominarea unei stări de spirit pozitivă și înălțătoare: „Din paginile celor mai bune lucrări ale scriitorilor din Moldova create în ultimii ani apare în toată măreția eroul vremurilor noastre – om cu o poziție activă în viață, cu profunde idei comuniste, om de o înaltă ținută morală, ele oglindesc viața poporului, plină de dinamism, de forță făuritoare”. O caracteristică a propagandei a fost compararea ei cu o altă perioadă, cea sumbră, și prezentarea realului drept un fapt deosebit de luminos. Eveniment ritual de citare în presă devin datele istorice: „60 de ani ai Marelui Octombrie”, „110 ani de la nașterea lui V.I. Lenin”, „35 de ani de la Victoria asupra Germaniei fasciste”, „40 de ani de la eliberarea Basarabiei și reunirea ei cu Patria Sovietică” etc.

„Programul leninist privind problema națională a avut o importanță internațională, el a dat o lovitură zdrobitoare naționalismului și oportunismului conducătorilor internaționalei III”.

L.I. Brejnev: „O periferie înapoiată era până nu demult și Moldova. Dacă scădem anii de război, folosiți pentru refacerea obiectelor distruse, această republică s-a fi putut dezvolta în familia popoarelor sovietice nu mai mult de un sfert de veac. Dar ce cale uriașă a parcurs ea în această scurtă perioadă! Republica a devenit unul dintre grânarele țării, unul dintre cele mai mari centre ale pomiculturii și fabricării vinului”.

Concluzii

Reieșind din datele și exemplele menționate mai sus, putem constata că propaganda avea drept scop controlul conștiințelor. Propaganda a acoperit studiul real al relațiilor interetnice și a introdus manipularea. În fața forței imense a statului, indivizii erau dezarmați, intoxicați și hrăniți cu materiale ideologice, ceea ce ducea în final la o vulnerabilitate extremă. Amestecul de adevăruri parțiale cu minciuni credibile a creat într-un final acel produs hibrid numit „informație oficială”. Toți erau obligați să publice astfel de materiale ce prezentau, de fapt, o imagine falsă a realității reușitelor și progresului în domeniul relațiilor interetnice.

Propaganda sovietică a utilizat mesaje și indici orchestrate pentru a orienta oamenii obișnuiți către o concluzie. Propaganda a apărut odată cu instaurarea puterii politice a partidului comunist, s-a dezvoltat și a acoperit spațiul public. Dacă în statele democratice propaganda era creativă, căuta metode de comunicare noi, modelul sovietic rigid, propaganda sovietică a răspândit doctrina comunismului. Propaganda a fost prezentă peste tot. Presa era privită în calitate de instrument ideologic, ca o matriță pentru formarea stereotipurilor de gândire, sentimente și emoții.

Propaganda a pătruns în adâncurile societății. Ea controla societatea, crea concepte mitologice ale prieteniei, un punct în timp asociat cu înflorirea națională crea o imagini de un viitor. Comunismul era o ideologie ofensivă, care desfășură o luptă continuă, utiliza toate mijloacele, combinându-le. În alegerea mijloacelor contează gradul de eficacitate și oportunitate. Pe de o parte sunt comuniștii, pe de altă parte sunt inamicii. Propaganda nu este preocupată de adevăr, ci numai de obiectivitate, de ceea ce-i permite să câștige lupta, de aceea minciuna poate deveni obiectivă.

Practicarea minciunii era permanentă, ea avea drept scop de a descumpăni apărarea intelectuală a adversarului.

Problemele reale ale comunicării interculturale nu erau prezente în spațiul public. Totul se reducea la „ajutor frățesc”, „prietenie”, „înflorirea națiunilor”. Tacticile propagandei erau diverse, dar toate aveau scopul de a crea realități paralele.

Propaganda a avut și rezultate sociale. Unii, chiar dintre cei care au suferit direct de pe urma acestui regim, au lăsat la o parte „vechile obide” acceptând în sine „noua ordine”. Astfel, regimului comunist reușindu-i să-și creeze o „ imagine grijulie” față de moldoveni, iar prin aceasta să se „legitimeze” în fața societății, fapt care a asigurat starea de armonie interetnică în societate.

Odată cu trecerea timpului activitatea propagandistică își făcea efectul, determinându-i pe mulți locuitori din republică să creadă în „corectitudinea” și viabilitatea sistemului sovietic, în prietenia de nezdruncat a oamenilor din URSS.

Totodată, masele supuse propagandei reușeau să facă și lucruri pozitive: bunele practici ale interculturalității n-au lipsit. Așa, de exemplu, festivalurile de prietenie a popoarelor sovietice au constituit și o șansă de valorificare a talentelor înnașcute ale popoului nostru, au declanșat o mișcare cultural-ar-

tistică, au cultivat un frumos spirit de întrecere și solidaritate umană, au dus la cunoașterea reciprocă și la prețuirea culturii populare, au creat un cadru social-cultural stimulatîv între oameni de diferite naționalități. Fără propagandă și ideologizarea excesivă interculturalitatea a avut și efecte benefice în perioada anilor '70 ai secolului trecut.

Surse:

1. Albert P. *Istoria presei*. Iași, Institutul European, 2002.
2. Brejnev L.I. *Pe calea leninistă*. Vol. 4. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1984.
3. Cașu I. *Politica națională în Moldova Sovietică (1944-1989)*. Chișinău, 2000.
4. Dolghih O. *Învățămintul istoric superior din RSS Moldovenească*. În: *Analele Asociației Naționale a Tinerilor Istorici din Moldova* Vol. 8. Chișinău: Pontos, 2008.
5. Edelman M. *Politica și utilizarea simbolurilor*. Iași: Polirom, 2000.
6. Ernest G. *Cultură, identitate și politică*. Iași: Institutul European, 2004.
7. Ficeac B. *Tehnici de manipulare*. București: Nemira, 2001.
8. Fisichella D. *Știința politică*. Chișinău, ARC, 2000.
9. Heitmann K. *Limbă și politică în Republica Moldova*. Chișinău, 1998.
10. *Istoria RSS Moldovenești*. Vol. II. Chișinău: 1970.
11. Kapferer J.N. *Căile persuasiunii; Modul de influențare a comportamentului prin mass media*, București: Teora, 1992.
12. Keane J. *Mass-media și democrația*. Iași: Institutul European, 2000.
13. Lasswell H. *Propaganda Technique in the World War*. New York: Knopf, 2004.
14. *Mic dicționar politic*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1971.
15. Onișoru G. *Despre propagandă și imagine în relațiile internaționale*. Iași, 2010.
16. *Propaganda analysis*. New York, Institute for Propaganda Analysis, 1983.
17. Teodorescu B. *Cinci milenii de manipulare*. București: Tritonic, 2012.
18. Turtureanu O. *Societatea RSS Moldovenești de la acalmie la stări de conflict (1953-1991)*. Chișinău, 2012.
19. Vizer B. *Economia și starea socială a populației din Moldova: anii '40-'80*. Chișinău: Știința, 2012.
20. *Идейно-воспитательная работа партии. Статистический сборник*. Кишинев, 1982.
21. Лисецкий А. *Вопросы национальной политики КПСС в условиях развитого социализма*. Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1977.

6. UN DEPUTAT SEMNATAR AL DECLARAȚIEI DE INDEPENDENȚĂ ÎȘI AMINTEȘTE

Popa Dumitrița,

IP Gimnaziul „Mihai Eminescu”,

s. Baimaclia, r-nul Cantemir

Profesor-coordonator Sîrbu Alexandr

Scopul proiectului: cercetarea vieții și activității deputatului Pintilie Pîrvan, în contextul evenimentelor pro- și postsovietice axate pe Declarația de Independență a Republicii Moldova.

În opinia mea, în această lucrare își găsește loc dialogul între trei generații. Eu, o nepoțică virtuală, reprezentantă a generației a treia. În cercetarea mea am încercat să prezint o personalitate cu o interesantă istorie de viață, cu experiențe și trăiri sufletești perindate atât în Moldova sovietică, cât și în Republica Moldova după obținerea independenței.

Metodele/instrumentele principale la care am apelat în cadrul acestei cercetări istorice au fost:

Interviul și chesionarul încadrat în 128 de întrebări specificate în cele cinci compartimente proiectate: Viața de familie în copilărie; Cultură și timpul liber în anii copilăriei; Elemente de spiritualitate în copilăria din trecut; Instruire și educație/școala mea; Anii Alma-Mater perioada/anii de tranziție și postparlamentară. Scopul acestei metode fiind stabilirea criteriilor de determinare și, respectiv, a modalităților de abordare a unor persoane din comunitate, cu perceperea sensului dialogului civic și informarea pe teme concrete, în cazul nostru – împărtășirea impresiilor trăite în două intervale istorice comparate. Interviul respectiv a fost efectuat în fața și în interiorul a 3 locații prestigioase din orașul Chișinău: monumentul lui Ștefan cel Mare și Sfânt, clădirea Parlamentului actual al Republicii Moldova și în oficiul/biroul nr. 511 „Parlamentul Independenței”, din incinta Casei Presei.

Un alt procedeu folosit de noi în procesul de investigare a fost comparația, prin intermediul căreia ne-am stăruit să reconstituim și să explicăm trecutul prin desprinderea asemănărilor și deosebirilor faptelor istorice, într-un context național, precum și în scopul de a face legătură între procese istorice concrete.

La finele lucrării am recurs la o metodă care are drept obiectiv primordial găsirea argumentelor într-o problemă binară în situația noastră: avantajele și dezavantajele evoluției Republicii Moldova în cei 30 de ani de independență – Graficul T.

Pentru efectuarea cercetării am apelat la izvoare istorice: documente, fotografii, ordine, medalii, articole din presa periodică, calendare și cataloage istorice, surse din fondurile Arhivei Naționale a Republicii Moldova, relicve istorice din incinta muzeului de studiere a ținutului natal din localitatea Baimaclia.

Interviu cu un semnatar al Declarației de Independență al Republicii Moldova, Pintilie Pîrvan, în fața monumentului Ștefan cel Mare și Sfânt, Chișinău (19.03.2022)

„Primul Parlament al Republicii Moldova a stat la baza edificării statalității țării” – Pintilie Pîrvan (19.03.2022)

În oficiul / biroul directorului AO „Parlamentul Independenței” (19.03.2022)

**„Amintirea e unicul loc din care
nu putem fi alungați”.
(Paul)**

Prezentare interviueat

Pîrvan Pintilie

Născut în satul Gotești, raionul Cantemir, la 06 ianuarie 1955.

În anul 1971 am absolvit zece clase în satul natal, iar în anul 1981 am absolvit cu mențiune Universitatea Agrară de Stat din Chișinău. În anul 1985 am absolvit, la fel cu mențiune, Aspirantura la Universitatea Agrară, catedra Fitotehnie. În anul 1987 am susținut teza de doctor în științe agricole. În anul 1995 am absolvit Academia de Studii în domeniul Administrării Publice de pe lângă Președintele Republicii Moldova. Am obținut profesiile de agronom învățat și specialist în domeniul relațiilor internaționale și administrării publice locale.

Sunt creștin ortodox, de etnie român.

1. Viața de familie în copilărie

Sunt născut la 6 ianuarie 1955 în satul Gotești, pe atunci raionul Baimaclia. Ambii mei părinți, Dumnezeu să-i odihnească în pace, sunt născuți în satul Gotești. Tatăl Pîrvan Ion în 1925, și mama Pîrvan Maria în 1924. Bunelul, pe linie paternă, Pîrvan Vasile – român, a fost judecat și deportat în Siberia, iar bunica Pîrvan Sofia, de origine greacă. Bunelul pe linie maternă Rusu Ion – român, iar bunica Rusu Eufrosinia – româncă. Vreau să accentuez faptul că Pîrvan Vasile a fost condamnat din motive politice, pentru că, fiind primar în perioada interbelică, a fost membru al partidului Național-Liberal. A fost represat în anul 1941 în regiunea Akmolinsk, la 8 ani de muncă silnică, împreună cu alți cinci membri ai familiei: soția Parascovia (n. 1901), fiicele: Ana (n. 1925), Elena

(n. 1929), Liuba (n. 1930) și Elizaveta (n. 1935), fiind reabilitați în anul 1990.

Părinții mei au avut o viață foarte complicată. Fiind considerați copii de bogătași (buneii au fost deportați în Siberia), iar noi, nepoți de chiaburi (așa eram și noi numiți), nu prea eram apropiați de conducerea de atunci. Familia era numeroasă, cu tot cu parinții – nouă persoane, dintre care doi au decedat în primul an după naștere, iar șapte am crescut și ne-am educat în familie: trei frați (Constantin, Pintilie și Dumitru), și patru surori (Filotea, Marcica, Elena și Valea). Eu sunt al cincilea copil. Nu era atât de simplu de descurcat: Mă mândresc cu numele de familie Pîrvan, fiindcă acest nume a fost purtat de tatăl Ionel Pîrvan, bunelul Vasile Pîrvan, și de toți buneii și străbuneii din arborele genealogic, care au fost oameni gospodari și patrioți ai neamului. Nu în ultimul rând mă mândresc cu numele de familie Pîrvan, fiindcă suntem urmașii vestitului savant arheolog, cu renume mondial, Vasile Pîrvan, numele căruia îl poartă gimnaziul din satul natal Gotești.

„Oricum, în această privință multe semne de întrebare mai rămân în suspensie, însă una e limpede de tot și indiscutabilă: reputabilul savant, prin părinți și prin părinții din părinți este originar din sudul Basarabiei, satul Gotești, pe linie paternă și satul Enichioi, pe linie maternă”.

Mândria familiei mele sunt soția Maria și copiii, Viorel și Dionis. Și nu în ultimul rând nora Aliona și scumpii nepoței Damian și Briana, care au trei anișori.

Satul Gotești este un sat mare, avea pe atunci peste cinci mii de locuitori și era divizat în trei sectoare. Primul sector se numea Flămânda, partea satului de mijloc era Gotești, în partea sudică era populată de bulgari și se numea Uceastoc/Oceast. Eu m-am născut și am trăit în partea de centru a lo-

calității Gotești. Apropo, din mărturiile orale, primii „descălecători” ai satului Gotești au fost tot descendenți din familia noastră – Dumitru și Zlatin Pîrvan [3]. Casa în care m-am născut era mică și se afla pe un loc unde erau alunecări de teren. Părinții au început a construi altă casă. Erau foarte ocupați și de mine, eu având numai un anișor, avea grijă sora mai mare – Filotea. La aproape trei ani am trecut în casa nouă, despre care îmi amintesc cam vag, dar numai că în total cu ograda și grădina avea peste treizeci de ari de pământ. Atât ograda, cât și grădina erau foarte mari. Când eram mici cea mai mare problemă era măturatul ogrăzii, care era foarte mare, și lucrul în grădină. Îmi amintesc de bunica din partea mamei, bunica Eufrosinia. Când venea la noi în ospetie, primul lucru care îl făcea, controla dacă ograda este măturată și în caz că nu imediat ne pune la lucru.

Casa nouă a fost construită lângă traseul Chișinău-Cahul, practic în mijlocul satului, chiar alături de răscrucea drumului care duce spre satul Ciobalaccia, Baimaclia ș. a.

Pentru mine părinții au fost și sunt cei mai scumpi. Spre regret, au decedat ambii. Tata, invalid și veteran de război, a decedat în 1992, iar mama în 1998. Așa s-a întâmplat că în iunie 1998 pe mine m-au transferat la Ministerul Agriculturii, iar mama în august a decedat. Sincer să fiu, eu când am primit propunerea de a trece cu lucrul la Chișinău, am întrebat-o pe mama: ce să fac?. Mama imediat a dat acordul și m-a binecuvântat.

De la părinți am preluat foarte multe lucruri bune. Ei au absolvit școala românească, care era foarte puternică. Fiind ambii copii de oameni gospodari, erau gospodari și familisti adevărați. Permanent ne îndrumau să învățăm, să facem studii, însă nu uitau să ne pună la lucru în gospodărie. Eu cu frații am preluat de la tata lucrul în gospodăria să-

tească, iar surorile cu mama se ocupau cu lucrurile casnice și cu bucătăria. Deseori ne implicau și pe noi la treburile casnice. Mama prefera să toarcă lâna și să împletească, dar cel mai mult se ocupa cu țesutul covoarelor, împreună cu surorile.

Tata ne învăța să curățăm via, livada și ne descurcam cu toate lucrurile din ogradă și grădină. În fine, noi toți am început să lucrăm pe lângă casă de mici copii. Începând cu clasa a patra am început să lucrăm în brigăzile de copii, unde câștigam ceva bani și astfel ajutam familia să supraviețuiască.

Menționez în acest context că ambii părinți lucrau în gospodăria din sat. Mama era bucătăreasă la grădinița de copii, iar tata a activat atât în gospodăria agricolă, precum și la o întreprindere mică de producere a pâinii.

II. Cultura și timpul liber în anii copilăriei

În mahalaua în care am trecut la casa nouă erau multe familii tinere și, respectiv, eram foarte mulți copii. Cea mai mare pasiune era fotbalul, însă nu prea aveam mingi bune. Deseori foloseam mingi din gumă, uneori chiar și din petică. De multe ori fugeam la Prut („Damba Prutului”) și ne scăldam fără să anunțăm părinții. Ne distrăm și-n alte jocuri, cum ar fi țurca, volei, hokei, săniuș, joc de dame ș. a. Jucării în copilărie nu prea am avut, deoarece practic le confecționam noi singuri ori ne ajutau frații și surorile mai mari, sau părinții. Ne jucam și de-a războiul. Unii erau ruși, alții nemți. Uneori preferam să fim partizani și să atacăm nemții pe neobservate.

De obicei, ne jucam pe medean, uneori ne duceam la stadion care nu era departe. După cum am spus, eram foarte mulți copii și organizam competiții pe mahalale.

În genere, toată odihna în copilărie a fost în satul natal. Era în gospodăria agricolă tabără de muncă și

odihnă a pionierilor și comsomoliștilor, unde până la masă lucram în câmp, iar după masă ne odihneam activ. Învățam să cântăm la diferite instrumente, participam la cor și la numeroase competiții sportive, muzicale etc. Priveam filme, de obicei despre război.

Mie personal în timpul liber îmi plăcea foarte mult să citesc. Biblioteca era mică și eu cred că am citit toate cărțile care erau în ea. Dar din copilărie, țin minte în primul rând poveștile pe care le-am auzit de la părinți, din școală. În acest context mi s-a întipărit o poezie pe care mama o recita deseori iarăna când afară începea să ningă:

*„Afară ninge liniștit, în casă arde focul.
Iar noi pe lângă mama stând, demult uitarăm jocul,
E noapte, patul e făcut, dar cine să se culce,
Când mama spune de Hristos cu glasul rar și dulce.
Cum s-a născut Hristos în frig, în iesla-i săracă,
Cum boul îi sufla mereu, căldură ca să-i facă...”*

Obiceiurile localității sunt îndeosebi specifice zonei de sud. Aici, la sud, s-a păstrat mai mult limba română și tradițiile, dansurile înflăcărâte, horele de sărbători și în zile de odihnă cu tradițiile locale și multe alte obiceiuri. Aici aş putea accentua că satul divizat în trei zone, fiecare zonă având specificul său. Partea nordică a satului se numea *Flămânda*, se deosebea prin dansurile specifice, aş spune aprinse, naționale; celelalte două părți ale satului erau mai moderate, dansau mai liniștit, mai domol. Pe noi ne numeau flămâzenii, aceasta pentru că eram mai fuduli. Partea sudică a satului, care era populată preponderent de bulgari, avea ceva ce era caracteristic populației bulgare, la ei chiar și ferestrele erau vopsite în culoare albastră, pe când la moldoveni erau albe.

III. Elemente de spiritualitate în copilăria din trecut

Fiind născut la sud, pe malul Prutului, la noi se sărbătoreau toate sărbătorile creștinești mai mult pe stilul vechi. La Anul Nou ne duceam cu uratul, la Crăciun și la Paște cu semănatul și colindatul sau „Hristos a înviat”. La școală ne interziceau, se străduiau să ne încurce cum puteau, însă noi oricum ne duceam, și-n fine izbuteam, pentru că așa era firea noastră.

De când țin minte la noi în casă era pom de Crăciun, iar mama la Paște cocea cozonac foarte gustos și vopsea ouă.

Mi s-a întipărit Crăciunul pe stil vechi, care se sărbătorea pe 7 ianuarie. Părinții, la 6 ianuarie dimineața, tăiau un porc și după ce-l terminau de pârlit cu paie îl spălau cu apă caldă, îl acopereau cu un șervet mare și mă chemau pe mine să mă urc deasupra. Mie, născut pe 6 ianuarie, îmi făceau prin aceasta o favoare și mă felicitau cu ziua de naștere, servindu-mă cu cioric și cu o bucată de ureche și coadă. Mă aflu în al nouălea cer de bucurie. Aici fac o mică paranteză. Când deja eram deputat în Primul Parlament și elaboram Legea privind zilele de sărbători în Republica Moldova, a apărut o contradicție: când totuși sărbătorim Crăciunul, pe 25 decembrie ori pe 7 ianuarie? Eu le-am spus în glumă colegilor că îmi este indiferent, fiindcă oricum la 6 ianuarie voi sărbători ziua mea de naștere.

În familia noastră de mic copil și până astăzi am sărbătorit și continuăm să sărbătorim toate sărbătorile religioase. Eu personal cred în Dumnezeu și știu *Tatăl nostru*. Din spusele părinților am fost botezat pe ascuns la biserica din satul Filipeni, raionul Leova. De ce pe ascuns? Pentru că în timpul regimului comunist aproape toate bisericile erau închise, în zona de sud activând doar biserica din satul Filipeni

și alta în orașul Bolgrad, Ucraina. Religia în genere era interzisă, iar nouă ni se interzicea să mergem la biserică.

Nașii de botez au fost familia Rusu, Pantelei și Vera. Rusu Pantelei era fratele cel mic al mamei. Eu o întrebam pe mama de ce m-a botezat cu numele Pantelei, dacă eu sunt născut la 6 ianuarie, pe când Pintilie Călătorul se sărbătorește pe 9 august. Mama mi-a spus că așa a vrut fratele ei, adică nașul meu de botez, fiindcă el purta acest nume.

La biserică mergea mai des mama, tata era mai ocupat și nu prea se ducea la slujbe. În copilărie purtam permanent cruciulița de botez, însă când am crescut mai mare și la școală așa ceva ni se interzicea, am încetat s-o port la gât, o păstram acasă. În casă la noi în toate camerele erau icoane.

Actualmente, cea mai credincioasă din familia noastră este soția mea. Ea regulat frecventează slujbele la biserică, chiar și-acum, în timpul pandemiei, face slujbe singură acasă.

Hramul casei este de Sfântul Pantelemon, ori de Pintilie Călătorul. Având mulți prieteni în zona de nord, chiar și sora mea mai mare Elena este căsătorită la nord, am participat deseori la hramul localității. Din 1990 până în anul 1998 am activat ca președinte al raionului Cantemir, și am hotărât să începem și în raionul nostru să sărbătorim oficial hramul localității – fie de la prima mențiune documentară a bisericii, a sfântului pe care-l poartă biserica respectivă, sau de la sfințirea pietrei de temelie a bisericii. De atunci, și în zona de sud se sărbătorește hramul localităților.

Promovarea ideilor creștine până la Independența (eu aș zice, interzicerea promovării ideilor creștine de până la Independență) a fost o politică proastă a sistemului comunist, adepții căruia astăzi și-au scos masca și primii se duc după focul haric

de la locurile sfinte. După adoptarea Declarației de Independență, de când și ideile creștine și-au recăpătat libertatea, s-au redeschis multe lăcașe sfinte, multe s-au construit și oamenii pot liber să participe la slujbele din aceste lăcașe sfinte.

Am stimat și continui să respect toate obiceiurile naționale și creștinești. Nu am accepta și dezaproba abuzurile. Spre regret, conducerea de atunci, comunistă, era categoric împotriva obiceiurilor naționale, pe larg se implementau obiceiurile / tradițiile rusești / sovietice, oficializate fiind sărbătorile comuniste, ca: 23 februarie, 8 martie, 1 și 9 mai, 7 noiembrie etc.

IV. Instruire și educație/ școala mea

Mie personal îmi placea să merg la școală, și vreau să subliniez faptul că m-am dus la școală la vârsta de șase ani. Am rămas profund recunoscător primului meu învățător, dlui Boghean Aristir Gheorghe, pentru faptul, că nu m-a alungat, ba chiar mi-a dat un termen de încercare, pe care l-am trecut cu brio. Practic de la începuturi, în clasele primare, mi-a plăcut totul și nu am dezaprobat nimic. Ulterior, am început ceva să pun la îndoială, și anume – când am înțeles că suntem români și limba noastră este cea română. În școală unii profesori erau obligați să ne moldovenizeze, deși ei înșiși erau de altă părere. Părinții și bunica nu susțineau politica promovată în societate, în contextul în care noi eram catalogați ca feciori de chiaburi, părinții cărora au fost deportați, fiindcă aveau pământ, vite și „exploatau” muncă străină.

Mi-au rămas în memorie foarte multe lucruri interesante și importante, pe care le voi descrie pe parcurs.

Practic, majoritatea învățătorilor/profesorilor se deosebeau prin felul lor de a preda obiectul și

prin atitudinea lor față de noi. În clasele primare am avut doi învățători, în clasa întâi dl Boghean, care m-a acceptat să vin cu un an înainte, ceea ce nu se prea permitea pe atunci, și dna Jorovlea Olga Arhip, care ne-a învățat până în clasa a cincea. În clasele gimnaziale am avut mulți profesori, care mi-au cucerit simpatia: dl Mazilu Dmitrii Vas., învățător de limba franceză, care din clasa a cincea mă chema în clasele 6 – 7-8 și mă puneă să predau elevilor din aceste clase texte noi în limba franceză, dl Gaidău Petru Vas., Celac Ana Iacob, dl Pâslaru Nicolae Ștepan și mulți, mulți alții. M-a impresionat simplitatea lor, sârguința de a ne face să iubim cartea.

Eu am absolvit școala cu note bune și foarte bune, iar facultatea și aspirantura cu diplome roșii, cum se practica pe atunci, adică cu note foarte bune. Practic am fost pasionat de toate obiectele / disciplinele din școală, însă deja de prin clasa a 5-a – 6-a am hotărât să devin agricultor, atrăgeam mai mare o atenție acelor obiecte, care aveau tangență cu agricultura. Drept că după absolvirea a zece clase brusc mi-am schimbat părerea și am hotărât să devin aviator. Pe acele timpuri mulți tineri voiau să devină aviatori, cosmonauți etc. Erau la modă aceste profesii și patru colegi de clasă au depus documentele la școala militară superioară de aviație din Eisc (Rusia). Mie însă nu mi-a fost dat să fie. Am fost internat în spital, cu glandele, așa că n-am ajuns la examenele respective. Până la urmă am revenit la visul vechi de a fi agricultor.

Am participat, practic fiind impus, la diferite evenimente cu caracter festiv, la diferite adunări solemne, demonstrații, parade etc. Toate aceste evenimente erau politizate în spirit comunist.

Din câte îmi amintesc, părinții erau categoric împotriva să intrăm în rândurile octombriilor, pionierilor și comsomoliștilor. Noi, toți copiii, am trecut prin

aceste rânduri, fiindcă altfel nu era posibil. Însă deja în ce privește membri ai partidului comunist noi toți am fost contra și nu am acceptat să devenim. Am purtat disciplinat cravata și insignele respective. Le purtam numai la școală, dar când mă duceam acasă le scoteam. Erau și ritualuri de primire în aceste organizații. Ritualul de primire era obișnuit: la început făceam repetiții, după care dădeam jurământul și astfel eram primiți în organizația primară. Am purtat și uniformă școlară de o unică culoare. (Printre altele în clasa a 8-a am fost ales secretarul organizației comsomoliște).

Nu-mi plăceau manualele de pe vremurile acelea și nu atât conținutul, cât calitatea lor. Dar nici acestea nu erau suficiente. Erau transmise din clasă în clasă și se dădea câte un manual la doi elevi, ceea ce era o mare dificultate în procesul de instruire.

Și în activitățile extrașcolare se promova în permanență ideologia sovietică: a) despre Stalin și Lenin era scris pretutindeni. Învățam despre ei permanent, citeam și reciteam poezii, se cântau cântece diferite; b) în miloacele de informare în masă se scria despre eroii războiului civil și ai celui de al doilea război mondial: Serghei Lazo, Grigore Kotovschi, Zoia Cosmodemianskaia, Oleg Coșevoi, Alexandru Matrosov, Ion Soltâș ș. a.

... În fine, am avut, ca și fiecare, o copilărie interesantă, cu diferite întorsături, urcușuri, coborâșuri, probleme, emoții – atât negative, cât și pozitive. Eu aș asocia amintirile mele din copilărie cu cele din lucrarea lui Ion Creangă „Amintiri din copilărie”, cu unele particularități și deosebiri în spațiu și timp. Au fost emoții negative ce țin nemijlocit de familie (pierderea frățiorului și surioarei mai mici, trecerea în neființă a unicei bunici de pe mamă). Au fost și alte emoții negative, dar de moment, care se uită foarte repede. În general, eu cred că au predominat

cele pozitive, în pofida faptului că timpurile nu erau atât de bune din toate punctele de vedere. Succesele mele le datorez, în primul rând, părinților mei și, nu în ultimul rând, fraților și surorilor. Nu în zadar se spune că trebuie să ai „cei 7 ani de acasă”. În al doilea rând, datorez succesele mele profesorilor din școala de opt clase și din școala medie din satul natal. Datorez succesele mele profesorilor din toate instituțiile de învățământ pe care le-am absolvit, datorită cărora am devenit specialist cu studii superioare, doctor în științe agricole, conferențiar universitar. Nu în ultimul rând datorez reușitele mele cetățenilor din circumscripția 202, Baimaclia, Cantemir, care au votat să fiu deputat în Primul Parlament, ales democratic. Sunt recunoscător și alegătorilor din satul Acui, primăria Baimaclia, care m-au ales consilier raional și în rezultat am fost ales Președinte al raionului Cantemir, unde am lucrat în perioada 1990-1998.

Toți anii vieții mele – atât până la Independență, cât și după Independență – au fost frumoși și interesanți în felul lor. Până la Independență am trăit într-un stat sovietic, totalitar, de ocupație; după Independență Republica Moldova a devenit un stat, chipurile, independent, însă, spre regret, prezența armatei ruse în partea stângă a Nistrului, reduce din independența noastră. Aici mi s-ar putea reproșa, că noi a trebuit să votăm nu Declarația de Independență, ci reîntregirea neamului românesc.

Retrospectiva istorică, dar și analizele /cercetările actuale, ne conving de faptul că în perioada sovietică totul era dificil. Uniunea Sovietică era închisă jur-împrejur cu sârmă ghimpată și nu știam ce se face în lume, inclusiv la frații noștri de peste Prut. Spre regret, nici nu știam de la început că suntem frați, totul se ascundea. Mai mult ca atât, se făcea totul ca noi să înțelegem că suntem moldoveni,

avem limba noastră și nu avem nimic comun cu românii din partea dreaptă a Prutului. Românii pentru noi au fost ocupanți, iar salvatorii și eliberatorii noștri au fost și sunt rușii, așa ne învățau ei. Eu personal doresc să ne întoarcem țara înapoi, adică să reîntregim țara românească. Nu trebuie de inventat nici de reinventat nimic.

V. Anii Alma-Mater, perioada / anii de tranziție și postparlamentară

În anii 1976-1981 am făcut studiile la Universitatea Agrară, pe care am absolvit-o cu mențiune. În perioada 1982-1985 am făcut aspirantura pe lângă Catedra de Fitotehnie a Universității Agrare. Am absolvit aspirantura cu mențiune și am depus la catedră disertația finalizată. Teza am susținut-o în Ucraina, la Universitatea din Kamenets-Podolsk. Titlul de doctor în științe agricole a fost confirmat la Moscova, la Comisia de Atestare. În anii 1994-1996 am făcut studiile prin corespondență la Academia de Administrare Publică de pe lângă Președintele Republicii Moldova.

Pe parcursul activității am frecventat multiple cursuri de calificare atât în Republica Moldova, cât și peste hotare. Peste hotare am făcut studii în Germania, Olanda, China și în multe alte state.

După absolvirea instituțiilor de învățământ superior, care au fost enumerate, am ocupat diverse funcții atât în RSSM, cât și în Republica Moldova. După facultate am parcurs practic toate etapele. Am lucrat agronom-șef în Cimișlia-Sagaidac, Tibuleuca-Dubăsari, Cania-Cantemir. În anii 1985-1990 am activat în calitate de președinte de colhoz în Baimaclia-Cantemir. Începând cu februarie 1990 am fost deputat în Primul Parlament, iar din 1990 până în 1998 – consilier raional și Președinte al raionului Cantemir. În anii 1998-2013 am activat în

diferite funcții în Ministerul Agriculturii. Am exercitat funcția de șef de Direcție, șef de Direcție Generală, șef de Departament, Prim-viceministru. În perioada 2013-2017 am trecut concursul și am fost numit Director General al Institutului de Fitotehnie „Porumbeni”. Din septembrie 2017 am ieșit la pensia binecuvântată. La moment activez în calitate de Președinte al Asociației Obștești „Parlamentul Independenței”.

„Eu sunt copil al inițierii Independenței Republicii Moldova, prin semnarea acesteia la ședința din 27 august 1991”, ... avea să menționeze, în interviul său, dl Pintilie Pîrvan.

După cum cunoaștem cu toții, Declarația de Independență garantează drepturile sociale, economice, culturale și libertățile politice tuturor cetățenilor, tuturor grupurilor naționale, etnice, lingvistice și religioase de pe teritoriul ei. Și în acest context prezintă mari nedumeriri acțiunile secesioniste ale Tiraspolului și mișcările separatiste din unele raioane din sudul republicii.

Spre regretul nostru, și guvernările ulterioare s-au tot căznit să subaprecieze importanța Declarației de Independență. Guvernările comuniste au încercat să substituie Ziua Independenței prin ziua republicii. În 2020, guvernarea chiar la 27 august a încercat să falsifice Declarația de Independență, chiar în sala unde noi am votat această Declarație. Noi suntem preocupați și astăzi de soarta originalului Declarației de Independență. Cum a putut să ardă principalul document al statului nostru? Apropos, în cadrul unei ședințe solemne a legislativului din 26 aprilie 2010 este restabilit textul Declarației de Independență, arse în timpul evenimentelor din 7 aprilie 2009. Semnăturile deputaților decedați sau ale celor care nu au avut posibilitatea de a fi prezenți la eveniment au fost scanate și aplicate după

fascimilul semnărilor din cotidianul parlamentar „Sfatul Țării” din 28 august 1991.

Referitor la perioada în care eu am lucrat în calitate de deputat, până la sfârșitul anului 1993, țin să menționez că noi, deputații „Primului Parlament”, am adoptat legi prin care am fondat statul Republica Moldova. Îmi amintesc...

Parlamentul Republicii Moldova de Prima Legislatură în baza celor mai democratice principii, a asigurat în condiții dificile, adoptarea actelor legislative care au permis crearea statalității Republicii Moldova.

Mijloacele de informare în masă și atunci și acum continuă să scrie că circumstanțele geopolitice favorabile, dar și curajul și voința politică a unei generații remarcabile au dat naștere unei entități noi – Republica Moldova.

La 23 mai 1990 RSSM este redenumită în Republica Moldova, iar Sovietul Suprem devine Primul Parlament al Republicii Moldova. Acest prim parlament a purtat pe umerii săi povara trecerii republicii noastre de la statutul de republică unională din cadrul fostei URSS la constituirea statului suveran Republica Moldova, punând bazele politico-juridice ale statului independent, prin adoptarea legislației naționale și constituirea principalelor instituții ale statului. Au fost adoptate acte legislative de importanță cardinală pentru edificarea, consolidarea și funcționarea statului independent Republica Moldova.

Au fost adoptate și un șir de legi importante care au asigurat funcționalitatea statului și structurilor sale (crearea poliției și armatei naționale, serviciului vamal, băncii naționale și a sistemului financiar bancar, valuta națională, multiple acte referitor la reglementarea activității economice, politice etc.).

Doresc să accentuez că chiar din primele zile după validare, la 27 aprilie 1990, deputații din Pri-

mul Parlament au votat însemnele statale, care fac parte din patrimoniul valoric românesc: Drapelul de Stat – Tricolorul, Stema de Stat, iar la 27 august 1991, odată cu Declarația de Independență, a fost votat Imnul de Stat al Republicii Moldova „Deșteaptă-te, române”. Toate aceste aspecte de strategie au și contribuit la adoptarea proiectului de Constituție și votarea în prima lectură. Primul Parlament a adoptat întregul pachet de acte normative, care au stat la baza constituirii instituțiilor unui stat independent.

În anul 2017 am fost ales la adunarea generală a AO Parlamentul Independenței în calitate de Președinte al acestei asociații.

Asociația are drept scop primordial promovarea și apărarea principiilor fundamentale cuprinse în Declarația de Independență a Republicii Moldova, adoptată la 27 august 1991, precum și contribuirea la realizarea drepturilor și intereselor de ordin civil, economic, social, cultural etc. ale persoanelor fizice, care în anii 1990-1994 au deținut mandatul de deputat în Parlamentul Republicii Moldova de primă legislativă.

Scopurile și sarcinile principale ale Asociației Obștești „Parlamentul Independenței” sunt:

a) Promovarea și apărarea principiilor fundamentale cuprinse în Declarația de Independență a Republicii Moldova, adoptată la 27 august 1991;

b) Încurajarea activismului social și a spiritului de inițiativă al membrilor săi și al altor cetățeni ai Republicii Moldova în vederea unei dezvoltări sociale-economice și culturale;

c) Contribuirea, prin sprijinul acordat tuturor ramurilor de stat la realizarea reformelor social-politice și economice în republică corespunzător standartelor europene, orientate spre consolidarea relațiilor de prietenie și colaborare cu organismele

internaționale, instituții și asociații corespunzătoare de alte țări și multe altele...

NB: Sunt decorat cu medalia „Meritul civic” și cu cea mai înaltă distincție de stat: „Ordinul Republicii”.

La moment, am peste două sute de publicații științifice, inclusiv numeroase articole pe specialitate, adică agricultură.

Am participat la sute de emisiuni în domeniul agriculturii: Baștina, AGRO-TV, Mesager ș.a.

În concluzie: avantajele și dezavantajele evoluției Republicii Moldova în cei 30 de ani de Independență (în viziunea intervievatului, în general, precum și a noastră, în special):

Avantaje	Dezavantaje
• Dispariția URSS și proclamarea independenței fostelor republici, inclusiv a Republicii Moldova; • Recunoașterea internațională a Republicii Moldova; • Dezicerea de regimul socialist sovietic, care activa în regimul economiei planificate; • Revenirea la economia pe piață, valorile culturale naționale; • Primele alegeri democratice în Parlament; • Admiterea Republicii Moldova în ONU, Consiliul Europei, alte organisme internaționale; • Adoptarea Constituției Republicii Moldova; • Statornicirea sistemului pluripartidist; • Reforme în domeniul economiei, justiției, drepturilor omului, integrării europene etc.	• Subaprecierea Declarației Independenței de unele forțe politice; • Războiul de la Nistru, problema transnistriană; • Problema funciară, financiară; • Tensiunile politice interne; • Concepția endemică; • Independența limitată a justiției; • Depinderea Republicii Moldova de resursele energetice străine; • Migrația etc.

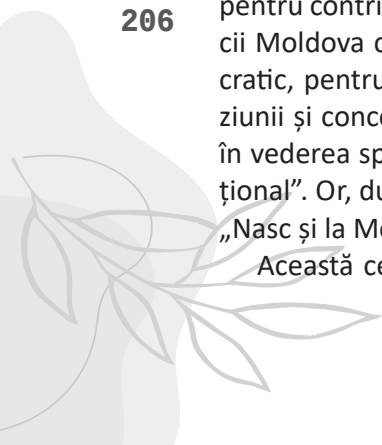
Eu, autorul interviului preconizat, sunt mândră de faptul că am avut în față o personalitate cu verticalitate, responsabilitate, onestă, receptivă și demnă de tot ceea ce a făcut și face întru prosperarea acestui neam – Pintilie Pîrvan, unul dintre deținătorii Ordinului Republicii ca semnatar al Declarației de Independență, „în semn de profundă gratitudine pentru contribuția la actul de proclamare a Republicii Moldova ca stat suveran, independent și democratic, pentru merite deosebite în instaurarea coeziunii și concordiei în societate și activitate rodnică în vederea sporirii prestigiului țării pe plan internațional”. Or, după cum spunea marele Nicolaie Iorga: „Nasc și la Moldova oameni”.

Această cercetare este importantă pentru mine

și pentru întreaga comunitate, pentru că suntem datori să ne cunoaștem rădăcinile, înaintașii noștri, să ne cunoaștem trecutul și prezentul; or, fără trecut nu este viitor, pentru că „viitorul nu deschide ușa acelora ce vin fără trecut” (V. Romanciuc).

Surse:

1. ANRM, Fond 2067, inv. 1, dos. 1166, f. 339; Cartea memoriei. Catalog al victimelor totalitarismului communist. Chișinău, 1999, p. 347.
2. Ciubucciu V. *Patria mică a lui Vasile Pârvan*. În: Literatură și Artă, 23 septembrie 2004; Manoil Al. *88 și 333 copământenii*, Cahul-Chisinau, 2016, p. 600.
3. ANRM, Fond 2067, inv. 1, partea 1, dos. 1144 „e”
4. Calendarul „Parlamentul Independenței la 25 de ani”.
5. Pîrvan P., Sârbu A. *Remember Ziua Independenței la Cantemir*. În: Universul Pedagogic pro, 2021, 16 decembrie.

Din arhiva de familie. Pintilie Pîrvan cu soția Maria și feciorul Viorel.

Din arhiva de familie. Diplomă cu mențiune nr. 516244 de absolvire a Universității Agricole

Din arhiva de familie.
Pintilie Pîrvan, clasa a X-a,
anul 1971

Din arhiva de familie.
Vinietă de absolvire a școlii medii din s.Gotești. Anii 1970 – 1971

Textul Declarației
de Independență a
Republicii Moldova.
27.08.1991

Pintilie Pîrvan,
Cavaler al
„Ordinului
Republicii”.
Anul 2015

Pintilie Pîrvan –
deținător al unor
înalte distincții
de stat: medalia
„Meritul civic”
și „Ordinul
Republicii”.

Parlamentul Independenței
– 1991

7. GRI – CULOAREA VIITORULUI NOSTRU (REZUMAT VIDEO)

Babără Lina, Samohvalov Ana,

IP Liceul Teoretic „Alexandru cel Bun”, or. Rezina
Profesor – coordonator Cojocar Grigore

https://drive.google.com/open?id=16BAkGHvPE_lp_mwXfct-s5S2jU_SmKc2x

Mini-filmul documentar cuprinde aspectele sociale, educaționale, politico-istorice și culturale văzute prin prisma a 3 generații (sovietice, post-sovietice și independente).

Au fost tratate următoarele subiecte:

1. Relații copil-părinte;
2. Procesul de deznaționalizare și rusificare;
3. Oportunitățile;
4. Problema limbii;
5. Politizarea educațională;
6. Metode de predare și dotare;
7. Sărbătorile naționale;
8. Curente muzicale.

Informația prezentată ține cont de unitățile factologice și cronologie. Informația poate fi catalogată drept veridică, deoarece este comunicată de martorii sistemului din care au făcut parte.

Videoul urmărește schimbul de replici contrapuse între trei „actori” ai unor sisteme diferite și este compus din experiențe și concluzii personale.

Totul fiind animat în cadrul unui joc de șah, metaforă care denodă faptul că pisele albe reprezintă generația Independenței, iar cele negre sunt elevii post-sovietici. Piese sunt aliniate de către un profesor ce cunoaște ambele tabere, astfel el fiind fictiv un

„antrenor” în umbră. Generația de ieri și cea de azi sunt supuse unei partide de șah, iar mișcările lor reprezintă subiectele abordate. Jocul este contra timp, deoarece timpul este întruchiparea oricărei schimbări. Partea neagră se află în risc de a pierde din cauza timpului în favoarea albilor care dispun de această resursă pentru a schimba viitorul. În final ei recurg la un armistițiu, jocul se încheie cu egalitate, iar piesele aleg să făurească viitorul împreună acceptând divergențele dintre ei și contopind potențialul și timpul lor.

Acum 30 de ani au început pregătirile pentru marea finală. Negrul și-a aliniat poziția dictată și a mizat pe atacarea educației și eliminarea cât mai rapidă a elementelor de cultură nativă a pieselor albe, jucând după strategii combinate predestinate să încălcească mințile ilustre de apoi. Albul a intrat în joc curat, nemânjit de un antrenor incurabil, el tinzând să câștige basma curată dintr-un joc cu fracturi sovietice. Strategia lor este eliminarea mentalității dictate, ei fiind abili să joace cu mâna liberă fără a ataca, contând pe conservarea potențialului revoluționar. Ei luptă pentru independență în așa mod încât la finele jocului nicio pată sovietică să nu se răsfângă asupra lor.

Am pus față în față două tabere distincte cu un fundal total diferit cu piese aparent la fel, dar atât de neasemănătoare, diferite în tact și gând, dar astăzi supuse aceluiași joc.

Replicile persoanelor care au învățat în perioada sovietică:

„Acum părinții cresc copii de parcă ar crește varză”. „Nu era ceea ca să te îmbrățișeze părinții, să-ți spună „te iubesc”. „Spuneam că nu mai reușesc rușii să ne deznaționalizeze pentru că noi avem tradițiile noastre, avem colindele noastre, dar nu e chiar așa. De fapt, au reușit foarte bine. Ce au reușit? Au reușit să prelucreze conștiința națională. A fost un sistem ideologizat, știți că clasele primare erau octombrei,

Octombrei.
Sursă: arhiva liceului

Pionieri.
Sursă: arhiva liceului

clasele gimnaziale erau pionieri și clasele mai mari erau comsomoliști”.

În fiecare săptămână aveam așa-numitele „coaliția-nația”. Erau destul de politizate. La ele trebuia să venim ca la ora de dirigiență pregătiți, să cunoaștem toți reprezentanții politicii, începând cu ministrul de externe etc.

Profesor care a predat pe timpul sovietic:

„Eram obligați să participăm la toate adunările de partid care aveau loc în școală, chiar nefiind membri de partid! Elevii care absolveau nouă clase și erau eminenți la învățătură erau decorați cu diplomă de onoare, care le oferea posibilitatea să fie admiși fără examene la colegii”.

Replicile elevei care își face studiile în prezent:

„În prezent dispunem de o gamă variată de oportunități. De exemplu, este programul „Flex”, care oferă schimb de experiență tinerilor pasionați de engleză în Statele Unite, de asemenea putem fi eliberați de examenul de bacalaureat la limba străină prin susținerea unor examene internaționale (TOEFL, Cambridge, DELF)”.

Profesor care a predat pe timpul sovietic:

„Citeam în limba cum se numea moldovenească, în chirilică, fiindcă atunci nu era grafia latină”.

Profesoară care a studiat pe timpul sovietic:

„Limba în care am studiat era limba moldovenească”.

Replicile elevei care își face studiile în prezent:

„Din fericire, pot afirma că vorbesc limba română și studiez în această limbă”.

Profesor care a predat pe timpul sovietic:

„Foarte multă atenție se atrăgea educației prin muncă a copilului. Acest fapt este foarte important, fiindcă copilul poate prețui, se poate bucura de roadele muncii sale. Educația prin muncă a fost forma cea mai reușită a regimului sovietic”.

Profesoară care a studiat pe timpul sovietic:

„Începând cu luna septembrie, în octombrie și chiar în noiembrie noi plecam la strâns roadele. Era o livadă bătrână din apropierea localității Păpăuți, de unde culgeam mere, ni se permitea să luăm și acasă”.

Elevă care studiază în prezent:

„Acum, când se cultivă cunoștințe, se pune accent pe argumentarea propriei opinii, astfel încât atunci când afirmăm ceva să o facem în cunoștință de cauză”.

Profesoară care a studiat pe timpul sovietic:

„Grație tehnologiilor informaționale noi ne-am deschis un spectru foarte larg pentru a preda utilizând diferite metode, tehnici avansate”.

Elevă care studiază în prezent:

„Astăzi dispunem de o varietate mare de tehnologii, în instituții, dar și la mâna noastră, menite să faciliteze procesul educațional și să-l facă mult mai interactiv. Ceea ce în trecut nu a fost posibil, rezumându-se la cea tradițională”.

Profesor care a predat pe timpul sovietic:

„Era doar profesorul, elevul, tabla și creta și să nu credeți că rele rezultate s-au obținut. De aceea, de sistemul digital care astăzi este la modă, cred că se face abuz. Scrisul cu mâna dispare și acest fapt de

Elevii liceului teoretic „Alexandru cel Bun” la paradă. Din imagine se vede cum erau elogiata personalitățile sovietice.

Sursă: arhiva liceului

Profesoara ce a colectat flori cu colegile ei pentru paradă s. Ciorna - Rezina

asemenea dăunează pentru că el pune în mișcare sistemul de gândire. Când omul scrie el GÂNDEȘTE. Acum însă se folosește scrisul digital”.

Elevă care studiază în prezent:

„Pentru mine, dar și pentru generația curentă, Ziua de 9 mai încetează să mai fie Ziua Victoriei și să mai slăvească pe cei care și-au pierdut viața pentru această pretinsă victorie. În locul ei noi sărbătorim Ziua Europei”.

Profesor care a predat pe timpul sovietic:

„La 9 mai noi sărbătoream Ziua Victoriei asupra fascismului. Acum la 9 mai sărbătorim Ziua Europei. Erau organizate parade de 1 mai – Ziua Muncitorilor și la 7 noiembrie, când se sărbătorea Marea Revoluție din Octombrie”.

Profesoară care a studiat pe timpul sovietic:

„Toată școala adică toți elevii, profesorii trebuiau, obligatoriu să se prezinte la paradă”.

Profesor care a predat pe timpul sovietic:

„Pe timpul sovietic, muzica sau, mai bine spus, curentele muzicale netradiționale, formațiile cum erau The Beatles, The Rolling Stones, erau interzise”.

Profesoară care a studiat pe timpul sovietic:

„Printre cântecele pe care le-am cântat cu colegul meu au fost „Бухенвальдский набат”. „Смело товарищи в ногу”, deci cântece revoluționare”.

Elevă care studiază în prezent:

„Tendințele muzicale s-au diversificat, fiecare își alege genul pe care îl preferă”.

Profesoară care a studiat pe timpul sovietic:

„Ne ridicam în picioare și cântam pe versurile lui Eminescu”.

Profesor care a predat pe timpul sovietic:

„Cu părere de rău, folclorul muzical în zilele noastre este cam neglijat de tânăra generație”.

Elevă care studiază în prezent:

„Noi trebuie să coinștentizăm faptul că ceea ce a fost actual eri nu mai este actual azi. În prezent în sistemul educațional al generației independente, există un decalaj generațional, condiționat de faptul că în el activează profesori care au lucrat și în școala sovietică și care cu greu se acomodează la cerințele procesului educațional de azi”.

...Ce duel, am asistat la mișcări de excepție din ambele părți, am demascat regulile și tacticile sovietice, am privit asupra modurilor de viață din două perspective – antrenor și jucător – și le-am contrapus cu situația cotidiană. Totuși, nu pot, chiar și după acest joc, să stabilesc un câștigător. Fiecare s-a prezentat în conformitate cu propria istorie și cu propriile convingeri. Suntem predestinați să găsim împreună o cale de mijloc.

Nu negru și nu alb, dar gri – culoarea viitorului nostru.

8. TELEVIZIUNEA ÎN RSSM VERSUS TELEVIZIUNEA ÎN REPUBLICA MOLDOVA ASTĂZI (REZUMAT VIDEO)

Gîndea Raluca

Liceul Teoretic „Aristotel”, mun. Chişinău

Profesor-coordonator: Dima Lucia

***[https://drive.google.com/
open?id=1e6sJSaLtm-xtRx62j24hMmoP-
K4tijky4](https://drive.google.com/open?id=1e6sJSaLtm-xtRx62j24hMmoP-K4tijky4)***

Cercetând istoria locală, putem observa evoluția mass-mediei în decursul anilor pe teritoriul Republicii Moldova. Televiziunea, ca ramură a mass-mediei, își face apariția în RSSM pentru prima dată la 30 aprilie 1958. Inițial, programele se difuzează în limba rusă și existau doar 13 000 de televizoare. Televiziunea reprezenta pe atunci o atracție tehnică ce conectează publicul cu diferite domenii culturale. Totuși, pe parcurs, din momentul în care televizorul devine mai accesibil populației, televiziunea capătă un rol de propagandă și educare a populației în spiritul ideologiei comuniste.

Cele mai importante momente de evoluție a televiziunii se așază din punct de vedere cronologic în modul următor: în 1963 sunt difuzate 2 posturi de televiziune: cel central, de la Moscova, și cel local; în 1974 apare prima emisiune color, iar în 1982 se realizează trecerea totală de la difuzarea în alb-negru la cea color. În anii '80-90 are loc o dezvoltare remarcabilă a televiziunii. În 1991 existau deja 1 130 000 de televizoare în toată republica.

Un moment decisiv în istoria televiziunii locale este declararea Independenței Republicii Moldova. Ruperea de Uniunea Sovietică însemna însă și faptul că piața mass-media era practic inexistentă. La început, televiziunea de stat din România începe să-și transmită programele de la București. Mai apoi filiale locale ale posturilor de canal din România apar și în Moldova: ProTV devine vocea liberală a Moldovei.

Începând cu 2010, televiziunea din Republica Moldova trece printr-o etapă de maturizare, parcurgând o perioadă de tranziție de la un regim dictatorial la unul democratic. Apar posturi independente: JurnalTV, TV8 etc. Existența acestora este mult apreciată de telespectatori. La moment, televiziunea se află într-o fază de dezvoltare multidirecțională.

9. CRÂMPEIE DE ISTORISIRI ORALE

Domanciuc Lavinia,

Gimnaziul Enichioi, r-nul Cantemir

Profesor-coordonator Domanciuc Tatiana

Istoria o scriem fiecare dintre noi, deoarece trecem prin viață, iar viața fiecăruia este o pagină a istoriei locale, dar și naționale, universale. Istoria este ceea ce trăim și simțim.

Să realizez un dialog între generații mi-a părut o idee inretesantă, captivantă și m-a motivat să scriu mărturiile orale ale bunicii mele, de pe linia mamei, Butuc Maria Vasile, născută la data de 17 aprilie 1934 în satul Enicioi, județul Cahul, România Mare, (în curând împlinește vârsta de 88 de ani). O persoană cu o istorie de viață bogată, marcată de lipsuri și greutăți în copilărie, dar și în tinerețe (anii grei de după război, instaurarea puterii sovietice în RSSM, munca în sovhoz etc.).

Mărturie orală realizată cu bunica mea (de pe linia mamei), Butuc Maria Vasile, locuitoare a satului Enichioi, născută la data de 17 aprilie, anul 1934, România Mare.

Îmi depăn firul amintirilor care vor fi așternute pe o filă de carte, rămânând o pagină de istorie pentru generațiile care vin. Așadar, să încep cu începutul.

Părinții: tata, Racoviță Vasile Tudor, a. n. 1905 (decedat în cel de-al Doilea Război Mondial); mama, Racoviță Aftinia Ilie, a. n. 1909 (decedată la 10 ianuarie, 2000).

Îmi aduc aminte că prin anii 1938- 1939, când Basarabia era în componența României, tata se ducea în Dobrogea la muncă cu căruța cu cai, aveam cai și căruță. În vara anului 1940 armata sovietică a ocupat Basarabia. În anul 1941 tata a fost mobilizat la război în armata sovietică. A fost întocmită o listă în care erau înscrși și tineri și bărbați mai în vârstă, care trebuiau mobilizați pe front; unii nu atinseseră nici vârsta de 18 ani, cum era, de exemplu, Trifan Nicu, dar și alții.

Să-ți povestesc cum l-am petrecut pe tata la război în vara anului 1941.

Convoiul de militari a fost aranjat în rând. Mama împreună cu noi, cei trei copii, a ieșit să-l petreacă pe tata. La un moment, stând așa în rând, tata a cerut apă. Eu fiind cea mai mare dintre copii (aveam 7 ani) am alergat tot o fugă după cofă, căci cu cofa aduceam apă, am luat apă de la fântână (pe atunci fântânile nu erau așa de multe în sat ca acum) și la fel de repede am ajuns la acel convoi de oameni în mișcare. Nu i-au permis tatei să beie apă. Un om îmbrăcat în haine militare l-a înșfăcat de mână, i-a făcut o îmbrâncitură și l-a izbit înapoi în rând. Scena asta mi-o aduc aminte foarte bine și am un adânc regret în suflet că tata n-a fost lăsat să-și potolească setea. Acea zi a fost ultima în care l-am văzut pe tata.

Am mai mers așa o bucată de drum lângă acel convoi până pe dealul Bobocicăi (sat mic în componența comunei Enichioi) eu cu fratele Vasile de 5 ani, iar mama cu sora Elena în brațe care avea numai două săptămâni. La un moment dat tata zice: „Aftinie, ia copiii și întoarce-te acasă, că eu înainte mă duc, dar înapoi nu știu dacă mă mai întorc”. Așa am și făcut, n-am mers mai departe, ne-am întors acasă.

După ce tata a plecat, în 1941, au început să-l caute pe acasă să-l omoare. După ce Basarabia a fost ocupată, în iunie 1940, tata avusese o funcție pe la primărie, trebuia să ia de la cel care are și să dea celui care n-are. Iar după 1941 situația se schimba-se. Cel căruia îi dăduse de mâncare și nu l-a lăsat să moară de foame, acela îl căuta să-i scoată ochii, căuta răzbunare.

Trei ani de zile, 1941-1944, am stat cu geamurile casei astupate și cu ușile închise, noi afară nu prea ieșeam, mai ales noaptea. De cine ne ascundeam? De oamenii din sat. Ei credeau că tata nu-i la război și că stă ascuns, iar noaptea vine acasă. Noi noaptea stăteam cu pază la ușă, cel mai mult ne-a „păzit” gardistul și consăteanul nostru Tontoroi Petru, până când ne-au ocupat rușii a doua oară. În anul 1942 a ars casa vecinului nostru Ion Balan (Beșleagă), însă noi n-am văzut, căci stăteam cu ferestrele astupate, putea să ardă și casa noastră. După anul 1944 au încetat să-l mai caute pe tata.

În toamna anului 1941 am mers la școală. Școala era o casă cu 3 camere, chiar lângă casa noastră. În clasă eram copii de diferite vârste. Am avut colegi pe Sonia Muranevici, Ionică Sîrbu, Ion Tanase, Elizaveta Ghenunchi, Vera Bunică ș. a. Învățătoare era Anghelache Ioana. Nu aveam cărți, caiete.

Scrieam pe doscă cu griful, dacă pierdeam griful scriam cu chironul, dar dacă ștergeam, nu se mai înțelegea nimic. La școală am învățat 3 clase.

După anul 1945 izbucnise o boală molipsitoare și nemiloasă – tifosul. Pe cei bolnavi îi duceau cu căruțele la spital în satul vecin Baimaclia. Ce fel de spital? Era o cameră acolo pe teritoriul spitalului de azi, șanse de scăpare nu prea erau. Cum era norocul omului, și dacă avea zile, dar foarte mulți au murit.

Îmi aduc aminte foamea prin care am trecut, a fost foarte greu.

Cu durere în suflet îmi amintesc de acea perioadă când mâncam mămăliga cu „floarea” (mușegai) de-o palmă, sau cum mâncam turte din buruiene, pe care nici păsările nu le mâncau, și mă întreb: „Oare noi cum le mâncam?”

Când s-a început foametea aveam trei oițe, pe care mama le ținea în tindă de frică să nu ni le fure. De tăiat tot ea le tăia (dacă chemai pe cineva îți era frică că va veni noaptea și-ți va fura carnea). Nici cuțit nu aveam. Îmi aduc aminte cum sărmana mama rodea o jumătate de zi o bucată de rășină pe care o folosea apoi ca cuțit.

Lumea n-ar fi murit de foame, dacă nu i s-ar fi luat pâinea; au luat tot, până la ultimul grăunte. Mureau oamenii cu zecile, murea întreaga familie și câte patru membri odată (în trecut familiile erau numeroase, nu ca acum). Nu avea cine să-i scoată din casă, nici cu ce să-i scoată. Îi duceau pe morți la cimitir pe scară, îi puneau mai mulți într-o groapă, oamenii erau slăbiți de foame, nu aveau putere să sape gropile, deseori acestea erau săpate doar pe jumătate.

Să-ți povestesc cum sărmana mama ne făcea jeandă (un fel de terci) dintr-un pahar de făină de porumb. Punea mai multă apă decât făină ca să ne ajungă făină și pentru alte zile. Ne așeza la masă, pe noi cei trei copii, și ne împărțea cu lingura: mie o lingură, fratelui Vasile o lingură, surorii Elena o lingură, apoi își puneă și ei o lingură, și tot așa până

împărțea toată jeandra. Dar săraca mama, vai de capul ei ce mai mânca, avea grijă ca noi să ne astâmpărăm foamea. După ce mâncam cele câteva linguri de jeandă, lingeam strachina așa de bine, că nici nu mai trebuia spălată.

La foame era greu. În sat erau și din cei care noaptea umblau la furat. Și la noi au cotrobăit într-o seară prin pod, dar n-au găsit nimic, auzeam pași. Nu se temeau, fiindcă tata nu se întorsese de la război, iar mama era singură cu trei copii. Într-o seară, auzind pași prin pod, mama de frică, s-a băgat în horn (hornurile erau largi pe atunci) și striga după ajutor; ne-am speriat și noi, țipam în casă. S-a apropiat de geam un bărbat și ne-a amenințat: „Tăceți, că vă împușc!” Am tăcut pe loc. M-am speriat foarte tare. Eu m-am și îmbolnăvit după acest caz, probabil de frică.

Mai făceam turte din buruiene. Aduceam buruiene cu tobultocul în spate: ștevie, urzică, crucea pământului, troscot. Le spălam, le scurgeam în mâini, după care coceam aceste buruiene pe plită, pe o tablă, fără ulei, fără nimic. Când a venit timpul de le-am lăsat pe deal (vara anului 1947) nu le-u mâncat nicio vietate, dar noi le mâncam. Sora mea Elena nu a mâncat niciodată turte de buruiene, nu putea să le mănânce, mânca doar bețe de mărar, pe care singură și le strângea din grădină. Era așa de slabă, de parcă era o rochiță pusă pe un băț, nici n-am mai crezut că scapa cu viață, dar Dumnezeu i-a dat zile și a scăpat (a murit pe data de 09 mai 2020 la vârsta de 79 de ani).

A murit multă lume în sat. De exemplu, în familia Vălai erau patru morți în casă, trei băieți și o fată.

După ce au mers din casă-n casă și au strâns toată pâinea de la oameni, în sat s-a deschis o cantină, dar trăiau bine tot cei care puteau fura mai mult. Cei care împărțeau parte își făceau. Pânea o aduceau

de la Cania și dădeau la oameni câte 2 kg pe lună. Un tânăr, pe nume Oprea Mihail, a venit din armată în timpul foametei. Era un băiat făcut bine fizic, gras, îmbrăcat în uniformă, dar în trei săptămâni a murit și el de foame.

Problemă mare era și cu îngropatul morților. La noi în sat îngropa morții unul Iacob Melinte (paznic la primărie) în gropi comune. Mai târziu acele gropi comune s-au surpat pe alocuri, deoarece nu erau săpate adânc și morții au început să putrezească.

În sat au existat și cazuri de canibalism. Pe Florea Vițu l-au mâncat soția și copiii. Cum s-a aflat? Soția și copiii spuneau că e plecat undeva, dar noi ne-am dat seama că el, de fapt, nu plecase nicăieri, după blana pe care acesta o avea (eram în mahala), blana stătea pe gard, pe atunci oamenii nu aveau mai multe schimburi de îmbrăcăminte groasă.

Un alt caz: Anastasia Roșu și-a mâncat copilul după ce acesta murise, până la urmă a murit și ea, tot de foame.

La Sadâc, sat în apropiere de Enichioi, într-o noapte, pentru o vacă au tăiat-o în casă pe mama și pe cei patru copii ai ei. Un copil, Natalia, a scăpat cu viață, fiindcă era la spital. Știu despre cazul acesta deoarece ea a fost căsătorită la noi în sat cu Grigore Chiosa. „Norocul” ei de atunci era că nu a fost acasă.

Am avut o copilărie grea, plină de lipsuri. Am muncit alături de mama la prășit, la strâns roada, la tăiat lemne. Făceam focul în sobă, aveam grijă de fratele și sora care erau mai mici decât mine, mă străduiam s-o ajut cum pot pe mama. Așa era atunci, n-am prea avut timp pentru joacă. În tine-rețe, de la vârsta de 18 ani, am început să lucrez în sovhoz. (În sovhoz am muncit până la vârsta de pensionare). Îi mulțumesc lui Dumnezeu că la vârsta pe care o am îmi port singură de grijă. Este un lucru bun ca voi, copiii de astăzi, să vă interesați,

să cunoașteți despre trecutul bunelor și străbunelor voștri. Îți doresc, draga bunicii, să ai o copilărie frumoasă, fericită alături de părinți și de fratele tău, să nu treci niciodată prin ce am trecut eu. (Pe parcurs, cât bunica mi-a relatat această istorie de viață, am observat în ochii ei lacrimi, mai ales atunci când îmi povestea cu durere în suflet că n-a avut parte de căldură părintească din partea tatălui, pe care l-a pierdut prea devreme).

Deși au trecut ani, din memoria bunicii mele nu vor dispărea niciodată anii grei ai foametei organizate de puterea sovietică în Basarabia, amintirile despre tatăl ei, care și-a pierdut viața în cel de-al Doilea Război Mondial, momente care i-au marcat copilăria și care îi provoacă și azi lacrimi și durere sufletească.

Un interviu realizat cu mama mea, născută la data de 05 aprilie 1978, în RSSM, și informații succinte despre mine care fac parte din generația actuală, ce se deosebește foarte mult de generațiile precedente.

Mama mea Tatiana s-a născut la 05 aprilie 1978 în satul Enichioi, raionul Cantemir, RSSM (fosta URSS), în familia lui Dumitru și a Mariei Butuc, fiind al patrulea copil în familie (mezina).

Când mama a împlinit o lună de la naștere, a venit la bunica președintele sovhozului de atunci și i-a zis: „Tanti Maria, nu vrei să prășești un hectar de șolfei?” (acesta era cultivat pe o pantă de deal aproape de casa bunicii). Bunica a acceptat.

Bunica o lăsa pe mama dormind în casă și mergea să prășească un rând de șolfei. Când termina rândul sau când socotea că mama s-ar fi putut trezi din somn, venea să vadă ce face. Dacă dormea, mai prășa o bucată de rând sau chiar un rând și tot așa, încetul cu încetul, a reușit să prășească acel hectar de șolfei. Bunica toată viața a muncit în câmp, la sovhoz, dând dovadă de hărnicie și responsabilitate,

de mai multe ori a fost prima în „brigadă” la cules poamă sau la alte munci.

În acea perioadă femeile nu beneficiau de concediu de maternitate de 3 ani, după jumătate de an trebuiau să iasă la muncă, iar copilul mic era dat la grădiniță în grupa de creșă.

Mama nu a frecventat grădinița de copii, deoarece aceasta se afla la 2 kilometri de casa bunicii. După ce mama a mai crescut, când bunica mergea la muncă vara, o lăsa uneori pe mama acasă singură ori cu cei doi frați mai mari (sora mamei era deja căsătorită, fiind cea mai mare dintre copii).

Jucăriile mamei în copilărie, mai ales vara, erau păpușile din știuleți de păpușoi pe care le împletea cu mare drag, dar și păpușile adevărate pe care bunica i le procura pentru ocupația pe care o avea mama vara: avea grijă de boboci. Bunica ținea multe găște, ca să aibă boboci mai mulți pentru a-i vinde, aceasta fiind o sursă de venit pentru familie. Era cunoscută atât în sat, cât și în satele vecine pentru comerțul cu boboci de găscă.

Mama a avut o copilărie fericită, exceptând doar faptul că de la vârsta de 5 ani a rămas orfană de tată (decedat la 07 noiembrie 1983).

Iarna, bunica de obicei, torcea, țesea, împletea, iar mama răsfoind abecedarul fratelui mai mare cu 3 ani o întreba literele, pe care a reușit să le învâțe până a merge la școală. Nu cunoștea bine doar două litere ale alfabetului chirilic: ю și я; își scria numele cu litere de tipar TANA în loc de ТАНА.

În clasa I mama a mers la vârsta de 7 ani, anul 1985, în școala veche din sat, având-o ca primă învățătoare pe Antoniu Galina Ivanovna (a învățat-o pe mama numai în clasa I, deoarece a trecut cu traiul în orașul Chișinău).

Prima carte pe care a primit-o mama în clasa I a fost Abecedarul în grafie chirilică. Pe prima pagină

a abecedarului era chipul lui Lenin, iar mai jos era o poezie, în patru rânduri, pe care mama o ține munte și astăzi:

Da, a fost copil și Lenin

Da, a fost și el școlar

Și în geanta sa pe vremuri

A purtat abecedar.

Își aduce aminte mai multe momente și poezii învățate, una dintre ele fiind și cea din educația muzicală (pe atunci se numea muzica): *Moscovă iubită/ Mândră capitală/ Toți copiii îți cântă/ Cântece de fală.*

În anul 1986 a fost dat în exploatare noul edificiu al școlii din sat, în care și eu astăzi îmi fac studiile: o școală mare, spațioasă, cu 2 niveluri, sală de sport, cantină etc. Așadar, în anul 1986 mama a trecut în școala nouă. Îmi povestea că în prima lună din clasa a II-a, la fiecare pauză alergau pe coridoare, de la un etaj la altul, bucurându-se de spațiul imens al școlii. Școala li se părea atunci foarte mare și încăpătoare.

În clasa a II-a fost primită în rândul octombrelor, primind în dar steluța cu cinci colțuri, cu chipul lui Lenin în mijloc.

Clasele primare în acea perioadă erau de 3 ani.

În clasa a IV-a mama a fost primită în rândurile pionierilor. Pionierii purtau obligatoriu cravată roșie și uniformă școlărească. Se simțea mândră și onorată că era deja pionieră!

Pe data de 22 aprilie, ziua de naștere a lui Vladimir Ilici Lenin, la școală se organiza o festivitate la care elevii spuneau poezii, cântau cântece patriotice. Tot la această dată se desena pe pământ (în spatele școlii) o stea cu 5 colțuri, se săpa cu hârlețul șanțulețe, în formă de stea. După festivitate se aprindea un rug mare, în jurul căruia copiii recitau poezii, cântau cântece despre marele conducător pe care toți copiii erau învățați să-l iubească, să-l respecte, să-l elogieze.

Pe data de 19 mai, în fiecare an, era marcată „Ziua Pionieriei”. Clasa în care învăța mama a fost aleasă într-un an să reprezinte școala la nivel raional. Această festivitate avea loc în orașul Cantemir, în fața Casei administrației publice. Era un teren mare și veneau copii din toate școlile din satele raionului (doar câte o clasă din fiecare școală participa la acest eveniment). Înainte de a merge la această festivitate făceau exerciții de întoarcere: stânga, dreapta, înainte, pe stadionul școlii cu profesorul de educație fizică care predă la clasă, învățau cântece, poezii. De exemplu, stând aliniați în rând cântau:

Brațul nostru-i ca stâncă de tare/

Ca pe o mamă noi țara iubim/

Noi la Lenin gândim fiecare/

Noi cu Lenin în suflet trăim etc.

Era o onoare, o mândrie să fii în clasa selectată să participi la Ziua Pionieriei! Totul trebuia să fie bine pregătit, bine pus la punct, cu întoarcerile corect executate și cu mâna la chipiu ca semn de salut.

În fiecare săptămână, pe terenul școlii se organiza careu. Toți se aliniau după clase. Două fete, doi băieți, un trompetist (cu goarnă), un toboșar, de obicei din clasele mari, dădeau tonul începutului de careu. Fiecare clasă îi saluta cu mâna la chipiu spunând numele unei personalități care o primea la intrarea în rândul pionierilor, precum și deviza. Numele personalității pe care o avea clasa în care învăța mama era *Iurii Gagarin*, iar deviza – *Prin greutate spre stele.*

În anul 1989, an în care mama trebuia să treacă în clasa a V-a, a trecut deodată în clasa a VI-a. Evident că elevii erau bucuroși, se simțeau mai mari; de fapt, tot atâția ani învățau.

Se făcuse reforma învățământului, învățământul gimnazial fiind de nouă ani și nu de opt, iar înscrierea elevilor la școală se făcea la vârsta de 6 ani și nu

de 7 ani. Dar această reformă în învățământ nu a durat mult, a fost anulată mai târziu.

În anul 1993 mama a absolvit Școala medie incompletă (de 8 ani) din sat. Tot în acel an s-a înscris la studii la Școala Pedagogică din orașul Cahul, pe care a absolvit-o în anul 1998. Apoi a absolvit Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu” din Cahul, specialitatea Istorie. Astăzi mama activează profesoară de istorie și educație pentru societate în gimnaziul Enichioi, deține gradul didactic I.

Eu, Lavinia Domanciuc, m-am născut la data de 08 august, 2008, în satul Enichioi, raionul Cantemir, Republica Moldova.

Am avut și am o copilărie frumoasă, bucurându-mă tot timpul de prezența părinților mei, care, din fericire, nu au plecat peste hotare la câștig, ambii activând în gimnaziul în care învăț. Am avut parte de căldura, sprijinul și alintul bunicilor de pe linia tatălui (bunicul Ion și bunica Maria, decedată la 11 decembrie 2020). Fiind învățători ai claselor primare toată viața aceștia au instruit și educat mai multe generații de copii până au ieșit la odihna binemeritată.

Mama a stat în concediu de maternitate cu mine doar un an de zile, a ieșit la muncă, deoarece nu era un alt profesor de istorie care să predea în gimnaziul din satul nostru. M-a dat la grădiniță când nici nu mergeam bine pe picioare.

Am învățat devreme literele, cifrele, iar la vârsta de 5 ani deja știam să citesc. La grădiniță, în grupa mare, pregătitoare, doamna educatoare îmi permitea să le citesc copiilor din grupă mici povestioare, povești. În zilele de sărbători recitam poezii, cântam cântece înscenam momente despre tradițiile și obiceiurile noastre românești, purtam straie de sărbătoare. Participam cu drag la astfel de festivități. Spectatori erau părinții, buncii, doamnele educatoare, copiii din alte grupe care ne răsplăteau cu aplauze, iar noi eram cei mai fericiți!

În familia noastră, tata ne-a învățat de mici, pe mine și pe fratele meu mai mare, jocuri de masă: dame și șah. Am participat la mai multe competiții la nivel local, raional, republican, la care am obținut rezultate bune și foarte bune (la fel și fratele meu, astăzi acesta este student la o instituție de învățământ din Chișinău).

Jocurile pe care le jucăm astăzi cu copiii din mahală și cu colegii de clasă sunt: „Jocul culorilor”, „Leapșa”, „Înghețata”, „De-a ascunselea”, jocurile cu mingea – volei, fotbal, baschet.

Astăzi nu prea privesc filme cu desene animate, dar când eram mai mică, de vârstă preșcolară, îmi plăcea să privesc filme ca: „Marta vorbăreța”, „Curișul George”, „Maestrul Strop” și altele.

Consider că noi, generația de azi suntem generația tehnologiei, din care fac parte și eu, deoarece folosesc destul de des telefonul mobil. Îmi place să ascult muzică la telefon, să întrețin relații cu colegii, prietenii prin rețeaua de socializare.

În gimnaziul în care învăț, fiind elevă în clasa a VII-a, mă simt foarte bine. În clasă suntem un grup de elevi, 24 la număr, prietenoși, sociabili. Avem noroc de profesori foarte buni care predau în stil democratic, profesionist, țin cont de părerea noastră și ne încurajează că orice idee ce ne aparține este valoroasă, ceea ce ne face să fim activi, responsabili, motivați pentru a învăța.

Mă bucur că m-am născut în Republica Moldova, stat liber, independent, unde se respectă drepturile și libertățile cetățeanului.

Aceasta este istoria vieții a trei generații, din care fac parte: bunica, mama și eu.

În concluzie, vreau să menționez faptul că realizând acest material, mi-am dat seama că fiecare familie își are propria istorie, cu evenimente, fapte, procese prin care îi este dat să treacă.

Bunica mea: Butuc Maria Vasile, născută la 17 aprilie 1934. Poza a fost realizată la data de 20 februarie 2022

Mama mea: Butuc Tatiana Dumitru, elevă în clasa a III-a, Școala medie incompletă din satul Enichioi, anul 1987

Adeverința de naștere a mamei mele, în limba rusă, eliberată la 10 mai 1978.

Am constatat că mărturiile oamenilor de rând pot deveni un important izvor de cunoștințe istorice. În acest fel, am oferit cuvânt în procesul de scriere a istoriei unor oameni simpli, cum este, de exemplu, bunica mea, care s-a născut în perioada României Mari, secolul XX, a trăit în RSSM, azi trăiește în Republica Moldova, stat suveran și independent, secolul-XXI. Despre mama mea, care s-a născut și copilărit în RSSM, tocmai în perioada când aveau loc transformări majore ca: declararea Limbii Române ca limbă de stat și trecerea la grafia latină, declararea Independenței de Stat a Republicii Moldova, 27 august 1991, adoptarea Constituției Republicii Moldova, 29 iulie, 1994.

Surse:

1. Domanciuc Lavinia, interviu realizat cu Maria Butuc.
2. Domanciuc Lavinia, interviu realizat cu Tatiana Butuc (Domanciuc).
3. Arhiva de fotografii a familiei Butuc, Domanciuc.

Eu: Domanciuc Lavinia Lilian, elevă în clasa a III-a, Instituția Publică Gimnaziul Enichioi. Poza a fost realizată la data de 10 mai 2018.

10. REGIMUL NU I-A SCHIMBAT CAPACITATEA DE A GÂNDI

Cuțaiă Anastasia, Danilenco Vlad,

IP Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, or. Făleşti
Profesor-coordonator: Gligor Lucia

***[https://drive.google.com/
open?id=1Xz1T-KcWP0gJ5SmLG7CA-
iCy8yIFTkAMD](https://drive.google.com/open?id=1Xz1T-KcWP0gJ5SmLG7CA-iCy8yIFTkAMD)***

Protagonista lucrării, Veronica Bilevici, a fost copilul războiului, al foametei, școlită în baza programului regimului sovietic. Printr-o puternică conștiință națională, a reușit de mic copil să-și păstreze verticalitatea și apartenența la neam. Ea a susținut personal mulțimea adunată în Piața Marii Adunări Naționale în vara anului 1989.

Pentru efectuarea cercetării am apelat la diverse izvoare istorice, cum ar fi sursele Web, documente și fotografii care le-am găsit la Instituțiile Publice: Biblioteca Raională din or. Făleşti și arhivele Liceului Teoretic „Mihai Eminescu”. Ca sursă de inspirație

ne-a servit și romanul „Grădina de sticlă” de Tatiana Țăbuleac ce reflectă copilăria dramatică a autoarei, în perioada transformării Uniunii Sovietice și a renașterii limbii române în Republica Moldova.

Am realizat și interviuri cu protagonista aleasă de noi, Veronica Bilevici, iar scopul principal a fost de a compara atât școala sovietică cu cea actuală, cât și rolul profesorului de-a lungul anilor.

Analizând spusele Doamnei Veronica despre educația din ziua de azi față de educația comunistă, constatăm că actualul proces educativ diferă de procesul instructiv educativ din acea perioadă. Profesorii erau folosiți drept armă de propagare a regimului, fapt care nu era pe placul acestora, dar erau nevoiți să se supună acestor măsuri impuse în domeniul dat.

Chiar dacă ororile și impactul tragic al regimului au avut un impact negativ asupra omenirii, totuși Doamna Veronica a avut dezvoltată capacitatea de a judeca și de a concepe metode eficiente de educare a generațiilor.

Apelând la cele documentate de noi și analizând educația din perioada sovietică, am constatat că elevii învățau o istorie total greșită a neamului nostru. Ca urmare, am fost motivați să aflăm adevărul. Dumneaei ne-a relatat că copiii de mici erau îndemnați să se consolideze și să construiască societatea în care omul era considerat frate. De asemenea, Doamna Veronica, cu o piatră pe suflet, ne-a mărturisit că elevii de atunci au învățat o istorie incorectă a neamului, lucru de care îi pare rău și în ziua de azi. În acele manuale era favorizat regimul sovietic, accentuându-se că în socialism nu există exploatarea omului de către om.

Dumneaei și-a păstrat de-a lungul anilor conștiința națională. Astfel, participă activ la toate manifestările de amploare tinzând spre o schimbare le-

gată de Mișcarea Națională, aceasta fiind libertatea în cunoaștere și credință, dreptul la limbă, alfabet.

Potrivit spuselor Doamnei Veronica, limba, istoria, stema, drapelul și independența sunt necesare existenței unui neam. Ele reprezintă cele mai sacre valori, știind că poporul nostru a trecut mereu prin ciurul rezistenței, iar nouă ne rămâne să consolidăm efortul de la mic până la mare.

Cunoscând-o personal putem spune cu fermitate că înțelepciunea și inteligența de care dispune și-au lăsat amprenta asupra mai multor generații.

Realizând această cercetare și apelând la literatura de specialitate, am constatat că simbolul negativ al trecutului este comunismul, iar democrația care a fost renăscută în vâltoarea evenimentelor din anii 1989-1991 este viitorul nostru prosper. Protagonista noastră este un exemplu de curaj, deoarece nu a fost influențată de mecanismul de distrugere și supunere clădit de regimul comunist, dar și-a păstrat verticalitatea și a transmis-o generațiilor de copii pe care i-a învățat, cultivându-le dragostea de adevăr, de frumos, de Patrie și valorile general umane.

Repere bibliografice:

1. Arhiva personală;
2. Arhiva Bibliotecii Publice Raionale „M. Eminescu”.
3. Arhiva Instituției Publice Liceul Teoretic „M. Eminescu”
4. Poze din albumele proprii.
5. Romanul „Grădina de sticlă” de Tatiana Țăbuleac
6. Basarabia: Scurtă istorie a românilor [3/91, 4/91]
7. <https://ro.m.wikipedia.org/wiki/Comunism>
8. <https://www.istoriacontemporana.info/2013/09/regimul-comunist.html?m=1>
9. <https://www.google.com/amp/s/moldova.europalibera.org/amp/un-om-al-secolului-xx-video-blog-vladimir-tism%25C4%2583neanu-radio-europa-liber%25C4%2583/31714152.html>
10. <https://www.google.com/amp/s/www.digi24.ro/amphtml/special/campanii-digi24/comunismul-a-inceput-in-romania-printr-o-mare-minciuna-model-impus-de-urss-1148023>

Anexe:

Medalie pentru Titlul „Veteran al Muncii”, căreia și-a dedicat viața începând cu anul 1962

AFTERWORD. LESSONS LEARNT

History Competition 3.0, designed for 5 countries - Armenia, Belarus, Georgia, Moldova, and Ukraine – aimed at looking at late Soviet and early post-Soviet era from the point of view of local history of families and communities. In Moldova the competition involved

130 schoolchildren aged 14-18 who produces an overall number of 105 entries. This current collection includes over 25% from among winning ones.

This edition revealed a number of interesting facts and led to telling conclusions. First, digitalization has firmly entered in our life and is a tempting area for youth. Quite several entries were submitted in video format, using for their story-telling devices, video tools, special equipment, image, and sound editing tools as well as irrevocable - creativity. The entries became eye-catching and powerfully passionate. On the other hand, written entries created a better terrain for genuinely historical research – documented, condensed, better documented. Consequently, although schoolchildren are tired of written tasks and would rather escape from another handwritten or typed product, this "traditional" approach should not be excluded or ignored.

Entries submitted in written narrative are better documented and more seriously worked-on.

On the other hand, a good outcome of the Contest (after three editions) has revealed the story-telling abilities of the youngsters. Due to the family-life framework of research, due to child-friendly topics, young researchers had a deeper emotional involvement into the study and put more "heart" into their narratives. Due to close to our-days topic, the crossroads of Soviet and post-Soviet periods, allowed students to interact with more live witnesses.

Additional motivation to use creativity and IT tools derived from relatively new input into the project logic – conducting workshops for students. In the first edition, main emphasis was on delivering training to potential tutors with expectation that they will share in the best possible way this newly acquired competences with their disciples. But the reality turned out that educators are not always best at sharing immediate acquisitions, or those that they feel are targeting only teachers. Anyway, according to our observation of educational community in Moldova, direct interaction of trainers and facilitators with students, especially in an offline setting leads to explosion of creativity, motivation, and inspiration. Apart from the fact that some trained teachers did not tutor any students, there were students, who were able to develop wonderful works without guidance from their teachers. Two

winners worked on their own and asked for support from families or other adults, if at all.

Other add-ins to the project had overall positive impact. In addition to students, that were main beneficiaries of exchange opportunities in edition 1 and 2, the current project created a wonderful international exchange chance for few tutors – International Summer Academy for teachers. The experience was beneficial not only in terms of learning from each other internationally, but also for urging national recognition. Participants were asked to prepare methodological inputs on controversial issues in teaching recent history for colleagues and it led to recognizing internal potential of secondary school history teachers, encouraging mutual learning among educators, as self-led process without external facilitation.

An unexpected result was discovery of somehow invisible, but quite ample research work, conducted by secondary schools across the country. Many teachers either organize local history digging - not necessarily literally - but may be conventionally: supporting local museums, uncovering history of the locality, portraying personalities born in the region and, above, all writing research work, that usually remain in manuscripts. These teachers are passionate about research, they mostly encourage their pupils to be profound and inquisitive, to put on paper even minor "discoveries". Probably this is one of the pillars that can be built further on.

We express our gratitude for substantial support to Federal German Foreign Office, Koerber Foundation and all other partners in this difficult, but rewarding endeavour.

Aliona Badiur, *project coordinator*
DVV International Moldova

*Dialog între generații
la 30 de ani de independență*

Culegere de lucrări ale participanților la concurs,
ediția 2021-2022

